

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLAHİYAT ALANINDA LİSANSÜSTÜ ÖĞRENİM GÖREN
KADIN ÖĞRENCİLERİN DENEYİMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ayşe ÖZDEMİR

Denizli, 2024

T.C.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLAHİYAT ALANINDA LİSANSÜSTÜ ÖĞRENİM GÖREN
KADIN ÖĞRENCİLERİN DENEYİMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe ÖZDEMİR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali ÖNCÜ

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Enstitü Bilim Dalı: Din Eğitimi

“Bu tez sınavı 16/07/2024 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Ali ÖNCÜ	BAŞARILI
Doç. Dr. Mehmet ÇINAR	BAŞARILI
Doç. Dr. Kamil COŞTU	BAŞARILI

BEYAN

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Ayşe ÖZDEMİR

ÖNSÖZ

İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrenciler, çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına rağmen, eğitim hayatlarında önemli başarılarla imza atmaktadırlar. Bu başarılar, gelecekte daha fazla kadının bu alanda yer almasına ve ilahiyat eğitimine katkıda bulunmasına olanak tanıyacaktır. Kadınların deneyimlerinin anlaşılması ve desteklenmesi, toplumun genelinde cinsiyet eşitliğine yönelik önemli adımlar arasında yer alacaktır. Akademik bir çalışmanın başarıyla tamamlanması, birçok kişi ve kurumun desteğiyle mümkün olmaktadır. Çalışmamın konusu, “İlahiyat Alanında Lisansüstü Öğrenim Gören Kadın Öğrencilerin Deneyimleri” üzerine odaklanmıştır. Bu konunun belirlenmesinde, derinlemesine analiz edilmesinde ve çalışmamın yönlendirilmesinde danışman hocam Doç. Dr. Ali ÖNCÜ'nün bilgi ve tecrübesi, kritik rol oynamıştır. Tez sürecinde, danışmanım Doç. Dr. Ali ÖNCÜ, bilimsel yaklaşımı ve rehberliğiyle çalışmamın her aşamasında yanımda olmuştur. Özellikle araştırma metodolojisinin belirlenmesi ve verilerin analiz edilmesinde sunduğu değerli katkılar sayesinde, çalışmam planlı ve sistematik bir şekilde ilerlemiştir. Kendisinin bilgi ve tecrübelerinden son derece istifade ettiğimi belirtmek isterim. Bu çalışmamın tüm zorluklarını benimle paylaşan ve tezin her aşamasında desteğini esirgemeyen sevgili aileme özel bir teşekkür borçluyum. Kendilerinin emekleri, tezime katkıları, moral ve destekleri sayesinde birçok güçlüğü aşabildim. Ailem, çalışma sürecinde bana sürekli olarak manevi destek sağlamış ve motivasyonumu yüksek tutmama yardımcı olmuştur. Onların varlığı ve duaları, bu zorlu süreçte en büyük güç kaynağım olmuştur. Her birine ayrı ayrı teşekkür ederim. 2015'ten beri her an yanımda olan, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen canım teyzem Zehra Moraloğlu'na içtenlikle teşekkür ediyorum. Senin varlığın ve desteğin, bu süreçte en büyük güç kaynağım oldu. Ayrıca, her zor anımda bana rehberlik eden, tecrübeleriyle ışık tutan sevgili ablam Ömür Duruerk'e de minnettarım. Senin yönlendirmelerin ve anlayışın sayesinde kendimi bulma yolculuğunda hiç yalnız hissetmedim.

Çalışmamın asıl odak noktası olan ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrenciler, çalışmamın başarıyla tamamlanmasında temel rol oynamışlardır. Katılımcıların eğitime ve bu çalışmaya olan katkıları, uyguladıkları metotlar ve tecrübeleri, çalışmamın içeriğini zenginleştirmiş ve çıktılarını anlamlı hale getirmiştir.

Kendilerine minnettarım. Bu tez, birçok kişinin emeği ve desteğiyle ortaya çıkmıştır. Danışman hocam Doç. Dr. Ali ÖNCÜ, sevgili ailem ve ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin katkıları olmasaydı, bu çalışma bu kadar kapsamlı ve başarılı olamazdı. Tezimde emeği geçen herkese en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe ÖZDEMİR
Denizli - 2024

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: İlahiyat Alanında Lisansüstü Öğrenim Gören Kadın Öğrencilerin Deneyimleri	
Tezin Yazarı: Ayşe ÖZDEMİR	Danışmanı: Doç. Dr. Ali ÖNCÜ
Kabul Tarihi: 16/07/2024	Sayfa Sayısı: xiii + 143
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Bilim Dalı: Din Eğitimi
<p>Bu çalışmada “İlahiyat Alanında Lisansüstü Öğrenim Gören Kadın Öğrencilerin Deneyimleri” incelenmiştir. Bu konu, kadın öğrencilerin lisansüstü ilahiyat eğitimleri boyunca yaşadıkları tecrübeleri, zorlukları ve desteklenmeleri gereken alanları ortaya çıkarmak ve eğitim politikaları ve programlarının geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla seçilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, farklı üniversitelerde lisansüstü öğrenim gören ve mezun olan 10 kadın öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubu seçilirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu ve ölçüt örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Veriler, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi yapılarak elde edilmiştir. Görüşme esnasında katılımcılara; “İlahiyatçı olmak sizin için ne anlama gelmektedir? Türkiye’de kadın ilahiyatçıların İslam’a katkısı nedir? Kadın olarak lisansüstü eğitim görmenin avantajları ve dezavantajları neler? Kadın olarak lisansüstü eğitim aldığınız süre boyunca en büyük deneyiminiz ne oldu?” gibi sorular yöneltilmiştir. Çalışma grubundan elde edilen veriler çerçevesinde niyet, sorunlar, roller, ilişkiler, hedefler ve kazanımlar kategorileri oluşmuştur. Niyet kategorisi rol-model olmak, kalıcı bilgi üretmek, akademiye yönelmek, muhafaza ve iş olanağı kodlarıyla; Sorunlar kategorisi kadına bakış açısı, başörtüsü sorunu, eşitsizlik ve sahipsizlik ve rivayetler kodlarıyla, Roller kategorisi öteki, kadınlık, birey olmak ve akademisyenlik kodlarıyla; İlişkiler kategorisi aile ile ilişkiler, toplum ile ilişkiler ve akademisyenlerle ilişkiler kodlarıyla; Hedefler kategorisi görünür olmak, akademik yeterlilik, vizyon sahibi olmak ve farklı bakış açılarına sahip olmak kodlarıyla ve Kazanımlar kategorisi uzmanlaşmak, kendini ifade edebilmek, tekâmül, duyarlılık ve toplumsal dönüşüm kodlarıyla ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Zikredilen kategoriler ve kodlar çerçevesinde kadınların lisansüstü deneyimleri anlaşılmalı ve yorumlanmalı çalışılmıştır.</p>	
Anahtar kelimeler: İlahiyat, Kadın, Kadın İlahiyatçıları, Lisansüstü, Deneyim	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences

Abstract of Master Thesis

Title of the Thesis: Experiences of Female Students Receiving Postgraduate Education in the Field of Theology	
Author: Ayşe ÖZDEMİR	Supervisor: Doç. Dr. Ali ÖNCÜ
Date: 16/07/2024	Nu. of pages: xiii + 143
Department: Philosophy and Religious Studies	Subfield: Religious Education
<p>In this study, "Experiences of Female Students Studying Postgraduate Education in the Field of Theology" was examined. This topic was chosen to reveal the experiences of female students during their postgraduate theology education, their difficulties and areas in which they need support, and to contribute to the development of educational policies and programs. Phenomenological design, one of the qualitative research methods, was used in the research. The study group of the research consists of 10 female students studying and graduating from different universities. While selecting the study group, snowball and criterion sampling, which are among the purposeful sampling methods, were used. Data was obtained by observation, interview and document review. During the interview, participants were asked; "What does being a theologian mean to you? What is the contribution of female theologians to Islam in Turkey? What are the advantages and disadvantages of pursuing graduate education as a woman? What was your greatest experience as a woman during your time in graduate school?" Questions such as these were asked. Within the framework of the data obtained from the working group, categories of intention, problems, roles, relationships, goals and achievements were formed. The intention category includes being a role model, producing permanent knowledge, heading towards academia, conservation and job opportunity codes; The Problems category includes the codes of perspective on women, the headscarf issue, inequality and inauthentic hadiths and narrations. The Roles category includes the codes of other, femininity, being an individual and being an academician; Relationships category with codes: relations with family, relations with society and relations with academics; The Goals category was evaluated with the codes of being visible, academic competence, having a vision and having different perspectives, and the Achievements category with the codes of specialization, self-expression, evolution, sensitivity and social transformation. Within the framework of the categories and codes mentioned, women's postgraduate experiences have been tried to be understood and interpreted.</p>	
Keywords: Theology, Women, Women Theologians, Postgraduate, Experience	

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
I. Problem.....	1
II. Çalışmanın Amacı	5
III. Çalışmanın Önemi	6
IV. Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi.....	7
IV.I. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e İlahiyat Alanının Değişim ve Gelişimi	8
IV.II. Üniversitelerde İlahiyat Alanının Vizyonu ve Misyonu.....	15
V. Yüksek Din Öğretiminde Kadınların Yeri ve Önemi	19
VI. İlgili Literatür ve Alanla İlgili Çalışmalar.....	29
YÖNTEM.....	39
1.1. Araştırma Modeli	39
1.2. Araştırma Grubu ve Özellikleri.....	39
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	41
1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	41
1.5. Geçerlik ve Güvenirlik.....	43
1.6. Araştırmacının Durumu	44
BULGULAR VE YORUM	46

2.1. Niyet	46
2.1.1. Rol-Model Olmak	47
2.1.2. Kalıcı Bilgi Üretmek	49
2.1.3. Akademiye Yönelmek	50
2.1.4. Muhafaza	52
2.1.5. İş Olanığı	56
2.2. Sorunlar	59
2.2.1. Kadına Bakış Açısı	59
2.2.2. Başörtüsü Sorunu	60
2.2.3. Eşitsizlik	64
2.2.4. Sahih Olmayan Hadis ve Rivayetler	68
2.3. Roller	74
2.3.1. Öteki	74
2.3.2. Kadınlık	79
2.3.3. Birey Olmak	83
2.3.4. Akademisyenlik	85
2.4. İlişkiler	90
2.4.1. Aile ile İlişkiler	91
2.4.2. Toplum ile İlişkiler	94
2.4.3. Akademisyenlerle İlişkiler	97
2.5. Hedefler	102
2.5.1. Görünür Olmak	102
2.5.2. Akademik Yeterlilik	105
2.5.3. Vizyon Sahibi Olmak	107
2.5.4. Farklı Bakış Açısına Sahip Olmak	108

2.6. Kazanımlar.....	110
2.6.1. Uzmanlaşmak	111
2.6.2. Kendini İfade Edebilmek	112
2.6.3. Tekâmül	113
2.6.4. Duyarlılık.....	115
2.6.5. Toplumsal Dönüşüm.....	116
SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA	123
EKLER.....	131
Ek-1. Etik Kurul Kararı	131
Ek-2. Görüşme ve Onam Formu	133
Ek-3. Örnek Görüşme.....	137
Ek-4. Öz Geçmiş	143

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

BEÜ	: Bülent Ecevit Üniversitesi
çev.	: çeviren
ed.	: editör
Hz.	: hazreti
İFAV	: İlahiyat Fakültesi Vakfı (Marmara Üniversitesi)
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
OMÜ	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
ts.	: tarih yok
vb.	: ve benzeri

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılı İlahiyat Fakültesi Önlisans/Lisans'a Yeni Kayıt Yaptıran ve Öğrenim Gören Kadın ve Erkek Öğrenci Sayıları.....	4
Tablo 2. 2014 Yılı İlahiyat Fakültelerindeki Kadın ve Erkek İlahiyatçı Akademisyen Sayısı	25
Tablo 3. 2019 Yılı İlahiyat Fakültelerindeki Kadın ve Erkek İlahiyatçı Akademisyen Sayısı	26
Tablo 4. 2024 Yılı İlahiyat Fakültelerindeki Kadın ve Erkek İlahiyatçı Akademisyen Sayısı	27
Tablo 5. 2014, 2019 ve 2024 Yıllarında İlahiyat Fakültelerindeki İlahiyatçı Kadın Akademisyen Sayılarının Yüzdelerik Değişimi	28
Tablo 6. Çalışma Grubu ve Demografik Özellikleri	40
Tablo 7. Bulgulara İlişkin Kategoriler ve Kodlar	43

GİRİŞ

I. Problem

Günümüz dünya düzeni, bireylerin eğitime olan bakış açısını değiştirmiştir. Eğitim, artık hayat boyu devam eden bir süreç olarak görülmektedir. Bireyler, aldıkları eğitimle yetinmeyip, sürekli öğrenme isteğiyle kendilerini geliştirme çabasına girmişlerdir. Bu isteğin karşılanmasında ve ülkenin gelişiminde, toplumun en önemli kurumlarından olan eğitim kurumlarının, özellikle üniversitelerin payı oldukça büyüktür.¹ Nitekim bir ülkenin gelişimi insan gücü yetiştirme ve bilim ile teknoloji üretme kapasitesi ile bağlantılıdır. Bu bağlamda, üniversitelerin rolü oldukça kritiktir. Üniversiteler, hem kendi ihtiyaç duyduğu akademisyenleri hem de toplumun ihtiyaç duyduğu insan gücünü ve araştırmacıları yetiştirmektedir. Özellikle, en üst eğitim mercii olan lisansüstü eğitim bu süreçte büyük önem kazanmaktadır.²

Genel tanımıyla lisansüstü eğitim, lisans eğitime dayalı olarak bireylerin kariyer hedeflerini gerçekleştirdiği, bilimsel etkinlik ve araştırma çalışmalarını deneyimlediği, daha üst düzey bilgi ve yetkinlik kazandığı bir öğretim sürecidir. Yüksek lisans ve çeşitli alanlarda yapılan yeterlik çalışmaları ile uzmanlık eğitimlerini içeren lisansüstü eğitim, lisans eğitimini tamamlamış bireylerin devam edebilecekleri bir süreci oluşturmaktadır.³ Türkiye’de lisansüstü eğitim süreci, enstitüler tarafından yürütülmektedir.⁴ Enstitülerin ve diğer bir ifadeyle lisansüstü eğitimin, bilim adamları yetiştirme, üniversitelere, çeşitli sektörlere, sanayi ve üretim yapılan yerlere bilimin ışığında uzmanlaşmış elemanlar kazandırma ve bilimsel çalışmalar yapma gibi temel işlevleri bulunmaktadır.⁵

Yukarıda belirtilen temel işlevler, lisansüstü eğitimin hedefleriyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Lisansüstü eğitimin amacı, belirli bir alanda uzmanlaşmayı sağlamak

¹ Adem Özdemir - Ahmet Gürbüz, “Akademisyenlerin Memnuniyet Düzeylerinin Belirlenmesi: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği”, *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi* 3/5 (Haziran 2020), 162-178.

² Durmuş Günay, “Türkiye’de Lisansüstü Eğitim ve Lisansüstü Eğitime Felsefi Bir Bakış”, *Üniversite Araştırmaları Dergisi* 1/2 (Ağustos 2018), 71-88.

³ Özgür Babayiğit, “Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Yapma Nedenlerinin İncelenmesi”, *International Journal of Eurasian Education and Culture* 4/6 (Nisan 2019), 6-19.

⁴ Adil Çoruk vd., “Lisansüstü Eğitimde Kayıt ve Devam Sorunları”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (Ocak 2016), 165-178.

⁵ Çoruk vd., “Lisansüstü Eğitimde Kayıt ve Devam Sorunları”, 167.

için entelektüel yeteneklerin gelişimini ve sürekliliğini desteklemek, profesyonel yeterlilikler ve akademik değerler kazandırmak, ülkenin ihtiyaç duyduğu bilim insanları, araştırmacılar ve çeşitli meslek alanlarında yüksek nitelikli bireyler yetiştirmek ve teorik bilgiyi pratik uygulamalarla birleştirmektir.⁶ Bilim insanı yetiştirirken kadınların da bilimsel ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi⁷ ve ayrıca kadınların gelir düzeyinin artması, iş seçiminde seçeneklerinin fazlalaşması ve toplumda saygı duyulan statülere sahip olması⁸ lisansüstü eğitimin amaçları arasında yer alan diğer maddeler olarak söylenebilir. Lisansüstü eğitim sayesinde kadınların toplumda yüklendikleri görevleri daha etkin bir şekilde uygulamalarının yanı sıra genel ve mesleki bilgilerini geliştirmek de mümkündür.⁹

Lisansüstü öğrencilerinin aldıkları eğitim; onların hayallerini gerçekleştirme, akademik unvan alma, akademik dünyaya giriş, bağımsız araştırmacı olma ve uzmanlaşma amaçlarına ulaşarak kendilerini gerçekleştirme yolunda bir adım olarak görülmektedir.¹⁰ Yükseköğretim Kanunu (2016)'nda da belirtildiği üzere, lisansüstü eğitim alan bireylerin bağımsız araştırma yapabilme, bilimsel problemleri geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapabilme, verileri analiz edebilme ve yeni sentezlere ulaşabilme becerilerini kazanmaları amaçlanmaktadır.¹¹

Akademiye lisansüstü eğitimi ile adım atılması ve ülkelerin akademisyenlik eğitimi için lisansüstü eğitimini bir ön şart olarak kabul etmesi, kişileri lisansüstü eğitimi almaya teşvik eden sebepler arasında gösterilebilir. Bu nedenlerden dolayı lisansüstü eğitiminin bilimin gelişmesi ve kaliteli yükseköğretim için önemli bir role sahip olduğu söylenebilir.¹² Yapılan araştırmalar açısından değerlendirildiğinde, lisansüstü eğitimin, özellikle de doktora düzeyinin önemli olduğu görülmektedir. Bu

⁶ İlhan Ilter, "Akademik Başarı, Lisansüstü Eğitim Farkındalığı ve Lisansüstü Eğitim Niyeti Arasındaki İlişkiler", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (Mart 2020); Gülsüme Satır - Merve Murat, "Hemşirelik Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi: Vakıf Üniversitesi Örneği*", *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 37/1 (Nisan 2021), 59-67.

⁷ Ali Rıza Erdem, "Bilim İnsanı Yetiştirmede Etik Eğitimi", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 1 (Nisan 2012), 25-32.

⁸ Satır - Murat, "Hemşirelik Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi", 60.

⁹ Çoruk vd., "Lisansüstü Eğitimde Kayıt ve Devam Sorunları", 168.

¹⁰ Günay, "Türkiye'de Lisansüstü Eğitim ve Lisansüstü Eğitime Felsefi Bir Bakış", 82.

¹¹ Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği/ Doktora Programı (MBS), *Resmi Gazete* 29690 (20 Nisan 2016), md.15/3.

¹² Zeynep Medine Özmen - Funda Aydın Güç, "Doktora Eğitimi ile İlgili Yaşanan Zorluklar ve Baş Etme Stratejileri: Durum Çalışması", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 3 (Aralık 2013), 214-219.

durumun nedeni olarak lisansüstü eğitiminin alana yenilik getirme gerekliliği olduğu söylenebilir. Ayrıca, lisansüstü eğitimin profesyonel eğitimciler için yaşam boyu öğrenmenin bir anahtarı olduğu ve teorinin pratiğe döküldüğü yer olduğu da ifade edilebilir.¹³

Yüksek lisans eğitimine devam eden kadın öğrenciler özelinde bakıldığında, bağımsız araştırma yapabilme, bilimsel problemleri sorgulayarak yorumlayabilme, analiz ve sentez yapabilme gibi amaçların yanı sıra yüksek lisans eğitiminin devamı olan doktora eğitimine geçiş yapabilme amacının da önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.¹⁴ Lisansüstü eğitiminin bireye akademik açıdan sunduğu çeşitli avantajların bu talepte etkili olabileceği düşünülebilir. Örneğin, yüksek lisans programını tamamlayan kişiler "bilim uzmanı" unvanını almaktadır. Lisans eğitimi temel alınarak elde edilen "bilim uzmanlığı," lisansüstü eğitimin temel amaçlarından biri olan bilim insanı olma yolundaki ilk adım olarak kabul edilirken, yüksek lisans eğitimi takiben doktora programı ile kazanılan "bilim doktorluğu" ise bu yolda en önemli ve ikinci adım olarak değerlendirilmektedir.¹⁵ Aynı şekilde, lisansüstü eğitimin ilk adımı olan yüksek lisans eğitimi tamamlamış bireylerin araştırmacılığın ilk aşamasındaki kişiler olarak görülmesi; doktora diploması sahibi kişilerin ise mükemmel araştırmacılar olarak değerlendirilmesi de bu amaca ulaşmada etkili olan sebeplerden biri olarak düşünülebilir.¹⁶

Lisansüstü eğitime devam eden kişiler, daha fazla eğitim olanağından yararlanma arzusu, gelecekle ilgili kaygılar, özellikle işsiz kalma korkusu, akademik kariyer yapma isteği, üniversitelerde öğretim üyesi olarak çalışma beklentisi, mesleki ve bilimsel alanda gelişebilme ve çevrelerine daha fazla faydalı olabilme düşünceleri gibi faktörlerin lisansüstü eğitime devam etme durumları üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir.¹⁷

İlahiyat alanında lisansüstü eğitim alan kadın öğrenciler, kendilerini hem bir dizi zorluğun hem de birçok fırsatın içinde bulmaktadırlar. Son yıllarda, ilahiyat alanında

¹³ "Doctoral Studies as Professional Development of Educators in the United States" (Erişim 05 Haziran 2024).

¹⁴ Babayigit, "Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Yapma Nedenlerinin İncelenmesi", 8.

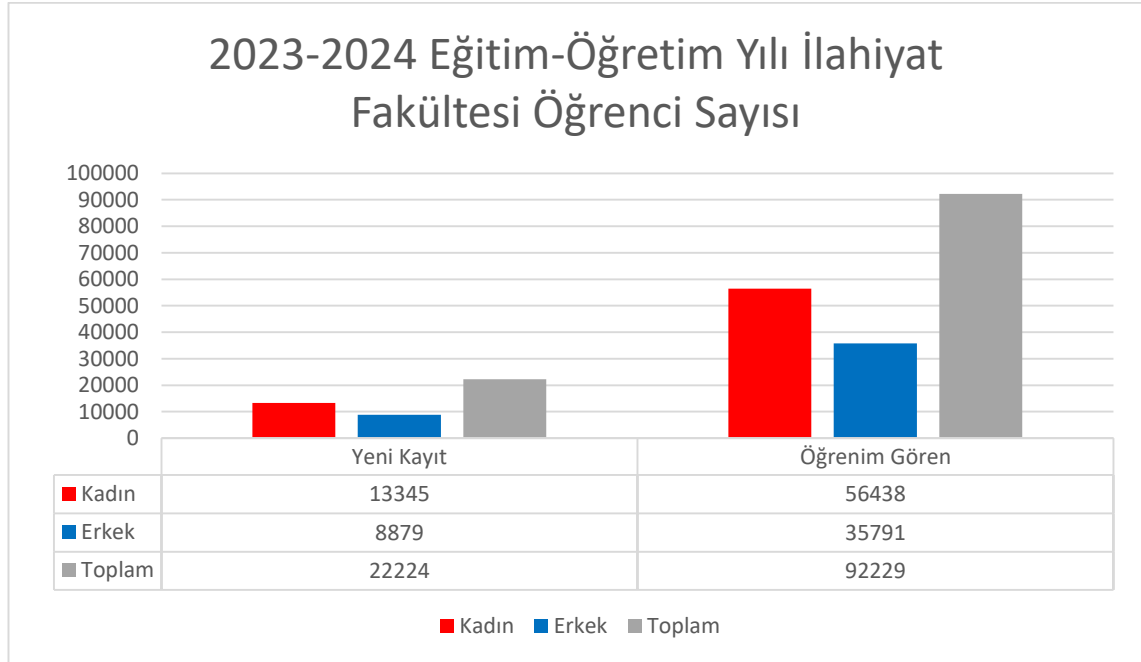
¹⁵ Erdem, "Bilim İnsanı Yetiştirmede Etik Eğitimi", 26.

¹⁶ Günay, "Türkiye'de Lisansüstü Eğitim ve Lisansüstü Eğitime Felsefi Bir Bakış", 82.

¹⁷ Babayigit, "Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Yapma Nedenlerinin İncelenmesi", 17.

lisansüstü eğitim alan ve almak isteyen kadın öğrencilerin sayısında gözle görülür bir artış olmuştur. Bu eğilim, kadınların dini bilgiye olan ilgilerinin artması ve bu bilgi birikimini akademik düzeyde geliştirme istekleriyle ilişkili olabilmektedir. Ayrıca, bu alandaki araştırmaların çeşitlenmesi ve derinleşmesi, kadın öğrencilerin daha aktif bir şekilde bu alana yönelmesine olanak tanımaktadır.¹⁸ Aşağıdaki tabloda kadın öğrencilerin hem ilahiyat fakültesine yeni kayıt yapanlar hem de bu fakültelerde öğrenim görenler arasında çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 1. 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılı İlahiyat Fakültesi Önlisans/Lisans'a Yeni Kayıt Yaptıran ve Öğrenim Gören Kadın ve Erkek Öğrenci Sayıları¹⁹

2023-2024 eğitim-öğretim yılı itibarıyla ilahiyat fakültesine yeni kayıt yaptıran 22.224 öğrencinin yaklaşık % 60'ı kadın öğrencilerden oluşmaktadır. İlahiyat fakültesinde öğrenim gören 92.229 öğrencinin de yaklaşık % 61,19'unu yine kadın öğrenciler oluşturmaktadır.

¹⁸ Başak Kalkan - Gülfem Gürses, "Biz'i Tanımlarken Ötekinin Farklılığı: Açıköğretim Sistemi Öğrencilerinin Cinslerin Eşitsizliği Çerçevesinde Değerlendirilmesi.", Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 3(1), (2017), 160-187.

¹⁹ Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (YBYS), "2024 Yılı İlahiyat Fakültesi Öğrenci Sayısı" (Erişim 27 Haziran 2024).

İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin deneyimleri, birçok farklı boyutta ele alınması gereken bir konudur. Daha önce literatürde bu konuyla ilgili derinlemesine bir araştırma yapılmadığı tespit edilmiş ve bu araştırmayla, bu konudaki eksikliğin giderilmesine yönelik olarak “İlahiyat Alanında Lisansüstü Öğrenim Gören Kadın Öğrencilerin Deneyimleri” (kadın öğrencilerin karşılaştıkları akademik, psikolojik ve çevresel zorluklar, aldıkları eğitim süresince çevrelerinden gördükleri destekler ve beklentileri) ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

II. Çalışmanın Amacı

Lisansüstü eğitim, genelde yoğun çalışma ve araştırma gerektiren bir süreçtir. İlahiyat gibi derin bilgi ve anlayış gerektiren bir alanda, uzun saatler boyunca kaynakları incelemek ve tez yazmak önemli bir zaman ve enerji yatırımı gerektirmektedir. Öğrenciler, bu süreçte zaman yönetimi, kaynak erişimi ve akademik yetkinliklerini geliştirmek zorundadırlar. İlahiyat alanında lisansüstü eğitim görmek, birçok zorluk ve fırsatı beraberinde getirmektedir. Bu araştırmanın amacı, kadın öğrencilerin bu eğitim sürecinde yaşadıkları deneyimleri detaylı bir şekilde ortaya koymaktır.

Bu amaçla yapılan bu araştırmayla, eğitim sistemlerindeki çeşitli dinamikleri anlamak ve bu öğrencilerin karşılaştıkları özel durumu değerlendirmek açısından oldukça önemlidir. İlk olarak, lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin demografik profili ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, kadın öğrencilerin yaşı, görevi, görev süresi, öğrenim durumu gibi çeşitli demografik özellikleri analiz edilmiştir. Bu bilgiler, kadın öğrencilerin akademik ve sosyal yaşamlarına dair daha kapsamlı bir anlayış geliştirmemize olanak tanıyabilecektir. Lisansüstü öğrenim sürecinde kadın öğrencilerin yaşadıkları tecrübeler ve karşılaştıkları sosyal ve akademik zorluklar da bu araştırmanın bir başka önemli odak noktasıdır. Kadın öğrenciler, cinsiyet temelli önyargılar, aile yükümlülükleri ve çevresel baskılar gibi çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedirler. Araştırma, bu zorlukları belirginleştirerek, kadın öğrencilerin hangi alanlarda desteklenmeye ihtiyaç duyduklarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Kadın öğrencilerin lisansüstü eğitimi sürdürmeleri konusundaki motivasyonları ve uzun vadeli kariyer hedefleri, araştırmanın bir diğer önemli bileşenidir. Araştırma, kadın

öğrencilerin cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet rolleri algısını da değerlendirmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin kendilerini akademik ortamda nasıl konumlandıkları ve cinsiyet temelli rollerin eğitim süreçlerine nasıl yansıdığı araştırılmıştır.

Sonuç olarak, "İlahiyat Alanında Lisansüstü Öğrenim Gören Kadın Öğrencilerin Deneyimleri" adlı bu araştırma, kadın öğrencilerin akademik dünyada karşılaştıkları zorlukları, destek sistemlerini ve toplumsal cinsiyet algılarını anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu araştırmanın bulguları, eğitim politikalarının ve akademik programların daha kapsayıcı ve destekleyici hale gelmesine katkıda bulunacaktır.

III. Çalışmanın Önemi

Kadınların ilahiyat alanında lisansüstü eğitimlerini tamamlamaları, sonraki eğitim kademesinde başarıyla ilerlemelerine önemli katkı sağlamaktadır. Her bireyin benzersiz bir yapıya sahip olması nedeniyle, lisansüstü eğitim sürecinde yaşadıkları zorluklar ve bu eğitimin kendilerine sağladığı faydalar da kişisel deneyimlere dayanmaktadır. Bu sebeple, bu faktörlerin bireysel temelde incelenmesi, kadınların aldıkları lisansüstü eğitimlerde nasıl bir bakış açısına sahip olduklarının belirlenmesi açısından son derece önemlidir. Yapılan alan taramasında, bu konuları kapsayan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak bu tür bir çalışma, kadınların yüksek lisans eğitim deneyimlerini sorgulayarak, bu deneyimlerin sonraki eğitim kararlarını nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlayabilecektir. Çalışmanın nitel olması ve zengin veriye dayanması sayesinde derinlikli bilgiye ulaşma imkânı elde edilmiş ve ilahiyat alanında çalışmanın, kadınlar açısından ne anlama geldiğinin anlaşılması da kolaylaşmıştır. Elbette, kadın öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları cinsiyet ayrımcılığına dayalı sorunlar da vardır. Bu tür sorunların çözümüne yönelik bir çalışma, ülkemizde verilen yüksek lisans eğitiminin kalitesi, derslerin niteliği, öğretim üyelerinin performansı ve enstitülerin işlevselliği gibi konularda da aydınlatıcı olabilir. Bu araştırmanın, alandaki boşluğu doldurarak yüksek din öğretiminde kadınların yeri ve önemiyle yüksek din öğretimi tarihçesini detaylı olarak incelemesi ve lisansüstü eğitimin kalitesinin artırılmasına katkıda bulunması beklenmektedir.

IV. Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi

Yüksek din öğretimi, tarih boyunca farklı kültür ve medeniyetlerde önemli bir rol oynamıştır. Türkiye’de de bu öğretimin evrimi, ülkedeki dini ve toplumsal yapının şekillenmesinde kritik bir önem taşımaktadır.²⁰ Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye’de en çok tartışılan konular arasında yer alan din-devlet ilişkileri ve din eğitimi tartışmalarının temel nedeni, ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun Müslüman olmasına karşın, devletin laik bir yapıya sahip olmasıdır. Bu çelişki, din eğitimi konusunun sürekli gündemde kalmasına yol açmıştır.²¹

İslam dünyasında yüksek din öğretimi, medreseler aracılığıyla verilmiştir. Bu kurumlar, dini bilgiyi derinlemesine öğrenmek isteyen öğrenciler için temel eğitim merkezleriydi. İslamiyet’in yayılmasıyla birlikte bu medreseler, sadece dini eğitimin değil, aynı zamanda bilim, felsefe ve edebiyat gibi çeşitli alanların da merkezi haline gelmiştir.²²

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yüksek din öğretimi, yine medreseler aracılığıyla sürdürülmüştür. İmparatorluğun her köşesinde kurulan bu medreseler, hem teolojik bilgiyi hem de diğer bilim dallarını öğreten önemli eğitim kurumlarıydı. Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan Sahn-ı Seman Medresesi, Osmanlı’nın en prestijli eğitim kurumu olarak oldukça önemli bir yere sahiptir.²³

Cumhuriyet dönemine geçişle birlikte eğitim sisteminde köklü değişiklikler yapılmıştır. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile medreseler kapatılmış ve tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Bu dönemde dini eğitimin modern standartlara uygun olarak verilmesi amacıyla yeni düzenlemeler yapılmıştır. İlahiyat Fakülteleri ve İmam Hatip okulları bu dönemde oluşturularak modern Türkiye’de din eğitiminin temelleri atılmıştır.²⁴

²⁰ Ahmet Şekerci - Ahmet Koç, “Ortak Bir Tasavvurun İmkânı ve İnşası Üzerine: Din Eğitiminde Felsefenin Yeri ve Önemi”, (2022), 91.

²¹ İsmail Akyüz, “Türkiye’de Uygulanan Din Politikaları İçin Bir Tipoloji Denemesi”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 5/1 (Ocak 2017), 143-164.

²² AYTEKİN DEMİRCİOĞLU, “Din Felsefesi Kavram ve Problemlerinin Din Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi”, *Wjets Journal of Educational and Instructional Studies* 4/1 (2014), 80-88.

²³ Numan Durak Aksoy - Halis Adnan Arslantaş, “Ana Hatlarıyla Selçuklu’dan Cumhuriyet’e Eğitim-Öğretimde Kurumsal Değişim”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20/1 (Mart 2010), 471-488.

²⁴ Mustafa Öcal, “İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (1986), 111-123.

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türkiye'deki ilk modern üniversite olan Darülfünun'un beş şubesinden biri olarak doğmuştur. Türkiye'de ilahiyat fakültesi adı da bu sebeple ilk kez bu fakülte için 1924'te kullanılmıştır. Ardından çeşitli illerde Yüksek İslam Enstitüleri açılmıştır. 1982 yılında, tüm yüksek din öğretimi kurumları ilahiyat fakültelerine dönüştürülmüş ve bu yapılar 1997 yılına kadar varlıklarını sürdürmüştür. Ancak 1997'deki 28 Şubat süreci sonrasında, din eğitiminin diğer alanlarında olduğu gibi yüksek din öğretiminde de ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. 2004-2005 öğretim yılında öğrenci sayısı bakımından en düşük seviyeyi gören ilahiyat fakülteleri, bu tarihten itibaren hem fakülte hem de öğrenci sayısında hızlı bir artış yaşamıştır. Günümüzde ülkemizde 100'den fazla ilahiyat fakültesi bulunmaktadır ve bu fakülteler her yıl yaklaşık 17 bin öğrenci kabul etmektedir. Fakülte ve öğrenci sayısındaki bu önemli artışa rağmen, yüksek din öğretimine ilişkin bazı sorunlar hâlâ devam etmektedir.²⁵

Günümüzde Türkiye'deki yüksek din öğretimi, başta ilahiyat fakülteleri olmak üzere çeşitli kurumlar üzerinden yürütülmektedir. Diğer yandan imam hatip liseleri, dini eğitim vermenin yanı sıra, fen ve sosyal bilimler gibi genel eğitim konularında da öğrencilere bilgi sunmaktadır. Bu eğitimin, bireylere modern dini eğitim vermenin yanında, bireyleri çok yönlü bilgi sahibi olarak yetiştirmek üzerine kurulu olduğunu göstermektedir.²⁶

IV.I. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İlahiyat Alanının Değişim ve Gelişimi

Osmanlı döneminde yüksek din eğitimi, medreselerde yapılıyordu. Ancak devletin zayıflamaya başlamasıyla birlikte medreseler, eski popülerliğini ve eğitim kalitesini kaybetmeye başlamıştır. Bir süre sonra medreseler, toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyecek duruma gelmiş ve bu nedenle yüksek din öğretimi için yeni arayışlar başlamıştır.²⁷ Bu arayışlar Sultan II. Abdülhamid döneminde karşılığını bulmuş ve neticede Darülfünûn-i Şahane ismiyle ilk kez medrese dışında ilahiyat eğitimi veren bir

²⁵ Mustafa Köylü, "Türkiye ve Batı Ülkelerinde Yüksek Din Öğretimi: Niteliksel Bir Karşılaştırma" 7/3 (2018), 261-278.

²⁶ Bilal Yorulmaz, "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir Değerlendirme", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi* 12/46 (2016), 41-62.

²⁷ Atiye Emiroğlu Bayır - Necmi Uyanık, "19. yy. Osmanlı Devletinde Modernleşme Bağlamında Din Eğitimi", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 4/13 (Aralık 2017), 491-506.

kurum teşekkül etmiştir.²⁸ “Osmanlı döneminde Maarif Vekâletine ve Darülfünûn’a bağlı olan bu kurum, 1900’de Ulûm-i Âliye-i Diniye, 1908 yılından sonra Ûlum-i Şer’iye, 1914’den sonra ise Şeyhülislamlığa bağlanarak Mütihassısîn Medresesi adını almıştır.”²⁹

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, yüksek din eğitimi konusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4. maddesi ile ilâhiyat fakültelerinin kurulması kararlaştırılmıştır. Bu maddenin içeriği şu şekildedir: "Maarif Vekâleti, yüksek diniyat mütehassısları yetiştirmek amacıyla Darülfünûn'da bir ilâhiyat fakültesi kuracaktır." Bu düzenleme ile ilk ilâhiyat fakültesi, Darülfünûn çatısı altında açılmış ve eğitim tarihinde ilk kez ilâhiyat fakültesi adıyla yerini almıştır.³⁰

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4. maddesi ile kurulması kararlaştırılan ilâhiyat fakültesi, 21 Nisan 1924 tarihinde fiilen eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. Fakültenin öğrencileri ağırlıklı olarak Darü'l Hilafetü'l Aliye Medresesi'nin Kısm-ı Ali ve Medresetü'l Mütihassısı öğrencilerinden oluşmuştur. Öğrencilerin Arapça ve Farsça sınavlarında başarılı olma şartı aranmıştır, ancak bu şart 1932 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile kaldırılmıştır. Fakültenin öğretim kadrosu ise genellikle medrese eğitimi almış ve Cumhuriyet döneminde idari ve siyasi görevlerde bulunmuş kişilerden oluşmuştur.³¹

1926-1927 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde, ilahiyat fakültesinin ders programında önemli değişiklikler yapılmıştır. Ders programında “Tefsir ve Tefsir Tarihi, Hadis ve Hadis Tarihi, Fıkıh Tarihi, Kelâm Tarihi, Tasavvuf Tarihi, İslâm Felsefesi Tarihi, Tarih-i Felsefe, Tarih-i Edyân (Dinler Tarihi), Türk Tarih-i Dinisi, İslâm Tarihi, Mâba'de't-Tabiiyyat (Metafizik), İctimaiyât (Sosyoloji), Ruhیات (Psikoloji), İctimâi Ruhiyât (Sosyal Psikoloji), Ahlâk, Akvâm-1 İslâmiye Etnografyası (İslâm Milletleri Etnografyası), Din Felsefesi, Hâl-i Hazırdaki İslâm Mezhepleri, Arabî, Fârisî” dersleri yer almıştır. Gerçekleştirilen bu değişiklikler, o dönemin eğitim

²⁸ Bayramali Nazıroğlu, “İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi ve Sorunları”, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları*, ed. Mustafa Köylü (İstanbul: DEM Yayınları, ts.), 171.

²⁹ Halis Ayhan, *Türkiye’de Din Eğitimi (1920- 1998)* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1999), 39; Yurdagül mehmedoğlu, *Tanzimat Sonrasında Okullarda Din Eğitimi; (1838-1920)* (İstanbul, 2011), 212-213.

³⁰ Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi Ve Türkiye’de Din Eğitimi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1996), 191-192; Ayhan, *Türkiye’de Din Eğitimi (1920- 1998)*, 38-39.

³¹ İbrahim Turan, “Türkiye’de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (Aralık 2017), 66.

sistemini dönüştüren ve modern üniversite yapısına uyum sağlayan önemli adımlardır. Bu dönemde yapılan yenilikler, yalnızca dini bilgiyle sınırlı kalmayarak, sosyal bilimlerin de programa entegre edildiği bir eğitim modelini hedeflemiştir. İlahiyat fakültesi, alanında uzman ve yenilikçi düşünceye sahip akademisyenleri de bünyesine katarak, öğrencilere modern bir eğitim sunmayı amaçlamıştır.³²

1926-1927 eğitim-öğretim yılında ilahiyat fakültesinde derslerde ve akademik kadroda yapılan değişiklikler, ilahiyat fakültesinin eğitim kalitesini önemli ölçüde artırmıştır.³³ Ancak, fakülte bazı eleştirilerle de karşılaşmıştır. Örneğin, ülkenin ihtiyaçlarına yeterince cevap vermediği ve dini ilimlerin yanı sıra sosyal bilimlere daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği yönünde eleştiriler yapılmıştır. Ayrıca, fakülteye imam-hatip okullarından gelen öğrenciler yerine normal liselerden gelen öğrencilerin kabul edilmesi ve bu öğrencilerin Arapça bilgisi konusunda yetersiz olmaları da eleştirilmiştir. Bir başka eleştiri konusu ise fakültenin başlangıçta vurguladığı İslam'ın doğru anlaşılması gerekliliği konusunda hem fakültenin hem de hocaların yetersiz kaldığı, hocaların, hadislerin doğruluğunu ayırt edebilecek düzeyde olmadıkları ve fakihlerin görüşlerine aşırı bağlılık gösterdikleri, bu durumun da özgür düşünceye engel oluşturduğu eleştirilmiştir.³⁴ 1933 yılına gelindiğinde artık ilâhiyat fakültesi öğrenci bulamaz hale gelmiş ve aynı yıl varlığına son verilmiştir.³⁵

Dârülfünûn'un kapatıldıktan sonra, 1933'te MEB tarafından İstanbul Üniversitesi açılmış ve bu üniversitede ilahiyat fakültesi yerine edebiyat fakültesine bağlı İslam Tetkikleri Enstitüsü kurulmuştur. Fakülte müdürü de M. Şerafettin Yaltkaya olmuştur. Fakültede görev yapan bazı akademisyenler ve öğrenciler de buraya aktarılmıştır. Fakültenin statüsündeki belirsizlikten dolayı buraya yeni öğrenci kaydedilememiştir. Akademisyenlerden vefat eden ve emekliye ayrılanların yerine yeni akademisyenler atanmadığı için 1941'de enstitü kapatılmıştır.³⁶

³² Öcal, "İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi", 114.

³³ Ramazan Buyrukçu, *Türkiye'de Meslekî Din Eğitim-Öğretimi Kurumsal Değişim Ve Gelişim Boyutlarıyla* (Isparta: Fakülte Kitabevi, 2007), 85.

³⁴ Halit Ev, "Yükseköğretimde Din Eğitimi", *Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü - Nurullah Altaş (İstanbul 2018: Ensar Yayınları, ts.), 271-272.

³⁵ Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi Ve Türkiye'de Din Eğitimi*, 192.

³⁶ Hidayet Aydar, "Dârülfünûn İlahiyat Fakültesi Ve Türk Kültür Hayatına Katkıları", *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* 13 (Nisan 2012), 23-43.

Hâlihazırda Darül'fünûn İlähiyat Fakültesi'nin kapatılmasından iki yıl önce de İmam Hatip mekteplerinin de kapatılmasından dolayı ülkede din eğitimi hem ortaöğretimde hem de yükseköğretimde son bulmuştur. Yüzyıllardır devam eden dini eğitimin aşamalı olarak tamamen kaldırılması toplumun içinde tepkilere ve sıkıntılara yol açmıştır.³⁷

İkinci Dünya savaşının akabinde dengelerin değişmesi, ortaya çıkan komünizm tehlikesi ve tüm dünyada baş gösteren ahlâkî çöküntüler Türkiye'yi de etkilemiştir. Gençlerin aileye karşı gösterdiği saygısız davranışlar gibi durumlar, ülkede namaz kıldırarak ve cenaze defin işlemlerini yapacak kimselerin bulunmaması gibi durumlar da vahametinin boyutlarını ortaya koymaktadır.³⁸ Bu nedenlerle, 1946 yılında CHP Meclis Grubu, TBMM'de din eğitim-öğretim konusunu gündeme getirmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda mecliste kurulan komisyon gerekli araştırmaları yapmış ve Ankara'da bir ilâhiyat fakültesi kurulması önerisi ortaya çıkmıştır. Daha sonra komisyonun önerisi hükümet tarafından da kabul görmüştür. Kanun, 4 Haziran 1949 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve Ankara Üniversitesi'nde ilâhiyat fakültesi açılmıştır.³⁹

Ankara Üniversitesi İlähiyat Fakültesi, 21 Kasım 1949'da eğitim-öğretime başlamıştır. Alınan kararlar gereği, kuruluş yıllarında sadece genel lise mezunları fakülteye kabul edilmiştir. Ancak, fakültede fiziksel altyapı eksiklikleri ve program oluşturma ile öğretim görevlisi bulma konularında bazı zorluklar yaşanmıştır. Bu nedenlerle, ilk eğitim-öğretim yılı Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde başlamış ve hoca ihtiyacı yine aynı fakülteden karşılanmıştır.⁴⁰

İlähiyat fakültesinin ilk eğitim-öğretim yılı olan 1949-1950'de okutulan dersler şunlardır: Arapça, Farsça, Yabancı Dil (İngilizce, Almanca, Fransızca), Sosyoloji, Mantık ve İlimler Felsefesi, İslam Dini ve Mezhepleri Tarihi, İslam Sanatı Tarihi ve Mukayeseli Dinler Tarihi. Fakültenin ikinci yılında Hadis Usulü, İslam'da İlimler Tarihi ve Din Psikolojisi dersleri eklenmiş, Sosyoloji dersi müfredattan kaldırılmıştır. Sonraki

³⁷ Abbas Çelik, *Din Eğitimi Tarihi* (İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2013), 120.

³⁸ Eyüp Şimşek, "Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi ve Öğretimine Dönüş Süreci (1946-1960)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 49 (2013), 396.

³⁹ Şimşek, "Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi ve Öğretimine Dönüş Süreci (1946-1960)", 404.

⁴⁰ Buyrukçu, *Türkiye'de Mesleki Din Eğitim-Öğretimi*, 89-90.

yıllarda da programda değişiklikler yapılmıştır. 1972-1973 akademik yılına kadar ilâhiyat eğitimi dört yıl sürerken, daha sonra beş yıla çıkarılmıştır.⁴¹

Daha sonraki zamanlarda imam hatip liselerinin açılması ve sayısının hızla artması hem öğretmen ihtiyacını ortaya çıkarmış hem de liselerden mezun olan öğrenciler için yeni bir yükseköğretim kurumuna ihtiyaç duyulmuştur. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nin normal liselerden öğrenci alması, İmam-Hatip Lisesi mezunlarının boşa kalması sorununu gündeme getirmiştir ve bu nedenle 1959 yılında Yüksek İslâm Enstitüleri kurulmuştur. İlk olarak İstanbul'da açılan Yüksek İslâm Enstitüsü, daha sonra sırasıyla Konya (1962-1963), Kayseri (1965-1966), İzmir (1966-1967), Erzurum (1969-1970), Bursa (1975-1976), Samsun (1976-1977) ve Yozgat (1979-1980) gibi illerde açılmıştır. Ancak, Yozgat'ta açılan Yüksek İslâm Enstitüsü, kurulduktan iki yıl sonra kapanmıştır.⁴²

İlâhiyat Fakülteleri ile Yüksek İslâm Enstitüleri, kuruluş amaçları bakımından birbirinden farklıdır. İlâhiyat Fakülteleri, teolog yetiştirmeyi ve ilâhiyat alanında uzmanlaşmayı hedeflerken, Yüksek İslâm Enstitüleri ise kaliteli öğretmen ve din görevlisi yetiştirmeyi amaçlamıştır.⁴³ Yüksek İslâm Enstitüleri, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren dört yıl süreli eğitim kurumlarıdır. Yönetmelikte şu şekilde tanımlanmaktadır: “Yüksek İslâm Enstitüsü, İslâm dininin esaslarına sadık kalarak müspet ilmin ışığı altında İslâm ilimlerini ve bunlara yardımcı ilimleri öğretmek imam-hatip okullarıyla ilköğretim okulları ve diğer ortaöğretim müesseselerine öğretmen yetiştirmek ve aynı okullardaki din dersleri öğretmenlerinin mesleki gelişmelerine yardım etmek suretiyle Milli Eğitim Bakanlığınca kurulmuş bir yüksekokuldur. Bu müessese, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ihtiyaçları dışında Diyanet İşleri Teşkilâtına müftü, vaiz vb. din elemanları yetiştirmekle de vazifelidir.”⁴⁴

Yüksek İslâm Enstitülerinde pedagojik formasyon da dâhil toplamda haftalık 36 saatlik bir program uygulanıyordu. Ayrıca bu enstitüler, yüksekokul sınıfına girdiği için lisansüstü öğretim de yaptırıyordu. 1970'li yıllara gelindiğinde, Yüksek İslâm

⁴¹ Mehmet Ali Gökaçtı, *Türkiye'de Din Eğitimi Ve İmam Hatipler* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 261.

⁴² Buyrukçu, *Türkiye'de Mesleki Din Eğitimi-Öğretimi*, 121.

⁴³ Buyrukçu, *Türkiye'de Mesleki Din Eğitimi-Öğretimi*, 121.

⁴⁴ Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi Ve Türkiye'de Din Eğitimi*, 195.

Enstitüsü'nde öğrenim gören öğrenciler, enstitülerin akademik bir hüviyete kavuşturulmasını isteyerek, dersleri boykot etmeye başlamışlardır.⁴⁵ Yüksek İslam Enstitüleri bu süreçteyken, 1971-1972 eğitim-öğretim yılında Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'ne bağlı bir İslami İlimler Fakültesi açılmıştır.⁴⁶ Yüksek İslam Enstitülerinin akademik özgürlüğe kavuşturulmasıyla ilgili olayların çıkması üzerine 6 Kasım 1982 tarihinde çıkarılan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile tüm Yüksek İslam Enstitüleri ve Erzurum'daki Yüksek İslam Enstitüsü ilahiyat fakültesine dönüştürülmüştür. Bu dönüşümden sonra İlahiyat Fakülteleri bir yılı hazırlık olmak üzere toplamda beş yıllık ortak bir programla eğitim-öğretime başlamışlardır.⁴⁷ Ayrıca ilk yıllarında fakültelerde uygulanan sistemde çok amaçlı ama tek programlı eğitim-öğretim faaliyeti uygulanmıştır. Ancak yıllar içinde değişiklikler yapıldığı da görülmüştür. 1983-1984 eğitim-öğretim yılında idari ve akademik yapılanma üç bölümden oluşmuştur. Bunlar: Tefsir ve Hadis Bölümü, Felsefe ve Kelam Bölümü ve İslam Medeniyeti ve Din Bilimleri Bölümü'dür. Bu bölümlerde kendi içlerinde anabilim dallarına ayrılmıştır. 1992-1993 öğretim yılıyla birlikte yeni üniversiteler, üniversite bünyesinde de yeni fakülteler açılmıştır. Bu süreçte Yükseköğretim Kurulu, ilahiyat fakültelerinin akademik yapılanmasında değişikliğe gitmiştir. Son durumda akademik yapılanma; Temel İslam Bilimleri Bölümü, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü ve İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü şeklini almıştır.⁴⁸

1988 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın alanındaki eksiklikleri gündeme getirmesi, ilgili kurumların da onaylaması üzerine ilahiyat meslek yüksekokulları açılması kararlaştırılmıştır. İlahiyat meslek yüksekokullarının amacı ise "Ülkede daha nitelikli din görevlileri istihdam etmek, halen görev yapan din görevlilerinin bilgi düzeylerini yükseltmek" olarak belirtilmiştir. Bu amaç doğrultusunda, ilahiyat meslek yüksekokulları, bağlı oldukları üniversitelerin adıyla ve ilahiyat fakültesi bünyesinde kurulmuştur. Kuruluş tarihleri farklılık arz etmesiyle birlikte toplam altı üniversitede açılmıştır. Başlangıçta görev yapan imam-hatipleri kapsayan ve onların bilgi düzeylerini arttırmayı hedefleyen program daha sonra görevli olsun veya olmasın imam-hatip mezunlarını kabul etmiştir. İlahiyat meslek yüksekokulları istenilen hedefi tam

⁴⁵ Suat Cebeci, *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2014), 231.

⁴⁶ Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi Ve Türkiye'de Din Eğitimi*, 95.

⁴⁷ Gökaçtı, *Türkiye'de Din Eğitimi Ve İmam Hatipler*, 268.

⁴⁸ Buyrukçu, *Türkiye'de Mesleki Din Eğitim-Öğretimi*, 112-114.

gerçekleştiremediği için onların yanında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlahiyat Ön Lisans Programı da açılmıştır. Bunun üzerine Yükseköğretim Yürütme Kurulu, 11 Mayıs 1999 tarihli toplantısında 1999-2000 öğretim yılından itibaren öğrenci alımının durdurulması ve eğitimi devam eden öğrencilerin mezun oluncaya dek öğretime devam etmesi kararı alınmıştır. O tarihten itibaren yüksekokullara öğrenci alımı yapılmamıştır.⁴⁹ Yüksek din eğitiminin verildiği kurumlar için 1997 yılına kadar hem niceliksel hem de niteliksel iyileştirme çalışmaları devam etmiştir. Bu süreç içerisinde Yüksek Öğretim Kurulu ilköğretim ve ortaöğretim alan öğretmenlerine yönelik bir çalışma içerisindeyken bu öğretmen yetiştirme modeline benzer bir uygulamanın da ilahiyat fakültelerinde gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır.⁵⁰ Bunun üzerine 1998-1999 yılından itibaren ilahiyat fakültelerinde İlköğretim DKAB Öğretmenliği Programı ve İlahiyat Lisans Programı olmak üzere iki program uygulanmaya başlamıştır. DKAB Öğretmenliği Programında olan öğrenciler, İlköğretim seviyesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olacak şekilde eğitim görmüşlerdir. İlahiyat lisans programındakiler ise Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatında imam hatiplik başta olmak üzere çeşitli görevler, ortaöğretim ve imam hatip liselerinde öğretmenlik yapacak şekilde eğitim almışlardır. Hem imam hatip liselerinde hem de diğer liselerde öğretmenlik mesleğini icra etmek için pedagojik formasyon ve tezsiz yüksek lisans programından faydalanmışlardır. Ancak imam hatip lisesinde görev yapacak olanlar ekstra meslekî ek bir eğitim de almışlardır.⁵¹

2006 yılına gelindiğinde İlköğretim DKAB Öğretmenliği Programı, ilahiyat fakültelerinden alınıp, eğitim fakültelerindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümüne aktarılmıştır.⁵² Bu karar neticesinde ilahiyat fakültelerinin öğretmen yetiştirme görevi son bulmuştur. Eğitim fakültesinde devam eden bölüm, öğretim üyesi yetersizliğiyle karşı karşıya kalmış ancak ilahiyat fakültesinin kısmî desteğiyle ayakta kalmaya çalışmıştır. Az sayıda öğretim görevlisiyle devam etmek

⁴⁹ Buyrukçu, *Türkiye’de Mesleki Din Eğitim-Öğretimi*, 112-114.

⁵⁰ Şeref Göküş, “Tevhid-i Tedrisat’tan Günümüze Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Kurumsallaşma Süreci”, *2014 INTE: International Conference on New Horizons in Education Proceedings Book 4* (Haziran 2014), 503.

⁵¹ Halis Ayhan, “İlahiyat Fakültesi” (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/71.

⁵² İrfan Başkurt, “DKAB Öğretmenliği Bölümlerinde Eğitim-Öğretim (İ.Ü. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Örneği)”, *Türkiye’de Okullarda Din Öğretimi* (Değerler Eğitimi Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, 2011), 639.

öğretimde sıkıntılara sebep olmuştur. Bu sorunlardan dolayı YÖK, 10 Mayıs 2012 tarihli genel kurul toplantısında aldığı kararla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliğinin tekrar ilahiyat fakültelerinin bünyesine dâhil edilmesine karar vermiştir. Ancak bu karar, mahkemeye taşınmış ve Danıştay, kararın yürütmesini durdurmuştur. Yeterince karmaşık bir vaziyet alan durum, bölümü etkilemiştir. Bünyesinde hem eğitim fakültelerinde hem de ilahiyat fakültelerinde DKAB/İDKAB bölümü oluşturulmuştur.⁵³ Son durumda ise YÖK'ün, ilahiyat fakültesindeki DKAB/İDKAB Öğretmenliği bölümüne 17.04.2014 tarihli kararı ile öğrenci alımları durdurulmuştur. Hâlihazırda bu bölümde okuyan öğrencilerin ise mezun oluncaya dek hakları korunmuştur.⁵⁴

Günümüzde yükseköğretim kurumlarına baktığımızda, 2006 yılı itibariyle üniversite sayısında artış olmuştur. Ülkenin dört bir yanında üniversitelerin sayısı artmaya başlayınca, ilahiyat fakülteleri de açılmaya başlamış ve bu sayede ülkede ilahiyat fakültelerinin sayısında hızlı bir yükselme meydana gelmiştir. Böylelikle 2019 yılının sonunda ilahiyat fakültelerinin toplam sayısı doksanı aşmıştır. Fakültelerde yapılan ücretsiz eğitim, ikinci öğretim, Arapça ve İngilizce programları gibi çeşitleriyle bu sayı yüzü de geçmiştir.⁵⁵ 2024 yılı itibariyle ilahiyat fakültesi sayısı yüz dokuza çıkmıştır. Yeni açılan ilahiyat fakültelerinin yanında, İslami İlimler Fakültesi, İlahiyat Bilimleri Fakültesi, Dini İlimler Fakültesi ve Uluslararası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi gibi isimlere sahip din eğitimi veren fakülteler de bulunmaktadır. İlahiyat fakültelerinin sayısı artarken, bu fakültelerde eğitim-öğretim işlerini yürüten kadın akademisyen sayısının da belirgin bir biçimde arttığı görülmektedir.⁵⁶

IV.II. Üniversitelerde İlahiyat Alanının Vizyonu ve Misyonu

Türkiye'de yüksek din öğretimi yapılan kurumlara bakıldığında ilk sırayı alan ve temel olan kurum ilahiyat fakülteleridir. Bu fakültelerde yetişen öğrenciler, ülkenin dört

⁵³ Nazıroğlu, “İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi ve Sorunları”, 179-180.

⁵⁴ Şahin Kızılabdullah, “Dün, Bugün ve Gelecek Üçgeninde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Programları”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 5/13 (Haziran 2016), 33.

⁵⁵ Nazıroğlu, “İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi ve Sorunları”, 181.

⁵⁶ Yükseköğretim Kurulu (YÖK), *İlahiyat Programı Bulunan Tüm Üniversiteler* (Erişim 03 Temmuz 2024).

bir yanında örgün ve yaygın eğitim süreçlerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca bu kurumlarda üretilen dini bilgi ve yetiştirilen bireyler aracılığıyla özelde İslam'ın doğru anlaşılmasına, genelde ise dinin doğru bir şekilde aktarılmasına katkı sağlanmıştır. Toplum içinde insanların inançlarını sağlıklı bir şekilde yaşayabilmesinde bu kurumların önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür.⁵⁷

İlahiyat fakültelerinin ilk açılma kararı alınan 1924 tarihli 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4. maddesinde şu ifadeler yer almaktadır: “Maarif vekâleti, yüksek diniyat mütehasısları yetiştirmek üzere Dar'ul-Fünûn'da bir ilahiyat fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidemat-ı diniyyenin îfası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşad edilecektir.” Bu kanunla birlikte ülkede din eğitim ve öğretiminde yeni bir dönem başlamıştır.⁵⁸ Görüldüğü üzere ilahiyat fakültelerinin hedefleri belirtilmekte ve yetiştirmek istediği insan modeli açıkça ifade edilmektedir. Ancak kanundaki maddeye dayanarak iki önemli çıkarım yapmak mümkündür. Birincisi, hem bir üniversite kurulması hem de üniversitenin öğrenci yetiştirmesi ve bunun vasıtasıyla din hizmetlerinin yürütülmesinin sağlanmasıdır. Bu iki kurum, topluma dinî bilgi aktaracak uzmanları yetiştirmeyi açıkça taahhüt etmektedir. Ancak bu kanun maddesini destekleyenler olduğu gibi, negatif görüşlere sahip olanlar da bulunmaktadır.⁵⁹

Toplumlar sürekli olarak değişim ve dönüşüm süreci içerisinde. Bu süreç, toplumsal yapının özelliklerinin farklılaşmasına neden olmakta, bireylerin ihtiyaçları da buna bağlı olarak artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu değişim sadece günlük yaşamı etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda dini yaşantıyı da önemli ölçüde etkilemektedir. İnsanlar, yeni ortaya çıkan durumlar ve olaylar karşısında dinin yorumunu bilmek ve tartışmak istemektedirler. Geçmişte var olmayan birçok ihtiyaç, günümüzde günlük yaşamın vazgeçilmezi haline gelmiştir. Eğitimden sağlık hizmetlerine, teknolojik araçlardan sosyal medyaya kadar geniş bir yelpazede yeni ihtiyaçlar doğmuştur. Bu yeni artan ve çeşitlenen ihtiyaçlar, sadece maddi değil, aynı zamanda manevi ihtiyaçları da kapsamakta ve dini yaşantıyı doğrudan etkilemektedir. Bununla birlikte, bireylerin

⁵⁷ Cemil Osmanoğlu - Mehmet Korkmaz, “Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunun İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/36 (Aralık 2018), 119.

⁵⁸ Öcal, “İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi”, 113.

⁵⁹ Turan, “Türkiye’de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, 63-64.

ruhani arayışları da farklılaşmakta ve çeşitlenmektedir.⁶⁰ İlahiyat fakültelerinin amaçlarından bir diğeri de, öğrencilerin Kur'an ve Sünnet çizgisinden sapmadan ülkenin birlik ve beraberliğini sağlamak ve herkesi kucaklayıcı bir yaklaşımla din eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmektir.⁶¹

Modern toplumlarda din, artık sadece geleneksel formüllerle değil, aynı zamanda kişisel gelişim ve iç huzur arayışının bir aracı olarak da görülmektedir. Din, sürekli değişen toplumsal dinamikler karşısında çeşitli yorumlamakta ve adaptasyonlarla kendini yenilemektedir. Dini otoriteler ve akademisyenler, yeni toplumsal olgulara ve olaylara ilişkin dini bakış açılarını geliştirmekte ve açıklamalar yapmaktadırlar. Bu süreç, dinin günümüz koşullarına uygun şekilde yaşanabilmesi ve anlaşılabilmesi açısından önemlidir. İlahiyat fakültelerinin ve akademisyenlerin, modern dünyanın sorunlarına dair çözüm odaklı yaklaşımlar geliştirmeleri, toplumda dini anlayışın derinleşmesine katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak, toplumsal değişim ve dinamizm, dini yaşantıyı da kapsamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu bağlamda, dinin yeni toplumsal durumlara ve bireysel ihtiyaçlara nasıl yanıt verdiğini anlamak, ilahiyat alanında yapılacak çalışmalar için de büyük önem taşımaktadır.⁶²

İlahiyat fakültelerinde verilen eğitim ve öğretimin, ülkenin içinde bulunduğu siyasal ve ideolojik süreçlerde ve devletler arası ilişkilerde meydana gelebilecek sorunların daha hızlı çözülmesine katkı sağladığı ve topluma sunulan doğru din anlayışının bu noktada önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Bu dönemde ilahiyat fakültelerinin ortaya koyduğu itidalli din söylemi, radikal hareketlerin ve görüşlerin toplumda yayılmasının da önüne geçmiştir.⁶³

1949 yılında faaliyetine başlayan Ankara Üniversitesi'ne bağlı ilahiyat fakültesinin amacı ise kanun maddesinde şu şekilde geçmektedir: “Din meselelerinin sağlam ve ilmî esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak, meslekî bilgisi kuvvetli ve düşüncesinde ihatalı din adamları yetişebilmesi için lüzumlu şartları sağlamak maksadıyla memleketimizde de garptaki örneklerine benzer bir ilahiyat fakültesinin

⁶⁰ Nevzat Aşıkoğlu, “İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Haziran 2005), 1-10.

⁶¹ Turan, “Türkiye’de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, 64.

⁶² Aşıkoğlu, “İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk”, 5.

⁶³ Turan, “Türkiye’de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, 64.

kurulması...”⁶⁴ Yukarıda genel çerçevede ilahiyat fakültelerinin amacı Tevhîd-i Tedrîsât kanunu kapsamında açıklanmıştır. Günümüzde ise çoğu ilahiyat fakültesinin web sitelerinde misyon ve vizyonlarını görmek mümkündür.

İlahiyat fakülteleri, köklü bir geçmişe sahip olup, toplumların dini ve manevi ihtiyaçlarını karşılamada önemli roller üstlenmişlerdir. Bu bağlamda, ilahiyat fakültelerinin günümüzdeki misyon ve vizyonları, tarihsel bir perspektifle birlikte ele alınmalıdır. İlahiyat fakültelerinin kökeni, İslam düşüncesinin ve eğitiminin derinliklerinde yatar. İlk örnekleri medreseler olan bu kurumlar, zamanla modern üniversitelerin çatısı altında organize olmuş ve akademik yapıları gelişmiştir. Bu süreçte ilahiyat fakülteleri, dini bilgiyi aktarmanın yanı sıra, toplumsal sorunlara da çözüm üretme misyonunu üstlenmişlerdir. Günümüz ilahiyat fakültelerinin misyonu, dinî bilgiyi bilimsel bir çerçevede sunmak, eleştirel düşünmeyi teşvik etmek ve toplumu aydınlatacak dinî liderler yetiştirmektir. Bu fakülteler, öğrencilere sadece teolojik bilgiler vermekle kalmamakta, aynı zamanda etik ve ahlaki değerleri de toplumların içselleştirmelerini sağlamaktadır.⁶⁵

İlahiyat fakülteleri, akademik ve sosyal rolü bakımından geniş bir yelpazeye sahiptir. Araştırma ve yayın faaliyetleriyle dinî bilimlerin gelişimine katkıda bulunurken, çeşitli seminer ve konferanslarla da halkı bilgilendirme görevini üstlenmektedir. Ayrıca, toplumsal sorunlara çözüm arayışında önemli rol oynayan sosyal projeler yürütmektedir.⁶⁶

İlahiyat fakültelerinin vizyonu, evrensel değerleri benimseyen, dinî bilgi ve anlayışta yetkin, topluma faydalı bireyler yetiştirmektir. Bu vizyon çerçevesinde, sürekli gelişim ve yenilikçilik, ilahiyat fakültelerinin temel prensipleri arasındadır. Ayrıca, globalleşen dünyada dinler arası hoşgörünün artırılması da vizyonun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. İlahiyat fakülteleri, misyon ve vizyonlarını tam anlamıyla gerçekleştirilmede çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu zorluklar, maddi kaynak yetersizlikleri, akademik personel temini gibi lojistik sorunlardan tutun, dinî ve

⁶⁴ Münir Koştaş, “Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dünü, Bugünü)”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/4 (01 Aralık 1999), 149.

⁶⁵ Cemil Osmanoglu, “Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi ve Kurumsal Yabancılaşma: İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 31/43 (Aralık 2017), 197-262.

⁶⁶ Ahmet Doğan, “Öğretmenlik Uygulamasına Katılan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer İhtiyaç Analizi ile Mesleki Yeterlik Düzeyleri”, *Toplum Bilimleri Dergisi* 28/28 (Aralık 2020), 57-80.

kültürel farklılıkların yönetilmesi gibi daha kompleks meselelere kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Ayrıca, genç nesillerin dine olan ilgisizliği de önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁷

İlahiyat fakültelerinin gelecekteki gelişim yönleri, dijital teknolojilerin eğitimde daha etkin kullanılmasından geçmektedir. Online eğitim platformları ve dijital kütüphane hizmetleri, bu bağlamda önemli yatırımlardır. Ayrıca, interdisipliner yaklaşımlar ve uluslararası işbirlikleri de ilahiyat fakültelerinin gelişimi için kritik öneme sahiptir.⁶⁸ Sonuç olarak, günümüzde ilahiyat fakülteleri, misyon ve vizyonları doğrultusunda topluma ve bilim dünyasına önemli katkılar sunmaktadır. Bu fakülteler, sadece dini bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal gelişim ve barışın sağlanmasında da kritik rol oynamaktadır.

V. Yüksek Din Öğretiminde Kadınların Yeri ve Önemi

Kadın ilahiyatçılar, İslam'ın temel öğretilerini ve tarihsel yorumlarını yeniden gözden geçirme çabası içindedirler. Bu yeni bakış açısı, cinsiyet eşitliğine dayalı adil bir temsilin önemini vurgulamakta ve kadınların İslamî toplumlarda daha görünür ve etkin bir rol almasını sağlamak için çalışmaktadır. Bu süreçte, dinin ve toplumsal normların birlikte yorumlandığı ve adalete dayalı bir temsilin önemi vurgulanmaktadır. Kadın ilahiyatçılar, cinsiyet temelli ayrımcılığa ve hiyerarşik yapıların kadınları dışlayıcı etkisine karşı güçlü eleştiriler getirmektedirler. Bu eleştiriler, dini yorumların ve uygulamaların daha eşitlikçi bir zemine oturmasını hedeflemektedir. Kadın ilahiyatçılar, toplumsal ve dini hiyerarşilere karşı çıkarken çeşitli engellerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu zorluklar arasında, erkek egemen yapılar, geleneksel düşünce kalıpları ve toplumsal baskılar yer almaktadır. Ancak, bu engeller onların değişim ve adalet arayışlarını güçlendirmektedir. Kadın ilahiyatçılar, sadece dini alanda değil, toplumsal alanda da önemli değişimlere önyak olmaktadır. Cinsiyet eşitliği, adalet

⁶⁷ Osmanoglu, "Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi ve Kurumsal Yabancılaşma", 201.

⁶⁸ Tuba Nur Saraçoğlu, "Dijital Beşerî Bilimler Bağlamında İlahiyat/İslâmî İlimler", *İslam Tetkikleri Dergisi* 12/2 (Eylül 2022), 845-891.

ve kapsayıcılık gibi değerleri savunan bu kadınlar, toplumsal yapının daha demokratik ve eşitlikçi bir hale gelmesine katkı sağlamaktadırlar.⁶⁹

İlahiyat fakültelerinde kadın öğrencilerin eğitimi, sadece günümüzün konusu değildir, tarihsel bir zeminde de önemli bir konudur. Kadınların dini eğitim alma tarihi, Osmanlı Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. O dönemlerde kadınlar, geleneksel mektep ve medreselerde dini bilgilerini artırma imkânı bulmuşlardır. Ancak modern anlamda ilahiyat eğitimi, Cumhuriyet döneminde kurulmuş ilahiyat fakülteleriyle birlikte sistematik bir yapı kazanmıştır. Modern ilahiyat fakültelerinin temelleri, 1949 yılında Ankara Üniversitesi'nde ilahiyat fakültesinin kurulmasıyla atılmıştır. Zamanla Türkiye'nin çeşitli illerinde benzer fakülteler açılmış ve kadın öğrenciler de bu fakültelerde eğitim görmeye başlamıştır. Günümüz itibariyle, Türkiye genelinde birçok üniversitede ilahiyat eğitimi verilmektedir.⁷⁰

Kadın öğrenciler, ilahiyat fakültelerinde dört yıllık lisans eğitimi alarak İslam Tarihi'nden Tefsir'e, Fıkıh'tan İslam Felsefesi'ne kadar geniş bir yelpazede bilgi sahibi olmaktadır. Bu süreçte, kadın öğrenciler hem akademik anlamda yetkinleşmekte hem de dini bilgilerini derinleştirmektedirler. Lisans eğitimini tamamlayan kadın öğrenciler, yüksek lisans yaparak uzmanlaşma imkânı bulmaktadır. Yüksek lisans süreci, daha çok ilgili alanlarda detaylı araştırmalar ve tez çalışmalarıyla geçmektedir. Bu aşamada kadın öğrenciler, akademik camiada önemli katkılar sağlayacak seviyeye gelmektedirler.⁷¹

Kadınların ilahiyat eğitim ve öğretimi alanındaki başarıları, toplumdaki geleneksel rolleri yeniden şekillendirmekte ve din bilimleri alanında yeni kapıların açılmasını sağlamaktadır. Bu dönüşümde, kadınların bireysel ve topluca gerçekleştirdikleri başarıları, toplumsal gelişme ve ilerlemenin önemli bir parçası olarak geleceğe ışık tutmaktadır.

Kadın öğrenciler, dinî eğitim süreçlerinde çeşitli zorluklar ve engellerle karşılaşmaktadırlar. Sosyal ve kültürel baskılar, toplumsal cinsiyet kalıpları ve bazı

⁶⁹ Ravza Altuntas, "İslami Kadınları Temsil Meselesi: Hiyerarşiyi Sorgulayan Kadın İlahiyatçılar", *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* 9/2 (Aralık 2023), 169-202.

⁷⁰ Hatice K. Arpağuş, "İslâmcılığın Türkiye Serüveni: Kadınların İlahiyat Tecrübesine Katkıları", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/51 (Aralık 2016), 5-54.

⁷¹ Ramazan Kılıç, "Arap Dili ve Belâgatî Anabilim Dalındaki Lisansüstü Tezlerin Tema, Cinsiyet, Üniversite ve Öğrenim Türü Bakımından Analizi", *Dergiabant* 12/1 (Mayıs 2024), 257.

coğrafi bölgelerdeki eğitim olanaklarının sınırlı olması, bu zorluklardan sadece birkaçıdır. Ancak bu engellere rağmen birçok kadın öğrenci, kararlılık ve azimle eğitimlerini başarıyla tamamlamaktadır. İlahiyat fakültelerinde eğitim alan kadın öğrencilerin başarı öyküleri, ilham verici ve teşvik edicidir. Kadın öğrencilerin akademide, din hizmetlerinde ve toplumsal çalışmalarda önemli katkıları bulunmaktadır. Özellikle kadın din görevlileri, eğitimciler ve akademisyenler, toplumsal cinsiyet eşitliğine ve dini bilincin artırılmasına büyük katkılar sağlamaktadırlar.⁷²

Günümüz akademik dünyasında, dini bilimler alanında yapılan çalışmalar ve bu çalışmalara öncülük eden akademisyenler, bilimsel bilgi birikiminin gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. 1960-1969 yılları arasında yer alan 10 eserden sadece birisi kadın yazara aittir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ilk kadın öğretim üyesi olarak bilinen Üçok'un bu dönemdeki varlığı, kadın yazarların akademik dünyada daha fazla yer bulmasına olanak sağlamıştır. Bahriye Üçok'un Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin açılmasından sadece 16 yıl sonra yani 1965 yılında yayımlanan "İslam Devletlerinde Kadın Hükümdarlar" adlı doktora çalışması, İslam dünyasında kadınların yönetimdeki rolüne dair önemli bir kaynak olmuştur.⁷³

Beyza Bilgin, Türk din eğitiminde yenilikçi yaklaşımları ve özgün eğitim felsefesi ile dikkat çeken bir diğer isimdir. Beyza Bilgin, eğitim felsefesini insan merkezli bir yaklaşım üzerine kurmuştur. Bilgin'in eğitim anlayışında, öğrencilerin aktif katılımı ön plandadır. Eğitimi sadece bilgi aktarımı olarak değil, aynı zamanda bireylerin kişisel ve sosyal gelişimlerini destekleyen bir süreç olarak görmektedir. Bu bağlamda, Bilgin'in "eğitimde bütüncül bir yaklaşım benimsemek gerekir" sözü, onun eğitim felsefesinin özünü yansıtan önemli bir ifadedir. Türk din eğitimi, tarihsel olarak çeşitli evrelerden geçmiştir. Osmanlı döneminden günümüze kadar, din eğitimi birçok değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Eğitim sisteminin bu tarihsel seyri içinde, Bilgin'in yenilikçi yaklaşımı, geçmişin tecrübelerinden faydalanarak geleceğe yönelik bir vizyon sunmaktadır. Beyza Bilgin'in Türk din eğitimine yaptığı katkılar, sadece teorik düzeyde kalmamış, pratik uygulamalarına da yansıyan bir etki yaratmıştır. Kendi geliştirdiği

⁷² Nihat Demirkol, "Bazı Kadın Araştırmacıların Tefsir Bilimine Katkıları (Türkiye Örneği)", *Genç Mütefekkirlere Dergisi* 4/1 (Haziran 2023), 251-267.

⁷³ Tahire Hasanzade, "Onları Unutamayız", *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks* 2/1 (2010), 83-87.

metodolojiler ile eğitimcilerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik çözümler sunmuş, birçok eğitim kurumunun müfredatına entegre edilmiştir.⁷⁴

Bilgin'in din eğitimi konusundaki çalışmaları, hem akademik alanda hem de sahada geniş yankı bulmuştur. Bilgin'in din eğitiminde kullandığı bazı öncü uygulamalar arasında interaktif yöntemler, grup çalışmaları ve bireysel görüşmeler yer almaktadır. Bu metodolojiler, öğrencilerin derse daha aktif katılımını sağlamış ve öğrenme süreçlerini derinleştirmiştir. Bilgin, eğitimde uygulanan yöntemlerin sürekli olarak güncellenmesi ve çeşitlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Türk din eğitiminde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Eğitimdeki dönüşüm sürecinin getirdiği adaptasyon zorlukları, müfredat eksiklikleri ve eğitimcilerin yetersizliği gibi sorunlar bulunmaktadır. Bilgin, bu sorunlara çözüm önerileri sunarak, eğitimcilerin sürekli gelişimini teşvik eden programlar önerirken, eğitim politikalarının da gözden geçirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Beyza Bilgin, Türk din eğitiminde geleceğe dair umut verici stratejiler sunmaktadır. Eğitim sisteminin daha esnek, yenilikçi ve katılımcı bir yapıya kavuşturulması gerektiğini belirten Bilgin, teknoloji kullanımının artırılmasını ve daha interaktif eğitim yöntemlerinin benimsenmesini önermektedir. Bilgin'in perspektifi, eğitimde dönüşümün kaçınılmaz olduğunu ve bu dönüşümün iyi bir eğitim geleceği için fırsatlar sunduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Beyza Bilgin'in Türk din eğitimine olan katkıları, yalnızca teorik düzeyde değil, pratik uygulamalarla da geniş bir etki alanı yaratmıştır. Eğitim felsefesi ve geliştirdiği metodolojilerle, modern din eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır. Türk din eğitimi, Bilgin'in düşünceleri ışığında gelecekte de gelişmeye devam edecektir.

Yüksek din öğretiminde kadınların yeri, tarihsel gelişim içerisinde dikkat çeken bir konu olmuştur. Modern çağda kadınların bu alandaki katkıları gittikçe artmakta, fakat çeşitli engellerle karşı karşıya kalmaktadırlar.⁷⁵ Bu engeller arasında toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, ailevi sorumluluklar ve kariyer ilerleme süreçlerinde yaşanan

⁷⁴ Alpaslan Durmuş, "Türk Din Eğitiminde Öncü Bir İsim: Beyza Bilgin", *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/3 (Temmuz 2003), 145-168.

⁷⁵ Ayşe Furat, "Yüksek Din Öğretimi ve İstihdam İlişkisinde Cinsiyet Oranlarının Değişimi", *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* 26 (Eylül 2012), 173-196.

zorluklar yer almaktadır. Akademik çevredeki bazı önyargılar, kadınların bu alanda ilerlemesini zorlaştırmaktadır.⁷⁶

İlahiyat alanında lisansüstü eğitimde kadınların rolü, geçmişten günümüze önemli değişiklikler göstermektedir. İlahiyat eğitiminde kadınların varlığı ve etkisi, her geçen gün artmaktadır. Eskiden bu alanda yalnızca erkek öğrencilerin yoğunlukta olduğu gözlenirken, günümüzde kadın öğrenciler de önemli bir yer tutmaktadır. Kadınların bu alanda eğitim almalarının, ailevi ve toplumsal değerler üzerindeki etkileri ise oldukça müspet bir çerçevede değerlendirilmektedir.⁷⁷ Osmanlı döneminde de dini eğitim, genellikle erkeklerin egemenliğindeydi. Ancak Cumhuriyet'in ilanı ile kadınlara eğitimde eşit haklar tanınmış ve zaman içerisinde bazı kadınlar dini eğitim alanında da yer almaya başlamıştır. 20. yüzyılın sonlarına doğru, yüksek din öğretimine katılan kadın öğrenci ve akademisyen sayısında artış gözlenmiştir.⁷⁸

Günümüzde, Türkiye'deki ilahiyat fakülteleri ve İslamî ilimler enstitülerinde önemli sayıda kadın öğrenci ve öğretim görevlisi bulunmaktadır. Kadınlar, araştırma ve eğitim süreçlerinde aktif roller üstlenmekte; hatta bazı durumlarda idari pozisyonlarda görev almaktadırlar. Bununla birlikte, kadınların bu alanda daha fazla temsil edilmesi gerekli görülmektedir.⁷⁹

Kadınların yüksek din öğretimindeki varlığı, eğitim kalitesinin ve çeşitliğinin artmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Kadınlar, dini eğitimin her aşamasında farklı bakış açıları ve deneyimlerle zenginlik katmaktadırlar. Ayrıca, toplumsal barış ve anlayışın geliştirilmesinde önemli rol oynayan kadın akademisyenler, dini öğretilerin topluma entegre edilmesinde de etkili olmaktadır.⁸⁰

⁷⁶ Muhammed Esat Altıntaş, “Yüksek Din Öğretiminde Karma ya da Tek Cinsiyete Dayalı Eğitim Üzerine Nitel Bir Araştırma”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (Aralık 2018), 373-406.

⁷⁷ Kılıç, “Arap Dili ve Belâgati Anabilim Dalındaki Lisansüstü Tezlerin Tema, Cinsiyet, Üniversite ve Öğrenim Türü Bakımından Analizi”.

⁷⁸ B. Mehmet Bozaslan - Emel Çokoğullar, “Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modern Eğitimin İnşası: Devletin Kurtarılmasından Devletin Kurulmasına”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 17/3 (Aralık 2015), 309-329.

⁷⁹ Rahime Karayığit, “Kadın Hadis Akademisyenleri İletişim ve Koordinasyon Toplantısı 28-29 Haziran 2022 İzmit- Darıca”, *Darulfunun İlahiyat* 33/2 (Aralık 2022), 653-658.

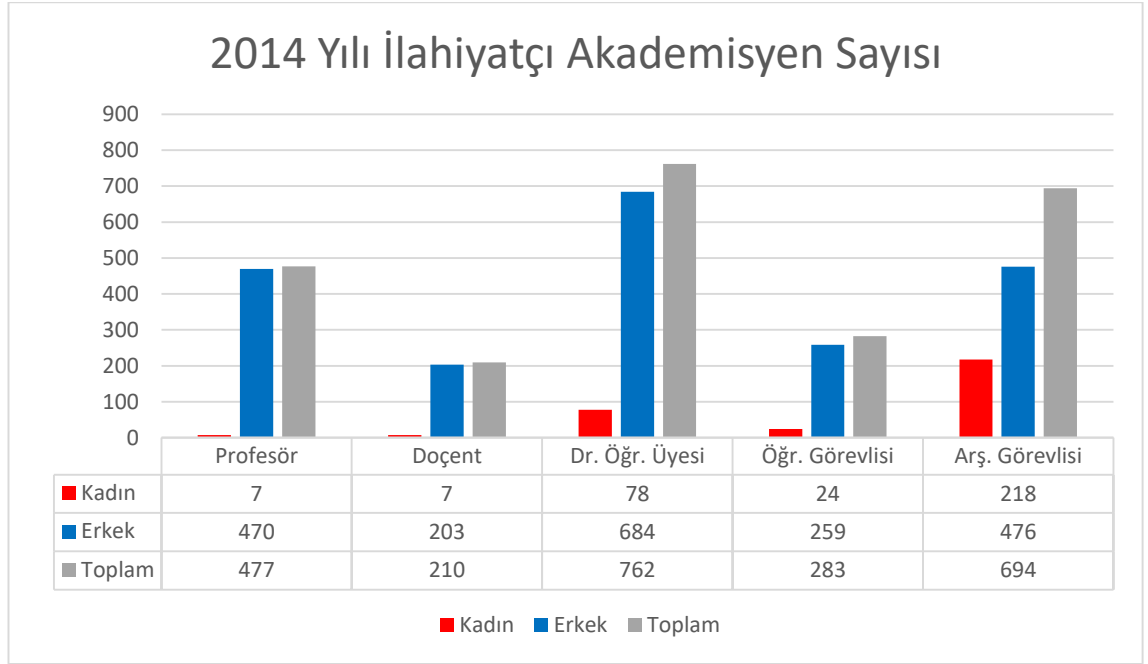
⁸⁰ Zuhâl Akgün, “Bireysel Yenilikçilik Eğilimi ve Yeniliğin Önündeki Engeller Açısından Kadın Akademisyen Profilleri: 2006 Yılından Sonra Kurulan Üniversitelerde Bir Durum Analizi”, *World Women Studies Journal* 5/5 (Temmuz 2020), 1-24.

Geçmiş yılların verilerine bakıldığında, kadın öğrenci sayısında belirgin bir artış gözlenmektedir. Örneğin, 2013 - 2014 akademik yılında yüksek lisansa kayıtlı 265.895 öğrencinin 111.393'ü kadın öğrencilerden oluşurken, doktora kayıtlı 67.157 öğrencinin 28.890'ını kadın öğrenciler oluşturmaktadır. 2023 - 2024 eğitim öğretim yılında yüksek lisansa kayıtlı 409.559 öğrenciden 199.286'sı kadın öğrencilerden oluşmaktadır. Doktora yapan 108.933 öğrencinin 54.862'si kadın öğrencilerden oluşmaktadır. Tarihsel olarak, lisansüstü eğitim erkeklerin tekelindeyken, günümüzde kadınlar da bu alanda aktif ve etkili rol oynamaktadırlar. Kadınların lisansüstü eğitimdeki rolü ve katkıları, eğitimde çeşitliliği ve zenginliği artırmaktadır.⁸¹

Sonuç olarak, ilahiyat fakültelerinde lisans ve yüksek lisans eğitimi alan kadın öğrenciler, dini eğitim tarihçemizde önemli bir yere sahiptirler. Karşılaştıkları zorluklara rağmen, elde ettikleri başarılar ve yaptıkları katkılar, gelecekte de kadınların bu alanda daha aktif ve etkin olacağına işaret etmektedir. İlahiyat fakültelerinde lisans ve yüksek lisans eğitimi alan kadınların tarihçesi, sadece akademik gelişimlerini değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümlerini de yansıtmaktadır. Bu insanların başarısı, kadınların eğitime erişiminin önemini vurgulamakta ve geleceğin bilim insanlarını yetiştirmede ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Aşağıdaki tablolarda sırasıyla 2014, 2019 ve 2024 yıllarındaki kadın akademisyenlere dair sayısal bilgilere yer verilmekte ve kadın akademisyenlerin sayısının gün geçtikçe arttığı görülmektedir.

⁸¹ Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (YBYS), "*Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci Sayısı*" (Erişim 27 Haziran 2024).

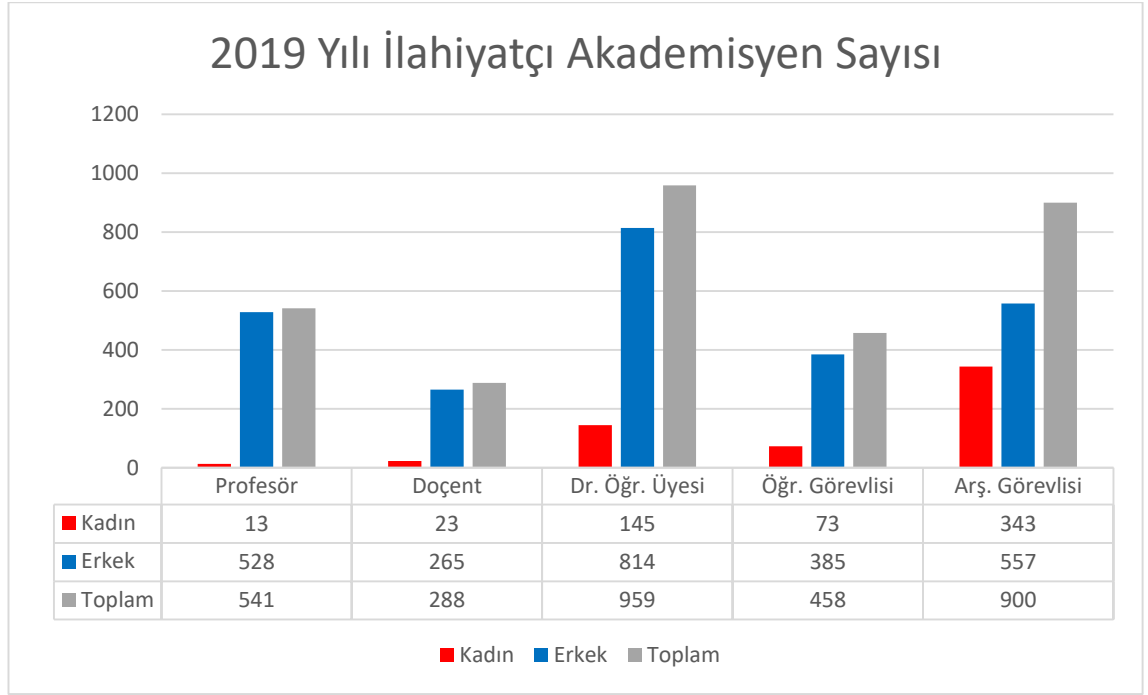
Tablo 2. 2014 Yılı İlahiyat Fakültelerindeki Kadın ve Erkek İlahiyatçı Akademisyen Sayısı⁸²

2014 yılı ilahiyat fakültelerindeki ilahiyatçı akademisyen sayılarına bakıldığında; kadın profesörlerin sayısının erkek profesörlerin sayısının yaklaşık olarak % 1,49'u kadar (kadın profesörler, profesörlerin tamamının % 1,47'si kadar) olduğu görülürken, kadın doçentlerin sayısının erkek doçentlerin sayısının yaklaşık olarak % 3,45'i kadar (kadın doçentler, doçentlerin % 3,33'ü kadar) olduğu görülmektedir. Ayrıca kadın doktor öğretim üyelerinin sayısının, erkek doktor öğretim üyelerinin sayısının yaklaşık % 11,40'ı kadar (kadın doktor öğretim üyeleri, doktor öğretim üyelerinin % 10,24'ü kadar) olduğu görülürken, kadın öğretim görevlilerinin sayısının erkek öğretim görevlilerinin sayısının % 9,27'si kadar (kadın öğretim görevlileri, öğretim görevlilerinin % 8,48'i kadar) olduğu görülmektedir. Ayrıca kadın araştırma görevlilerinin sayısının erkek araştırma görevlilerinin sayısının % 45,80'i kadar (kadın araştırma görevlileri, araştırma görevlilerinin % 31,41'i kadar) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte erkek ilahiyatçı araştırma görevlilerinin sayısı, kadın ilahiyatçı araştırma görevlilerinin sayısından sadece 258 kişi fazladır. Son olarak 2014 yılı toplam kadın ilahiyatçı akademisyenlerin sayısının 340, toplam erkek ilahiyatçı akademisyenlerin sayısının ise 2.128 (İlahiyatçı kadın akademisyenler, tüm akademisyenlerin % 13,78'i kadardır.) olduğu görülmektedir.

⁸² YBYS, "2014 Yılı İlahiyatçı Akademisyen Sayısı" (Erişim 28 Haziran 2024).

Tablo 3. 2019 Yılı İlahiyat Fakültelerindeki Kadın ve Erkek İlahiyatçı Akademisyen Sayısı⁸³

2019 yılı ilahiyat fakültelerindeki ilahiyatçı akademisyen sayılarına bakıldığında; kadın profesörlerin sayısının erkek profesörlerin sayısının yaklaşık olarak % 2,46'sı kadar (kadın profesörler, profesörlerin tamamının % 2,40'ı kadar) olduğu görülürken, kadın doçentlerin sayısının erkek doçentlerin sayısının yaklaşık olarak % 8,68'i kadar (kadın doçentler, doçentlerin % 7,99'u kadar) olduğu görülmektedir. Ayrıca kadın doktor öğretim üyelerinin sayısının, erkek doktor öğretim üyelerinin sayısının yaklaşık % 17,81'i kadar (kadın doktor öğretim üyeleri, doktor öğretim üyelerinin % 15,12'si kadar) olduğu görülürken, kadın öğretim görevlilerinin sayısının erkek öğretim görevlilerinin sayısının % 18,96'sı kadar (kadın öğretim görevlileri, öğretim görevlilerinin % 15,94'ü kadar) olduğu görülmektedir. Kadın araştırma görevlilerinin sayısının, erkek araştırma görevlilerinin sayısının % 61,58'i kadar (kadın araştırma görevlileri, araştırma görevlilerinin % 38,11'i kadar) olduğu görülmektedir. Erkek ilahiyatçı araştırma görevlilerinin sayısı, kadın ilahiyatçı araştırma görevlilerinden 214 kişi fazladır. Son olarak 2019 yılı toplam kadın ilahiyatçı akademisyenlerin sayısının 597, toplam erkek ilahiyatçı akademisyenlerin sayısının ise 2.549 (İlahiyatçı kadın akademisyenler, tüm akademisyenlerin % 18,98'i kadardır.) olduğu görülmektedir.

⁸³ YBYS, "2019 Yılı İlahiyatçı Akademisyen Sayısı" (Erişim 28 Haziran 2024).

Tablo 4. 2024 Yılı İlahiyat Fakültelerindeki Kadın ve Erkek İlahiyatçı Akademisyen Sayısı⁸⁴

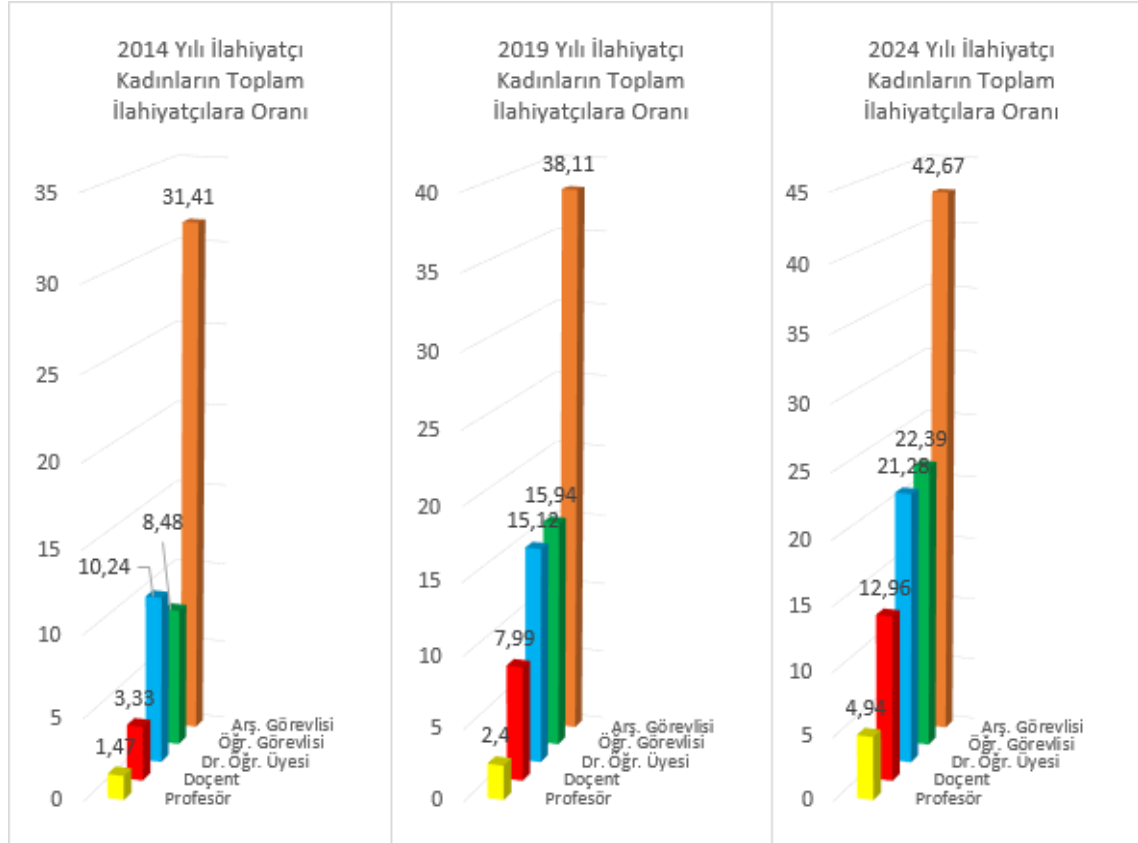

2024 yılı ilahiyat fakültelerindeki ilahiyatçı akademisyen sayılarına bakıldığında; kadın profesörlerin sayısının erkek profesörlerin sayısının yaklaşık olarak % 5,20'si kadar (ilahiyatçı kadın profesörler, ilahiyatçı profesörlerin tamamının % 4,94'ü kadar) olduğu görülürken, kadın doçentlerin sayısının erkek doçentlerin sayısının yaklaşık olarak % 14,89'u kadar (ilahiyatçı kadın doçentler, ilahiyatçı doçentlerin % 12,96'si kadar) olduğu görülmektedir. Ayrıca kadın doktor öğretim üyelerinin sayısının, erkek doktor öğretim üyelerinin sayısının yaklaşık % 27,03'ü kadar (ilahiyatçı kadın doktor öğretim üyeleri, ilahiyatçı doktor öğretim üyelerinin % 21,28'i kadar) olduğu görülürken, kadın öğretim görevlilerinin sayısının erkek öğretim görevlilerinin sayısının % 28,85'i kadar (ilahiyatçı kadın öğretim görevlileri, ilahiyatçı öğretim görevlilerinin % 22,39'u kadar) olduğu görülmektedir. Ayrıca kadın araştırma görevlilerinin sayısının erkek araştırma görevlilerinin sayısının % 74,43'ü kadar (ilahiyatçı kadın araştırma görevlileri, ilahiyatçı araştırma görevlilerinin % 42,67'si kadar) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte erkek ilahiyatçı araştırma görevlilerinin sayısı, kadın ilahiyatçı araştırma görevlilerinin sayısından sadece 156 kişi fazladır. Son olarak toplam kadın ilahiyatçı akademisyenlerin sayısının 882, toplam erkek ilahiyatçı akademisyenlerin sayısının ise 3.080 (İlahiyatçı kadın akademisyenler, tüm akademisyenlerin % 22,26'sı

⁸⁴ YBYS, "2024 Yılı İlahiyatçı Akademisyen Sayısı" (Erişim 28 Haziran 2024).

kadardır.) olduğu görülmektedir. Buradan ilahiyatçı kadın akademisyenlerin sayısının ilerleyen zamanlarda giderek artacağını göstermektedir.

Tablo 5. 2014, 2019 ve 2024 Yıllarında İlahiyat Fakültelerindeki İlahiyatçı Kadın Akademisyen Sayılarının Yüzelik Değişimi⁸⁵

2014 yılından 2019'a ve 2019'dan da 2024'e kadar ilahiyat fakültelerindeki kadın ilahiyatçıların tüm akademisyenlik kademelerindeki oranları sürekli olarak artmıştır. Örneğin; 2014'te kadın ilahiyatçı profesörlerin tüm ilahiyatçı profesörler içindeki oranı % 1,47 iken, 2019'da % 2,40 ve 2024'te % 4,94 olmuştur. Kadın doçentlerin oranı, 2014'te % 3,33 iken, 2019'da % 7,99 ve 2024'te % 12,96 olmuştur. Kadın doktor öğretim üyelerinin oranı, 2014'te % 10,24 iken, 2019'da % 15,12 ve 2024'te % 21,28 olmuştur. Kadın öğretim görevlilerinin oranı, 2014'te % 8,48 iken, 2019'da % 15,94 ve 2024'te % 22,39 olmuştur. Araştırma görevlilerinin oranı, 2014'te % 31,41 iken, 2019'da % 38,11 ve 2024'te % 42,67 olmuştur.

⁸⁵ YBYS, "2014, 2019 ve 2024 Yılları İlahiyatçı Kadın Akademisyen Sayısı" (Erişim 28 Haziran 2024).

Son 10 yılda ilahiyatçı kadınların akademisyenlik kademelerindeki yüzdelik oranlarının giderek arttığı görülmektedir. Bu durum, erkeklerin ilahiyat alanına ilgisinin azaldığı anlamına gelmemekte; ancak kadınların bu alana olan ilgisinin belirgin şekilde arttığını göstermektedir. Kadınların eğitim seviyelerinin artması ve toplumdaki rol değişiklikleri, bu oranların dengelenmesine büyük katkı sağlamaktadır. Bugün, birçok ilahiyat fakültesinde kadın ve erkek öğrenci oranları neredeyse eşitlenmek üzeredir. Kadınların eğitimde ve iş hayatında daha fazla yer alması, bu oranların dengelenmesine büyük katkı sağlamaktadır. Bu dengelenme, ilahiyat fakültelerinde daha zengin ve çeşitli bir akademik ortam oluşmasına olanak tanımaktadır.

Lisansüstü eğitim, sadece kültürel aktarımı değil, aynı zamanda bireyin bilgi ve beceri birikimine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bu süreç, bireyleri toplumun etkin bir parçası haline getirme amacını gütmektedir.⁸⁶ Bununla birlikte, her öğrenciye mevcut bilgilere eleştirel yaklaşma yeteneği, kendini ifade etme becerisi, farklı bakış açılarına açıklık gösterme isteği, esneklik, problem çözme yeteneği, araştırma ve öğrenme arzusu ile bilimsel düşünce tarzına uygun karar verme ve hareket etme yeteneği kazandırmaktadır.⁸⁷

VI. İlgili Literatür ve Alanla İlgili Çalışmalar

Üniversitelerde yapılan akademik çalışmalar, toplumun genel bilgi seviyesini artırma ve belirli konularda derinlemesine bilgi sağlama açısından büyük önem taşımaktadır. Kadınlarla ilgili yazılan tezler, bu kapsamda oldukça değerli kaynaklardır. Son yıllarda kadınlarla ilgili doktora tezleri, akademik dünyada giderek artan bir ilgiyle ele alınmaktadır. Bu tezler, kadınların tarihsel, sosyolojik, ekonomik ve kültürel bağlamlarda incelenmesiyle toplumsal gelişime katkı sağlamaktadır.⁸⁸ İlahiyat fakültesi öğrencilerinin merkeze alınarak yapıldığı çalışmalardan bazılarına ve bu çalışmalardan elde edilen sonuçlara aşağıda detaylı olarak yer verilmiştir.

⁸⁶ Fuat Tanhan, “Lisansüstü Eğitimde Kişilerarası Etkileşiminin Psikolojik Yansımaları”, *Lisansüstü Eğitim Üzerine Düşünceler*, ed. Fuat Tanhan (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 9.

⁸⁷ Tanhan, “Lisansüstü Eğitimde Kişilerarası Etkileşiminin Psikolojik Yansımaları”, 19.

⁸⁸ Lamia Baki, *Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm Bağlamında “Femvertising”*: Kadın İmgesi Üzerine Bir Araştırma (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

İlahiyat programları, toplumun manevi ve dini ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynayan bir eğitim alanıdır. Sadettin Özdemir'in 2019 yılında yaptığı "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Programı ile ilgili Görüşleri: SDÜ İlahiyat Örneği" adlı çalışmada, öğrencilerin ilahiyat programına olan genel bakışları detaylı bir biçimde incelenmiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı, programın dinî ve ahlaki eğitim açısından büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, mezuniyet sonrası iş olanakları, programın cazip yönlerinden biri olarak görülmektedir. Çalışmada özellikle, programın geniş ve derinlemesine dinî bilgi sağlayan müfredatı, alanında uzman akademisyenlerin desteği ve araştırma olanakları, öğrenciler tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Bununla birlikte, öğrenciler, bazı derslerin güncellenmemiş içeriklere sahip olduğunu, akademik danışmanlık hizmetleri ve pratik eğitim olanaklarının yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Bu araştırma, öğrencilerin öğrenim deneyimlerini de kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Çalışmada, öğrencilerin teorik bilgiye dayalı eğitim süreci içinde kişisel gelişimlerine önemli katkılar sağladığı, ancak uygulamalı eğitim ve staj olanaklarının genişletilmesi gerektiği belirtilmiştir. Süleyman Demirel Üniversitesi ilahiyat fakültesinin örneklem olarak seçilmesi, bölgesel dinamiklerin ve yerel ihtiyaçların anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgular, sadece SDÜ için değil, Türkiye genelindeki diğer ilahiyat fakülteleri için de değerli çıkarımlar sunmaktadır. Sonuç olarak, Sadettin Özdemir'in çalışması, ilahiyat programlarının mevcut durumunu ve geliştirilmesi gereken alanları net bir şekilde ortaya koymaktadır.⁸⁹

İlahiyat Fakültelerine yeni başlayan öğrenciler, eğitim hayatlarının bu yeni safhasında çeşitli sorunlarla karşılaşmakta ve belirli beklentiler taşımaktadırlar. Bayramali Nazıroğlu ve İbrahim Turan'ın "İlahiyat Fakültesine Yeni Gelen Öğrencilerin Sorun ve Beklentileri: OMÜ İlahiyat Fakültesi Örneği" adlı çalışmanın bulguları, bu sorun ve beklentilerin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Öğrenciler, üniversiteye adım attıkları anda çeşitli akademik ve sosyal sorunlarla yüzleşmektedirler. Özellikle ilahiyat fakültelerindeki öğrenciler, dini ve akademik bilgileri harmanlamaya çalışırken zorluklar yaşayabilmektedirler. Çalışma, öğrencilere yönelik yapılan anketler ve görüşmelerden elde edilen verilere dayanarak, öğrencilerin

⁸⁹ Saadettin Özdemir, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Programı ile İlgili Görüşleri: SDÜ İlahiyat Örneği", *Dergıabant* 7/13 (Mayıs 2019), 1-33.

fakülteden beklentileri ile karşılaştıkları gerçekler arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Öğrenciler genellikle yüksek kaliteli bir eğitim, güçlü bir akademik destek ve geniş sosyal olanaklar beklerken, karşılaştıkları gerçekler zaman zaman bu beklentilerin altında kalabilmektedir. Öğrenciler, özellikle derslerde başarılı olabilmek için ek kaynaklar ve öğretim üyelerinden bire bir destek beklemektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmı, fakültedeki eğitim kalitesinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, bazı öğrenciler, sosyal etkinliklerin yetersiz olduğunu ve akademik desteğin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin fakülteye uyum süreçleri çeşitli faktörlere (akademik performans, arkadaş ilişkileri ve sosyal etkinliklere katılım) bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Öğrencilerin fakülteden beklentileri arasında, güçlü bir akademik danışmanlık, düzenli sosyal etkinlikler ve öğrenci kulüpleri gibi destekler önemli bir yer tutmaktadır.⁹⁰

2018 yılında Cemil Osmanoglu ve Mehmet Korkmaz tarafından gerçekleştirilen "Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi" adlı çalışma, ilahiyat öğrencilerinin beklenti ve deneyimlerine ışık tutmaktadır. Çalışmanın temel bulgularından biri, öğrencilerin ideal ilahiyat fakültesi öğrencisi olarak tanımladıkları niteliklerdir. Öğrenciler, bilgi ve ahlaki değerlerin yanında, sosyal sorumluluk bilinci ve etkili iletişim yeteneklerinin de önemli olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler, ilahiyat eğitiminin maddi bilgi birikimi sağlamanın ötesinde, akademik, kişisel ve manevi gelişimlerine önemli katkılarda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca onların etik ve toplumsal sorumluluk anlayışını derinleştirdiğini de belirtmişlerdir. Çalışma, Türkiye'deki çeşitli ilahiyat fakültelerinden rastgele seçilen öğrencilere uygulanmış bir anket çalışmasıdır. Katılımcıların demografik özellikleri ve akademik geçmişleri, elde edilen verilerin çeşitliliğini ve temsil gücünü artırmıştır. Bu sayede, elde edilen bulguların genellenebilirliği sağlanmıştır. Çalışmanın sonuçları, ideal bir ilahiyat fakültesi öğrencisinin nitelikleri konusunda öğrencilerin oldukça belirgin bir profil çizdiğini göstermektedir. Bununla birlikte, eğitimdeki bazı eksikliklerin giderilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Çalışma, öğrencilerin beklentileri ile gerçek deneyimlerinin uyumu, eğitim kalitesinin

⁹⁰ İbrahim Turan - Bayramali Nazıroğlu, "İlahiyat Fakültelerine Yeni Gelen Öğrencilerin Sorun ve Beklentileri: OMÜ İlahiyat Fakültesi Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* 8/36 (2015), 466-478.

artırılmasına yönelik önemli ipuçları sunmaktadır. Çalışma, ilahiyat fakültesi eğitiminde daha fazla uygulamalı derslerin ve sosyal sorumluluk projelerinin yer alması, öğrenme ortamlarının daha etkileşimli hale getirilmesi ve öğrencilerin kişisel gelişimlerine daha fazla önem verilmesi gerektiğini önermektedir.⁹¹

21. yüzyılın hızla değişen dünyasında, eğitim kurumlarının öğrencilerine kazandırmayı hedeflediği beceri setleri de evrim geçirmektedir. Saadet İder ve Fatih İpek tarafından yapılan "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin 21. Yüzyıl Becerileri Üzerine Bir İnceleme" başlıklı araştırma, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin sahip olduğu 21. yüzyıl becerilerinin detaylı bir analizini sunmaktadır. Bu çalışma, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin kritik düşünme, problem çözme, iletişim, iş birliği ve dijital okuryazarlık gibi 21. yüzyıl becerilerini nasıl geliştirdiğini araştırmaktadır. Bu beceriler, modern toplumun gereksinimlerine yanıt verebilmek adına büyük önem taşımaktadır. Araştırmada, nitel ve nicel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Anketler, mülakatlar ve gözlem teknikleri ile öğrencilerin farklı becerilerdeki yetkinlik düzeyleri değerlendirilmiştir. Çalışmada, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri incelenmiştir. Sonuçlar, öğrencilerin bu alanlarda gelişim gösterdiğini, ancak daha fazla pratik ve rehberlik ile bu becerilerin daha da güçlendirilebileceğini ortaya koymaktadır. Çalışma, grup çalışmaları ve çeşitli etkinlikler yoluyla öğrencilerin iletişim ve iş birliği becerilerini geliştirdiklerini göstermektedir. Ancak, akademik başarı ve sosyal uyum açısından daha fazla desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmaya göre, öğrenciler dijital platformları etkin bir şekilde kullanabilmekte ve teknoloji ile ilgili sorunları çözmekte yetkindir. Ancak, bu alanlarda sürekli bir gelişim gerekliliği vurgulanmaktadır. Araştırmanın sonuçları, ilahiyat eğitiminin 21. yüzyıl becerilerini kazandırma noktasında başarılı olduğunu göstermekle birlikte, geliştirilmesi gereken yönlerin de olduğunu ortaya koymaktadır. Daha fazla uygulamalı dersler, mentorluk programları ve teknoloji altyapısının güçlendirilmesi gibi öneriler, bu süreçte önemli rol oynayabilmektedir.⁹²

⁹¹ Cemil Osmanoglu - Mehmet Korkmaz, "Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/36 (Aralık 2018), 124.

⁹² Saadet İder - Fatih İpek, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin 21. Yüzyıl Becerileri Üzerine Bir İnceleme", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (Aralık 2023), 183-203.

Mustafa Arslan ve Esra Tunç tarafından 2013 yılında yayımlanan "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerindeki Farklılaşmalar" başlıklı çalışma, öğrencilerin değer algılarını ve bunlardaki farklılıkları inceleyen önemli bir araştırmadır. Bu çalışma, farklı değişkenlerin değerler üzerindeki etkisini irdelemektedir. Öğrencilerin değer algıları, eğitim aldıkları alanın etkisiyle şekillenmekte ve bu algılar, toplumsal normlarla örtüşmektedir. Bu araştırma, çeşitli üniversitelerin ilahiyat fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler arasından seçilmiş bir örneklem grubu ile yürütülmüştür. Katılımcıların yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve eğitim düzeyleri gibi demografik bilgileri toplanmış ve bu veriler, değer yönelimlerinin analizinde kullanılmıştır. Araştırmanın metodolojisi, nitel ve nicel veri toplama tekniklerini içererek kapsamlı ve güvenilir sonuçlar elde edilmesini sağlamıştır. Araştırma sonuçları, öğrencilerin değer yönelimlerinde belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu farklılıklar, bireylerin kişisel ve akademik geçmişlerine, yaşadıkları çevreye ve sosyo-kültürel faktörlere dayanmaktadır. Dinî değerler, tüm katılımcılar arasında ortak bir öneme sahiptir, ancak diğer değerlerde gözlemlenen değişkenlikler dikkat çekicidir. Araştırmaya göre toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların daha ilişkisel ve topluluk odaklı değerleri tercih etmesine neden olurken, erkeklerin bireysel başarı ve hedeflere yönelik değerleri daha fazla önemsendiği görülmüştür. Sosyal ve kültürel faktörler (üniversite ortamı, aile yapısı, arkadaş grupları ve toplumsal beklentiler) de öğrencilerin değer yönelimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak, Arslan ve Tunç'un çalışması, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimlerine ilişkin kapsamlı bir analiz sunarak, toplumsal değerler ve eğitim politikaları açısından önemli çıkarımlar sağlamaktadır.⁹³

Son yıllarda, Türkiye'de üniversite mezunları arasında işsizlik oranlarının artması, özellikle İlahiyat Fakültesi öğrencileri arasında kaygıların yükselmesine yol açmıştır. Necmi Karslı'nın 2021 yılında gerçekleştirdiği "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı ve Dindarlık" adlı araştırma, bu önemli konuyu inceleyerek, öğrenci profili ve demografik verileri (yaş, cinsiyet, aile yapısı ve sosyo-ekonomik durum gibi faktörler), işsizlik kaygıları ile dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi kapsamlı bir şekilde analiz etmektedir. Araştırmada işsizlik kaygısının akademik başarı üzerinde

⁹³ Mustafa Arslan - Esra Tunç, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerindeki Farklılaşmalar", *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26 (Aralık 2013), 7-39.

olumsuz bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Dindar öğrencilerin, işsizlik kaygılarını daha az hissettikleri ve sosyal destek mekanizmalarından daha fazla yararlandıkları gözlemlenmiştir. Bu ilişkili bulgular, dindarlığın ruhsal dayanıklılığı artırabileceği fikrini desteklemektedir. Sosyal destek ise işsizlik kaygısını azaltabilmekte ve öğrencilerin psikolojik iyi hallerini korumalarına yardımcı olabilmektedir. Sonuç olarak, bu araştırma, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin işsizlik kaygılarını anlamak ve bu kaygıları azaltmak için atılması gereken adımlara dair değerli bilgiler sunmaktadır.⁹⁴

Üniversite öğrenciliği, bireylerin yaşamında birçok zorluğu ve belirsizliği beraberinde getirmektedir. Bu dönemde, mesleki kaygılar ve hayatlarının anlam düzeyleri, gençlerin psikolojik sağlıkları üzerinde önemli etkilere sahip olmaktadır. Coşkun Baba, Cüneyd Aydın ve Kamil Çoştu'nun 2020 yılında gerçekleştirdiği "Üniversite Öğrencilerinin Mesleki Kaygı ile Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı araştırma, bu konuda önemli veriler sunmaktadır. Araştırma, çeşitli üniversitelerden seçilen öğrencileri kapsamakta ve mesleki kaygının etkilerini anlamayı hedeflemektedir. Araştırmada nicel bir yöntem benimsenmiş ve anket usulü veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılar, farklı fakültelerden ve bölümlerden rastgele seçilerek oluşturulmuş bir örneklem grubunu temsil etmektedir. Anket, mesleki kaygı düzeylerini ve hayat anlamı ölçümünü sağlayan geçerli ölçekler içermektedir. Sonuçlar, üniversite öğrencilerinin mesleki kaygı seviyelerinin genel olarak orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Araştırma, hayat anlamı düzeylerini ölçen çeşitli ölçeklerden oluşan veriler sağlamıştır. Bu ölçümler sonucunda, öğrencilerin çoğunun hayatlarında anlam arayışında oldukları, ancak bu anlamın kişisel ve mesleki belirsizliklerle sıkça çatıştığı gözlemlenmiştir. Araştırma bulguları, mesleki kaygı ile hayat anlamı düzeyleri arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Yani, mesleki kaygıları yüksek olan bireylerin hayatlarında anlam düzeylerinin genellikle düşük olduğu saptanmıştır.⁹⁵

⁹⁴ Necmi Karlı, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı Ve Dindarlık", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/20 (Temmuz 2021), 220-249.

⁹⁵ Cüneyd Aydın vd., "Üniversite Öğrencilerinin Mesleki Kaygı İle Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 1/13 (Haziran 2020), 73-106.

Hasan Meydan ve Sare Aydın'ın 2020 tarihli "Üniversite Gençliğinin Kurumsal ve Öznel Dindarlığa Bakışı ve Etkileyen Faktörler Üzerine Nitel Bir Araştırma" adlı çalışması, üniversite öğrencilerinin dindarlık kavramını nasıl algıladığını ve bu algının arkasındaki sosyal faktörleri derinlemesine incelemektedir. Araştırma, özellikle öğrencilerin dindarlıkla ilgili tutumları ve bireysel deneyimlerinin, dinsel inanç ve pratiklerini nasıl şekillendirdiği üzerinde durmaktadır. Bu nitel araştırma, derinlemesine mülakatlar ve odak grup görüşmeleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin kurumsal dindarlığa bağlılıklarının, toplumsal normlarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Dinî kurumların öğretileri ve gelenekleri, bireylerin inanç sistemlerini biçimlendirirken, üniversite gençliği için de büyük bir etki yaratmaktadır. Öznel dindarlık ise bireylerin toplumsal çevreleri ile olan etkileşimleri çerçevesinde gelişmektedir. Üniversite gençliğinin dindarlık algısını şekillendiren sosyal faktörler arasında aile yapısı, arkadaş çevresi ve medya etkisi öne çıkmaktadır. Araştırma, bu unsurların öğrencilerin inançlarına ve dini pratiğe olan tutumlarını nasıl etkilediğini detaylı bir şekilde analiz etmektedir. Araştırma sonuçları, üniversite gençliğinin dindarlık algısının karmaşık bir yapı arz ettiğini göstermektedir. Gençlerin hem kurumsal hem de öznel dindarlık boyutlarının, sosyal çevreleri ve kişisel deneyimleri ile derinlemesine etkileşim içinde olduğu ortaya çıkmıştır.⁹⁶

Psikolojik iyi oluş, bireylerin yaşam kalitesini artıran, zihinsel ve duygusal açıdan sağlıklı olma durumunu ifade eden bir kavramdır. Bu bağlamda dindarlık, bireylerin manevi inançları ve uygulamaları ile şekillenen önemli bir faktördür. Necmi Karşlı'nın 2019 yılında gerçekleştirdiği "Psikolojik İyi Oluş ve Dindarlık İlişkisi: Trabzon İlahiyat Örneği" adlı araştırma, bu iki kavram arasındaki etkileşimi bir anket çalışması ile irdeleyerek önemli bulgular sunmaktadır. Psikolojik iyi oluş, bireylerin stresle başa çıkma becerileri, sosyal ilişkileri ve genel yaşam memnuniyetleri ile bağlantılıdır. Dindarlık, bireylerin hayatlarına anlam katmakta ve zorlu zamanlarda kendilerine dayanacak bir destek bulmalarına yardımcı olmaktadır. Örneklem grubu, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel geçmişe sahip Trabzon İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan yöntemler, nicel veri toplama tekniklerine

⁹⁶ Hasan Meydan - Sare Aydın, "Üniversite Gençliğinin Kurumsal ve Öznel Dindarlığa Bakışı ve Etkileyen Faktörler Üzerine Nitel Bir Araştırma", *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (Aralık 2020), 299-323.

dayanmaktadır. Katılımcılara psikolojik iyi oluş ile dindarlık düzeylerini ölçen anketler uygulanmış, bu veriler istatistiksel yöntemler ile analiz edilmiştir. Bulgular, dindarlık ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Analiz sonuçları, dindarlık düzeyi yüksek olan bireylerin yaşam memnuniyetlerinin ve psikolojik iyi oluş seviyelerinin de daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bireylerin manevi inançları, zorluklarla başa çıkma yeteneklerini artırmakta ve genel olarak duygusal dayanıklılığı güçlendirmektedir.⁹⁷

Recai Doğan, Sümeyra Arıcan ve Yasemin İpek tarafından gerçekleştirilen 2024 tarihli "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Süreçlerinin Kariyer Eğilimi ve Stresi Açısından İncelenmesi" adlı araştırma, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin akademik yaşamları ile kariyer hedefleri arasında önemli bağlantılar sunmaktadır. Araştırmada kullanılan metodoloji, anket ve derinlemesine mülakat tekniklerini içermekte olup, verilerin analizi nicel ve nitel yöntemler ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, 450 ilahiyat fakültesi öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiş ve bu sayede kapsamlı ve güvenilir verilere ulaşılmıştır. Araştırma, öğrencilerin kariyer eğilimlerini, akademik başarı beklentilerini ve stres kaynaklarını analiz ederek, eğitim süreçlerinin öğrenci psikolojisi üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemektedir. İlahiyat fakültesi öğrencilerinin kariyer eğilimleri, eğitim süreçlerinin etkisiyle şekillenmektedir. Araştırmanın bulguları, öğrencilerin akademik başarılarının, kariyer beklentileri üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin yaşamış olduğu stres kaynakları, akademik yükümlülüklerden, sosyal ilişkilerden ve kariyer kaygılarından kaynaklanmaktadır. Araştırmada, öğrencilerin stres seviyelerinin, akademik başarıları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Öğretim süreçleri, ders içeriği ve öğretim yöntemleri kullanımının yanı sıra, öğrencilerin kariyer eğilimlerini belirlemede kritik rol oynamaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı, etkili öğretim yöntemlerinin kariyer beklentilerini olumlu yönde etkilediğini ifade etmektedir.⁹⁸

Akademik araştırmalar, öğrenci profilleri ve eğitim memnuniyetleri üzerine derinlemesine bilgiler sunarak eğitim politikalarının geliştirilmesine katkıda

⁹⁷ Necmi Karşlı, "Psikolojik İyi Oluş ve Dindarlık İlişkisi: Trabzon İlahiyat Örneği", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (Haziran 2019), 173-205.

⁹⁸ Yasemin İpek vd., "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Süreçlerinin Kariyer Eğilimi ve Stresi Açısından İncelenmesi", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 13/1 (Ocak 2024), 368-395.

bulunmaktadır. Recep Uçar'ın 2017 tarihli "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)" adlı çalışması, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin eğitim deneyimlerini detaylı bir şekilde incelemektedir. Çalışmada, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin demografik bilgileri üzerinde yoğunlaşmakta, yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum gibi faktörlerin öğrenci profiline olan etkileri gözlemlenmektedir. Araştırma, öğrencilerin hangi akademik konulara daha fazla ilgi duyduklarını ve bu eğilimlerin eğitim süreçlerine yansımalarının nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, hem öğrencilerin motivasyonlarını hem de akademik başarılarını anlamaya yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin aldıkları eğitimden duydukları memnuniyet düzeyi, eğitim sisteminin etkinliğini değerlendirmek için kritik bir göstergedir. Uçar'ın çalışmasında, öğrencilere yönelik yapılan anketler ve mülakatlar aracılığıyla, onların eğitim deneyimlerine ilişkin memnuniyet algıları ölçülmüştür. Sonuçlar, genel memnuniyet ortamı ve olası geliştirme alanları hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Çalışma ayrıca, öğrencilerin tercih ettikleri öğrenme yöntemlerini de incelemektedir. Geleneksel ders anlatım yöntemleri ile alternatif, etkin öğretim yöntemleri arasındaki farklar, öğrencilerin öğrenme stillerinin etkili bir şekilde belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu da, öğretim stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemli bir referans olabilmektedir.⁹⁹

Yükseköğretim kurumları, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Abdussamet Kaya'nın 2019 yılındaki "İlahiyat Fakültesi Kadın Öğrencilerinin Din ve Toplumsal Cinsiyet Anlayışları (Dicle Üniversitesi Örneği)" adlı çalışması, Dicle Üniversitesi'nde öğrenim gören kadın ilahiyat öğrencilerinin dini ve toplumsal cinsiyet anlayışlarına dair önemli bulgular sunmaktadır. Çalışma, kadın öğrencilerin din algıları ve toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarını inceleyerek, toplumsal cinsiyet eşitliği ve dinî bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiyi anlamayı amaçlamaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu, dinin kişisel ve toplumsal hayatlarındaki önemini vurgulamış ve dinî bilgilerini sürekli olarak güncel tutma gerekliliğinin altını çizmiştir. Ayrıca, çalışmada öğrencilerin dinî

⁹⁹ Recep Uçar, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (Aralık 2017), 105-178.

pratiklere olan bağıllık düzeylerinin yüksek olduğu, ancak bu bağıllığın bireysel yorumlara dayandığı belirtilmiştir. Araştırma, toplumsal cinsiyet anlayışlarının öğrenciler arasında nasıl dağıldığını da gözler önüne sermiştir. Çoğu kadın öğrenci, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin bazı yönleriyle eleştirel bir bakış açısına sahip olup, kadınların eğitim ve kariyer yapmalarının önemini vurgulamıştır. Bununla birlikte, bazı öğrencilerin geleneksel değerleri savunduğu ve bu değerlerin toplumsal yapının korunmasında önemli olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir. Çalışma, din ve toplumsal cinsiyet arasındaki karmaşık ilişkiyi de ele almıştır. Bazı öğrenciler, İslâm'ın toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklediğini belirtirken, diğerleri bu konudaki dinî yorumların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yol açtığını savunmuştur. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları, çalışmanın diğer önemli bir bulgusudur. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine eleştirel bakan öğrencilerin sayısı oldukça fazladır. Bu öğrenciler, kadınların eğitim ve meslek hayatındaki rollerini artırma gerekliliğini savunurken, diğer grup ise geleneksel rollerin korunmasının toplumsal düzen için elzem olduğunu düşünmektedir.¹⁰⁰

Çalışmanın bulguları, dini eğitim kurumlarındaki toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmalarına önemli bir referans noktası oluşturmakta ve toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumların yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, din ve toplumsal cinsiyet ilişkisine yönelik daha fazla araştırma yapılması ve elde edilecek verilerin politika yapıcılar tarafından dikkate alınması, toplumsal eşitliğin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Literatürde “İlahiyat Alanında Lisansüstü Öğrenim Gören Kadın Öğrencilerin Deneyimleri” adlı araştırmaya benzer ve doğrudan bu konuda yapılan kapsamlı ve derin bir araştırmaya da rastlanılamamıştır.

¹⁰⁰ Abdussamet Kaya, “İlahiyat Fakültesi Kadın Öğrencilerinin Din ve Toplumsal Cinsiyet Anlayışları (Dicle Üniversitesi Örneği)”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (Aralık 2019), 1349-1369.

YÖNTEM

1.1. Araştırma Modeli

Lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin deneyimlerinin araştırıldığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, gerçek olay ve olguların doğal ortamlarında incelenerek bütüncül veriler elde etmeyi amaçlayan bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, yapılandırılmamış gözlem, görüşme ve doküman incelemeleri gibi araçları kullanarak derinlemesine bir araştırma sağlar.¹⁰¹ Araştırmacılar, bireylerin deneyimledikleri yaşantıları ve bu yaşantılara yükledikleri anlamları anlamak için görüşmeleri etkili bir şekilde kullanmalıdır. Görüşmelerin etkileşim ve irdeleme özellikleri, bu süreçte doğru bir şekilde değerlendirilmelidir.¹⁰² Bu yüzden, araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Bu desen, belirli bir grup bireyin bir fenomeni nasıl deneyimlediğini anlamak için ortak yaşantılarını analiz etmeyi amaçlar.¹⁰³ Fenomenolojik araştırmalarda, görüşmeler veri toplama sürecinin merkezindedir. Eğitim ve meslek alanlarında yapılan fenomenolojik çalışmaların temel amacı, eğitim-öğretim sürecindeki deneyimleri anlamak ve bu anlayışı kullanarak eğitim-öğretimi daha etkili hale getirmektir. Bu bağlamda, eğitim-öğretim sürecinde yaşanan olaylar ve durumlar, bireylerin deneyimleri, yönelimleri ve algıları araştırmanın odak noktasını oluşturabilir.¹⁰⁴

1.2. Araştırma Grubu ve Özellikleri

Araştırmanın çalışma grubunu, farklı üniversitelerde lisansüstü öğrenim gören ve mezun olan 10 kadın öğrenci oluşturmaktadır. Fenomenolojik araştırmalarda araştırmacıların seçilmesindeki ana kriter fenomene dikkat çekerek onların bu fenomeni nasıl tecrübe ettikleri, nasıl ilişkilendirdikleri, bakış açıları, algıları ve çalışmaya

¹⁰¹ Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2001), 35-36; Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 2021), 37.

¹⁰² Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 68.

¹⁰³ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015), 77.

¹⁰⁴ Arife Figen Ersoy, "Fenomenoloji", *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*, ed. Ahmet Saban - Ali Ersoy (Ankara: Anı Yayıncılık, 2017), 95; Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 66.

katılmaya gönüllü olmalarıdır.¹⁰⁵ Araştırma amacına uygun verilerin elde edilmesine olanak tanıyan bireyler, çalışma grubunun oluşturulmasında seçilmiştir. Bu seçim sürecinde, kartopu ve ölçüt örnekleme türleri gibi amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemleri genellikle olguların ve olayların keşfi, açıklanması ve anlaşılmasına katkı sağlar.¹⁰⁶ Kartopu örnekleme, araştırmanın odaklandığı soruna yönelik, zengin bilgi sağlayabilecek bireyleri ve olayları belirlemede etkili bir örnekleme yöntemidir. Bu yöntem, araştırmacıların başlangıçta tanıdığı veya erişebildiği bireyler üzerinden ağ oluşturarak, araştırmanın konusuna uygun katılımcıları bulmalarını sağlar.¹⁰⁷ Ölçüt örnekleme, çalışmanın temel olgularını ve olaylarını karşılayan belirli kriterlerin önceden belirlendiği bir örnekleme yöntemidir. Bu yöntemde, araştırmacılar çalışmanın gerekliliklerine en uygun katılımcıları belirlemek için önceden belirlenmiş ölçütlere dayanır.¹⁰⁸ Bu nedenle, Türkiye'nin çeşitli illerinde lisansüstü öğrenim gören ve mezun olan kadın öğrencilere ulaşılmıştır. Araştırmada, katılımcıların kadın olmaları ve aynı zamanda lisansüstü eğitimlerini ilahiyat fakültelerinde almış olmaları bir ölçüt olarak belirlenmiştir. Çalışma grubuyla ilgili genel demografik bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 6. Çalışma Grubu ve Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Yaş	Görevi	Görev Süresi	Öğrenim Durumu	Şehir
K1	30	Arş. Gör.	6	Doktora	Ankara
K2	31	Arş. Gör.	8	Doktora	Ankara
K3	32	Arş. Gör.	8	Doktora	Ankara
K4	30	İlahiyat	4	Doktora	İstanbul
K5	31	KKÖ.	4	Doktora	Denizli
K6	43	Dr. Öğr. Üyesi	7	Doktora	Iğdır
K7	40	Dr. Öğr. Üyesi	9	Doktora	Ankara
K8	29	Arş. Gör.	5	Doktora	İstanbul
K9	43	Dr. Öğr. Üyesi	18	Doktora	Diyarbakır
K10	40	DKAB	15	Doktora	İstanbul

¹⁰⁵ Melike Tekindal - Şerife Uğuz Arsu, “Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme”, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi* 20/1 (Aralık 2020).

¹⁰⁶ Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 104; Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 116.

¹⁰⁷ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 120; Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 105.

¹⁰⁸ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, ed. Mesut Bütün - Selçuk Beşir demir, çev. Mesut Bütün (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015), 158; Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 120.

Tablo 6 verilerine göre katılımcıların yaş aralıkları 29 yaş ile 43 yaş arasında değişmektedir. Katılımcılardan 4 kişi araştırma görevlisi, 3 kişi doktor öğretim üyesi, 2 kişi öğretmen ve 1 kişi ilahiyat alanlarında görev yapmaktadır. Çalışmada yer alan bireylerin görev süreleri ise 4 ila 18 yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların öğrenim durumları doktora derecesindedir. Görev yaptıkları iller Ankara, İstanbul, Denizli, Iğdır ve Diyarbakır'dır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, lisansüstü düzeyde eğitim gören kadın öğrencilerin eğitim alanını kapsayan literatür çalışmalarını incelemektedir. Araştırmada, araştırmacının hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler kullanılmaktadır. Bu veriler ve yapılacak betimsel analizler doğrultusunda ortaya çıkacak sonuçlar üzerine öneriler geliştirilecektir. Araştırma bulguları, 2023 yılı nisan-ağustos aylarında Ankara, İstanbul, Denizli, Iğdır ve Diyarbakır illerinde lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin verdiği cevaplar ile sınırlıdır. Araştırma, katılımcıların algıları, ifadeleri, duyguları ve düşüncelerinde zamanla değişiklikler olabileceği göz önüne alınarak belirli bir zaman dilimi ve mekân ile sınırlıdır. Ayrıca çalışmada nitel araştırma modeli ve fenomenolojik desen kullanıldığı için elde edilen bulgular genelleme yapılamaz ve tam doğruluğu iddia edilemez. Bu nedenle, elde edilen sonuçlar sadece bu çalışmayı kapsamaktadır.

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Fenomenolojik araştırmalarda genellikle katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapılarak başlıca veri toplanır. Bu görüşmelerde, sosyal gerçekliği kavramak için insan deneyimlerine odaklanılır ve olgu ile deneyime dair veriler elde edilir.¹⁰⁹ Çalışma için PAÜ Yayın Etik Kurulu'nun 68282350/2022/G20 sayılı ve 06.12.2022 tarihli 20. toplantı izniyle gerekli izinler alınmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın verileri Türkiye'nin farklı şehirlerinden ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören ve mezun olan 10 kadın öğrenci ile derinlemesine görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Görüşmeler

¹⁰⁹ Melike İlerisoy "Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22/46 (Haziran 2023). 509-527.

sırasında, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak katılımcılara belirli sorular yöneltilmiştir.

- 1) İlahiyatçı olmak sizin için ne anlama gelmektedir?
- 2) İlahiyatçı kimliğinizle aileniz arasında ne gibi ilişki kurulabilir?
- 3) Sizce kadın ilahiyatçıların sahip olması gereken en önemli nitelikler neler olmalıdır?
- 4) İlahiyat bölümünde okuyan kadın öğrencilerin lisansüstü eğitim almadaki nedeni nedir sizce?
- 5) Sizce ilahiyat fakültesindeki eğitim öğrencilere olumlu katkı sağlıyor mu, sağlıyorsa bu katkılar nelerdir?
- 6) Mezun olduktan sonraki süreçte ne yapmayı düşünüyorsunuz ve bu doğrultudaki hedefleriniz nelerdir?
- 7) Türkiye'deki ilahiyat alanındaki lisansüstü öğrenim kadınların konumunu ne derece etkilemektedir?
- 8) Sizce İslam'daki kadın anlayışıyla ilahiyattaki kadın anlayışı aynı mı?
- 9) Türkiye'de kadın ilahiyatçıların İslam'a katkısı nedir?
- 10) İstatistiklere göre görev alan erkek akademisyenlerin sayısı kadınlara nazaran daha fazla bu konuda ne düşünüyorsunuz?
- 11) İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim sürecinde eğitim ve öğretimle ilgili en büyük sorunuz nedir?
- 12) İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim görürken kadın olduğunuz için zorlandığınız durumlar oldu mu?
- 13) Akademisyenlik rolnzle kadınlık rolleriniz arasındaki ilişkiyi açıklar mısınız?
- 14) Kadın olarak lisansüstü eğitim görmenin avantajları ve dezavantajları neler?
- 15) Kadın olarak lisansüstü eğitim aldığınız süre boyunca en büyük deneyiminiz ne oldu?

Bu çalışma kapsamında, gönüllü katılımcılarla 2023 yılı Nisan-Ağustos ayları arasında çevrim içi ortamda yapılan 40-45 dakika süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler, ses dosyası olarak kaydedilmiş ve ardından metin formatına dönüştürülerek kodlama için detaylı bir şekilde incelenmiştir. Verilerin kodlanması için ilk olarak detaylı bir okuma yapılmış, ardından elde edilen kodlar ikinci kez okunarak daha derin bir kodlama süreci uygulanmıştır. Sonuç olarak, elde edilen kodlar 6 kategori ve 25 kod olarak belirlenmiş ve bütünlük içinde Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Bulgulara İlişkin Kategoriler ve Kodlar

Kategoriler	Kodlar
<i>Niyet</i>	Rol-Model Olmak Kalıcı Bilgi Üretmek Akademiye Yönelmek Muhafaza İş Olanığı
<i>Sorunlar</i>	Kadına Bakış Açısı Başörtü Sorunu Eşitsizlik Sahih Olmayan Hadis ve Rivayetler
<i>Roller</i>	Öteki Kadınlık Birey Olmak Akademisyenlik
<i>İlişkiler</i>	Aile ile İlişkiler Toplum ile İlişkiler Akademisyenlerle İlişkiler
<i>Hedefler</i>	Görünür Olmak Akademik Yeterlilik Vizyon Sahibi Olmak Farklı Bakış Açılına Sahip Olmak
<i>Kazanımlar</i>	Uzmanlaşmak Kendini İfade Edebilmek Tekâmül Duyarlılık Toplumsal Dönüşüm

1.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma verilerinin aktarılabilirliği (dış geçerliliği), elde edilen verilere ulaşırken izlenen sürecin, araştırılan gerçekliği belirleme konusundaki etkinliğini ifade

eder.¹¹⁰ Varsayımların değişmesi nedeniyle sonuçlar genelleme yapılabilir değildir, ancak çalışmanın her aşamasında dış geçerlilik için detaylı bilgilendirmeler yapılmıştır.

Araştırmalarda, olgulara ilişkin yapılan yorumların gerçek durumu doğru bir şekilde ifade etmesi, inandırıcılık açısından önemli bir unsurdur.¹¹¹ Bu çerçevede, araştırmanın inandırıcılığı (i geçerliği) için verilerin toplandığı ortamın özellikleri dikkate alınmış ve bu ortama özgü veriler belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulguları doğrulamak amacıyla katılımcı sayısı ve nitelikleri çeşitlendirilmiştir.

Araştırma verilerinin benzer koşullarda aynı şekilde tekrarlanabilir olup olmayacağı, (dış güvenirlik) açısından önem taşır.¹¹² Bu yüzden, araştırmanın teyit edilebilirliği için katılımcılar net bir şekilde tanımlanmış ve elde edilen sonuçlarla doğrudan ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, katılımcıların varsayımları, önyargıları ve eğilimleri de dikkate alınmıştır. Ham görüşmelerin çalışmada sunulması, güvenilirliği artıran bir faktördür. Bu nedenle, ham veriler başkalarının incelemesi için uygun bir şekilde saklanmıştır. Ayrıca, rnek bir görüşme de ekler bölümünde sunulmuştur.

Diğer araştırmacıların aynı verileri kullanarak benzer sonuçlara ulaşılıp ulaşılamayacağı tutarlılık (i güvenirlik) için önemlidir.¹¹³ Bu nedenle, araştırmanın tutarlılığı için elde edilen veriler detaylı bir şekilde açıklanmış ve doğrudan alıntılarla okuyucuya aktarılmaya zen gösterilmiştir.

1.6. Araştırmacının Durumu

Nitel araştırma, doğası gereği öznel unsurları içerir ve araştırmacı, veri toplama sürecinde önemli bir rol oynar.¹¹⁴ Araştırmanın odak noktasını oluşturan olay, olgu, durum veya davranış alanını kişisel olarak deneyimleyen ve katılımcılarla etkileşim kuran araştırmacının rolü oldukça önemlidir. Araştırmacı, verileri kodlama, kategorilendirme ve bu uygulamalara ilişkin tüm süreçleri yönlendirir. Veri toplama ve

¹¹⁰ Yıldırım - şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 283.

¹¹¹ David Silverman, *Nitel Araştırma Nasıl Yapılır?*, ev. Ergin Hava (Küre Yayınları, 2021), 408-409; Yıldırım - şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 257.

¹¹² Yıldırım - şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 255.

¹¹³ Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 115; Yıldırım - şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 255.

¹¹⁴ Tekindal - Uğuz Arsu, "Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme", 177.

analiz sürecinde, kişisel varsayım ve önyargılarım elde edilen bilgilerden ayrı tutulmuştur. Araştırma sürecinde, öznel yorum ve önerilerim, verilerin analiz edilip yorumlandığı aşamada yapılmıştır. Bu nedenle, kendi önyargı ve varsayımlarımın farkında olduğumu belirtmek önemlidir.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin deneyimlerinden yola çıkarak oluşturulan kategorilere ve bu kategorilere ait kodlara yer verilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler; “niyet”, “sorunlar”, “roller”, “ilişkiler”, “hedefler” ve “kazanımlar” olmak üzere altı ana kategori altında değerlendirilmiştir. Niyet kategorisi, “rol-model olmak”, “kalıcı bilgi üretmek”, “akademiye yönelmek”, “muhafaza” ve “iş olanağı” kodları ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Sorunlar kategorisi, “kadına bakış açısı”, “başörtüsü sorunu”, “eşitsizlik” ve “sahih olmayan hadis ve rivayetler” kodları ele alınarak değerlendirilmiştir. Roller kategorisinde, “öteki”, “kadınlık”, “birey olmak” ve “akademisyenlik” kodları yorumlanmıştır. İlişkiler kategorisi, “aile ile ilişkiler”, “toplum ile ilişkiler” ve “akademisyenlerle ilişkiler” kodlarıyla incelenmiştir. Hedefler kategorisi altında, “görünür olmak”, “akademik yeterlilik”, “vizyon sahibi olmak” ve “farklı bakış açılarına sahip olmak” kodları öne çıkmaktadır. Kazanımlar kategorisi altında ise beş ana unsur öne çıkmaktadır: “uzmanlaşmak”, “kendini ifade edebilmek”, “tekâmül”, “duyarlılık” ve “toplumsal dönüşüm”. Bu bölümde, çalışma sorularına yönelik elde edilen bulgular ve açıklamalar, katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılarla sunulmuş ve araştırma bulguları detaylı bir şekilde tartışılarak yorumlanmıştır.

2.1. Niyet

Bireylerin yaşamları boyunca gerçekleştirdikleri eylemlerin yönünü, gidişatını ve amacını şekillendiren temel unsurlar, bu eylemleri önceden tasarlama, isteme ve düşünme, kendi kendilerine karar verme ve içsel bir amaca yönelme arzusu ve düşüncesidir. Bu, insanların davranışlarını belirleyen içsel motivasyon ve niyetlerin bir yansımasıdır.¹¹⁵ İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin yaşamlarında ve kariyerlerinde niyetlerinin rolü büyük bir öneme sahiptir. Bu kadınlar, belirli bir amaca yönelme ve içsel motivasyonları doğrultusunda hareket etme eğilimindedirler. Niyetleri, eylemlerini ve kararlarını şekillendirirken aynı zamanda toplumsal ve kişisel hedeflerine ulaşmalarında da belirleyici bir faktör olmaktadır.

¹¹⁵ *Türk Dil Kurumu*, “Niyet”, ts. (Erişim 23 Haziran 2024).

Bu doğrultuda, niyet kategorisi “rol-model olmak”, “kalıcı bilgi üretmek”, “akademiye yönelmek”, “muhafaza” ve “iş olanağı” kodları ile ilişkilendirilerek incelenecektir.

2.1.1. Rol-Model Olmak

Rol model, insanların davranışları, kişisel özellikleri veya belirli nitelikleriyle örnek aldığı ve takip ettiği kişidir. Bu kişi, başkalarına ilham veren, taklit edilen ve örnek alınan özelliklere sahip olabilir.¹¹⁶

Toplumda bireyler, meslekleri, bölümleri, sosyal çevreleri, giyimleri, düşünceleri, aile yaşantıları vb. nedenlerle genellikle birçok konuda topluma rol model olma misyonu yüklenmektedirler. Örneğin, bir öğretmenden sevecen, duygusal ve anaç olmasını beklerken, aynı zamanda şık giyimli ve davranışlarının kontrollü ve eğitici olmasını umut ederler. Diğer yandan, bir doktordan soğukkanlı, mantıksal hareket etmesini, her an her durumda aktif ve hazırlıklı olmasını beklerler. Bu beklentiler, zamanla bireylere bu özelliklerin misyon edinilmesi gerektiği düşüncesini empoze edebilir. Sonuç olarak, bu özellikler örnek insan, rol model alınması bireyin karakteristik özellikleri olarak kabul edilir ve belirli kalıplar oluşturulur. Yapılan görüşmelerde çalışma grubundaki katılımcıların konuyla ilgili ifade etmiş oldukları görüşlerden bazıları aşağıda örnek olarak sunulmuştur:

Toplumda aydınlatıcı bir göreve sahip olduğumu düşünüyorum çünkü insanlar ilahiyatçı diyorlar. 4 yıl okumuş illa bir bilgi birikimi vardır deyip bir şey sorduklarında yol gösterici konumda olmak güzel hissettiriyor bana. Okuduğum fakültenin etkisiyle birlikte insanların güvenmesi ve benim onlara yol gösterici durumunda olmam.(K5)

K5'e göre toplum yapısı incelendiğinde özellikle muhafazakâr kesim için ilahiyatın, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi bölümlerin kişiler üzerinde din konusunda ve örnek insan olabilme konusunda daha fazla sorumluluk ve beklenti oluşturduğunu söyleyebiliriz. Zümrüt'ün çalışmasında da ifade ettiği gibi, bir ilahiyatçı çeşitli zorluklarla başa çıkabilme yeteneğine, bilgi birikimine, becerilere, inanca, duyarlılığa,

¹¹⁶ Zeynep Baykan, “İyi Örnek Olma (Rol Model Olma)”, *Türkiye Klinikleri Tıp Eğitimi - Özel Konular* 2/3 (2017), 135-139.

olumlu bir kimlik ve kişiliğe sahip olmalıdır. İnsanları ileriye taşıyabilmesi için her alanda örnek ve öncü olmalıdır.¹¹⁷

En önemli nitelik bir kere, temsil. Neyi temsil ettiğini bilmeli. Çatık kaşlı, asık suratlı olmamalı. Herkesle konuşabilmeli. İletişime açık olmalı. Sahip olduğu kimliği iyi temsil etmek. Her yönüyle; üstüyle, başıyla, giyimiyle, konuşmasıyla, tarzıyla... Toplumda iyi bir örnek olmalı.(K7)

K7, kişinin sahip olduğu kimliği her açıdan olumlu bir şekilde temsil etmesinin önemine vurgu yaparak, bir ilahiyatçı kadının hangi niteliklere sahip olması gerektiğini açıklamaktadır.

Kadının rolü, misyonu ve ilahiyatçı kimliğiyle ilgili bu konuda daha iyimser, daha tatlı, daha sevgi dolu, daha uyumlu bir insan olmaya çalışıyorum. Bunun da kadına özel, daha fazla, daha baskın olduğunu düşünüyorum. Bu manada sevginin kaynağı olan bir hoca olarak, bir ilahiyatçı olarak genç kızlara ya da öğrencilere bizden daha küçüklere o yolu aydınlatabilirsek, iyi bir örnek olabilirsek onlara sevdirebilirsek çok daha nasipli olduğumuzu söyleyeceğim. Bu, bizim de kendi eğitimimiz ve ilerleme sürecimizde kadına özel avantajı olan birçok duygunun mesleğe aktarılması, duruşa aktarılması daha da artırılmasıyla beraber çok iyi bir örneklik sağlayacağını düşünüyorum. Ben bu yolda çalışıyorum kendi adıma, kendi yolumda. Umarım bu özelliklere daha çok sahip olabiliriz ve sahip olanların sayısı artar diye de ekleyeyim.(K1)

K1, kadın öğretmenlerin fitrat olarak bu rolde daha fazla etkili ve öncü olabileceklerine inanmakta ve genç kızlara veya öğrencilere iyi bir örnek olmanın önemini vurgulamaktadır. Bu sebeple kadınların eğitim ve ilerleme süreçlerinde sahip oldukları duygusal avantajları mesleklerine ve duruşlarına aktarmanın, örnekliklerini artıracaklarını vurgulamaktadır.

Katılımcıların verdiği cevaplara göre, ilahiyat alanının, kişilere iyi insan olabilme, iyi bir kul olabilme, güzel ahlaka sahip olabilme ve topluma örnek olabilme yetisi kazandırdığı görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların sahip oldukları bilgi birikimi sayesinde toplum içinde daha ciddiye alındıkları ve yönlendirici bir rol üstlendikleri ifade edilmiştir. Katılımcılar, bu kişilerin kılık kıyafetlerinden çalışma ortamlarına, aile hayatlarından arkadaş çevrelerine, olaylara bakış açılarından konuları yorumlama şekillerine kadar birçok açıdan üzerlerine fazla beklenti ve sorumluluk yüklendiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla, bu cevaplar sosyal çevrenin ilahiyat alanında ve bireyler üzerindeki etkisini göstermektedir.

¹¹⁷ Osman Zümrüt, "İlahiyat Fakültesi Mezunu (İlahiyatçı) Sorumluluğu", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/23 (Haziran 2007), 21.

2.1.2. Kalıcı Bilgi Üretmek

Akademisyenlerin en önemli sorumluluğu, bilimin gelişmesi ve ilerlemesi için bilimsel bilgi üretmek ve gelecek araştırmalara yol gösterecek çalışmalar yapmaktır.¹¹⁸ Katılımcılar, akademinin yeni bilgiler üretme ve derinlemesine analiz yapma kapasitesini geliştiren önemli bir platform olduğunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

Ezberlediklerimizden bir tık ileriye geçmemiz gerekiyor aslında. Bununda yolu akademiden geçiyor diye düşünüyor. Bir türlü akademi dışında yapılan tartışmaların ucu bucağı olmuyor, bir yere varmıyor, ortaya çıkmıyor yani. Güzel bir fikir üretsen bile akademi dışındayken konuşuluyor ve geçiliyor ama akademiye kayda değer düşüncelerin olduğunda yazabiliyorsun, makaleye çevirebiliyorsun insanlar okuyor. Bu alanda bir görünürlüğün oluyor aynı zamanda.(K6)

K6'nın ifadesi, kalıcı bilgi üretimi bağlamında akademinin kritik rolünü vurgulamaktadır. Ezberci yaklaşımların ötesine geçmenin gerekliliği, bireylerin sadece mevcut bilgileri tekrar etmekle yetinmemesi, aynı zamanda yeni bilgiler üretme ve derinlemesine analiz yapma kapasitesini geliştirmesi gerektiğini belirtmektedir. Aynı şekilde K7, K8, K3 de bu şekilde düşünmektedir. Akademi, bu bağlamda önemli bir platform sağlar; çünkü burada üretilen fikirler sistematik olarak incelenerek doğrulanıp belgelenmektedir. Bu, tartışmaların daha sağlam temellere oturmasını ve uzun vadede kalıcı bilgi birikimine katkıda bulunmasını mümkün kılmaktadır. Akademinin sunduğu görünürlük ve yaygınlık da kalıcı bilgi üretiminde önemli bir rol oynamaktadır. Akademik çalışmalar, fikirlerin geniş kitlelere ulaşmasını ve tartışılmasını sağlamaktadır. Bu sayede, akademiye üretilen bilgiler sadece belirli bir topluluk içinde kalmayıp, daha geniş bir okuyucu kitlesi tarafından erişilebilir ve değerlendirilebilir olmaktadır. Akademiye yazılan makaleler ve yayınlar, gelecekteki araştırmalar için referans noktası oluşturmakta ve bilgi birikiminin devamlılığını sağlamaktadır. Böylece, akademi, bireylerin ve toplumların bilgi birikimini zenginleştiren ve sürdüren bir platform olarak öne çıkmaktadır.¹¹⁹

Katılımcılar, akademi dışında yapılan tartışmaların genellikle geçici olduğunu, fakat akademi içinde üretilen fikirlerin kayda değer ve kalıcı bir şekilde belgelendiğini belirtmişlerdir. Bu durum, bireylerin sadece mevcut bilgileri tekrarlamayı değil, aynı zamanda yenilikçi düşünceler geliştirmeyi ve bu düşünceleri sistematik olarak ortaya

¹¹⁸ Mehmet Ali Akkaya - Zarife Yıldırım, "Akademik Bilgi Üretimi ve Etik", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi* 5/2 (Ekim 2017), 78.

¹¹⁹ Aslıhan Kuşçuoğlu - Cemal Tosun, "İlahiyat Eğitiminde Disiplinlerin Amaç ve Muhtevaları: Akademisyen Görüşlerinin Nitel Bir Analizi", *Eskiye* 52 (Mart 2024), 377-403.

koymayı teşvik etmektedir. Böylece, akademi, fikirlerin doğrulanması ve geniş kitlelere ulaşması için gerekli platformu sağlamaktadır. Bu platform, bilgi birikiminin sürekliliğini ve genişlemesini destekleyerek, bilimsel ilerlemeye katkıda bulunmaktadır. Katılımcılar, dini bilgi ve birikimlerini artırarak bu bilgileri akademik bir zeminde derinlemesine inceleme fırsatı bulmaktadır. İlahiyat eğitimi, bireylerin dini konuları daha sistematik ve eleştirel bir şekilde değerlendirmelerini sağlayarak, dini bilgilerin doğrulanması ve belgelenmesi sürecine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, ilahiyat alanında üretilen akademik çalışmalar, dini düşüncelerin daha geniş kitlelere ulaşmasını ve bu düşüncelerin kalıcı bir bilgi birikimi oluşturmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, ilahiyat eğitimi, bireylerin dini bilgi ve birikimlerini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda bu bilgilerin akademik olarak doğrulanması ve geniş kitlelerle paylaşılması sürecine de katkıda bulunmaktadır.

2.1.3. Akademiye Yönelmek

Lisansüstü çalışmaların kariyer gelişiminde güçlü bir motivasyon kaynağı olduğu belirtilmektedir. Bu eğitim düzeyi, bireylerin kariyerlerini en etkili şekilde ilerletebilecekleri alanlardan biridir. Ayrıca, lisansüstü deneyimler, kariyer gelişiminin çeşitli yönlerini birleştirerek kapsamlı bir temel sağlar.¹²⁰ Bununla birlikte, katılımcıların dini bilgi ve birikimlerini artırma isteği, onları ilahiyat alanında daha ileri düzeyde eğitim almaya yönlendirmiştir. Bu doğrultuda, katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Onlardan bir kısmı şöyle oldu sanırım; 28 Şubat döneminde başörtüsü nedeniyle devam edemeyenler... Daha sonra lisansüstü olarak onların öğrenime çok fazla ilgileri vardı. Dolayısıyla ilahiyat ve daha sonra da lisansüstü eğitime geldiler. Bunu kendileri söylüyorlardı. Mesela birinci neden bu olabilir. İkinci neden belki çocuklarına dini öğretmede kendilerini iyi hissedebilirler. Bunun için dinde derinleşmek için seçebilirler. Üçüncüsü eğer çalışmıyorsa, mesela lisansüstü için eşinin diyelim ciddi bir iş yükü var daha rahat hissettiği için de lisansüstü eğitimi seçebilir. İlahiyatta lisansüstü seçme nedeni; ilahiyatı seçme nedenindeki derinleşme nedeni olabilir.(K5)

Kadınların, çocuklarına dini değerleri ve bilgileri daha iyi öğretebilmek için ilahiyat alanında derinleşme ihtiyacı hissetmeleri de önemli bir motivasyon olarak görülmektedir. Bu, hem kişisel tatmin hem de dini değerlerin aile içinde aktarılmasında daha etkili olabilmek için bir yol olarak değerlendirilebilir. Kadınların dini bilgi ve

¹²⁰ İlhan İltar, "Lisansüstü Öğrenim Gören Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 49 (Mayıs 2020), 276.

birikimlerini artırma isteği, onları ilahiyat alanında daha ileri düzeyde eğitim almaya yönlendirmiştir. Çalışmayan kadınlar, eşlerinin yoğun iş yükü nedeniyle kendilerini daha rahat hissettiklerini ve bu durumu değerlendirerek lisansüstü eğitimi tercih ettiklerini belirtmektedirler. Bu durum, kadınların hem kişisel gelişimlerine hem de akademik kariyerlerine katkıda bulunmalarını sağlamak için bir fırsat olarak görülebilir. Ayrıca, akademik ortamın sağladığı esneklik ve destekleyici yapının, kadınların bu tercihi yapmalarında etkili olabileceği düşünülebilir. K5'in ifadeleri, 28 Şubat dönemi başörtüsü yasaklarının kadınların eğitim hayatına olan etkilerini ve bu etkinin sonucunda ilahiyat ve lisansüstü eğitime yönelmelerini açıklamaktadır. Bu süreç, kadınların akademik ve dini bilgi açısından derinleşmelerine ve kendilerini daha donanımlı hissetmelerine olanak tanımıştır. Bu bağlamda, başörtüsü yasaklarının kadınların akademik kariyerlerini nasıl şekillendirdiği ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukların üstesinden nasıl geldikleri önemli bir analiz konusu olarak değerlendirilebilir.

Lisansüstü eğitim, bireylerin kariyer gelişiminde önemli bir etken olarak görülmektedir. Bu süreç, kariyerlerini ilerletmek isteyen bireyler için geniş fırsatlar sunmakta ve çeşitli gelişim alanlarını bir araya getiren zengin bir temel oluşturmaktadır. Özellikle ilahiyat alanında, dini bilgi ve birikimlerini artırma arzusu, birçok katılımcıyı daha ileri düzeyde eğitime yönlendirmiştir. Başörtüsü yasakları gibi zorluklar, kadınların eğitim yolculuklarını kesintiye uğratmış ancak aynı zamanda onları lisansüstü eğitimde derinleşmeye teşvik etmiştir. Bu deneyimler, kadınların kişisel ve akademik olarak güçlenmelerine katkıda bulunmuş, dini bilgi ve değerlerin aile içinde aktarımını güçlendirme motivasyonu ile desteklenmiştir. Lisansüstü eğitimde esneklik ve destekleyici ortamın sağladığı avantajlar, kadınların bu alandaki tercihlerinde önemli bir rol oynamıştır. Kadınların, eğitim süreçlerinde karşılaştıkları engelleri aşarak akademik kariyerlerini ve dini bilgi birikimlerini geliştirme çabaları, ilahiyat alanında lisansüstü eğitimin önemini ortaya koymaktadır.¹²¹

¹²¹ Beritan Öngünç, *Kadın Akademisyenlerin Akademik Hayatlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma; İstanbul Örneği* (İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023).

2.1.4. Muhafaza

Bireyler kendilerine ait görüşlerini, düşüncelerini, gelenek-göreneklerini, kurallarını, tabularını, kültürel, ahlaki unsurlarını, yaşam standartları ve ekonomik özgürlüklerini vb. koruma içgüdüsünü yoğun hissederler. Bireyi birey yapan unsurların muhafaza edilmesi bir sorumluluk ve görev olarak görüldüğü için kişiler, bu uğurda gerek iş gerekse özel hayatlarını şekillendirirler. İlahiyat alanının birçok değer ve özelliğın muhafazası için çok önemli bir alan olduğunu Özdemir ve Korkmaz çalışmalarında şu şekilde vurgulamışlardır:

Ülkemizdeki ilahiyat ve İslamî ilimler fakülteleri, öğrencilere doğru dini bilgiyi öğretmenın yanı sıra dinî konuları anlamalarını ve yorumlamalarını sağlayarak dini alanda bilgili bireyler yetiştirirler. Aynı zamanda, öğrencilere çeşitli istihdam alanlarında görev alabilecek donanımlı elemanlar olmaları için de eğitim verirler.¹²² İlahiyat öğrencisinin ideali, İslami kimliğe ve dava bilincine sahip olmaktır. Bu öğrenci, öğrendiği dini bilgiyi yaşamına entegre eden, ibadetlerine ve giyim kuşamına dikkat eden biri olmalıdır.¹²³

K6, bu yöndeki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir.

Aileleri muhafazakâr olup biraz daha muhafazakâr camiada eğitim görmek isteyenlerin daha çok çoğunlukta olduğunu görüyorum. Kadınlar açısından baktığımızda işte muhafazakâr ailelerin, çocuklarını daha farklı yerlere göndermektense ilahiyat gibi daha muhafazakâr, 'namus' demiyim de yani kendilerini koruyabilecekleri bir alan olarak da gördükleri için ilahiyat tercih etme sebepleri olabiliyor. Yine muhafazakâr insanların daha rahat atanabilecekleri bir alan olarak da görüyorlar. Hem din kültürü öğretmeni olarak imam hatip öğretmeni ve çoğunluğu Kur'an kursu öğretmeni olarak atanabildiklerini düşündükleri için de kadınların bu alana yani ilahiyata daha fazla yöneldiklerini düşünüyorum. Muhafazakâr kesimlerde özellikle bu böyledir. Son dönemlerde ilahiyatlara çok fazla ilgi var. Bunun da nedeni atamaların daha kolay oluşu. Özellikle şu on yıl diyebilirim. Yani atamalar daha kolay olduğu için bu alana yöneliyorlar. Ama çoğunluk dini hassasiyetler, muhafazakârlık ön planda olduğu için böyle bir alana yönelmek istiyor. Ailelerin de isteğiyle.(K6)

Katılımcıların ifadelerine göre, ilahiyat alanına yönelmelerinde muhafazakâr ailelerin etkisinin belirgin olduğu görülmektedir. Ayrıca ilahiyat, özellikle kadınlar için korunaklı bir alan olarak algılanmaktadır. Bu durum, öğrencilerin dinî hassasiyetlerinin ve muhafazakârlık anlayışlarının ön planda olduğu bir eğitim alanını tercih etmelerine

¹²² Saadettin Özdemir, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Programı ile İlgili Görüşleri: SDÜ İlahiyat Örneği", *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/13 (Mayıs 2019), 4.

¹²³ Cemil Osmanoglu - Mehmet Korkmaz, "Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/36 (30 Aralık 2018), 164.

neden olmaktadır. Toplumsal ve kültürel etkiler de öğrencilerin ilahiyatı tercih etme motivasyonları arasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca kadınlık değerinin muhafaza edilmesi, kadınların aile içindeki ve toplumdaki geleneksel rollerini sürdürmelerini, kültürel ve dini normlara uygun davranmalarını, toplumsal ahlak ve etik değerleri korumalarını ve bu değerler konusunda bilinçli olmalarını içermektedir. Bu sebeple aile birliğinin korunması, kadınların giyim kuşam ve davranışlarının normlara uygun olması, toplumsal ahlakın korunmasında rol almaları ve bu değerleri gelecek nesillere aktarmalarını kapsamaktadır. Ayrıca, kadınların kendi değerlerinin farkında olup, bu değerleri yaşatmaları önem arz etmektedir.

K6, dinin özüyle uyumsuz uygulamalara karşı çıkararak, dinin temel değerlerini ve insani ilkeleri vurgulamanın önemini, dinin manevi ve ahlaki boyutunu koruyarak muhafaza etmenin gerekliliğini şu şekilde ifade etmiştir:

Kur'an-ı Kerim'de "Atalarınızın dinine uymayın." diyor. Atalarınızın dinini takip edenler, Kur'an'da yeriliyor. Bu, şu demektir; hayatta genel geçer şeylere karşı duruştur aslında. Hani buradaki muhalefet bizim din diye algıladığımız şeylere karşı muhalefet. Mesela din adı altında yapılan haksızlıklar, liyakatsızlıklar olsun veya şekilselcilik olsun yani dini şekilselcilğe karşı indirgemek olsun bütün bunlara karşı muhalefet bence ilahiyatçı olmanın gereğidir.(K6)

K6'nın ifadeleri, Kur'an-ı Kerim'in "Atalarınızın dinine uymayın." söylemi üzerinden yapılan değerlendirmeleri içermektedir. K6, bu ifadeyi, geleneksel olarak aktarılan ve din adı altında yapılan haksızlıklar, liyakatsızlıklar ve şekilselcilğe karşı bir duruş olarak yorumlamaktadır. Bu bağlamda, dini ve değerleri muhafaza etmek, sadece geleneksel uygulamaları korumak değil, aynı zamanda bu uygulamaların adalet, liyakat ve içtenlikle uyumlu olup olmadığını da sorgulamayı gerektirir. Dinin şekilselcilikten uzak, özüne uygun bir şekilde yaşanmasını savunmak ve din adına yapılan yanlışlara karşı durmak, ilahiyatçı olmanın bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple, dini ve değerleri muhafaza etmek, hem geleneksel değerlerin korunmasını hem de bu değerlerin adil, liyakatli ve samimi bir şekilde uygulanmasını içerir. Bu çerçevede, K6'nın ifadeleri, dini değerlerin özüyle uyumlu olmayan pratiklere karşı çıkmanın önemini vurgulamaktadır.

Din, insanın kendisini sıkı bir şekilde denetim altında tutmasını, geliştirmesini ve ahlaki değerlerle uyumlu bir yaşam sürmesini öngörür. Ahlaki değerlerin en çok etkilendiği ve yakın ilişkide olduğu sistem, din olgusudur. Nurettin Topçu'ya göre, din

ile ahlak arasında ayırım yapmak, insanın iç dünyasını dinden ayırmakla eşanlamlıdır.¹²⁴ Bu sebeple insanların, eylemlerinin büyük bir çoğunluğunu, toplumsal ahlak kurallarını, bireylerin yaşam biçimlerini, sosyal çevrelerini, aile yaşantılarını, kılık-kıyafetlerini, yeme-içme kültürlerini vb. unsurlarını dini çerçevede belirleyip hayatlarına uyguladıklarını görmekteyiz. Yine bazı katılımcılarımızın meslek seçiminde ve çalışma koşullarında da dini unsurların ön planda olduğunu ve bu doğrultuda meslek hayatlarını şekillendirdiklerini belirtebiliriz. İlahiyat alanı da birçok kişinin dini hassasiyetleri, aile yapısı ve sosyal çevresi gereği tercih ettiği bir alan olabilmektedir. Bireyler, dini hassasiyetleri nedeniyle kendilerine dini öğretmek, anlatmak ve dindar nesiller yetiştirmek misyonunu sorumluluk olarak benimseyebilirler.¹²⁵

K4, meslek seçiminde ve çalışma koşullarında dini unsurların etkili olduğunu ve bireylerin bu doğrultuda hayatlarını şekillendirmeleri gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

İlahiyatçı olmak, ilahiyatçı kimliğe sahip olmak demek. Bence dışarıdan da beklentiler var. Sizin de bir ilahiyatçı kimliğinizle birlikte onu sergilemeniz gerekiyor. Mesela belli başlı değerlerimiz var; adalet, dürüstlük gibi. Ama biz mesela ilahiyat eğitiminde de aslında yani bu akademik anlamda da olsun bazen hem öğrencilerin hem de akademisyenlerin bu değerleri aslında dillerinden düşürmediklerini ancak not sistemi olabilir, dersler olabilir, dışarıda kendi aralarındaki ilişkiler olabilir bunları göstermediklerini görüyoruz. Bu değerleri onlarda göremiyoruz. Bence ilahiyatçı olmak da örnek olmaksızın eğer, hepimiz eğitimciyiz. Özellikle din eğitimi için ne diyoruz? Mesela eğitimde kural, dolaylı eğitim önemlidir okul öncesi eğitim için. Dolaylı eğitim de şu demek kişinin öğretmek istediklerini ya da karşı tarafa göstermek istediklerini kendisinin yapması demek. İlahiyatçı bence, hem ilahiyatçı kimliğiyle hem eğitimci kimliğiyle o değerleri, bilinen değerleri kendisinin göstermesi demek. O şekilde bir yaşam biçimi sergilemesi gerek bence.(K4)

K4'ün ifadelerine göre, bir ilahiyatçının sadece akademik bilgiye sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda belirli değerleri -adalet, dürüstlük gibi- sergilemesi gerektiği vurgulanmaktadır. İlahiyat eğitimi alan öğrenciler ve akademisyenler, bu değerleri sadece sözde değil, aynı zamanda davranışlarıyla da göstermelidirler. K4, kadın ilahiyatçıların dini temsil eden bir misyona sahip olduğunu ve bu nedenle kılık-kıyafetlerini, düşüncelerini, yaşayış şekillerini, yeme-içme alışkanlıklarını ve sahip oldukları değerleri dini çerçevede belirlemeleri gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle ilahiyatçı olmanın gerekliliğinin, sadece akademik boyutla sınırlı olmadığını, aynı

¹²⁴ Hamdi Kızıllar, "Ahlaki Değerlerin Şahsiyet Oluşumuna Etkisi", *Milli Eğitim Dergisi* 44/204 (01 Ekim 2014), 5-17.

¹²⁵ M. Bahaddin Koç, *Dindar Ailelerin Çocuklarında Karşı Cins Arkadaşlık Algısı: Lise Son Sınıf Öğrencisi Gençler Üzerine Bir Araştırma* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 95.

zamanda yaşamın maddi ve manevi unsurlarına da yansımaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Katılımcımızın sözleri doğrultusunda ilahiyat alanının asıl amacı, toplumda kulaktan dolma, asılsız bilgilerle, hurafelerle, sahih olmayan hadis ve rivayetlerle İslâm dininin yanlış yönlendirilmemesini sağlamaktır. İlahiyatçılar, toplumdaki bu tür yanlış öğrenmelere karşı çıkmalı, doğru bilgiyi aktarmalı ve bu tür durumlara muhalefet etmelidirler. İlahiyat eğitimi alanların temel amacı, şekilcilikten, liyakatsizlikten ve bazı kesimlerin kendi yanlışlarını haklı çıkarmak için kullandıkları asılsız hadis yorumlarından uzak durarak topluma doğruları iletmektir.

İlahiyat fakültelerinin hem lisans hem meslek hem de lisansüstü eğitim süreçlerinde muhafazakâr kadınların kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan yapısına dikkat çekmek gerekmektedir. "Muhafaza" kavramı hem "kendini muhafaza" hem de "dini ve değerleri muhafaza" şeklinde iki boyutta düşünülebilir. Kendini muhafaza, kadınlıkla ya da cinsiyetle ilgili bir konu olarak öne çıkarken, dini muhafaza ise cinsiyetten bağımsız bir hedef olarak değerlendirilebilir.¹²⁶ Muhafazakâr ailelerden gelen öğrencilerin çoğunluğu, daha muhafazakâr bir çevrede eğitim görmeyi tercih etmektedir. Kadınlar açısından bakıldığında, muhafazakâr aileler, çocuklarını daha farklı alanlara göndermek yerine, kendilerini daha güvende hissedecekleri ilahiyat alanını tercih etmektedirler. Bu durum, ilahiyat fakültelerinin muhafazakâr kadınlar için bir cazibe merkezi olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, muhafazakâr kesimler ilahiyat alanını mezun olduktan sonra daha rahat atanabilecekleri bir alan olarak da görmektedirler. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni, imam hatip öğretmeni veya Kur'an kursu öğretmeni olarak atanma imkânlarının fazla olduğunu düşündükleri için kadınlar bu alana daha fazla yönelmektedir. Özellikle son on yılda atamaların daha kolay olması, ilahiyat fakültelerine olan ilgiyi artırmıştır. Ancak bu tercihlerde, dini hassasiyetler ve muhafazakârlığın ön planda olması önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, ilahiyat fakültelerinin muhafazakâr kadınların kendilerini güvende hissetmelerine olanak tanıyan yapısı, bu alana olan ilgiyi artırmakta ve ailelerin desteğiyle bu alana yönelimi teşvik etmektedir. İlahiyat fakülteleri, hem kendini

¹²⁶ Sümeyra Ünalın Turan - Vejdî Bilgin, "Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Din ve Aile İçi Roller", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/2 (Aralık 2020), 459-493.

muhafaza hem de dini ve değerleri muhafaza amacına hizmet ederek, muhafazakâr kadınların eğitim ve kariyer yolculuklarında önemli bir rol oynamaktadır.

2.1.5. İş Olanığı

Çalışma, insanların ihtiyaçlarından doğan ve toplumsal etkileşimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir olgudur; insanların medeni varlıkları olarak yaşamlarında kritik bir rol oynar.¹²⁷ İnsanın sosyal hayattaki önemli konumunu ve yaşamının büyük bir bölümünü oluşturan çalışma hayatı, kişisel değer sembolü olarak kabul edilmektedir. Bir bireyin toplumdaki statüsü genellikle yaptığı işle ilişkilendirilir. İş ve çalışma, statü sağlamanın yanı sıra ekonomik bağımsızlık ve dini özgürlük sunarak kişinin potansiyelini ortaya çıkarmasına yardımcı olur.¹²⁸ Ekonomik özgürlük, bir bireyin sivil, siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda etkili olmasını sağlayan bir kazanımı temsil eder; bu, refah ve zenginlik seviyelerini de yansıtır.¹²⁹

İlahiyat eğitimi, birçok birey için iş olanakları yaratmış ve ekonomik özgürlüklerini sağlamalarına katkıda bulunarak yaşamlarını sürdürmelerine olanak tanımıştır. K9 bu bağlamda ilahiyatı, profesyonel bir meslek olarak görmüş ve ilahiyat alanını bir meslek olarak değerlendirmiştir.

İlahiyatçı olmak aslında benim için profesyonel olarak yaptığım bir şey. Para kazandığım alan yani. Çok da bir şey yok yani.(K9)

K5, ilahiyat alanından mezun olduktan sonra asıl hedefinin mesleğinde yükselmek ve profesyonel olarak mesleğini icra etmek istediğini şu sözleriyle ifade etmiştir.

Şu an ben müftü yardımcılığı pozisyonunu istiyorum idealimde ve hedefimde o var. Onun şartlarından bir tanesi Haseki mezunu veya Dr. mezunu olmak. Ben ihtisas yapamayacağım. Çünkü Arapça yeterliliğim yok. Dr. mezunu olmak, benim için müftü yardımcılığı kapısını açacak bir şey aslında. İşin pragmatik tarafı bu şekilde. İkinci yol şu: Ben, zamanında araştırma görevlisi olmayı çok istemiştim, yüksek lisans yaparken ama nasip olmamıştı. Ama doktora bittikten sonra Dr. Öğretim Üyesi kadrolarına başvurabilirim, üniversiteye geçebilirim.(K5)

İlahiyat alanı toplum nezdinde genel olarak daha manevi boyutlarıyla ve dini yönüyle kabul görürken bu alanın mesleki boyutu daha az dikkate alınmıştır. Bu nedenle bireylerin ekonomik kazanç getirisi olarak ilahiyat alanını tercih etme durumları daha

¹²⁷ Kenan Ören - Hasan Yüksel, “Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı”, *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi* 1/1 (Ocak 2012), 36.

¹²⁸ Ören - Yüksel, “Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı”, 38.

¹²⁹ Zeynep Höbel, *Ekonomik Özgürlükler ile Refah Arasında Gelir ve Mekân İlişkisi* (Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021), 3.

geri planda kalmıştır. Son yıllarda ilahiyatın, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği, Diyanet İşleri vb. alanlarda atama sayısına ve iş bulma alanının genişlemesine bağlı olarak iş olanağı açısından tercih edilme durumları artmış ve bu alanlar toplum düzeyinde de para kazanılan bir meslek alanı olarak kabul görmeye başlamıştır. KPSS sınavına giren her 100 öğretmen adayından sadece 15'i atanabilmektedir. Öğretmen atamalarının yaklaşık %10'u Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) bölümüne yapılıyor. Yani her 10 atanan öğretmenden birisi DKAB öğretmeni oluyor. DKAB, her atama döneminde genellikle ilk 3 ya da 5 içinde yer alıyor ve yıllık ortalama 1.300 kişi bu alanda atanıyor. İlahiyat fakültesi mezunları için İHL ve meslek dersleri öğretmenliği de önemli bir istihdam alanı. Her yıl yaklaşık 270 kişi bu alanda atama alıyor.¹³⁰

Genellikle kişiler, okudukları bölümlerin iş olanağına, atamasına, maaş durumlarına, işin çalışma koşullarına, meslekte yükselme durumlarına, meslek prestijine, mesleğin toplumsal getirilerine dikkat ederek seçerler. Dolayısıyla toplum içinde herkesin bir meslek edinme, bir iş yapma ve etkin bir birey olma ihtiyacı vardır. Çünkü insanın yaşamla en güçlü bağı işle şekillenir.¹³¹

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, katılımcıların bazıları ilahiyat alanını meslek edinmek amacıyla tercih etmektedir. Son dönemde ilahiyat alanının tercih edilme nedenlerinin sadece dini hassasiyet ve manevi boyutlarla sınırlı olmadığı açıktır. İş bulma olanakları, atama sayıları, maaş beklentileri ve çalışma koşulları gibi pragmatik faktörler de tercih sürecinde etkili olmaktadır. Bu durum, mesleki seçimlerin sadece kişisel inançlarla değil, aynı zamanda ekonomik ve işgücü piyasası koşullarıyla da şekillendiğini göstermektedir. Katılımcıların bazıları, ilahiyat alanını meslek edinmek amacıyla tercih etmektedir. Bu bağlamda, ilahiyat alanı kadınlar için de güvenli bir meslek seçeneği sunmaktadır. Kadınlar, ilahiyat alanında daha destekleyici bir çalışma ortamı bulmakta ve bu alanda çalışma fırsatlarını daha kolay değerlendirme imkânı bulmaktadırlar. Bu durum, meslekî seçimlerin sadece kişisel inançlarla değil, aynı zamanda ekonomi, işgücü piyasası koşulları ve cinsiyet eşitliği perspektifleriyle de şekillendiğini göstermektedir.

¹³⁰ Yasemin İpek vd., “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Süreçlerinin Kariyer Eğilimi ve Stresi Açısından İncelenmesi”, 384.

¹³¹ Muharrem Vedat Eryetiş, “Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik”, *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* 44 (Ekim 2016), 0-0.

İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin deneyimlerinin ve toplumsal ve kültürel etkilerin yanı sıra kişisel ve ekonomik faktörlerin de bu alana yönelimde önemli rol oynadığını göstermektedir. Kadınların ilahiyat alanını tercih etmelerinde, dini hassasiyetlerinin yanı sıra, kendilerini güvende hissetme, mesleki güvence ve rol-model olma arzuları da etkili olmaktadır. Bu tercihler, aynı zamanda ilahiyat fakültelerinin muhafazakâr kadınlar için hem dini hem de mesleki bir cazibe merkezi olmasını sağlamaktadır. İlahiyat alanı, kadınların hem dini bilgi ve değerlerini pekiştirebilecekleri hem de topluma örnek olabilecekleri bir kariyer yolu sunmaktadır. İlahiyatçılar, sahip oldukları bilgi birikimi ve dini hassasiyetlerle toplumda önemli bir rol üstlenmekte, doğru bilgiyi yayarak yanlış öğrenmelere karşı durmaktadır. Kadın ilahiyatçılar, eğitim ve meslek süreçlerinde sahip oldukları duygusal avantajları mesleklerine yansıtarak, hem kendileri için hem de toplumsal değerlerin korunması için önemli bir misyon üstlenmektedirler. Bu bağlamda, ilahiyat fakülteleri, hem dini ve değerleri muhafaza etme hem de kadınların kendilerini muhafaza etme ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Muhafazakâr ailelerin, çocuklarının dini ve manevi gelişimlerini güvence altına almak amacıyla bu alanı tercih etmeleri, kadınların ilahiyat fakültelerine yönelmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca, ilahiyat alanındaki iş bulma olanaklarının fazla olması, bu alana olan ilgiyi artırmakta ve kadınların meslek seçimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Kadın ilahiyatçılar, toplumsal ahlak ve etik değerleri koruma, bu değerleri gelecek nesillere aktarma ve dini hassasiyetlerini yaşatma konularında topluma örnek olma sorumluluğu taşımaktadır. Bu sorumluluk, sadece akademik bilgiyle sınırlı kalmayıp, yaşamın her alanına yansımaktadır. İlahiyat fakültelerinin muhafazakâr kadınlar için hem dini hem de mesleki bir cazibe merkezi olmasının ardında yatan sebepler, toplumsal, kültürel, ekonomik ve kişisel faktörlerin bir kombinasyonu olarak değerlendirilebilir. Bu fakülteler, kadınların kendilerini güvende hissetmelerini sağlayarak, dini ve manevi değerlerini pekiştirme ve topluma örnek olma misyonlarını yerine getirmelerinde önemli bir rol oynamaktadır.¹³²

¹³² Osmanoglu, "Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi ve Kurumsal Yabancılaşma", 220.

2.2. Sorunlar

İlahiyat eğitimi alan kadın öğrenciler, toplumsal ve dini bağlamda kadına yönelik bakış açısının önemli etkilerini deneyimlemektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin eğitime yansımaları, kadın öğrencilerin akademik ve mesleki gelişimlerini şekillendirirken, dini metinlerin yorumlanma biçimi de eğitim süreçlerini etkileyebilir. Başörtüsü sorunu, hem yasal ve kurumsal kısıtlamalar hem de toplumsal algı açısından kadın öğrencilerin eğitim ve kariyerlerinde zorluklar yaşamasına neden olabilir. Cinsiyet eşitsizliği ise fırsat eşitsizliği ve akademik ile mesleki ayrımcılık biçiminde ortaya çıkabilir. Ayrıca, sahil olmayan hadis ve rivayetlerin eğitim materyallerinde yer alması, kadınların dini ve toplumsal rollerini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu unsurlar, kadın öğrencilerin deneyimlerini ve bu deneyimlerin onların mesleki performanslarına olan etkilerini derinlemesine anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır. Dolayısıyla “Kadına bakış açısı”, “başörtüsü sorunu”, “eşitsizlik” ve “sahil olmayan hadis-rivayetler” gibi konular, bu kategori altında detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Buradaki bulgular onların gündelik performanslarıyla mesleği anlamlandırma şekillerine dair birtakım perspektifler sunacaktır.

2.2.1. Kadına Bakış Açısı

Kadın ve erkek, doğuştan gelen biyolojik farklılıklarıyla ayrılmakta ve bu farklılıklar, toplum yaşamının her alanına yansımaktadır. Toplumlar da cinsiyete özgü roller bulunmakta ve bireyler, zamanla bu rolleri içselleştirmektedirler. Ataerkil kültürde kadınlar, çeşitli araçlarla sınırlandırılmakta, bu sınırlamalar genellikle kadınlar tarafından kabul edilmekte ve hatta diğer kadınlara da dayatılmaktadır.¹³³ Türk toplumu da ataerkil toplum yapısına sahiptir; fakat günümüzde ataerkilliğin katı kuralları, yerini daha eşitlikçi topluma dönüşmeye bırakmıştır. Bu konuda katılımcılarımızın ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadınların konumu hakkındaki düşünceleri şu şekildedir:

Kadına bakış açısı konusunda K6, sözlerini şu şekilde ifade etmiştir;

İlahiyatlardaki kadın anlayışı sakat bir kere. İlahiyatçıların; hem öğrencilerin hem hocaların kadına bakış açısı, kadının aslı görevinin annelik olduğu veya eşlik olduğu yönünde. Daha çok o yönde bir düşünce var. Hatta geçen bir kadın hocayla konuştuğumuzda çok üzülümüştü. Çünkü bir tane

¹³³ Nazlı Tekin - Songül Demirel Değirmenci, “Ataerkil Kültürde Kadın, Erkek ve Toplum İlişkisi”, *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi* 12 (Haziran 2022), 187-198.

hocanın derste kadının aslında kirli olduğu gibi veya kadının kocasının vücudundan akan irini yalasa bile yine de kocanın hakkını ödeyemeyeceği gibi uydurma hadisler söylediği ve bunu kız sınıfında söylediği gibi bir konuşma yapmıştı, Ben çok üzülmüştüm. Hâlâ böyle düşünen insanlar var mı? Aslında çok var.(K6)

K6'ya göre ilahiyat fakültelerindeki erkek hocaların ve öğrencilerin kadına bakış açısı gelenekçi, ataerkil toplum yapısı doğrultusunda şekillenmektedir. Erkeğin her açıdan daha üstün tutulduğu, kadının aslî görevinin annelik olduğu, hatta erkeğine hizmetkâr olması gerektiği şeklindedir. Kadının regl kanamasından dolayı kirli olarak kabul edildiği, erkek, evin ve kadının ihtiyaçlarını karşıladığı için kadının, ona büyük bir minnet duyması gerektiğini savunmakta olduklarını dile getirmiştir.

Katılımcının ifadeleri, bazı ilahiyat fakültelerinde kadına bakış açısının gelenekçi ve ataerkil kalıplarla şekillendiğini ve bu durumun, kadın öğrencilerin eğitim ve toplumsal yaşamlarında olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Bu tür yaklaşımların değiştirilmesi, kadınların eşit ve adil bir şekilde eğitim alabilmesi ve topluma katılabilmesi için önemlidir. Katılımcının aktardığı bu örnekler, ilahiyat fakültelerinde cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığın artırılması gerektiğini göstermektedir. Eğitim kurumlarının, öğrencilerine ve personeline eşitlikçi ve saygılı bir ortam sunması, toplumsal cinsiyet rollerine dair önyargıların yıkılması açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, eğitim programlarının gözden geçirilmesi, cinsiyet eşitliği eğitimlerinin verilmesi ve bu tür söylemlere karşı etkili önlemler alınması gerekmektedir.¹³⁴

2.2.2. Başörtüsü Sorunu

Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında kurulduğunda laik bir cumhuriyet olarak tanımlanmamıştı, hatta o dönemin anayasasında devletin dini olarak İslâm belirtiliyordu. 1924 Anayasası'nın 2. maddesinde "Türkiye Devletinin dini, din-i İslam'dır, resmi lisanı Türkçedir." ifadesi yer almaktaydı. 1928 yılında bu ifade anayasadan çıkarıldı, ancak laiklik kavramı anayasa metnine eklenmedi. Devletin dininin İslâm olduğuna dair ibarenin anayasadan çıkarılması 10 Nisan 1928'de yapılan anayasa değişikliği ile gerçekleşti. Daha sonra, 5 Şubat 1937'de yapılan değişiklikle,

¹³⁴ Hayrunnisa Dokuyucu "Muhafazakâr Kadınların İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Cinsiyet Eğilimleri", Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 28 (Haziran 2022), 125-152.

anayasanın 2. maddesine "Türkiye Cumhuriyeti Cumhuriyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve İnkılapçısıdır." ifadesi eklendi. 1961 Anayasası'nın 2. maddesi ise "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir." şeklinde tanımlandı.¹³⁵

Cumhuriyet döneminde başörtü, hiçbir zaman tamamen yasaklanmadı. Özellikle 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında başörtü takan üniversite öğrencilerinin sayısında önemli bir artış görüldü. 1984 yılına kadar başörtü konusunda genel bir kısıtlama olmasa da bazı olaylar yaşandı.¹³⁶

12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında çıkarılan ve yaklaşık 31 yıl boyunca yürürlükte kalan "Kamuda Kılık Kıyafet Yönetmeliği" sebebiyle, kadınlar bazı kamu kurum ve kuruluşlarında başörtüsü takamadılar.¹³⁷ Başörtüsü yasağı, çeşitli ilk ve ortaöğretim okulları ile üniversitelerde herkes için uygulanıyordu. Öğrenciler, işçiler ve kamu görevlileri için mahkemeler, devlet daireleri ve diğer resmî kurumlarda da bu yasak geçerliydi. Ancak, bu durum okullara ziyaretçi veya veli olarak gelen kişiler için bir sorun oluşturmuyordu.

Kamu kurumlarında çalışanlara uygulanan bu düzenlemeler, hizmet alan kişiler için geçerli değildi. Mahkemelerde ise yasak yalnızca yargıçlar, avukatlar, hukukçular ve diğer çalışanları kapsıyordu. Askerî kurumlarda bu yasak en geniş kapsamıyla uygulanmaktaydı. Kimlik, sürücü belgesi ve pasaport gibi resmî belgelerde başörtülü ve türbanlı fotoğraflar serbestti; ancak bazı üniversitelerin uygulamalarında kayıt belgelerinde bu tür fotoğraflara izin verilmiyordu. Bu yasak, 2008 yılında yapılan kanun değişikliği ile sona erdi. Anayasa'nın 10. maddesine "... ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında" ifadesi ve 42. maddesine "Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yüksek öğrenim hakkını kullanmaktan mahrum

¹³⁵ Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun (Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun), *Resmi Gazete* 3533 (05 Şubat 1937), Kanun No. 3115.

¹³⁶ Murat Aksoy, *Başörtüsü -Türban Batululaşma - Modernleşme Laiklik Ve Örtünme* (Kitap Yayınevi, 2005).

¹³⁷ Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik (KKKÇPKKDY), *Resmi Gazete* 2879 (25 Ekim 1982), Kanun No. 657.

edilemez. Bu hakkın kullanımının sınırları kanunla belirlenir." fıkrası eklenerek bu düzenleme ortadan kaldırıldı.¹³⁸

İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin geçmişte yaşadıkları başörtü sorunu, onların eğitim ve kariyer yolculuklarında önemli bir etki bırakmıştır. Başörtüsü yasağı dönemlerinde, bu kadınlar hem akademik hem de kişisel yaşamlarında çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır.¹³⁹ Bu bölümde, katılımcıların başörtüsü sorunu ile ilgili ifadeleri, geçmişte yaşadıkları deneyimlerin onların bugünkü duruşlarını ve mesleki yolculuklarını nasıl şekillendirdiğini gözler önüne serecektir. Bu konuda katılımcılarımız duygu ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

İlahiyatı tercih etmemde ailemin etkisi olmadı. Benim dönemimde başörtü sorunu vardı. İlahiyatı mecburiyetten seçtim, yoksa benim ailemde böyle ilahiyatçı yok. Benim zamanımda puan kırılıyordu benden sonra puan kırılma olayı kalktı. Ben buna takıldım ve tek tercih hakkım vardı. İlahiyatı seçtim.(K3)

K3, bu koşullar altında tek tercih hakkının ilahiyat fakültesi olduğunu ifade etmektedir. Bu, bireyin kendi istek ve yetenekleri doğrultusunda değil, sistemik engeller nedeniyle belirli bir alana yönelmek zorunda kaldığını göstermektedir. K3'ün deneyimi, başörtüsü yasağı ve puan kırma uygulamasının, özellikle kadın öğrenciler için, eğitimde fırsat eşitliğini nasıl engellediğini ve zorunlu tercihlere nasıl yol açtığını göstermektedir. K2 de bu konuda aynı düşüncededir. İlahiyatı tercih nedeni, başörtülü bir şekilde özgürce eğitimine devam edebilmektir.

Bir kere ben, genelde din eğitimiyle ilişkilendiriyorum bunu. Çünkü din eğitimindeki insanları tanıdım. Onlardan bir kısmı şöyle oldu sanırım: 28 Şubat döneminde başörtü nedeniyle devam edemeyenler. Daha sonra lisansüstü olarak onların öğrenime çok fazla ilgileri vardı. Dolayısıyla ilahiyat ve daha sonra da lisansüstü eğitime geldiler. Bunu kendileri söylüyorlardı mesela birinci neden bu olabilir.(K4)

K4'e göre kadınların lisansüstü eğitimi yoğun olarak tercih etmelerinin sebebi ise başörtüsü sorununun çözülmesiyle kadınların eğitimdeki engellerinin kalkmasıdır. İlgi ve merakı olan, bilgide derinleşme amacı güden bireyler başörtüsü sorununun kalkmasıyla lisansüstü eğitime yönelmişlerdir. Kadınlar, başörtüsü sorunu nedeniyle lisansüstü eğitime ara vermek zorunda kalmıştır. Bu nedenle de akademide erkek akademi görevlisi sayısı kadınlara göre daha fazladır.

¹³⁸ İsmail Akyüz, "Türkiye'de Dışlayıcı Laiklikten Pasif Laikliğe Geçiş Sürecinde Başörtüsü Yasağının Kaldırılması", *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 11/7 (Temmuz 2016), 78.

¹³⁹ İbrahim Toruk, "Türkiye'de Başörtüsü Sorunu ve Yazılı Medyada Sunumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 30 (Aralık 2011), 483-514.

Nitekim 2024 yılı akademisyen sayıları istatistiklerine baktığımızda, erkek profesör sayılarının kadın profesör sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. Ülkemizde yıllar içinde kadın akademisyenlerin sayısı artsa da, özellikle doçent ve profesör kadrolarında erkek akademisyenlerin sayısının gerisinde kaldığı gözlemlenmektedir.¹⁴⁰

Başörtüsü yasağı, kadın öğrencilerin akademik performanslarını ve motivasyonlarını olumsuz etkileyebilir, psikolojik baskı yaratabilir ve sosyal etkileşimlerini zedeleyebilir. Kimlik ve inançlarını gizlemek zorunda kalmaları, özgüvenlerini düşürebilir ve izolasyona yol açabilir. Bu durum, kariyer planlarını ve gelecek kaygılarını da şekillendirir. Ancak bu yasaklar, dayanışma ve mücadele ruhunu pekiştirerek toplumsal ve politik bilinci artırabilir. “Başörtüsünün resmi olarak yasaklanmasıyla birlikte kadınların üniversite ve kamu kurumlarındaki görünürlükleri de engellenerek kamuoyunun gündeminde hep sıcak kalmıştır.”¹⁴¹ Dönemin YÖK başkanının “Başörtülü olarak üniversiteye gelmeyi, üniversitenin huzur ve sükûnetini bozan siyasi ve ideolojik bir eylem olarak nitelemesi, başörtülü öğrencilerin yükseköğretim kurumlarından çıkarılmasını öneren ifadeleri”¹⁴² ciddi tartışmalara yol açmaktadır. Bu ifadeler, üniversitelerin özgürlük ve eşitlik ilkeleriyle çelişmekte olup, bireylerin inanç özgürlüğüne ve eğitim haklarına müdahale olarak değerlendirilebilir. Başörtüsü takan öğrencilerin, siyasi veya ideolojik bir eylemde bulunmadıkları, sadece dini inançlarını yaşadıkları unutulmamalıdır. Böyle bir yaklaşım, toplumsal barışı ve eğitimde fırsat eşitliğini zedeleyebilir, öğrenciler üzerinde psikolojik ve akademik baskıya neden olabilir. Eğitim kurumlarının, her türlü inanç ve düşünceye saygılı, kapsayıcı bir ortam sunması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Laiklik, modernizm ve Kemalist ideolojiler temelinde başörtüsü, kamusal alanda kanunlar aracılığıyla yasaklanmış ve bu yasak genellikle elitler tarafından savunulmuştur. Kitle iletişim araçları ve marjinal gruplar tarafından yıllarca gündemde tutulan bu ayrımcılık politikası, başörtülü kızların eğitim ve çalışma haklarını engellemiş ve onları ya

¹⁴⁰ Sevilay Çubuk - Dilek Erol, “Türkiye’de Kadının Akademideki Yeri: Cam Tavana Bir Bakış”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi* 3/2 (Aralık 2023), 205.

¹⁴¹ Aylin Çiçekli, “Türkiye ve Avrupa Ülkelerindeki Başörtüsü Sorunsalı”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 44 (Haziran 2019), 273.

¹⁴² Muhammed Göçgün - Saliha Merve Kaya, “Yükseköğretim Kurumlarında Uygulanan Başörtüsü Yasağı: Hukuki Süreç ve Mevcut Durum”, *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5/1 (Haziran 2023), 277.

başörtülerini çıkarmak ya da yurtdışında eğitim almak zorunda bırakmıştır. Ekonomik zorluklar nedeniyle birçok başörtülü öğrenci, yurt dışında eğitim alma fırsatını kullanamadığı için okulu bırakmak zorunda kalmıştır.¹⁴³ Dolayısıyla başörtüsü yasağı, kadınların belirli üniversitelere veya bölümlere girmesini engelleyerek, onların eğitim hayatını doğrudan etkilemiştir. Başörtülü kadın öğrenciler, istedikleri bölümlerde okuyamadıkları için ya başka alanlara yönelmek zorunda kalmışlar ya da eğitim hayatlarından tamamen vazgeçmişlerdir. Bu sebeple, kadınların akademik kariyer yapma şanslarını da azaltmıştır. Dolayısıyla bu olumsuzluklar, akademik dünyada cinsiyet dengesizliğine yol açmıştır. Başörtüsü yasağı, yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmiştir. Eğitim ve iş hayatında karşılaşılan bu tür engeller, kadınların toplumda ikinci planda kalmasına ve erkeklerin egemen olduğu akademik ve profesyonel bir ortamın sürmesine neden olmuştur. Başörtüsü yasağı, kadınların sadece akademik ve profesyonel hayatlarını değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal yaşamlarını da olumsuz etkilemiştir. Bu yasağın kaldırılması, kadınların eğitim ve iş hayatındaki engellerini azaltmış ve akademik dünyada cinsiyet dengesizliğini gidermeye yönelik önemli bir adım olmuştur. Ancak, geçmişin yarattığı bu dengesizliği tamamen düzeltmek ve kadınların eğitim ve kariyer hayatında eşit fırsatlara sahip olmalarını sağlamak için daha fazla politika ve uygulamaya ihtiyaç duyulmaktadır.

2.2.3. Eşitsizlik

Toplumsal eşitsizlik, hem toplumsal hem de toplumlar arası ilişkilerde önemli rol oynayan bir faktördür. Bu, toplumda mevcut olan cinsiyet, servet, ırk, renk, sınıf, statü, itibar, sosyal tabaka, gelir durumu ve eğitim düzeyi gibi farklılıklardan kaynaklanan eşitsizlik durumlarını ifade eder. Başka bir deyişle, toplum içindeki belirli gruplara veya bireylere eşit olmayan ödül veya fırsatlar sunulması anlamına gelir.¹⁴⁴

Toplumsal cinsiyet, toplumun kültürü, değerleri, gelenekleri, inançları, normları ve üretim yapısının kadın ve erkeğe atfettiği rolleri ifade eder. Başka bir deyişle,

¹⁴³ Çiçekli, “Türkiye ve Avrupa Ülkelerindeki Başörtüsü Sorunsalı”, 286.

¹⁴⁴ Murat İnce, “Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 19/1 (Mayıs 2017), 294-319.

toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkekten beklediği sosyal rol ve sorumluluklarla ilgilidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kökeninde, diğer ayrımcılık türlerinde olduğu gibi, kalıplaşmış yargılar bulunmaktadır. Bu yargılar, toplumda hangi rol ve görevlerin "erkeksi" veya "kadınsı" olarak kabul edildiğini belirleyen kültürel ve sosyal yaklaşımlardan beslenir. Bu tür yaklaşımlar, genellikle aile yapısını korumaya çalışan geleneksel toplumlarda yaygındır. Bu toplumlarda, ev içi işler ve bakım hizmetleri kadınlara yüklenirken, evin geçimini sağlama görevi erkeklere verilir. Bu tür bir ayrımcılık, kadınların toplumsal yaşamın çeşitli alanlarına erişimini kısıtlamakta ve erişebilen kadınların da ayrımcı söylem ve uygulamalara maruz kalmasına neden olmaktadır.¹⁴⁵

Ülkemizde ilahiyat alanında lisansüstü öğrenimde kadınların durumunu etkileyen kişi sayısı sınırlaması, doğrudan kadınları ayrımcılığa maruz bırakmıştır. Katılımcılarımızın görüşleri şu şekildedir:

O konuda gelişmemiz gerekiyor. İlahiyat bu konuda kadına en çok destek veren, kadın haklarına dikkat eden üniversitelerden biri bence. Ben lisansı da okurken zorlandım. Bir arailahiyatta çalıştım. Orada da çok zordu. Örnek lojman veriyorlar ama bekâr bir kadın olduğumuz için lojmana hak tanımıyorlar mesela. Toplantılara çağırılmıyorsunuz. Ben, o zaman orada tek kadın asistandım. Toplantılar oluyordu. Erkek hocalar, kendi aralarında toplantıyı yapıyorlardı. Görev bölüştürmesi yapıyorlardı, ama yoktum yani. Ve orada kadın erkek ilişkileri çok daha katıdır. ilahiyata gelince çok rahatladım. Nispeten daha rahatladım. En azından toplantılara dâhil ediliyorsunuz ,bir iş paylaşımı olduğunda sizi de katıyorlar. İlk defa üniversitesinde bir kadın hocadan ders aldım, ilk defa yani ve bu beni çok iyi hissettirdi. Çünkü öbür türlü ilahiyat ilimlerini, dini ilimleri hep erkekler yapması gerekiyormuş gibi. Erkekler, bu konuda daha iyiymiş gibi bir algı vardı ne yazık ki şimdi öyle mi bilmiyorum.(K3)

K3'ün ifadeleri, ilahiyat alanında kadın akademisyenlerin yaşadığı eşitsizlikleri somut örneklerle gözler önüne sermektedir. Lisans ve meslek hayatındaki zorluklar, erkek egemen bir akademik ortamda kadınların dışlanma ve temsil edilme sorunlarını ortaya koymaktadır. Kadın akademisyenlerin daha destekleyici bir ortam bulabildikleri durumları karşılaştırarak, eşitsizliğin kurumdan kuruma değişebileceğini göstermekte ve kadın hocaların varlığı ile toplumsal cinsiyet algıları konusundaki düşünceleri, ilahiyat alanında daha eşit bir yer edinmek için gerekli adımları işaret etmektedir. Bu bağlamda, K3'ün deneyimleri cinsiyet eşitliği ve toplumsal adaletin sağlanması için önemli bir kaynak sunmaktadır.

¹⁴⁵ Suheyla Erikli, "Çalışma Yaşamında Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Görünümü", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/1 (Şubat 2020), 39-60.

Bir şekilde bir fırsat. Biz bunu kadın olarak kabullenmesek de maalesef lisansüstündeki arkadaşlarımız da mesela işte imam hatip lisesinde müdürlük yapan arkadaşımız veya işte iyi yerlerde yüksek yerlerde görev yapan kadın arkadaşımız diyelim var. Kim olursa olsun her zaman mobbinge uğradığını söylüyor. Dolayısıyla kadın kendini geliştirdikçe toplumda şeyi anlayacak yani kadın evet kendini geliştirebilir. İsterse çalışabilir, anne de olabilir, kendisini akademik yönden de geliştirebilir. Bu bir fırsat o yüzden, yani katkıları var eminim.(K4)

K4'ün ifadesi, ilahiyat alanında kadın akademisyenlerin yaşadığı zorlukları ve bu zorlukların üstesinden gelme sürecinde ortaya çıkan fırsatları tartışmaktadır. K4, kadın akademisyenlerin yüksek mevkilerde görev yaparken mobbing gibi olumsuz deneyimlerle karşılaştıklarını belirtmektedir. Ancak, bu zorlukların, kadınların kendi gelişmelerini destekleyici bir fırsat olabileceğini vurgulamaktadır.

Bu eşitsizlik ve ayrımcılık durumu kadınların iş hayatında rahat hareket edememesine, yetkinlik kazanamamasına, girişimci ve atik olamamasına neden olmaktadır. Kadınların özgüven duygularının sarsılması ve sonucunda da ya pes etme durumu ya da bu eşitsizlikle mücadele ederken ağır stres yaşamasına neden olmaktadır.¹⁴⁶ Yine başörtüsü sorununun, kadınların uğradığı haksızlık ve eşitsizliklerin ana sebeplerinden biri olduğunu söylemiştir. K7 ile K9 da kadınların cinsiyet eşitsizliklerine ve zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Müslüman toplumlarda dini yorumlama biçiminde bir cinsiyet eşitsizliği vardır. Ha eşitliğe karşı çıkıyorlar, o ayrı bir şey. Ama benim eşitlik dediğim biyolojik anlamda bir eşitlikten bahsetmiyorum. Yani insanî hak ve hürriyetler bağlamında bir eşitlikten bahsediyorum ve bu bağlamda bir cinsiyet eşitsizliği vardır. Kadın; toplumumdaki dini algılayış biçiminde birçok ilahiyatçıdaki de yine dini algılayış biçiminde, kadının asli görevi kocasına hizmetken tabi İslam'da bu böyle değildir. İlahiyat fakültelerinde kadın akademisyenlerin olması bu bakış açısını değiştiriyor. Bu açıdan bir hizmettir. Aslında gerçek İslam'ın bu olmadığını orada kendi varoluşuyla çünkü bir varoluş gösteriyor kadın. Ben de varım, bu sahada ben de varım diyor. İlim öğrenmek bu ilmi işletmek, bilim yapmak sadece erkeğin vazifesi değildir, benim de vazifemdir diyor. Aslında orada bulunmakla bu varoluşunu gerçekleştiriyor. Bu varoluşu gerçekleştirmek, gerçek İslam sizin algıladığınızdan farklıdır, gerçek İslam bu değildir demek istiyor. Ve bu bağlamda kadının bence dini algılama biçimine bir katkısı vardır. İkincisi erkek, biraz daha düz bir mantıkla bakıyor, kadın biraz daha hisli bakabiliyor. Bu his, duygusallık manasında değil. Daha mistik bakabiliyor ve din de bir mistik alandır. Kadının bakış açısı daha farklı olabiliyor bu bağlamda. Yani kadın, erkekten daha renkli bakabiliyor. Aslında din, Allah tarafından gönderilmiş ama insan eliyle şekillenmiş bir yorumlama biçimidir. Bu yorumlama biçiminde tek bir cinsin yorumu yeterli değildir tabi ki. Çünkü tek bir cins yaşamıyor bu dünyada. Kur'an'ı yorumlama biçimine baktığınız zaman eril bir dildir sadece. Hâlbuki orada sadece eril bir kişi yaşamıyor ki dişil insanlar da vardır. Ve dolayısıyla eğer Kur'an hem erkeğe hem kadına inmişse daha doğrusu insana inmişse o dilin erillikten çıkıp daha evrensel bir dil haline gelmesi lazım ve dinin evrensel yorumlama biçimi, bu kadın akademisyenlerin vesilesiyle oluyor. Bu açıdan bir katkı vardır.(K6)

K6'nın ifadeleri, ilahiyat alanında kadınların varoluşunun, dini yorumlamadaki cinsiyet eşitsizliğini nasıl dönüştürdüğünü ve kadınların bu alandaki katkılarının

¹⁴⁶ Kevser Özaydınlık, "Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 33 (01 Temmuz 2014), 94,95.

önemini vurgulamaktadır. Kadın akademisyenlerin varlığı, dini yorumlamanın daha evrensel ve eşitlikçi bir hale gelmesine yardımcı olmaktadır. Bu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli bir adımdır ve dinin tüm insanlara hitap eden bir yorumlama biçimine kavuşmasını sağlamaktadır. Kadınların ilahiyat alanında aktif rol alması, cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması ve daha adil bir dini anlayışın gelişmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Kadınların dini yorumlamadaki katkıları, erkeklerin düz mantığına karşılık, daha mistik ve renkli bir bakış açısı sunmalarıdır. Din, mistik bir alan olduğundan, kadınların bu hisli ve mistik bakış açıları dini yorumlamaya zenginlik katmaktadır. Dinin, Allah tarafından gönderilmiş olmasına rağmen, insan eliyle şekillendiği ve yorumlandığı dikkate alındığında, tek bir cinsin yorumu yeterli olmamaktadır. Kur'an'ın evrensel bir dil haline gelmesi ve sadece eril bir dile bağlı kalmaması için kadınların yorumlarına ihtiyaç vardır.

İslam, kadınların eğitim almak, ibadet etmek, sosyal etkinliklere katılmak veya ihtiyaçlarını karşılamak için dışarı çıkmalarına herhangi bir yasak getirmemiştir. Sosyal alanlarda kadın ve erkek ilişkilerini düzenleyen kurallar, her iki cinsiyet için de bazı kısıtlamalar getirir, ancak onları sosyal hayattan dışlamayı amaçlamaz. Kadınlara yönelik daha kapsamlı kurallar, onları dışlamak isteyen çarpık din anlayışlarının İslam toplumlarında genel kabul görmemesine neden olmuştur. Bu tür uygulamalar genellikle yerel düzeyde kalmıştır, çünkü kadınların eğitim, sağlık ve ticaret gibi alanlardan çıkarılması toplumsal dengeyi bozar ve ciddi sorunlara yol açabilir.¹⁴⁷ Görüldüğü gibi İslâm, kadını hayatın dışında bırakmamış, aksine hayatın merkezine koymuştur. Veda Hutbesinde, Hz. Peygamberin üzerinde en çok vurgu yaptığı hususlardan birisi de, insanın can ve mal emniyetinden sonra kadın hakları olduğu görülmüştür.¹⁴⁸

Akademide cinsiyet eşitsizliği, kadınların eğitim ve kariyer olanaklarına erişimde karşılaştıkları sistematik engeller ve ayrımcılık uygulamalarıyla kendini göstermektedir. Kadın akademisyenlerin varlığı, dini yorumlamanın daha evrensel ve eşitlikçi bir hale gelmesine yardımcı olmaktadır. Bu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli bir adımdır. “İlahiyat fakülteleri kadın akademisyenler için akademik hiyerarşinin üst

¹⁴⁷ İbrahim Yıldız, “Kur’ân ve Sünnete Göre Sosyal Hayatta Kadın Erkek İlişkisi”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (Aralık 2019), 83-109.

¹⁴⁸ Nazife Gürhan, “Toplumsal Cinsiyet ve Din”, *Şarkiyat* 4 (Kasım 2010).

basamaklarında en az yer aldıkları fakültelerdir.”¹⁴⁹ Kadın akademisyenlerin sayısının erkek akademisyenlere göre az olması, üst düzey pozisyonlarda kadın temsilinin düşük olması ve kadınların akademik kariyerlerinde ilerlemelerinin önündeki yapısal engeller, bu eşitsizliğin somut göstergeleridir. Bu eşitsizliğin temelinde, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı kalıplaşmış yargılar, iş hayatında ve akademik ortamlarda var olan cinsiyetçi tutumlar ve ayrımcı politikalar yatmaktadır. Aktuna ve diğerlerinin yapmış olduğu çalışmada, akademide cinsiyet eşitsizliği, sosyokültürel olarak alışlagelmiş formlarda yaşansa da ataerkin yapının dayattığı toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler olarak kendini göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre, kadınların büyük oranda cinsiyet, evlilik, gebelik ve emzirme ile ilgili ayrımcılığa uğradıklarını ifade etmeleri, ataerkin akademideki yansıması olarak değerlendirilebilir.¹⁵⁰ Yapılan diğer araştırmada hem Temel İslam Bilimleri hem de İslam Sanatları ve Tarihi alanlarında çalışan araştırma görevlilerinin, evlilikte ve erkek cinsiyet rolleri konusunda daha geleneksel görüşlere sahip olduklarını göstermektedir.¹⁵¹ Eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutunda kadın araştırma görevlileri daha yüksek ortalamalara sahipken, diğer tüm alt boyutlarda erkek araştırma görevlileri daha yüksek ortalamalara sahiptir. Bu, kadınların cinsiyet eşitliği konusunda daha ilerici olduğunu, erkeklerin ise genel olarak daha geleneksel tutumlar sergilediğini göstermektedir.¹⁵² Kadınların akademik kariyerlerinde ilerlemeleri sırasında karşılaştıkları zorluklar, sadece bireysel düzeyde değil, kurumsal ve yapısal düzeyde de çözümler gerektirmektedir. Akademide cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yolunda önemli bir adımdır.

2.2.4. Sahih Olmayan Hadis ve Rivayetler

Sünnet ve hadislerin anlaşılması ve yorumlanması, her dönemde önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun çözümünde, sahabe, tabiiler ve daha sonraki

¹⁴⁹ Esra Kaya Erdoğan, “Türkiye Yükseköğretiminde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği”, *Eğitim Bilim Toplum* 21/83 (Eylül 2023), 176.

¹⁵⁰ Gamze Aktuna vd., “Üniversitede Akademik Kariyer Yapma ile Toplumsal Cinsiyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 32/1 (Mart 2023), 1-14.

¹⁵¹ Lokman Cerrah, “İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri Araştırma Görevlilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bakışı”, *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi* 4/9 (Eylül 2021), 106.

¹⁵² Cerrah, “İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri Araştırma Görevlilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bakışı”, 87.

dönemlerde farklı anlayış ve yorumların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu farklılıkların, her dönemin değişen koşullarına, insanların zekâ seviyelerine, içinde yetiştikleri kültürün, örf ve adetlerin farklı şekillerde tezahür edebileceğine bağlamak mümkündür. Ayrıca, sünnet ve hadisleri anlamada kullanılan yöntemler de bu farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.¹⁵³

Katılımcıların eleştirileri, sahih olmayan hadislerin ilahiyat fakültelerinde nasıl ele alınması gerektiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şu yöndedir:

İlahiyatların biraz daha seviye olarak kendilerini yükseltmesi gerekiyor ama maalesef bırakın öğrencileri hocalarda bile o seviye yok. Hâlâ kadına dayağı savunan hocalarımız var maalesef ve bunun dinde yeri olduğunu söyleyen hocalar var. Bir kere bu düşüncelerden ilahiyat temizlenmeli yani ilahiyat biraz daha o yönden misyonunu değiştirmelidir. Ve ilahiyatın camiyle karıştırılmaması gerekiyor bir kere. Şimdi caminin fonksiyonu çok daha farklıdır, ilahiyat biraz daha bilim yuvasıdır. Burada biraz daha muhalif fikirlerin de saygı çerçevesinde tartışıldığı bir platform olmalı ilahiyat fakülteleri. Ama farklı bir dinî yorumu olan insan, ilahiyatta çok rahat konuşmıyor çünkü hemen şikâyet ediliyor yüksek mercilere falan. Bu açıdan bir kere farklı fikirlere çok saygılı olunması gerekiyor.(K6)

K6, ilahiyat fakültelerinin akademik seviyelerini yükseltmesinin, sahih olmayan hadislerin kabul görmesini engellemek açısından kritik olduğunu vurguluyor. Sahih olmayan hadisler, İslâm ilimlerinde ciddi yanlışlara neden olabilir ve yanlış anlayışların meşrulaşmasına yol açabilir. Bu nedenle, ilahiyat fakülteleri bu hadisleri ayırt edebilmeli ve eleştirebilmelidir.¹⁵⁴ K6, kadına yönelik şiddeti ve erken yaşta evliliği savunan hocaların, genellikle sahih olmayan hadislere dayandığını belirtiyor. Ayrıca, katılımcının ifade ettiklerine göre, bazı ilahiyat fakültelerinde farklı dinî yorumların rahatça tartışılmaması, doğru bilginin yayılmasını engellemektedir. Eleştirel düşüncenin serbestçe tartışılabildiği akademik bir ortam, sahih olmayan hadislerin tespiti ve eleştirilmesi için gerekli görülmektedir. İlahiyat fakültelerinin camiyle karıştırılmaması gerektiğini vurgulayan K6, bu fakültelerin bilimsel araştırma ve eleştirel düşüncüyü teşvik eden kurumlar olması gerektiğini ima etmektedir. Bu, sahih olmayan hadislerin dini pratiklere yansımaları engellemek için önemlidir. Katılımcı dini geleneklerin ve bilgilerin eleştirel bir perspektiften incelenmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Eleştirel düşünce, sahih olmayan hadislerin tespit edilmesi ve

¹⁵³ Sami Şahin, “Sünneti Anlama Ve Yorumlamada Sahabilerin Farklı Davranışlarına Bazı Örnekler”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (Aralık 2008), 269-286.

¹⁵⁴ Alparslan Kartal, “El-İlelu'l-Mütenahiye Özelinde İbnu'l-Cevzi'nin Bazı Metin Tenkidi Uygulamaları”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/1 (Haziran 2017), 103-115.

eleştirilmesi açısından hayati bir öneme sahiptir. Eleştirel düşüncenin ve özgür tartışma ortamının teşvik edilmesi, katılımcıların akademik motivasyonu ve verimliliğini artırabilir, özgüvenlerini ve psikolojik sağlıklarını olumlu yönde etkileyebilir. Bu tür bir ortam, akademik ve mesleki gelişimlerine katkıda bulunarak kariyerlerinde daha başarılı olmalarını sağlayabilir. Ayrıca, doğru bilgilerin yayılmasına ve sahih olmayan bilgilerin dini pratiklere yansımalarının engellenmesine katkıda bulunarak toplumsal fayda sağlar. Bu bağlamda, eleştirel düşünce ve özgür tartışma ortamının desteklenmesi, katılımcıların bireysel ve toplumsal düzeyde daha olumlu deneyimler yaşamalarına yardımcı olacaktır.¹⁵⁵

K6 söylemlerine şu şekilde devam etmiştir;

Biz araştırmıyoruz ve atalarımızın dinini hâlâ takip ettiğimiz için evet peygamber, bir devrim yaptı kadına dair de bir devrim yaptı. Çok iyileştirme yaptı, ama onun sonrasında Arap toplumunda bu gelenek yaygınlaştığı için ve biz de Arap toplumundan çok etkilendiğimiz için maalesef peygamberden sonra uydurulan kadınla ilgili hadisler hâlâ geçerliliğini korumakta. Hâlâ ilahiyatta Hadis, Fıkıh, İslam Tarihi derslerinde bunlar ders diye okutulmaktadır. O açıdan İslam'ın kadına bakış açısıyla taban tabana zıttır. Mesela İslâm, kadına büyük bir önem atfetmiş. Kur'an'da bahsettiği kadınlardan biri Asiy'e. Kocasına aslında isyan eden, kocasının haksızlıklarına karşı direnen. Diğer Hz. Meryem, tek başına, o dönem belki kızların evlerinden çıkmadığı bir dönemde annesi onu mabede adıyor. Kızların giremediği mabede giriyor. Tek başına aslında bir devrim yapıyor. Belkis'a baktığımızda Seba melikesi, bir kraliçe. Ülkeyi yönetiyor. Hâlbuki ilahiyatçılardaki bakış açısı bir kadının devlet başkanı olamayacağı veya bu tarz kritik görevlerde hatta hâkimlik, savcılık veya devlet başkanlığı gibi kritik görevlerde kadının olamayacağı, olması halinde o ülkenin fesada boğulacağı gibi hala hadisler var ve bunlara inanan bir sürü ilahiyatçı var. Ama gerçek İslâm'a baktığımızda Kur'an'da bu örnekler var. Hz. Meryem'in mabede adanmışlığı çok büyük bir örnektir. Bu ne demektir? Aslında bir kadın tek başına isterse, hiç kadın olmasın tek başına eğitimini sürdürebilir veya tek başına bir devlet yönetebilir. Daha yakın bir örneğe geldiğimiz zaman peygamber efendimiz, patronuyla evlenmiş. Hatice bir tüccar, hatta Mekke'nin en zengin en bilinen tüccarlarından. Bu örnekler o kadar bariz ki ama buna rağmen ilahiyatçıların kadına bakış açısı hâlâ çok problemlidir. Hâlâ o eski Arap gelenek ve göreneklerin kadına verdiği değer biçiliyor. Kadına hâlâ kadınlık, annelik vazifesi hatırlatılıyor. Hâlbuki babalık vazifesi denen bir şey de vardır. Anneliği çok kutsal, yüce mevkilerde görürken babalık hiçbir şekilde sorgulanmıyor misal. Kesinlikle ilahiyatçıların kadına bakışı İslâm'la aynı değildir. Tabii istisnaları vardır elbet. Ama çoğunluk maalesef bu düşüncededir.(K6)

K6, Peygamber'in kadına yönelik devrim niteliğindeki iyileştirmelerine rağmen, Arap toplumunun geleneklerinin İslâm sonrası dönemde etkisini sürdürdüğünü belirtmektedir. Bu gelenekler, peygamberden sonra uydurulan ve kadını aşağılayan sahih olmayan hadislerin yayılmasına neden olmuştur. Uydurma hadisler, ataerkil gelenekleri peygambere mâl ederek günümüze taşımış ve bu geleneklerin hem erkekler hem de kadınlar tarafından devam ettirilmesine neden olmuştur. Ayrıca, bu hadislerin

¹⁵⁵ Ayşe Çalal - Cemal Tosun, "İlahiyat Nedir: Öğretim Üyelerinin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (Aralık 2022), 621-650.

bazı okullarda öğretilmesi, kadının ikincilleştirilmesini derinleştirmektedir.¹⁵⁶ K6, ilahiyatçı hocalardan bazılarının, kadını annelik ve eşlik rolleriyle sınırlı gördüğünü ve kadınların kritik görevlerde yer alamayacağına inandığını eleştirmektedir. Bazı ilahiyat fakültelerindeki kadınların toplumsal rolü hakkındaki geleneksel ve sınırlayıcı yorumlar, katılımcılar üzerinde çeşitli akademik ve psikolojik baskılar yaratmaktadır. Bu bakış açısı, kadınların sadece annelik ve eşlik rollerine indirgenmesini savunarak, onların akademik ve meslekî anlamda daha ileri pozisyonlarda yer almalarını engelleyebilir. Kadınların bu dar perspektifler altında kendilerini yetersiz hissetmeleri, özgüvenlerini ve kariyer motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca, bu geleneksel yorumlar toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ilerlemeyi zorlaştırarak, bilimsel ve akademik çeşitliliği de kısıtlayabilir.

Verilen eğitimin ilahiyat fakültesi için söylüyorum içeriği genelde işte çok eşlilik, kölelik, kocaya itaat, Ulu'l-emre itaat, çarşaf, böyle genel temalardan bahsediyorum. Giyim kuşam, ağırlıklı olarak cinsellik böyle bir din tasavvuru olabilir mi? Ya da bizim inandığımız en kutsal olduğunu düşündüğümüz inanç, İslam bu kadar sığ şeyler hakkında konuşabilir mi? Ama buradaki üniversitede bunlar konuşuluyor çocuklar sürekli dersten çıkıp; ya hocam hoca derste böyle bir şey anlattı bunun aslı ne? Sürekli böyle şeyler söylüyor. Mesela bir öğrencimiz hiç unutmuyorum hoca, derste dört eşliliği savunuyor ve hakkımız, yasal olarak bunu almalıyız falan muhabbeti yapıyor. Dersten çıkıyor bir öğrencimiz, hanım kız gelip bana ya hocam, derste böyle bir şey oldu falan filan, ben de karşı çıktım dedi. Ben de sen karşı çıkınca hoca ne söyledi? diye sordum. Hoca buna demiş ki senin nefsinde ağır geldiği için sen biraz daha tövbe et, ibadetlerini daha iyi yap, nefsinde Allah'ın emri ağır geliyor. Kendine çeki düzen ver falan gibi böyle kızı rencide edecek şeyler söylemiş sınıfın içinde. Yani böyle mi olmalı? Soru işareti koyuyorum buraya. Yani İslam'dan beklentimiz dinî eğitiminden beklentimiz bu mu olmalı?(K8)

K8, bazı ilahiyat fakültelerinde verilen eğitimin, içerik açısından dar ve sığ bir çerçeveye sıkıştığını eleştiriyor. Özellikle çok eşlilik, kölelik, kocaya itaat, Ulu'l-emre itaat, çarşaf gibi konulara odaklanıldığını ve bu tür konuların İslam'ın en kutsal ve derin inançlarını yansıtmadığını vurgulamaktadır. K8, bu tür derslerin öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirtmekte ve öğrencilerin sık sık derslerde anlatılanların aslı hakkında sorular sorduklarını ifade etmektedir. Bir örnek olarak, bir hocanın dört eşliliği savunmasını ve bunu yasal bir hak olarak sunmasını, öğrencilerden birinin buna karşı çıkması üzerine hocanın öğrenciyi rencide edici bir şekilde "nefsine ağır geldiği" ve "tövbe edip ibadetlerini artırması gerektiği" yönünde eleştirdiğini anlatmaktadır. Bu tür yaklaşımlar, öğrencileri rahatsız etmekte İslam'dan ve dinî eğitimden beklentilerinin bu olmaması gerektiğini sorgulatmaktadır. K8'nin değerlendirmesi, dini eğitimin daha

¹⁵⁶ Huriye Tekin Önür - Engin Güneş, "Kadınlarla İlgili Uydurma Hadislerin Kadınların Rol Davranışları Üzerine Etkisi: Kütahya İmam Hatip Lisesi Örneği", *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi* 6/3 (Temmuz 2008), 1.

geniş, derin ve kapsayıcı bir anlayışla ele alınması gerektiğini ve öğrencilerin eleştirel düşüncelerini ve sorularını destekleyen bir ortam sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. K8 söylemine şu şekilde devam etmiştir;

Ya ilahiyat ya dediğim gibi işte metropol fakülteleri falan biraz ayrı tutuyorum. Genel olarak bu kadar çok ilahiyat olması da iyi bir şey değil. Mesela çalıştığım kurumda işte İran'dan, farklı Ortadoğu ülkelerinden ya da böyle Arap ülkelerinden gelen çok fazla hoca var ve bu hocaların kültürleri inançları ve mezhepleri çok farklı bizden. Şimdi bizde normalde nedir? Türkiye Cumhuriyeti'nin verdiği din eğitimi Hanefi, Maturidi çizgide ilerler yani ehlisünettir. Ama bakıyorum ilahiyattaki din anlayışı farklılaşmış, verilen eğitim farklılaşmış ve çok fazla tolere edilmiş birçok şey, hâlâ da ediliyor. Sıkıntılı bir şey bu. Yani kastım şey değil, mesela Alevilikle ilgili daha fazla ders olması beni rahatsız etmez. Ama burada mevzu Alevilik gibi bizim yine Anadolu kültüründe olan inançlar değil, kendi kültürümüzün içinde bazı inançları konuşmak, tartışmak, yani diyalogu açmak benim için sıkıntı değil. Buradan kastettiğim şey, İran'daki bilmem ne inancını getirip orada konuşmaya, çocuğa empoze etmeye gerek var mı? Ya da Vehhabiliği gelip çocuklara empoze etmeye gerek var mı?(K8)

K8, Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinin sayısının artmasının ve farklı kültürlerden gelen hocaların bulunmasının bazı sorunlara yol açtığını savunmaktadır. Özellikle İran, Ortadoğu ve Arap ülkelerinden gelen hocaların kültür ve mezheplerinin, Türkiye'deki Hanefi-Maturidi çizgisinden farklı olduğunu belirtmekte ve bu farklılıkların, ilahiyat fakültelerindeki din anlayışını ve verilen eğitimi etkilediğini ve bazı şeylerin fazla tolere edildiğini ifade etmektedir. K8, Alevilik gibi Anadolu kültürüne ait inançların tartışılmasını sorun olarak görmezken, İran'dan veya Vehhabilikten gelen inançların öğrencilere empoze edilmesinin gereksiz olduğunu savunmaktadır. Türkiye'nin resmi din eğitiminin Hanefi-Maturidi çizgide, ehlisünet anlayışıyla ilerlediğini ve bu çizginin korunması gerektiğini vurgulamaktadır. K8'nin görüşleri, ilahiyat fakültelerinin Türkiye'nin kültürel ve dini yapısına uygun bir eğitim vermesi gerektiğini ve dış etkilerden korunmasının önemini ortaya koymaktadır. Dini eğitimde, yerel kültür ve inançların dikkate alınmasının, öğrencilere daha tutarlı ve anlayışlı bir eğitim sunacağını ifade etmektedir.

İslam'ın ilk dönemlerinde hadislerin çoğu sözlü olarak aktarılmıştır. Yazılı eserlerin yaygınlaşmasıyla birlikte, bazı hadislerin yanlış aktarım veya eksik anlaşılma sonucu uydurulduğu veya yanlışlandığı görülmüştür. Sahih olmayan hadisler, İslam'ın asıl öğretileriyle çelişebilir ve dinî anlayışın sapmasına yol açabilir. Bu durum, Müslümanların dinî pratiklerini yanlış yönlendirebilir ve İslam'ın gerçek mesajından uzaklaşmalarına neden olabilir. Sahih olmayan hadisler, kadın hakları, ahlakî meseleler veya toplumsal yapı gibi konularda toplumun dini uygulamalarını etkileyebilir. Örneğin, kadınların statüsü veya aile içi ilişkilerde yanlış anlamalar ve haksız uygulamalar

doğurabilir. Yapılan bazı araştırmalara baktığımızda, hadis derslerinde bazı uydurma hadisler aracılığıyla ataerkil değerlerin dinselleştirilerek yeniden üretildiğini söyleyebiliriz. Bu durum, dinin özünden uzaklaşmış bir anlayışının ataerkil yapıyı dönüştürmek yerine, tam tersine onu daha da güçlendirdiğini veya en azından değişmeden varlığını sürdürmesine neden olduğunu göstermektedir.¹⁵⁷ Dolayısıyla ilahiyat fakültelerinin müfredatlarını gözden geçirerek sahih olmayan hadisleri ayıklamaları ve doğru, güvenilir bilgileri öğretmeleri gerekmektedir.

Sahih olmayan hadisler, kadınların toplumsal rollerini dar bir çerçevede tanımlayabilir ve cinsiyet eşitsizliğini meşrulaştırabilir. Örneğin, kadınların ev içi rollerle sınırlı olduğunu savunan hadisler, kadınların eğitim ve kariyer fırsatlarını kısıtlayabilir. Kadınlar bu yanlış bilgilendirmelere dayanarak, toplumsal normlara uyma baskısı altında kalabilir ve bu durum, kadınların özgürlüklerini ve haklarını sınırlayan bir deneyime yol açabilir. Kadınların aile içindeki rolleri ve hakları hakkında yanlış bilgiler, erkeklerin baskıcı tutumlarını meşrulaştırabilir ve kadınların maruz kaldıkları aile içi şiddet ya da ayrımcılığı artırabilir. Kadınlar, bu yanlış bilgilerin etkisi altında kalabilir ve aile içindeki adaletsiz uygulamalara karşı kendilerini savunmakta zorlanabilirler. Bu, kadınların aile içindeki güç dinamiklerinde dezavantajlı bir konumda olmalarına neden olabilir. Dinî pratiklerdeki yanlış yönlendirmeler, kadınların dini inançlarını ve pratiklerini şekillendirirken karşılaştıkları zorlukları artırabilir. Yanlış hadisler, kadınların dinî sorumluluklarını ve haklarını yanlış anlamalarına neden olabilir. Kadınlar, bu yanlış yönlendirmeler sonucunda, dini görevlerini yerine getirme veya dini topluluklarda kendilerini ifade etme konusunda zorluklar yaşayabilirler. Müfredatta yer alan yanlış bilgiler ve cinsiyetçi yaklaşımlar, kadın araştırma görevlilerinin akademik ve mesleki gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Kadın öğrenciler ve araştırma görevlileri, bu yanlış bilgilere dayalı olarak oluşturulan akademik ortamda kendilerini dışlanmış veya düşük statülü hissedebilirler. Eğitimdeki bu cinsiyetçi yaklaşımlar, kadınların akademik başarılarını ve mesleki hedeflerini gerçekleştirmelerini zorlaştırabilir. Eleştirel düşünce ve akademik özgürlüklerin teşvik edilmediği bir ortamda, kadın öğrenciler ve araştırmacılar kendilerini ifade etmekte zorlanabilirler. Eleştirel düşünme zihinsel sağlık açısından zorunludur. Düşünme

¹⁵⁷ Önür - Güneş, “Kadınlarla İlgili Uydurma Hadislerin Kadınların Rol Davranışları Üzerine”, 1.

fonksiyonları etkin kullanılmadığında, duygular benmerkezcilik yaratır ve kişilik kibir, adaletsizlik gibi olumsuz özellikler geliştirir.¹⁵⁸ Bu durum, kadınların fikirlerini özgürce tartışamamalarına ve akademik gelişimlerini destekleyen bir ortamın eksik olmasına neden olabilir. Kadınlar, bu baskı ve kısıtlamalar altında, akademik ve mesleki hedeflerine ulaşmada zorluk çekebilirler.

2.3. Roller

Kadınların ürettikleri bilgi ve bu bilgiyi topluma sunma biçimleri önemli bir yer tutar. Kadınlık deneyimi, kadınların hem akademik hem de toplumsal bağlamda nasıl rol model olduklarını şekillendirir. Bu süreçte, kadınların bilgi üretme ve paylaşma biçimleri, toplumsal cinsiyet normlarının etkisiyle farklılık gösterebilir. Kadın akademisyenler, kendi kadınlık deneyimlerinden hareketle bilgi üretir ve bu bilgiyi paylaşarak rol model olurlar. Bu dinamik, kadınların toplumsal ve akademik yaşamlarındaki etkilerini anlamamıza yardımcı olur. Dolayısıyla, katılımcıların ifadelerine göre roller kategorisi, “öteki”, “kadınlık”, “birey olmak” ve “akademisyenlik” kodları altında incelenecektir.

2.3.1. Öteki

İslâm dini, barış, adalet ve sevgiyi tevhit temelinde yükselterek insanlar arasında yerleştirmek üzere gönderilen bir dindir. İslâm, tüm insanlığa hitap eder, ırk, soy ve cinsiyete bağlı bir üstünlük ve ayrıcalığa yer vermez. Dolayısıyla kadın ve erkek de insanlık düzleminde denktirler.¹⁵⁹ İslâm'da kadının yerini anlamak için ilahiyat eğitiminin önemli bir rol oynadığını belirtmek gerekir. İlahiyat fakülteleri, kadınların İslâm'daki yerini bilimsel ve dengeli bir şekilde ele alırken, televizyonlarda ve bazı cemaatlerde görülen aşırı ve cinsiyetçi söylemlerden farklı bir yaklaşım sergiler. Bu, ilahiyat eğitiminin, kadınların sosyal ve dini hayattaki rollerini daha adil ve kapsayıcı bir şekilde değerlendiren bir anlayışa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İslâm'daki

¹⁵⁸ Erkan Şenşekerci - Asude Bilgin, “Eleştirel Düşünme ve Öğretimi”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/14 (Haziran 2008), 38.

¹⁵⁹ Ziya Kazıcı, “İslâm'da Kadın: (Bir Mukayese) / Women in Islam: (A Comparison) / الإسلام في المرأة: مقارنة”, *İlahiyat Akademi* 11 (Temmuz 2020), 57-72.

kadın anlayışı ile ilahiyattaki kadın anlayışı konusunda katılımcılarımız şunları dile getirmiştir;

Ben bir fark göremiyorum. İlahiyat eğitiminde bir şekilde bilimsel olarak çalışan insanlar var, yani aralarda elbet çıkar görüyoruz da yani. Dışarıdaki insanlar olsa, yani şeyde görüyoruz, televizyonda görüyoruz. Her gün biri çıkıyor hoca. Toplum tarafından da bir cemaati var. Ama işte kadınların yerinin ev olduğunu işte sınırlandırıyor. Hiç erkeklerden bahsetmiyor. Yani kendilerinden bahsetmeden. Ama ilahiyata girince belki eskiden farklıydı, ama şu an bence ilahiyattaki eğitim de kadının yerini İslam'da nasılsa o şekilde algılıyor. Ben o şekilde görüyorum benim olduğum çevre hep öyleydi. Mutlaka olumsuzdu vardır ama ben farklı bir kadın anlayışı göremiyorum. O gördüğümüz televizyondaki, kadınlara yani sanki böyle nefretle, kinle olan söylemi ben ilahiyatlarda görmedim açıkçası.(K4)

K4'ün ifadeleri, İslam'da kadının yeri ve ilahiyat eğitiminin bu konudaki yaklaşımı üzerine önemli görüşler sunmaktadır. K4, ilahiyat eğitiminin genel olarak bilimsel bir yaklaşıma sahip olduğunu ve kadınların İslam'daki yerinin bu çerçevede değerlendirildiğini belirtmektedir. İlahiyat fakültelerinde, İslam'ın kadına bakışının, dini kaynaklar ve bilimsel yöntemlerle ele alındığına dikkat çekilmektedir. Bu, ilahiyat fakültelerindeki eğitim ve atmosferin, televizyonlarda ve bazı cemaatlerde görülen aşırı ve negatif söylemlerden farklı olduğunu göstermektedir. K4, televizyonlarda ve bazı cemaatlerde kadınların yerinin evle sınırlandırıldığı, erkeklerin ise bu tür sınırlamalardan bahsedilmediği söylemlerle karşılaştığını belirtmektedir. Bu tür söylemler, genellikle kadınları ev içi rollerle sınırlandıran ve cinsiyetçi yaklaşımlar içeren ifadelerdir. K4, bu tür söylemlerin, ilahiyat fakültelerindeki yaklaşımlarla uyuşmadığını ve bu tür cinsiyetçi söylemleri ilahiyat eğitiminde görmediğini vurgulamaktadır. İlahiyat fakültelerinin eğitimsel yapısı, İslâm ile çelişmemekte ve aynı doğrultuda ilerlemektedir, fakat bazı hocaların tutumlarından, hayata bakış açılarından kaynaklı bazı farklılaşmalar yaşanmaktadır. K1, K2 ve K7 de aynı görüşü paylaşmaktadır.

Bilimsel ve objektif bir yaklaşımla, cinsiyetçi söylemlerden uzak bir eğitim ortamı sunan ilahiyat fakülteleri, kadınların dinî bilgi ve bilinç düzeylerini artırarak, toplumsal ve d dinî ini hayatta daha aktif ve eşit bireyler olmalarını sağlar. Bu, kadınların haklarını ve rollerini daha iyi savunabilmelerine ve toplumsal yapıda daha eşitlikçi bir düzen oluşmasına katkıda bulunur.

Bizim, İslamiyet'te İsrailiyat dediğimiz bir kültür meselesi var, din adı altında o yüzden aslında. Ben şu şekilde düşünüyorum: Bize intikal eden şeylerde bu ataerkil kaygılardan dolayı bastırılmış bir kadın anlayışı olduğunu düşünüyorum. İslam'da kadın anlayışı budur diye de bunun yansıtıldığını düşünüyorum ve o yüzden de akademideki kadınla bu kadının çokta uyuşmadığını söyleyebilirim. Ama özüne baktığımızda, hadisi şeriflere baktığımızda işin derinine indiğimizde,

peygamber efendimize baktığımızda, tabii ki belli sınırlar ölçüsünde kadının tesettürü, üslubu, sesini kullanması vs. anlamında o sınırlara riayet ederek aktif bir kadın modeli olması gerektiğini söyler. Çünkü toplumda erkekler kadar kadınlar da yaşıyor, bazı konularda kadınlara, kadınların öncülük etmesi gerekiyor. Bu anlamda da kadınların bu meziyeti kazanmış olmalarını istediğini düşünüyorum. Ama işte günümüzde İslam'da kadın anlayışı adı altında bizim maalesef kültürümüzün veya başka kaygıların, kaynakların girip de daha baskılanmış bir kadın anlayışı sunduklarını düşünüyorum. İslam'da kadın, daha anne rolüyle öne çıkması gereken bir şeymiş gibi aksettirilip, daha derinine indiğimizde durumun aslında akademideki kadınla yani daha mağrur, daha dik duruşlu, daha iyi düşüncelerini ifade edebilen profille biraz daha uyuştuğunu düşünüyorum. Yani yeri geliyor çocuklarına da bakan, onların eğitimiyle de ilgilenen dinî ve dünyevi anlamda ve bir o kadar da hem kendisine hem de topluma faydası olan bir kadın var akademide, ama İslâmiyet'te o yok gibi görünüyor şu an. Ama aslında var. Bu da kültürel kaygılarla değişmiş hali diye düşünüyorum. İslâm fitratı gözetiyor evet kadının da fitratına uygun olan bir annelik vasfı var, şefkat duygusu vs. bu da ön plana çıkarılıyor, başka açılardan da baktığımızda bir eğitici modeli de var. Eğitmek, ilim almak, ilim vermek bunlar da İslâmiyet'te çok büyük yeri olan şeyler ve bunların cinsiyeti yok, ayrımı yok. O yüzden bunların da öne çıkarılması gereken şeyler olduğunu düşünüyorum.(K5)

K5'in ifadeleri, İslam'daki kadın anlayışı ile ilahiyat fakültelerindeki kadın anlayışının farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya koymaktadır. İslam'ın özünde kadınların sosyal, dini ve eğitimsel alanda aktif rol almalarını teşvik ettiği, ancak kültürel etkiler ve ataerkil yaklaşımlar nedeniyle bu anlayışın bozulduğu ifade edilmektedir. İlahiyat fakültelerinde ise kadınların daha mağrur ve düşüncelerini ifade edebilen bireyler olarak eğitim aldıkları ve topluma faydalı bireyler olarak yetiştirildikleri vurgulanmaktadır. Bu, ilahiyat eğitiminin kadınların haklarını ve rollerini daha adil ve kapsamlı bir şekilde ele aldığını göstermektedir.¹⁶⁰

Yüzde bir trilyon uyuşmadığını söyleyebilirim. Yani benim anladığım Kur'an'da kadın veya İslâm'daki kadın ile ilahiyattaki ilahiyatçı erkek öyle söyleyim; İslam veya işte kadın veya dindar kadın adı her neyse bunların asla birbiriyle uyuşmadığını söyleyebilirim. Yani kadın dediğin İslâm hukukuna baktığımızda veya fıkıha baktığımızda kadının görevi nedir? Evinde oturacak çocuk besleyecek, kadının en iyi namazı en sevap getiren namazı evde kılınan namazdır. Evinde de yatak odasının en karanlık köşesinde kılması falan bu örneklem üzerinden söyleyeyim. Bu ilahiyattaki kadın anlayışı böyle. Bunu nereden biliyorum, benim öğrencilerim gelip şikâyet ediyorlar. Kadın öğrenciler özellikle “ bize diyorlar ki; işte sizin zaten okumanız gerekmiyor, evet geldiniz, okunuz ama bunun nedeni de sizin iyi bir anne olmanızdır. Daha bilinçli iyi bir anne olmak için buraya gelmeniz gerekiyor, onun dışında bir hedefinizin olmaması gerekiyor. Oysaki benim inandığım din veya İslâm'da, kadının böyle olmadığını ben iman etmişim, bunu araştırarak iman etmişim, benim en büyük örnekliğim Hz. Aişe'dir. Kendisi muksirundur. Aynı zamanda peygambere yeri geldiğinde, çok yerinde sorular sorabilen, cevaplar verebilen, sahabeye kafa tutabilen, rivayetleri konusunda yanıldıklarını çok rahat ifade edebilen. Onun dışında Hafsa binti Salebe örneği var. Mücadele suresinin 1. ayeti. Peygambere ısrarla kendisine bir çözüm sunması gerektiğini, peygamberin kapısından gitmeyen çözüm isteyen ve Allah'ın kendisine çözüm sunduğu kadın. Seninle mücadele eden kadının sesini, Allah duydu diye vahiy iniyor. Peygamber dönemindeki Müslüman kadınlar, araya aracı koymadan, peygamberi koymadan Allah'la iletişime geçebilen kadınlardı. Yani bu bilinçte kadınlardı, ama şu an ilahiyattaki kadın algısı, Allah dışında birine secde etmeniz gerekseydi, bu sizin kocanız olurdu diyen bir anlayış. O yüzden ben, aynı olduğumu asla düşünmüyorum. Arada büyük uçurum var. Biri geleneğin ataerkil sistemin kadın figürü, diğeri de Rum suresindeki eşitlikçi anlayışla yaklaşık 31-32. ayet. O yüzden aynı olmadığını düşünüyorum.(K9)

¹⁶⁰ Faruk Gün, “İslam'da Kadın Sorunsalına Kelâmî Bir Bakış”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (Haziran 2024), 120.

K9'un ifadeleri, İslâm'daki kadın anlayışı ile ilahiyattaki kadın anlayışı arasındaki farkları ve uyumsuzlukları ortaya koymaktadır. K9, İslâm'daki kadın anlayışının, daha özgür ve aktif bir rolü benimsediğini savunmaktadır. İslâm'da kadınlar, Peygamber Efendimizin eşlerinden Hz. Aişe gibi, dinî konularda aktif, bilgili ve cesur bireyler olarak tanımlanır. Hz. Aişe'nin sahabeye soru sorması, rivayetleri düzeltilmesi ve güçlü bir kadın figürü olarak öne çıkması, K9'un İslâm'daki kadın anlayışının bir örneğidir.¹⁶¹ Katılımcı, mücadele suresinin 1. ayetinde geçen Hafsa binti Salebe örneğine de dikkat çekmektedir. Bu kadın, peygamber efendimizden çözüm istemiş ve Allah'tan direkt vahiy alarak çözüm bulmuştur. Bu, kadınların güçlü ve bilinçli bireyler olduklarını göstermektedir. Katılımcı, İslâm'ın temelinde kadın ve erkek arasında eşitlikçi bir anlayış olduğunu vurgulamaktadır. Rum Suresi'nin 31-32. ayetlerine atıfta bulunarak, İslâm'da kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olduklarını ve bu eşitlikçi anlayışın günümüzde yeterince yansıtılmadığını belirtmektedir. K9, ilahiyat fakültelerinde kadın anlayışının, bazı erkek hocaların düşüncelerinin ataerkil ve geleneksel yaklaşımlar tarafından şekillendiğini ifade etmektedir. Katılımcı, ilahiyat fakültelerindeki bazı erkek hocaların, kadınların rolünü ev içi görevlerle sınırladığını ve onların sadece iyi bir anne olmak için eğitim almaları gerektiğini düşündüklerini dile getirmektedir. Bu, kadınların akademik ve profesyonel hedeflerine yönelik bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca bu tarz söylemler, kadınların eğitimde ve profesyonel hayatta karşılaştıkları cinsiyetçi yaklaşımları yansıtmaktadır. K9'un ifadeleri, İslâm'daki kadın anlayışı ile ilahiyattaki bazı erkek hocaların kadın anlayışı arasındaki büyük farkları ortaya koymaktadır. İslâm; kadınları aktif, bilgili ve eşit bireyler olarak görürken, ilahiyat fakültelerindeki bazı hocaların, ataerkil ve sınırlayıcı bir kadın anlayışına hâkim olduklarını belirtmektedir. Bu farklılıklar, kadınların eğitimde ve toplumda karşılaştıkları engelleri ve cinsiyetçi yaklaşımları gözler önüne sermektedir. K9'un vurguladığı gibi, İslâm'ın eşitlikçi ve özgürleştirici kadın anlayışının doğru anlaşılması ve uygulanması, kadınların toplumsal ve akademik hayatta daha adil ve saygılı bir şekilde yer almasını sağlayacaktır.

İslâm'ın kadına verdiği değer ve sağladığı haklar, kadının toplumdaki statüsünü büyük ölçüde iyileştirmiştir. İslâm, kadının İslâm öncesi dönemdeki değersiz ve aşağı statüsünü reddederek, ona saygınlık ve eşitlik kazandırmıştır. Bu yaklaşım, kadının

¹⁶¹ Betül Kınay, *Nabia Abbott'un Eserlerinde Kur'an, Hz. Muhammed ve Kadın* (Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 11.

toplumsal, ekonomik ve hukuki haklarının korunması ve geliştirilmesi açısından son derece önemlidir. İslâm, kadını hem aile içinde hem de toplumda aktif ve değerli bir birey olarak kabul eder. İslâm'ın kadına bakışı ile ilahiyat fakültelerindeki kadına bakışın aynı olduğu söylenebilir. Kazıcı'nın çalışmasında İslâm, kadına büyük bir değer verir ve onun toplumda aktif bir rol oynamasını teşvik eder.¹⁶² Bu bağlamda, ilahiyat fakültelerinde öğretilen İslâm anlayışı da bu değerleri yansıtır. Ancak, ilahiyat fakültelerindeki bazı hocaların ataerkil ve geleneksel yaklaşımları, İslâm'ın bu özündeki kadın anlayışından sapmalarına neden olabilir. Bu nedenle, İslâm'ın gerçek kadın anlayışının anlaşılması ve uygulanması, kadının toplumsal hayatta daha adil ve saygılı bir şekilde yer almasını sağlayacaktır. İlahiyat fakültelerinde bu anlayışın doğru bir şekilde öğretilmesi ve uygulanması, kadınların toplumdaki statüsünü daha da güçlendirecektir.

Kadın akademisyenler, bazı geleneksel İslâm yorumlarına göre toplumsal cinsiyet rollerine uygun görülmebilirler. Bu yorumlar, kadınların akademik ve profesyonel alanlarda aktif rol almalarını sınırlayabilir ve onları "öteki" olarak konumlandırabilir. Katılımcılar, bazı geleneksel İslâm yorumlarına göre kendilerini "öteki" olarak hissetmekte ve bu durum, kadınların akademik ve meslekî yaşamlarında çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Ancak ilahiyat fakülteleri, bu ötekilik hissini azaltan ve kadınlara korunaklı bir alan sunan yapılar olarak öne çıkmaktadır. İlahiyat fakültelerindeki eğitim ve bilimsel yaklaşım, kadın akademisyenlere kendilerini ifade edebilecekleri ve özgürce çalışabilecekleri bir ortam sağlamaktadır. Kadın akademisyenlerin ilahiyat fakültelerinde kendilerini "öteki" olarak hissetmeleri, bu fakültelerin sunduğu korunaklı ve destekleyici ortam sayesinde olumlu bir deneyime dönüşebilir. İlahiyat fakülteleri, kadın akademisyenlerin bilimsel yetkinliklerini artırmalarına, dayanışma içinde olmalarına ve kariyerlerinde ilerlemelerine yardımcı olur. Bu durum, kadın akademisyenlerin toplumsal etki yaratmalarını ve dini anlayışın daha eşitlikçi bir şekilde yorumlanmasını destekler. İlahiyat fakülteleri, kadın akademisyenler için sadece bir eğitim ve öğretim yeri değil, aynı zamanda ötekilik hissini aşarak daha güçlü ve özgüvenli bireyler olarak topluma katkıda bulunabilecekleri bir alan sunmaktadır.

¹⁶² Kazıcı, "İslâm'da Kadın", 58.

2.3.2. Kadınlık

Kadınlık, bir cinsiyetten öte birçok durumu da içinde barındıran olgudur. Kadın denildiği zaman, bir cinsiyetten çok daha fazla anlam ve sorumluluk yüklenilmektedir. Bakış açısı farklılaşır ve belli başlı kalıplar akla yerleşir.¹⁶³ Katılımcılarımızın bu konudaki görüşleri ise şu şekildedir:

Benim tecrübem, genelde mezun olduktan sonra evlenip işte ev telaşı, çocuk doğuruyorlar tam o yaşlarda ve kadınlar erkekler kadar devam edemiyorlar. O yüzden çok da beklenen verim kadınlardan alınamıyor. Ama tabii çıkardıkları iş açısından baktığımda kadınların ben, yeteri kadar detaycı olduğunu düşünüyorum. Yani erkeklerden geri kalmadıklarını düşünüyorum. Ama verim açısından dediğim sebeplerden ötürü bariz bir şekilde geride kalıyorlar... Lisansüstü eğitimin de böyle bir tarafı var. Kadınları nasıl etkiliyor, kadınları daha fazla strese sokuyor bence, çocuk doğuruyorlar. Kadın çocuk doğurduğu için kendini suçlu hissediyor yani. Çalışmadım, yapamadım, edemedim diye stres yüklüyor lisansüstü eğitim döneminde. Kadınlarda bir tık daha özgüven problemi oluyor, o yaşlarda da oluyor, ilahiyatta zaten oluyor. O özgüven problemiyle tez, zaten yeni bir şey. Her şey, yeni başlıyor. Yeni baştan oturacak. Ucundan tutan bir danışman yoksa, bir anlamda üzerine yük biniyor. Kadına özellikle daha fazla biniyor. Orada bir özgüven problemi var. Yani bir erkek olsa, gece yüksek ihtimalle çalışabilecekler dışarıda mesela. Hani istediği gibi takılabilir erkek öğrenci. Ama kadın, mesela bu noktada biraz geri duruyor, ilahiyatçı kızlar özellikle. Hem de güven problemi varsa, çoğunun var olduğunu düşünüyorum. Süreç, çocuk doğurmasalar da evlenmeseler de bir stres yüklüyor kadınlara o yaşlarda. Sonuç peki yani tez yazdıktan sonra bu kızlar, daha iyi mi yetişmiş oluyor? Evet, öyle oluyorlar, daha özgüvenli oluyorlar. Kendini gerçekleştirmiş oluyor mu? Bence evet oluyor. Daha bireysel düşünmeyi öğrenmiş oluyorlar mı? Evet öğreniyorlar. Ama dediğim gibi bu süreçte böyle sosyal, psikolojik sorunlar var.(K2)

Katılımcı, kadınların lisansüstü eğitim sürecinde karşılaştıkları zorlukları ve toplumdaki cinsiyet rolleri nedeniyle yaşadıkları stres ve özgüven problemlerini ele alıyor. Kadınların mezun olduktan sonra evlenme ve çocuk sahibi olma sürecinde iş ve eğitim hayatında erkekler kadar verimli olamadıklarını iddia ediyor. Bunun temel nedenleri olarak kadınların aile sorumlulukları, çocuk doğurma süreci ve toplumdaki cinsiyet rollerinin kadınlar üzerinde yarattığı baskılar olduğunu ifade ediyor. Bu süreçte hem aile hayatı hem de eğitim hayatı zorlayıcı olabiliyor. Bu nedenle kadınların bu süreçte yetersizlik ve özgüvensizlik duyguları oluşuyor, zaten var olanların ise artıyor. Bu stresli süreç kadınların verimini düşüyor ve etkinliğini azaltıyor. K7, K6 ve K4 de kadınların ev ve çocuk sorumluluklarının yanında, akademide üstlendikleri sorumlulukların da yorucu ve yıpratıcı olduğunu belirtmiştir. Normalde bir günde bitmesi gereken işlerin, kadınların ev ve çocuk sorumlulukları nedeniyle daha uzun zamanda bittiğini belirtmiştir. Aktuna ve diğerlerinin yapmış olduğu bir çalışmada

¹⁶³ Burcu Öngen - Serpil Aytaç, "Burcu Öngen - Serpil Aytaç, 'Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi'", *Istanbul Journal of Sociological Studies* 48 (Aralık 2013), 1-18.

kadın akademisyenlerin, erkek akademisyenlere kıyasla daha sık akademik hayattan uzak kaldıkları ve bu uzak kalma nedenlerinin genellikle çocuk bakımı olduğu belirtilmektedir. Buna karşılık, erkek akademisyenlerin uzak kalma nedenleri genellikle kariyerle ilgilidir. Bu nedenle, kadın akademisyenler geri döndüklerinde "arayı kapatma ve süreci yakalama" gibi ek bir zorlukla karşılaşmaktadır.¹⁶⁴

Bir kadın olarak süslenmeyi, güzel giyinmeyi, topuklu ayakkabılar giymeyi, ruj sürmeyi, takılarımı takmayı çok seviyorum. Eskiden ruj sürdüğümde, etrafındakiler ya sürme ya bu ne, burada böyle mi yapılır denirdi. Ya da topuklu ayakkabı giydiğimde güzel giydiğimde diyeyim ya da özenli giydiğimde eskiden şey derlerdi; “Öyle giydiğin zaman sanki işte çalışkan değilsin, sadece kıyafetine bakıyorsun, sadece makyajına bakıyorsun.” falan diye düşünüyorlardı. Yani başarıyla, süslenmek ters orantılıydı. Yani ne kadar başarılı olursan, görünümün, o kadar maskülen, işte süsten uzak ya da itam tersini söyleyeyim, ne kadar güzel ne kadar renkli giyiniyorsan, süsleniyorsan işte o kadar demek ki akademik hayatın iyi değil gibi bir algı vardı. Şu an artık kimse, o kadar karışmıyor mesela. Takı taktığımda -özellikle altını çok seviyorum- hemen böyle hayırdır, birileriyle mi görüşeceksin, bir erkekle mi görüşeceksin deniliyor. Ben bunları seviyorum, neden ilahiyattayım diye bunları yapmayayım? Bir kadını ve içgüdüsel olarak seviyorum. Bunu, bir erkek için yaptığım anlamına gelmiyor ya da bunları yaparsam, bu benim başarısız olduğumu göstermiyor. Tam tersi akademiye de bilime de tutkuyla bağlıyım. Kimse benim o tutkumu zorlayamaz ki. Ben bir takı, bir inci kolye takıyorum diye ya da ruj sürüyorum diye bu sorgulanmamalı. Tabi kadın eşittir süslenmek, o da değil. Kimi kadın var sevmez, o gerçekten doğal olarak masküldür. Kimi kadın var, doğal olarak süsü sever.(K3)

K3, kadınların dış görünüşlerine ve giyim tarzlarına dair toplumsal yargıları ve bu yargıların onların akademik ve profesyonel yaşamlarına olan etkilerini dile getirmekte, bir kadının süslenme, makyaj yapma ve şık giyinme tercihlerini savunurken, bu tercihlerinin başarıyla ters orantılı olduğu algısına karşı çıkmaktadır. Geçmişte, süslenme ve özenli giyinme nedeniyle etrafındakilerden olumsuz tepkiler aldığını, bunun da başarısızlıkla ilişkilendirildiğini belirtiyor. Güzel giyinen veya makyaj yapan kadınların, akademik veya profesyonel hayatlarında ciddiye alınmadıkları gibi yanlış bir algının varlığından bahsetmektedir. Süslenmenin ve güzel giyinmenin, akademik başarısızlıkla ilişkilendirilmesinin cinsiyetçi bir önyargı olduğunu dile getirerek, başarıyla dış görünüş arasında ters bir orantı olmadığını, aksine kadınların hem süslenip hem de akademik olarak başarılı olabileceklerini ifade etmektedir.¹⁶⁵

Bence akademisyen olmak bir kadına aşırı yakışıyor ve kendime de çok yakıştırıyorum. Bir arkadaşım şey demişti; biraz bu dedikodu kısmı gerçi de, “Rümeysa sana o kadar yakışıyor ki sınıfta olmak, sahnede olmak, insanlara bir şey anlatmak, gözümde hep şöyle bir şey hayal ediyorum.” demişti. Rümeysa, hamile kalacak ders anlatıyor doğuracak, alacak bebeğini kucağına

¹⁶⁴ Aktuna vd., “Üniversitede Akademik Kariyer Yapma ile Toplumsal Cinsiyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”.

¹⁶⁵ Belma Keklik, “Öğretim Üyelerinin Dış Görünüşlerinin Öğrenciler Tarafından Algılanma Biçiminin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi* 4/3 (Eylül 2012), 132.

saracak, yine ders anlatacak falan böyle bir şey anlatmıştı, gerçekten yakıştırıyorum. İlla doğumdan sonra, böyle eve kapanıp sadece evde çocuğa bakmak gibi değil de akademik hayatın içinde olmak, hatta karşı taraftaki kız öğrencilerine bakın. “Hani ben anne oldum, ama akademik hayatıma devam ediyorum.” diye örnek olabilmek ya da başka konularda da yani her ne yapıyorsak göz önünde olmak, bunu uyumlu bir şekilde yapmak ve kızlara cesaret vermek. Bir sürü kız öğrenci var hayatta, hiçbir şey görmemişler ya. Hiçbir vizyoner arkadaşları olmamış, hiç oturup adamakıllı kitap okumamışlar. Ya sıfırlar. Bu kadınlara örnek olmak zorundayız. Çünkü kadın kalkınmadıkça ülke kalkınmayacak, ülke kalkınmadıkça da kimse mutlu olmayacak. Yani bu iki artı iki dört. O yüzden insanlara umut aşılacak önemli. Bir de şöyle bir yanı var; akademisyenlik, şey olarak da kadının daha rahat yapabileceği bir meslek. Mesai saatleri bakımından falan söylüyorum bunu, yoksa bilimsel çaba tabii ki çok. İnsanın efor sarf etmesi gereken yorucu bir kısmı var. Akademisyenlik, kolay bir meslek değil. Ama mesai saatlerini mesela kendine göre esnetebiliyorsun, ders saatlerini değiştirebiliyorsun vs. bu güzel. Mesela normal DİKAB hocası olsan ya da diyanet hocası. Belki daha sert tedbirler koyabilir yönetim sana, ama akademisyenliğin öyle bir şeyi var inisiyatif alabiliyorsun. Biraz daha esnek. Bu anlamda da kadın akademisyen olmak, meslek olarak talihli bir meslek bence. Biraz yorucu bir meslektir. İnsanlara bir şey anlatmak yorucu. Çocuklara değil. Öğrenciler için çok tatlı bir kısmı. Öğrencilerle dirsek temasında olmak, hele onlar seni seviyorlarsa tadından yenmez, harika. Ama işte dediğim gibi kendi yönetimine karşı, ama bu sadece Türkiye’de değil tüm dünyada da böyle. İdari tayfa ile uyumlu olmak biraz zordur.(K8)

K8, kadınların akademik kariyer yapmasının önemini ve avantajlarını vurgulayan ifadelerde bulunmaktadır. Kadın akademisyenlerin, özellikle kız öğrencilere örnek olmasının önemli olduğu vurgulamakta ve akademik kariyer yaparken anne olmanın, kız öğrencilere cesaret ve ilham vermesi açısından önemli olduğunu belirtmektedir. Bu ifadeler, kadınların toplumsal rolleri ve profesyonel başarıları arasında denge kurabileceklerini göstermeleri açısından değerli bir mesaj içermektedir. Kadınların kalkınmasının, ülkenin genel kalkınmasıyla doğrudan ilişkili olduğunu ifade ederek, kadınların eğitilmiş ve vizyon sahibi olmaları, toplumun genel refahı ve mutluluğu için gerekli görüldüğünü düşünmektedir. Katılımcının bu ifadeleri, kadınların akademik hayatta nasıl önemli rol-modeller olabileceğini ve toplumsal kalkınmada nasıl kritik bir rol oynayabileceklerini vurguluyor. Ayrıca, akademisyenliğin esnek çalışma koşulları sayesinde kadınlar için uygun bir meslek olduğunu ve kadınların bu alanda başarılı olabileceklerini ortaya koymasından önem arz etmektedir.

İslamiyet öncesi dönemde, Türk toplumunda kadınlar, neredeyse erkeklerle eşit konumdaydı. Ülke yönetiminde, Hakan'la birlikte söz sahibi olur ve evin idaresini yürütürdü.¹⁶⁶ Ancak Türkler, İslam dinini kabul ettikten sonra yaşamlarında belirgin farklılıklar ortaya çıktı. İslamiyet'in kabulü, sadece bir din değişikliği olmanın ötesinde, Bizans, Arap ve İran kültürlerinin etkisiyle Türk kültüründe kalıcı izler bıraktı. Bu

¹⁶⁶ Orhan Bingöl, “Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 2014/3 (Eylül 2014), 108-114.

değişiklikler, Türk kadınlarının statüsünü de etkiledi. İslamiyet ile birlikte dini yargılar ve sosyal inançlar, erkekler ve toplum tarafından farklı yorumlanarak kadının prestijini azalttı. İslamiyet, kadına aslında büyük haklar vermiştir; ancak bazı ayet ve hadislerin yanlış tefsiri, kadının toplumdaki yerini olumsuz yönde etkilemiştir. Örneğin, Kur'an'da iki kadının tanıklığının, bir erkek tanıklığına eşit olduğu Bakara Suresi 282. ayet ve mirasta iki kadının, bir erkeğe eşit tutulduğu Nisa Suresi 11. Ayet gibi hükümler bulunmaktadır. Bu hükümler, Kur'an'ın indiği dönemin toplumsal koşulları düşünüldüğünde, kadınlar için önemli yenilikler getirmiştir. Ancak bazı hükümler, zamanla farklı yorumlanarak kadınların haklarını kısıtlamıştır.¹⁶⁷

Kadınlar, lisansüstü eğitim sürecinde toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle büyük baskılarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu roller, kadınların akademik ve profesyonel hayatlarını sınırlayarak özgüven problemlerine ve stresli bir yaşam tarzına neden olabilmektedir. Kadınlar, evlilik ve çocuk sahibi olma sürecinde, iş ve eğitim hayatında erkekler kadar verimli olamayabilirler. Aile sorumlulukları, çocuk doğurma süreci ve toplumsal baskılar, kadınların akademik ve profesyonel gelişimlerini olumsuz etkileyebilir. Kadınların dış görünüşleri ve giyim tarzlarına dair toplumsal yargılar, onların akademik ve profesyonel yaşamlarında ciddiye alınmalarını zorlaştırabilir. Güzel giyinen veya makyaj yapan kadınların başarısızlıkla ilişkilendirilmesi, cinsiyetçi bir önyargıdır ve kadınların özgüvenlerini zedeleyebilir. Kadınlar, ev ve çocuk sorumlulukları nedeniyle, akademik ve profesyonel sorumluluklarını yerine getirirken zaman yönetimi konusunda zorluklar yaşayabilirler. Bu durum, kadınların işlerini daha uzun sürede bitirmelerine ve verimliliklerinin düşmesine yol açabilir. Kadınların lisansüstü eğitim ve akademik kariyer süreçlerinde karşılaştıkları bu zorluklar, toplumsal cinsiyet rolleri ve aile sorumlulukları gibi etkenlerden kaynaklanmaktadır. Ancak, bu zorluklara rağmen kadınlar, ilahiyat fakültelerinde bilimsel ve eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirme fırsatı bulmaktadırlar. Kadın akademisyenlerin rol-model olarak kız öğrencilere ilham vermeleri, toplumsal kalkınmada önemli bir rol oynar. Kadınların akademik başarılarını sürdürebilmeleri için toplumsal yargıların üstesinden gelmeleri gerekmektedir. Bu süreçte, kadınların hem aile hem de iş hayatını dengeleyerek başarılı olabilecekleri ve toplumun genel refahına önemli katkılar

¹⁶⁷ Bingöl, "Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık", 111.

sağlayabilecekleri görülmektedir. Kadınların eğitilmiş ve vizyon sahibi bireyler olarak topluma katkıda bulunmaları, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu sonuçlar doğuracaktır. Dolayısıyla kadınların lisansüstü eğitim ve akademik kariyer süreçlerinde karşılaştıkları zorluklara rağmen, toplumsal kalkınmada kritik bir rol oynayabilecekleri ve esnek çalışma koşulları sayesinde bu alanda başarılı olabilecekleri açıktır. Kadınların hem aile hem de iş hayatını dengeleyerek, topluma faydalı bireyler olarak yetişmeleri ve toplumsal yargıların üstesinden gelerek akademik başarılarını sürdürebilmeleri, toplumun genel refahı ve mutluluğu için büyük önem taşımaktadır. Kayadibi, çalışmasında kadınların eğitilmesi ve bu eğitilmiş kadın gücünün etkin bir şekilde kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Sadece erkeklerin eğitimiyle başarı sağlanamayacağını belirten Kayadibi, kadınların eğitiminin, ülke kalkınmasının temel itici gücü olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, insan beceri ve yeteneklerinin eğitimle geliştirilmemesinin en büyük israf olduğuna dikkat çekmektedir.¹⁶⁸

2.3.3. Birey Olmak

Birey olmak, kişinin kendi kimliğini ve düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi, bağımsız kararlar alabilmesi ve toplumda kendine ait bir yer edinmesi anlamına gelmektedir. Bu insan onurunun temel bir gereğidir.¹⁶⁹ Bu süreç, bireyin kendine olan güvenini artırır ve başkalarının gözünde saygınlık kazanmasına yol açar. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine göre, birey temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, daha yüksek düzeydeki ihtiyaçlarını karşılamaya başlayabilir. Bu ihtiyaçlar arasında saygınlık ve kendini gerçekleştirme de bulunmaktadır. Kendini gerçekleştirme, bireyin potansiyelini en üst düzeyde kullanabilmesi anlamına gelir ve bu süreçte birey, başarı ve yetenekleriyle saygı görmeye başlar. Dolayısıyla, kendini gerçekleştiren bir birey, saygınlığa da ulaşmış olur.¹⁷⁰ Saygınlık, itibar sahibi olma durumu anlamına gelir. Bu itibar sahibi olma durumu, yaşanan kültür, çevre ve iş hayatı gibi ortamlarda farklılık

¹⁶⁸ Fahri Kayadibi, "Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü", *Istanbul Journal of Sociological Studies* 28 (Eylül 2011), 19-31.

¹⁶⁹ Levent Ersin Orallı, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde İfade Özgürlüğü ve Sınırları", *TESAM Akademi Dergisi* 9/2 (Ağustos 2022), 540.

¹⁷⁰ Cennet Feyza Cömert, "Kendini Gerçekleştirme Bağlamında Kur'an'da Umüt", *Journal of Analytic Divinity* 5/1 (Nisan 2021), 115.

gösterir.¹⁷¹ Maslow'un teorisinde, saygı ve saygınlık ihtiyacı, insanların kendi değerlerine ve başkalarının değerlerine saygı duyma, takdir edilme ve önemsenme gibi konuları kapsar. Bu ihtiyaçlar, insanların toplum içinde kabul görmesi ve kendilerini değerli hissetmeleriyle ilgilidir.¹⁷²

Toplumumuzda kadına bakış açısı pek de iç açıcı değil, biliyorsunuz. Bazı algılama biçimleri, eskiye oranla değişmiş olsa da hâlâ kadına bakış açısı, yeterli düzeyde değildir. Lisans düzeyinde kadınların okuması isteniyor, ellerine bir iş alıp ayakları üzerinde durmaları isteniyor ama buraya kadar. Ama lisansüstü eğitimle kadının vizyonu biraz daha geliştiği zaman karşıdaki insan, ister istemez ona saygı duymaya başlıyor. Bir saygınlık elde ediyor, kadın. Kadının okumasına hatta dışarı çıkmasına şiddetle karşı çıkan biri bile; okumuş işte lisansüstü, doktora okumuş kadına, içten içe gizli bir şekilde saygı duyuyor. Bunu ben fark ettiğim için aslında çok olumlu bir katkısı var. Birçok aile, işte hep ders mi çalışacaksın falan! bu bana da söylendi mesela. Ama içten içe bir saygınlık da duyuyor. Çünkü artık ayakları üzerinde duran, ne istediğini bilen, hayata bakış açısı çok daha farklı olabilen bir kadın görüyorlar sonuçta karşılarında. Ben diyelim ki lisansüstü yapmamış olsam, tek başıma Iğdır'dayım, evliyim. Ve eşim de üniversitede olduğu için farklı bir şehirde. O, Diyarbakır'da kalıyor ben burada kalıyorum. Normalde bu, bizim toplumumuz için çok afaki bir şeydir. Toplumumuz için bir kadının kocasından ayrı bir şekilde başka bir şehre gidip, ev tutup orada yaşamaya başlaması ve bunu tercih etmesi çok afaki ve ters bir şeydir. Ama bunu siz üniversitede doktora yaptığınız zaman veya doktoranızı bitirip üniversitede olduğunuz zaman karşıdaki insan artık bir şey diyemiyor. Çünkü istemese bile size bir saygınlığı var ve sizin karşınızda yetersiz olduğunu zaten hissedebiliyor. O açıdan kadının okuması, kendini geliştirmesi veya bir toplum içerisinde söz sahibi olması çok önemlidir. O açıdan kadına çok olumlu katkıları oluyor lisansüstü eğitimin.(K6)

K6, ifadelerinde kadınların lisansüstü eğitimle birlikte toplumda daha fazla saygınlık kazandığını ve daha etkili bir konum elde ettiği fikrini ortaya koymaktadır.

Özellikle, kadınların kendilerini geliştirmesi ve eğitim düzeylerini yükseltmeleriyle toplumda daha çok değer görmeye başladıklarını belirtmektedir. Normal şartlarda ataerkil topluluklarda kadın, kocasından ayrı farklı bir şehirde çalışamaz ve yaşayamazken, lisansüstü eğitim gören ve üniversitede çalışan kadınlar için bu durum saygıyla karşılanmaktadır. Kadının o konuma gelebilmek için gösterdiği çaba ve emekleri toplumun göz ardı edemediği bir durum oluşturmaktadır. Eğitimin, kızların ve kadınların sosyal ve kültürel yaşamda aktif rol almalarını hızlandırdığı bir gerçektir.¹⁷³ Kadınların eğitim düzeylerinin artması, toplumsal algıda olumlu bir değişim yaratmakta ve kadınların kendi hayatlarını daha bağımsız bir şekilde yönlendirmelerine olanak sağlamaktadır. Taştan ve Gültekin'in çalışmalarında, üniversite mezunu ve belirli bir bilgi birikimine sahip olan kadınların eğitim almasının,

¹⁷¹ Davranış Bilimleri Enstitüsü (DBE), "İnsan, Başarı ve Saygınlık", *DBE* (Erişim 22 Haziran 2024).

¹⁷² Murat Şengöz, "Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli'nin Bütünleşik Bir Süreç Olarak Yeniden Yorumlanması", *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 9/1 (Haziran 2022), 164-173.

¹⁷³ Mehmet Ali Seven - Ali Osman Engin, "Türkiye'de Kadının Eğitimi Alanındaki Eşitsizlikler", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/1 (Şubat 2010), 187.

toplumun refahı ve yaşam kalitesi üzerinde büyük önem taşıdığını ve bu durumun hem ülkenin refah düzeyini hem de yaşam standardını yükselttiğini, ayrıca ekonomik potansiyeli artırdığını ifade etmişlerdir.¹⁷⁴ Bu durum, kadınların toplumdaki yerlerini güçlendirmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ilerleme kaydedilmesine katkı sağlamaktadır.

Kadınların, lisansüstü eğitim yoluyla toplumda daha fazla saygınlık kazandığı ve daha etkili konumlar elde ettiği gözlemlenmektedir. Eğitimin, kadınların kendilerini geliştirmeleri ve eğitim seviyelerini yükseltmeleriyle toplumda daha çok değer görmelerini sağladığı açıkça görülmektedir. Geleneksel ataerkil toplumlarda, kadınların kocalarından ayrı farklı bir şehirde çalışmaları ve yaşamaları, normalde kabul görmezken, lisansüstü eğitim gören ve üniversitede çalışan kadınlar bu durumlarından ötürü saygı görmekte ve takdir edilmektedir. Kadınların bu konumlara gelebilmek için gösterdikleri çaba ve emekler, toplum tarafından göz ardı edilemez bir gerçeklik oluşturmaktadır. Eğitim, kızların ve kadınların sosyal ve kültürel yaşamda daha aktif rol almalarını hızlandırmakta ve onların toplumsal algıda olumlu bir değişim yaratmalarını sağlamaktadır.¹⁷⁵

2.3.4. Akademisyenlik

Akademisyen ve akademisyenlik kavramlarının kökeni, aslında Platon'un Atina'da öğrencilerine ders verdiği "Akademi" isimli zeytinliğe dayanır. Sözlük anlamı olarak akademisyenlik, akademisyenlerin kullandığı yöntemler, disiplinler ve beceriler anlamına gelir. Ayrıca, akademisyenlik, akademik kazanımları ve birçok çalışma sonucunda elde edilen bilgileri ifade eder.¹⁷⁶ Kişiler, alanıyla ilgili yeni çalışmalar yaparak hem alanyazına katkı sunarlar hem de kendilerini daha fazla geliştirme, yeni bilgiler edinme olanağı bulurlar. Kadınlar, birçok alanda olduğu gibi ilahiyat alanında da uzmanlaşarak yeni nesillerin yetişmesine katkı sunmaktadır. Bu konuda katılımcılarımızın fikirleri şu şekildedir;

¹⁷⁴ Buket Taştan - Havva Gültekin, "Kadınların Eğitim Seviyesinin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Rolü", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 9/1 (Ocak 2022), 394-406.

¹⁷⁵ Seven - Engin, "Türkiye'de Kadının Eğitimi Alanındaki Eşitsizlikler".

¹⁷⁶ Selma Altındış vd., "Medikal Akademisyenler İçin Bilimsel Çalışma, Proje Yapma, Patent Ve İnovasyon Önündeki Engeller", *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research* 1/1 (Haziran 2017), 24-30.

Doktora eğitimim bittiğinde, inşallah gerçek bir dünya çapında kabul görmüş bir uzmanlığa sahip olma en büyük hedefim. Bunu ideal, özgün ve üst düzey bir seviyede yapmak elbette amacım. Bu ülkede eksik olan bir şeyi tamamlamaya çalıştığım için gurur duyuyorum öncelikle. Bunu çok iyi, hakkaniyetli ve gerçekten liyakat unsurlarına bağlı bir şekilde yapmak, en başta gurur verici bir nokta olur benim için. Bunu başarmak amacım.(K1)

K1'in en büyük ideali dünya çapında uzman olmaktır. Türkiye'de akademisyen kadın sayısındaki azınlık nedeniyle bu konuda örnek teşkil etmektedir. K1, ülkesinde eksik olan bir alanı doldurmak için çalışmaktan gurur duyduğunu ve bu süreci hakkaniyetli ve liyakat esaslarına bağlı kalarak sürdürmenin kendisi için gurur verici olduğunu belirtmektedir.

Kendi alanımda, tarih alanında bir proje yazmak istiyorum. Ya proje olunca bir şey daha dış dokunur sonuç almaya sebep oluyor. Onun haricinde akademisyenin yapacağı şey bellidir. Kitap yazarsın, makaleler yayınlarsın, o şekilde devam edersin hayatına.(K2)

K2, akademik kariyerin sadece araştırma ve yazıyla sınırlı olmadığını, aynı zamanda projelerle de desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. K3 ve K4 de akademik alanda projeler ve çalışmalar yapmak istediklerini belirtmişlerdir.

Avantajları; düşünceni geliştirmen, kendini geliştirmen, bilgini artırman, fikir üretebilme yöntemlerini öğrenebilmen, tez ve hipotez üretebilmendir. Bu düşünce safhalarının tamamını emek çekerek başarmış olmak, bir kere lisansüstü eğitim bitiren bir kadını daha başarılı kılar. Başarma duygusunu da ona verir diye düşünüyorum, onu daha özgüvenli kılar. Çalıştığı yerde lisansüstü eğitim yaptığı için maaş artırımını çoğu yerde var galiba.(K2)

K2, lisansüstü eğitimi tamamlamanın bireyin kendine olan güvenini artırarak onu daha başarılı kılacağını ve bu başarıma duygusu kazandıracığını ifade etmektedir. Ayrıca, birçok kurumun lisansüstü eğitim alanlara maddi teşvikler, örneğin maaş artışı gibi imkânlar sunduğunu da belirtmektedir. Bu ifadeler, akademik kariyerin kişisel ve profesyonel gelişime katkılarını, sağladığı özgüveni ve maddi avantajları ortaya koymaktadır.¹⁷⁷ K4 de benzer şekilde, iş imkânları sunması açısından bu durumu artı bir avantaj olarak görmektedir.

Dezavantajları; eğer o süreci yönetemediyse özgüven problemleri olabilir. Hoca kaynaklı sorunlar da zaten oldukça fazla. Ya da işte çocuk doğurup bir şekilde bir engeller çıktı ve o stresle baş edemediyse lisansüstü eğitim, bu süreç içerisinde tamamen bir dezavantaj olarak dönebiliyor. Hatta şunu da gördüm savunmayı vermiş, bitirmiş ama onun travmasını atlatamıyor. O uzun süreli yoğun stresi atamamış yani. Sonrasında keşke kendimi o kadar zorlamasaydım diyebiliyorlar. Bu tarz böyle psikolojik olarak süreci yönetemedilerse, dışsal sebepler de var tabii. Kalıcı bir şeylere de sebep olabiliyor, ruhsal anlamda yani. Bir de aldığı lisansüstü eğitimi hak ediyor mu? İyi bir yerde yapıyor mu? Bazı yerde yapıyorlar, ama yapmış ama yapmamış gibi pek bir şey değişmiyor. Yani hocası hazır şablon vermiş eline, hazır konu vermiş. O, böyle bilgisayar gibi altını doldurmuş. Bu, ona düşünceyi öğretmez, tez üretmeyi, hipotez üretmeyi öğretmez yani.

¹⁷⁷ Didem Koşar vd., "Yüksek Lisans Yapmak: Eğitim Yönetimi Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitim Yapma Nedenlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 53 (Ocak 2020), 370-392.

Biraz daha kaliteli bir süreç geçirmiş olmaları, bayanlar için özellikle faydalı diye düşünüyorum.(K4)

Katılımcı ifadelerinde akademik sürecin yönetiminde yaşanan zorluklar, eğitimin kalitesi ve bireysel faktörlerin akademik kariyerde önemli rol oynadığını göstermektedir. Özellikle kadınlar için kaliteli bir akademik süreç geçirmenin daha faydalı olduğunu düşünerek, bu süreçlerin iyi yönetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Akademisyenlik sürecinin dezavantajları arasında yoğun iş temposu ve aile sorumlulukları nedeniyle yaşanan yorgunluk, tükenmişlik ve başarısızlık hissinin getirdiği psikolojik etkiler yer almaktadır. Bu süreçte, bazı akademisyenler eğitimlerini yarıda bırakma noktasına gelebilir. Ayrıca, bazıları akademik çalışma yapma ve bilgi üretme konusunda zorlanabilir. K4 de bu konuda aynı fikirde olduğunu belirtmiştir. Kadınların çalışma saatleri ve akademik performanslarını ev ve aile hayatıyla birlikte yürütmek zorunda kalmaları, stres ve yıpranmaya neden olabilir. K8 ve K10 ise kontenjan azlığı ve tayin imkânının olmaması nedeniyle aile hayatının büyük sıkıntılar yaşadığını belirtmiştir. Farklı şehirlerde görev yapan çiftler, özellikle çocuk sahibi olduktan sonra zorluklarla karşılaşmaktadır. Lisansüstü eğitim ile çalışma hayatının zorluğu da ağır strese neden olmaktadır.

Kadın akademisyenler, topluma örnek olmak açısından önemli bir konuma sahiptir. Onlar, diğer kadınları cesaretlendirmek, başarıya ulaşabileceklerini göstermek ve özgüvenlerini artırmak açısından büyük bir rol oynamaktadır. Ancak kadınlar, iş ve aile hayatının sorumlulukları nedeniyle, yoğun stres ve başaramama korkusu yaşamaktadırlar. Kadınların, ev temizliği, çamaşır, bulaşık, yemek ve çocukların bakımı gibi aile sorumluluklarını tek başına üstlenmesi, bu stresin ve yetememe duygusunun temel nedenidir. Bu sorumlulukların sadece kadına ait olduğu düşüncesi, kadınların hem iş hem de aile hayatını aynı anda yürütmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum, kadınların özgüven sorunları yaşamasına ve bazen iş veya eğitim hayatını bırakmalarına yol açabilmektedir. Kadın akademisyenler de benzer zorluklarla karşı karşıyadır. Ayrıca, akademik kadro azlığı ve tayin isteme hakkının olmaması, işleri daha da zorlaştırmaktadır.

İlahiyat fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin okul terk durumları, Türkiye'de yükseköğretim sisteminin önemli bir sorununu temsil etmektedir. Mustafa Fatih Ay'ın yürüttüğü "İlahiyat Fakülteleri'nde Okul Terki: İlahiyat Fakültesinden Kayıt Sildirenler

Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma" başlıklı çalışması, bu olgunun arka planını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Araştırmanın bulguları, ilahiyat eğitiminin sürdürülebilirliği ve kalitesi üzerine derin etkiler taşımaktadır. Bu çalışma, nitel yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Fenomenolojik araştırma yöntemi, kayıt sildiren öğrencilerin deneyimlerini ve duygularını derinlemesine anlamayı amaçlamaktadır. Görüşmeler sırasında elde edilen veriler, katılımcıların okul terkine dair hissettikleri ve karşılaştıkları zorlukları detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Çalışma, farklı demografik özelliklere sahip 8 öğrenciyi kapsamaktadır. Bu katılımcılar, değişik şehirlerden ve sosyoekonomik arka planlardan gelmektedir. Katılımcıların yaş aralığı 21 ila 34 arasında değişmektedir ve bu durum, okul terkine dair ortak eğilimlerin değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.¹⁷⁸

Katılımcıların kayıt silme sebepleri arasında; akademik yetersizlik, kişisel motivasyon eksikliği, iş bulma kaygıları ve ailevi baskılar öne çıkmaktadır. Özellikle, birçok öğrenci, beklenen başarıyı elde edemedikleri için eğitime devam etme isteğini kaybettiğini belirtmiştir. Bu bulgu, ilahiyat eğitiminin niteliği ve yeterliliği üzerine önemli bir soru işareti oluşturmaktadır. Okul terk eden öğrencilerin deneyimlerine bakıldığında, bu bireylerin çoğunun terk sonrası dönemde çeşitli zorluklarla karşılaştığı görülmektedir. Psikolojik ve sosyal adaptasyon süreçleri, pek çok katılımcı için oldukça karmaşık ve zorlayıcı olmuştur. Ayrıca, eğitim hayatlarına devam etmeme kararlarının getirdiği pişmanlık ve belirsizlik duyguları da dikkate değerdir.

Verilerin analizi, ilahiyat fakültelerindeki eğitim kalitesini artırmak ve terk oranlarını azaltmak için gerekli olan stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerinin göz önüne alınması, eğitim programlarının yeniden şekillendirilmesi için bir fırsat sunmaktadır. Sonuçlar, ilahiyat eğitim sisteminin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin motivasyonunu artırma, öğrenim süreçlerini kolaylaştırma ve destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ile terk oranlarının ciddi anlamda düşebileceği öngörülmektedir. Mustafa Fatih Ay'ın çalışması, ilahiyat fakültelerinde okul terk nedenlerinin anlaşılmasına katkı sağlarken, bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerekliliğini de ortaya koymuştur.

¹⁷⁸ Mustafa Fatih Ay, "İlahiyat Fakültelerinde Okul Terki: İlahiyat Fakültesinden Kayıt Sildirenler Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma", *Eskişeni* 43 (Mart 2021), 269-288.

Eğitim, bir bireyin hem fiziksel hem de zihinsel yeteneklerini geliştirme sürecidir ve aynı zamanda toplumun kurallarını öğrenme ve uygulama pratiklerini içerir. Temel olarak eğitim, bireyin gelişimine katkıda bulunan araçların kullanılmasıdır. Böylece birey, yetişir ve kendini daha iyi bir şekilde ifade edebilir.¹⁷⁹ İnsanların eğitimden beklentisi, kendi gereksinimlerini karşılamalarına yardımcı olmasıdır. Bu, yeteneklerini geliştirerek kendilerini gerçekleştirmeleri, etkili iletişim kurma, sağlıklı ilişkiler geliştirme, işbirliği yapma, sorunları çözme ve evrenle ilgili gerçekleri keşfetme gibi alanlarda kendilerini yetiştirmek istedikleri anlamına gelir. Toplum ise eğitimden, insan gücünü kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilme ve yaşamını sürdürebilme gücünü elde etme beklentisindedir.¹⁸⁰

Lisansüstü eğitimin birçok sebebi var kadın ya da erkek için. Ama başta fiziksel, maddi sadece akademik nedenler gözüyle; çok materyalist, çok fiziksel, hatta pragmatist bir seviyede bakmayacağım. Ama ilmin derinliği var sonuçta. Bunu, zaten en baştan algılayabiliyoruz. Tüm sürecimizde geriye doğru baktığımızda, ilkokuldan başlayan süreçteki eğitim seviyelerini göz önünde bulundurduğumuzda en son lisansta bitirirsek, lisansüstü sorulduğunda, bu derinleşmeyi lisansta sağlayamıyoruz. Elbette akademik derinlik. Sadece ilim derinliği de değil, aynı zamanda ilahiyatçılığı, ahlaki değerlerle de örtüştürdüğümde, daha çok derinleşmenin yolu sevginin, ilmin yolu, daha iyi örnek olmanın yolu ya da alana özel akademik seviyede daha derinleşmenin yolu olarak bakıyorum. Bu yolda ilerlemek her kadının, hatta her erkeğin görevi. Mutlaka herkes kendi nispetince, kendi kapasitesince bu yolda olmalı.(K1)

K1'in ifadelerinde lisansüstü eğitimin, bireylerin kişisel ve entelektüel gelişimlerine katkı sağlayarak daha derinlemesine bir anlayış ve uzmanlık kazanmalarına yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca K1, lisansüstü eğitimin sadece bireysel gelişim için değil, aynı zamanda toplumsal ve ahlaki bir sorumluluk açısından da gelişimin elzem olduğuna dikkat çekmektedir.

Felsefe benim dikkatimi çekti ve felsefe üzerinden devam edip ilerlemek istedim. Yani sadece bir ilerleme fikri vardı zihnimde, konu hakkında daha detaylı bilgi edinme arzusu vardı ve bu yüzden devam ettim lisansüstü eğitime.(K3)

K3'ün ifadelerine baktığımızda, lisansüstü eğitim tercihinin sadece akademik ilerleme için değil, aynı zamanda kişisel ilgi ve tutkunun bir sonucu olduğunu yansıtmaktadır.

Şöyle bir sebep de olabilir; mesleğe girmiştir, meslek alanındadır, bazı problemleri görmüştür, bazı konuları kendine dert edinmiştir. Ben, bunu benim bir sıkıntım var, bir problemim var, zihnimde problemler var, ben bunu akademik olarak derinlemesine araştırmalıyım ve bu problemi çözmeliyimdir.(K10)

¹⁷⁹ Kübra Ceren Analı - Ayfer Şahin, "Kırsal Bölgelerde Mesleğe Yeni Başlayan Öğretmenlerin Mesleki Sorunları", *Türkiye Eğitim Dergisi* 5/2 (28 Aralık 2020), 398.

¹⁸⁰ Gülbahar Gül, "Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen", *HAYEF Journal of Education* 1/1 (22 Mart 2012).

K10'un ifadelerine baktığımızda bireyin, meslekî deneyimlerinden kaynaklanan problemleri fark etmesi ve bu problemlere çözüm bulma arzusuyla akademik araştırmaya yönelme durumunu yansıtmaktadır. Bu durum, kişisel bir motivasyonun yanı sıra mesleki alanda karşılaşılan zorluklara çözüm bulma arayışını içermekte ve bireyin mesleki deneyimlerinden kaynaklanan problemleri derinlemesine incelemenin önemini vurgulamaktadır.

Kadın akademisyenlerin deneyimleri neticesinde, lisansüstü eğitim almak onlara kişisel ve entelektüel gelişim sağlamış, onların derinlemesine bir anlayış ve uzmanlık kazanmalarına yardımcı olmuştur. Ancak, iş ve aile hayatı arasında denge kurma zorunluluğu, özellikle ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları tek başına üstlenmek durumunda kalmaları, önemli bir stres kaynağı olmuştur. Bu durum, bazı kadınların özgüven sorunları yaşamasına ve akademik veya iş hayatından vazgeçmelerine neden olabilmektedir. Ayrıca, akademik kadro azlığı ve tayin imkânlarının kısıtlı olması gibi yapısal zorluklar da karşılaşılan diğer engeller arasında yer almaktadır. Kadın akademisyenler hem birey olarak kişisel ve entelektüel gelişimlerini sağlamakta hem de topluma örnek olmaktadır. Ancak, iş ve aile yaşamlarını dengeleme konusundaki zorluklar ve yapısal engeller, daha destekleyici politikaların ve toplumsal düzenlemelerin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Katılımcılar, geleneksel cinsiyet rollerini yeniden tanımlamak ve dinî bilimlerde yeni bakış açıları sunmak için çaba harcamaktadır. Toplumsal normlarda belirlenmiş rollerin dışına çıkarak, kendi akademik ve spiritüel kimliklerini geliştirmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca, ilahiyat eğitimi sürecinde cinsiyet rollerini tartışarak, dinin yorumlanmasında cinsiyet eşitliği ve adaleti için mücadele etmektedirler.

2.4. İlişkiler

İnsanlar, doğdukları andan itibaren çevreleriyle etkileşim halinde olan sosyal varlıklardır. Bu etkileşim, çevredeki diğer insanlar ve nesnelere sürekli iletişim içinde olmayı içerir.¹⁸¹ Birey toplumda tek başına var olabilen bir varlık değildir. Muhakkak ki çevresiyle iletişim halinde olmalıdır. Dünyaya geldiğimiz andan itibaren aile üyelerimiz

¹⁸¹ Fettahoğlu Sevgin Demirci, "Kurum kültürünün halkla ilişkiler çalışmalarına etkisi halkla ilişkiler ve kurum kültürü arasındaki etkileşim", *Verimlilik Dergisi* 3 (Nisan 2010), 65-103.

başta olmak üzere toplumdaki farklı kişilerle ilişkiler kurmaya başlarız. Bu durum bireyin çevresiyle etkileşimi olarak değerlendirilir. Bireysel ilişkilerin yanı sıra gruplar ve toplumlar arasındaki ilişkiler de iletişime dayanır. İnsanlar, kimliklerini korumak, bağlantılarını sürdürmek, bilgi ve deneyimlerini paylaşmak, yeni üyelere aktarmak ve diğer gruplarla ilişkilerini güçlendirmek için iletişim kurmak zorundadırlar.¹⁸²

Çalışmamızın önemli kategorilerinden biri de "İlişkiler" başlığıdır. İlahiyat alanında lisansüstü eğitim gören kadın öğrencilerin deneyimlerine odaklanan çalışmamızda, "İlişkiler" kategorisinin altında çeşitli kodlar yer almaktadır. Bu kodlar arasında "aile ile ilişkiler", "toplum ile ilişkiler" ve "akademisyenlerle ilişkiler" bulunmaktadır.

2.4.1. Aile ile İlişkiler

Aile, birey ve toplum arasındaki ilişki, hem bireyin hem de toplumun önemli bir parçasıdır. Bireyin yaşam serüveni genellikle ailesiyle başlar ve sosyal etkileşimin temelleri genellikle aile içinde atılır.¹⁸³ Anne, baba ve kardeşler başta olmak üzere ailenin büyükleri ve diğer fertleri bireyin üzerinde etkili ve yönlendirici olmuştur. Bu konuda katılımcılarımızın düşünceleri şu şekildedir:

Zorunlu, zorba ya da kuralcı bir yöntem değil, ama tamamen hayatımızı şekillendiren bir çerçeve içerisinde, babamın örneğiyle beraber oldu diyebilirim. Babam şu an avukat ama daha öncesinde hafız bir imamdı. Çok güzel bir örneklik sağladı bizim için. Nazik, kibar, tatlı, dine bağlı güzel bir örneklikle dini sevdirdi başlangıçta. Oyunlarla Kur'an öğretti. Hafızlık yaptırdı. Hafızım, aynı zamanda. Böylelikle, bu yola girmiş oldum aslında, ama zorunlu bir şekilde ya da kısıtlayıcı kurallarla ya da saçma hedeflerle değil, aksine güzel bir örneklikle, motivasyonla iyi bir hedefle ve yapabilirsin gücüyle, daha çok babamdan gelen bir durumla beraber işte böyle başladı yolculuğumuz, diyebilirim çocukluktan itibaren.(K1)

K1'e göre ilahiyatçı kimliğiyle ailesi arasında derin bir bağ bulunmaktadır. Babasının hafız olması ve bu yönde yetiştirmesi, ilahiyata olan bakış açısını ve eğitim hayatını şekillendirmiştir. K1, babasının örneği sayesinde dinî sevgi ve motivasyonla Kur'an öğrenip hafızlık yaparak bu yolda ilerlediğini ifade etmektedir. Bu süreç, zorunlu olmayan ancak güzel bir örneklikle şekillendirilen bir hayatı benimsemesine katkı sağlamıştır.

¹⁸² Halil Aytekin, *İnsan İlişkileri ve İletişim* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2023).

¹⁸³ Fezade Bayraktutan, *Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2005).

Yani hocayla beraber çalışacaksın, sürekli üreteceksin, bir yerlere gideceksin, sunumlarda bulunacaksın, bir sürü iş yükün olacak vs. Bunların arasında aileme, kendime daha az vakit ayırırım diye bu işe girmekten çekindiklerini düşünüyorum. O yüzden kadınlar, erkeklerden daha az görünüyor akademide.(K5)

Katılımcının ifadeleri, kadınların akademik kariyerden çekinmelerinin arkasında yatan temel nedenlerden birinin, aileye ve kendilerine yeterince vakit ayıramama kaygısı olduğunu vurgulamaktadır. Akademik kariyer, yoğun iş yükü ve sürekli üretim gerektiren bir alan olduğu için, kadınların bu alanda başarılı olabilmeleri için zamanlarını çok iyi yönetmeleri gerekmektedir. Aile sorumlulukları ve kişisel zaman ihtiyacı, kadınların akademik kariyeri tercih etmelerinde caydırıcı bir faktör olabilir. Özellikle çocuk sahibi olan kadınlar, ailelerine yeterince zaman ayıramama endişesi taşıyabilirler. Kadınlar, kariyer yapmak ile aileye zaman ayırmak arasında bir tercih yapmak zorunda hissedebilirler. Bu baskı, kadınların akademik kariyerden kaçınmasına neden olabilir. Akademide başarı elde etmek için gerekli olan yoğun çaba ve zaman, kadınların ailelerine ve kendilerine ayıracakları zamanla çakışabilir. Bu bağlamda, kadınların akademik kariyerde daha az görünür olmasının nedenlerinden biri, aileye ve kendilerine yeterince zaman ayıramama kaygısıdır. Bu endişeleri gidermek için, akademik kurumların kadınları destekleyecek politikalar geliştirmesi ve toplumsal cinsiyet rollerine dair farkındalığın artırılması gerekmektedir.¹⁸⁴

Aslında ailemde hiç ilahiyatçı yok, ama muhafazakâr bir aile. İlahiyatçı kimliğim, belki de dinle ilişkimle bağlantılı olabilir. Çünkü ben imam-hatip lisesi mezunu değilim. Ama dine karşı 6 yaşından, belki de daha öncelerinden beri bir ilgim var. Çünkü büyük aile denilebilecek bir ailem vardı. Dedem, babaannem, annem, babam o şekilde. Bir dedem vardı. Namaza gidiyor, sabah namazlarını kesinlikle kaçırmaz. Sürekli Kur'an okur ve ağzından namaz, Allah düşmez ve bize çok iyi davranır. Bu şekilde dinle belki ilk olarak dedemi bağdaştırdım, daha sonra annemi. Onlar da çok Kur'an okur, ama bize kesinlikle baskı yapmadılar. Sadece böyle öğüt niteliğinde şeyler söylediler ve benim dine karşı aslında bir merakım oluşmuş.(K4)

K4'ün ailesi, muhafazakâr olmasına rağmen K4, ilahiyatçı bir geçmişe sahip değildir. Ailesinde dinin önemli bir yer tuttuğunu, ancak dinî eğitimini imam-hatip lisesinde almadığını belirtmektedir. Yine de dinle olan ilişkisinin erken yaşlardan itibaren başladığını ve bu ilginin büyük ölçüde ailesinden kaynaklandığını ifade etmektedir. K4, dedesi, annesi ve babasını, dinî pratiklerini sürdüren ve Kur'an okuyan kişiler olarak tanımlamaktadır. Özellikle dedesinin namaz kılma alışkanlığı ve Kur'an okuma tutkusu, K4'ün üzerinde belirgin bir etki bırakmış gibi görünmektedir. Ailesinin

¹⁸⁴ Kübra Mert Mahan - Parvın Orujzade, "Farklı Disiplinlerde Lisansüstü Eğitim Almış Kadınların Kraliçe Arı Sendromu Algısı", *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi* 11/1 (Haziran 2024), 175-198.

bu tutumunun, katılımcının dine ve ilahiyata olan ilgisini beslediği ve onun dinî konulara duyduğu merakın temelini oluşturduğu anlaşılmaktadır. K4, ailesinin dinî konularda baskı yapmadığını, sadece öğütlerde bulunduğunu belirtmektedir. Bu durum, K4'ün dinî inançlarına ve pratiklerine özgürce yönelmesine olanak tanımış ve sonuç olarak, dinî kimliğinin ve ilgi alanlarının ailesel etkilerle şekillendiği ve bu etkilerin onun dinle ilişkisini güçlendirdiğini söyleyebiliriz.

Şöyle ifade edeyim: Ben, şu an kendi ailem, yani eşim ve çocuğumla olan ailemden önce, diğer yani anne-baba olan aileme değinirsem, ailemizde pek fazla ilahiyatçı yoktu. Belki ben ilklerden biriyim. Halen kardeşlerim arasında vs. yok. Hani böyle yönlendirme vs. olmadı. Benim kendi özel tercihim, dediğim gibi imam hatip lisesinde okumam, buna en büyük etkenlerden biri. Onu bir üst düzeye taşımak istemem, şu andaki ailemle de. Zaten iki ilahiyatçı evliyiz, eşim de ilahiyatçı. Bir kızımız var, o da ilahiyatçı anne-baba ile birlikte büyüyor. Hani böyle bir hayatımızın merkezinde olduğunu söyleyebilirim şu anda.(K10)

Katılımcımızın dinî kimliği ve ilgi alanlarının şekillenmesinde ailesinin değil, kendi özel tercihlerinin ve imam hatip lisesindeki eğitiminin belirleyici olduğu söylenebilir. Bu durum, K10'un dinî konularda derinleşmesine ve bir ilahiyatçı kimlik geliştirmesine olanak tanımış olabilir.

Katılımcıların ifadelerine dayanarak, aile desteği ve örnekliğinin, akademik kariyer üzerinde önemli etkileri olduğu sonucuna varabiliriz. Destekleyici ve teşvik edici aile ortamları, bireylerin dini ve akademik hedeflerine ulaşmalarında motivasyon kaynağı olarak işlev görmektedir. Özellikle dini değerlere ve eğitime yönelik aile içi tutumlar, bireylerin ilahiyat alanındaki ilgi ve başarılarını şekillendirmektedir.¹⁸⁵ Aile üyelerinin dini pratikleri ve olumlu örnek davranışları, bireylerin dini ve akademik kimliklerinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, ailede yeterli yönlendirme ve destek eksikliği, bireyin akademik kariyerinde zorluklarla karşılaşmasına neden olabilir. Aile içinde farklı meslek gruplarının bulunması, bireyin akademik kariyer tercihinde yalnız kalmasına ve ailesinden yeterli destek alamamasına yol açabilir. Akademik kariyerin getirdiği yoğunluk ve sorumluluklar, aile içi dinamiklerde baskı yaratabilir ve zaman yönetimi ile iletişim sorunlarına sebep olabilir. Ortak ilgi alanları ve meslekî hedefler, aile içinde uyum ve anlayışı artırarak daha uyumlu bir aile ortamı yaratabilir. Akademik kariyerin aile üyeleri arasında ortak bir bağ oluşturması, aile ilişkilerini güçlendirebilir. Dolayısıyla akademik kariyerin aile

¹⁸⁵ Süleyman Çelenk, "Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması", *İlköğretim Online* 2/2 (Haziran 2003), 28-32.

hayatına olan etkileri, aile desteği, örnekliliği ve ortak ilgi alanları gibi faktörlerle olumlu yönde şekillenebilirken, destek eksikliği ve yoğun mesleki sorumluluklar gibi faktörler, aile içi dinamiklerde olumsuz etkiler yaratabilir. Bu nedenle, akademik kariyerin aile hayatı üzerindeki etkilerini dengelemek, bireyin hem akademik hem de aile hayatında başarılı ve tatmin edici bir denge kurmasına yardımcı olabilir. Ailenin dini yaşamı merkeze koyması ve ebeveynlerin çocuklar için rol-model olmaları, toplumda sağlıklı bireylerin yetişmesine, dinî ve ahlaki değerlerin aktarılmasına önemli katkılar sağlar.¹⁸⁶ Dinî gelişimi inceleyen araştırmalar, ebeveynlerin ve diğer aile bireylerinin davranışlarının çocukların dinî gelişimi üzerinde büyük etkisi olduğunu göstermektedir.¹⁸⁷ Dolayısıyla çalışmamızda dinî kimliklerin ailevi etkilerle şekillendiği ve bireylerin kendi özgür tercihleriyle bu kimlikleri pekiştirdiği sonucuna varabiliriz.

2.4.2. Toplum ile İlişkiler

İnsanlar, yaşamlarını sürdürebilmek ve iyileştirebilmek için diğer insanların ilgi, destek ve yardımına ihtiyaç duyarlar. Fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için birbirleriyle ilişki kurarlar ve bu, toplumsal yaşamın zorunluluğunu ve gerekliliğini ortaya koyar. Ortak değerler, inançlar ve kurallar etrafında bir araya gelerek iş birliği yaparlar ve böylece toplumun varlığını sürdürürler. Her birey, doğduğunda zamanla toplumla nasıl yaşayacağını öğrendiği bir toplumsallaşma sürecine dâhil olur.¹⁸⁸ Bu konuda katılımcılarımızın ifadeleri şu şekildedir:

Muhafazakârlık ama bu muhafazakârlığın altını doldurabilmek. Mesela ilahiyatçı olmayan muhafazakârlar da var. Çok da dini aslında kavrayamadıklarını fark ediyorsunuz ilahiyatçı olduğunuzda. Dini bilgiyi derinlemesine anlayabilmek, ama bunun sebebi aslında o gruba mensubiyetinin olması, yani dindar kesimden olmak demek. Benim için ilahiyatçı olmak demek, bu.(K2)

K2'nin ifadesinden anladığımız kadarıyla, bir bireyin muhafazakâr bir kimliğe sahip olabileceği, ancak bu kimliğin, dini, derinlemesine anlamak için yeterli olmayabileceği ortaya çıkmaktadır. İlahiyat eğitimi almış birinin, dinî bilgiyi daha derinlemesine kavrayabildiğini ve bu sayede muhafazakâr olmayan birinin dini anlama

¹⁸⁶ Adnan Selman, "Aile-Din İlişkisi ve Aile İçi Roller", *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi* 4/1 (Aralık 2018), 13-20.

¹⁸⁷ Hayati Tetik, "Anne Baba Tutumları ve Ailede Çocuğun Dini Gelişimi", *Universal Journal of Theology* 5/2 (Aralık 2020), 164.

¹⁸⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, *Aile Ve Tüketici Hizmetleri Toplum Ve Aile* (Ankara: Anadolu Okul Yayınları, 2011).

düzeinden farklı olduğunu belirtmektedir. K2, ilahiyatçı olmanın sadece dindar bir kesime mensup olmakla değil, aynı zamanda dinî bilginin derinlemesine anlaşılmasıyla da ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bireyin dini kimliği ve anlayışı üzerinde toplumsal kimlik ve mensubiyetin önemli bir etkisinin bulunduğunu ifade etmektedir.

Buna ilahiyatçılar özelinde mi bakmak lazım, yoksa genel olarak mı bakmak lazım, çok bilemedim. Ama ilahiyatçılar özelinde baktığımızda şunu ifade edebilirim: Mesela ilahiyatçı bir hanım bir göreve geldi, işte Kur'an kursu öğreticisi oldu, öğretmen oldu. Bu görevleri yaparken bir taraftan da lisansüstü öğrenim görüyorsa, yani bir uzmanlaşma yönelimindeyse, sosyal çevresi tarafından ya da eğer bir iş yeriye, amiri ast-üst bakımından, bu genelde takdirle yani olumlu karşılanan bir durum. Evet, yani saygı uyandırıyor. Yani diyor ki bu bizim çalışanımız, öğretmenimiz, Kur'an kursu öğreticimiz, din görevlimiz uzmanlaşma yolunda, uzmanlaşacak, bir konuyla ilgili mastır yapıyor, lisansüstü öğrenim yapıyor. Bu, genellikle takdire şayan, övülen, dışarıdan olumlu karşılanan bir durum. Toplumun sosyal perspektiften baktım. Onun dışında konumu derken, yani çok da bir şey değiştirmez yani. Din kültürü öğretmeniye yine din kültürü öğretmeni, hani Kur'an kursu öğreticisiye yine Kur'an kursu öğreticisi. Dışarıdan hiç tanımayan birinin bakışıyla çok fazla bir şey değişmiyor, ama görev yaptığı kurum içerisinde bunun, ona bir tık daha saygınlık, bir tık daha uzmanlık kazandırdığını ifade edebilirim.(K10)

K10'un ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla, bir ilahiyatçının toplum içindeki konumu ve sosyal algısı önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle ilahiyat eğitimi almış bir kadının mesleki kariyerinde uzmanlaşma yolunda ilerlemesi ve bu süreçte lisansüstü eğitim görmesi, genellikle toplum tarafından olumlu bir şekilde karşılanmaktadır. Bu durum, ilgili kişinin çalıştığı kurum içinde daha fazla itibar görmesine, saygınlık kazanmasına ve uzmanlaşma yolunda adımlar atmasına olanak tanımaktadır. Toplumun bazı kesimlerinin akademisyenliğe olan pozitif bakışının, katılımcıların hoşuna gittiği ve onları motive ettiği de söylenebilir. Bu pozitif algı, ilahiyatçı kadınların kariyerlerinde ilerlemeleri için güçlü bir teşvik kaynağı oluşturmaktadır.¹⁸⁹

Hepimiz, neredeyse aynı fikirdeyiz, bu şekilde düşünüyoruz. Hiçbiri de aralarından çıkıp kadının yeri burası değildir, diyemez. Zaten kendisi de orada. Dolayısıyla bu, kadınla ilgili doğru bilgilerin, kadının bir şekilde akademide olmasının ne anlama geldiği veya bir değeri var mı, yok mu, tartışılması, en azından kendimiz akademisyenlik yaparak bile gösterebiliriz yani. Çünkü bu mobbingler her yerde var. Kadın bir şekilde aşağıda görülüyor. Neden oldu, nereden çıktı? Bu, ciddi tartışılması gereken, tarih okunması gereken bir şey. Vardır, zaten o tarz tarihî çalışmalar. Dolayısıyla bunu, diğer tarafta yönünü değiştirebilecek şekilde biz yapacağız yani. Kadın akademisyenler olarak yapabileceğiz. Belki bunun konuşulması, diyebilirim en büyük deneyim. Bu, soyut bir şey, ama kıymetli bir şey.(K4)

Kadın akademisyenlerin toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinde oynadıkları rol, sadece kendi akademik başarılarıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda bu roller, toplumda kadınların akademik alandaki yerini ve değerini tartışmaya açma işlevi de görür. K4'ün

¹⁸⁹ Ahmet Koç, "Hala Sultan İlahiyat Koleji Mezunlarının Okullarına Yönelik Örgütsel Prestij Algıları", *Turkish Studies-Comparative Religious Studies* null/Volume 15 Issue 4 (Aralık 2020), 629-642.

ifadelerinden anlaşılacağı üzere, kadın akademisyenler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele alarak ve kendi deneyimlerini paylaşarak bu konudaki farkındalığı artırabilirler. Kadın akademisyenler, kendi varlıklarıyla akademik ortamda cinsiyet eşitliği üzerine düşünceleri şekillendirebilir ve bu konudaki tarihsel ve toplumsal dinamikleri sorgulayarak akademik ortamda kadınların konumunu güçlendirebilirler.

Kendi başıma çalışırken, sürekli, bir şeyleri yapamadığımı düşünerek çalışıyordum. Kendimi çok yetersiz hissederek çalışıyordum. Bu, özgüven problemlerinin temeli de aslında kendini yetersiz hissetmek. Toplumda o kadınlara yetersizlik duygusunun yüklenmesi. Bende de vardı tabii. Sadece kadınlıkla ilgili mi? Belki de bilmiyorum. Süreç içerisinde kendimi çok yordum ve çok fazla çalıştım. Çalıştığım konunun haktan fazla çalıştım.(K2)

K2'nin deneyimi, toplumda kadınlara yüklenen yetersizlik duygusunun ve bu duygunun akademik performans üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir örnek sunmaktadır. Toplumun kadınlara yönelik yüklediği yetersizlik duyguları, kadınlarda özgüven problemlerine yol açabilir ve bu durum, akademik süreçlerde kadınların kendilerini daha fazla kanıtlama gereği hissetmelerine neden olabilir. Kadınların akademik başarı yolunda toplumsal normlara karşı mücadele etmeleri, özgüven eksikliklerini aşmak için daha fazla çalışmayı ve kendilerini ispatlama çabalarını içerebilir. Bu deneyim, toplumsal cinsiyet normlarının akademik performans üzerindeki etkilerini ve kadın akademisyenlerin bu normlarla nasıl başa çıktıklarını anlamak için derinlemesine bir bakış açısı sağlamaktadır.

Lisansüstü eğitim, bireyin dinî bilgi ve anlayışını derinleştirerek toplum içindeki konumunu ve statüsünü güçlendirebilir ve saygınlık kazandırabilir. Toplumsal statü, bir bireyin veya bir grubun, toplum içindeki diğer üyeler tarafından verilen toplumsal itibar veya saygınlığı temsil eden bir pozisyonudur. Bu pozisyon, bireyin toplum içindeki konumunu ve ilişkilerini belirler.¹⁹⁰ Dolayısıyla uzmanlaşmanın, bireyin toplumsal algısını ve meslekî kariyerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Toplumun, ilahiyatçı kadınların akademik kariyerlerinde uzmanlaşmalarını ve lisansüstü eğitim süreçlerini genellikle olumlu bir şekilde karşılaması, bu kadınların mesleki itibarlarını ve profesyonel başarılarını destekleyen bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumun akademisyenliğe yönelik pozitif algısı, ilahiyatçı kadınların kariyerlerinde ilerlemeleri için güçlü bir teşvik kaynağı oluşturmaktadır. Bu olumlu bakış açısı, ilahiyatçı

¹⁹⁰ Tuncay Ceylan, "Toplumsal Sistem Analizinde Toplumsal Statü ve Rol / Social Status and Role in the Analysis of Social System", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15/1 (Mart 2012), 93.

kadınların akademik hedeflerine ulaşmalarında motive edici bir rol oynamaktadır. Ancak, bu pozitif algının yanı sıra, toplumun, ilahiyatçı kadınlardan yüksek beklentileri ve geleneksel aile rollerini de eksiksiz yerine getirmelerini talep etmesi, bu kadınlar üzerinde ek bir baskı oluşturmaktadır. Toplumun hem akademik başarı hem de geleneksel toplumsal rollerin dengelenmesi konusundaki yüksek beklentileri, ilahiyatçı kadınların hem mesleki hem de kişisel yaşamlarında denge kurma çabalarını zorlaştırabilir ve bu durum, stres ve yorgunluk gibi olumsuz etkileri beraberinde getirebilir. Sonuç olarak, toplumun ilahiyatçı kadınlara yönelik olumlu algısı, onların akademik kariyerlerinde ilerlemelerini destekleyici bir faktör olarak işlev görürken, aynı zamanda bu algı, toplumsal beklentiler ve geleneksel roller açısından ilahiyatçı kadınlar üzerinde ek sorumluluklar ve baskılar oluşturmaktadır. Bu iki yönlü durum, ilahiyatçı kadınların toplumsal algı ile akademik hedefler arasında bir denge kurma çabalarını sürdürmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

2.4.3. Akademisyenlerle İlişkiler

Eğitim, toplumsal hayata hazır olmayan nesiller üzerinde yetişkinler tarafından uygulanan bir süreç olmasının yanı sıra, kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasını ve toplumun ihtiyaçlarına, hedeflerine ve değerlerine göre yeni nesillerin yetiştirilmesini sağlayarak toplumsal yaşamın sürekliliğini sağlama sanatıdır.¹⁹¹ Eğitimin bir parçası olan akademisyen ise, üniversite veya benzeri yükseköğrenim kurumlarında öğretim görevlisi olarak çalışan, araştırma yaparak bilgi üreten ve kendi alanında özgün çalışmalar gerçekleştiren profesyonel kişidir.¹⁹²

Akademisyenlerin öğrenciler üzerindeki etkileri, disiplinleriyle ilgili bilgi ve deneyimlerini paylaşarak öğrencilerin akademik gelişimlerine olumlu katkı sağlayabilirken, bazı durumlarda da iletişim eksiklikleri veya adaletsiz değerlendirmeler nedeniyle olumsuz etkiler doğurabilmektedir. Bu konuda katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

¹⁹¹ Mustafa E. Erkal, *Sosyoloji* (İstanbul: Der yayınları, 1996), 104; Mustafa Özodaşık, *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923-1950* (Konya: Çizgi Kitabevi, 1999), 11.

¹⁹² Ferhan Odabaşı, Mehmet Fırat, Serkan İzmirli, Serkan Çankaya, Z. Abidin Mısırlı, “Küreselleşen Dünyada Akademisyen Olmak”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/3, (2010), 127-142.

Bunun iki ucu var. Objektif davranırsam, üzüldüğüm noktaları da dile getirmek zorundayım. Elbette katkı sağlıyor, ama komple Polyannacı, çok pozitif, çok müthiş bir cevapla karşılamayacağım bu soruyu. Böyle değil çünkü. Diğer eğitim seviyeleriyle de bağdaştırdığımızda, sonuçta, insan faktörüyle çalıştığımızda, her hocayı ya da hocanın metodunu göz önünde bulundurduğumuzda, elbette sağladığı noktalar olduğu gibi sağlamadığı noktalar da var. Yeterli mi diye bazı sorguladığımız kısımlar var. Sağladığı noktalar, keza en baştaki cevabıma dönüyorum. Akademik donanım, her zaman her yerde, kitabî bilgi, her zaman elde edildiği gibi yeterli olmayabilir. O yüzden hoca faktörü, insan faktörü bizim için örnek. Güzel insanlar, iyi insanlar, İslam'ı sevdiren dindar, gerçek dindar, hakiki, imanına bağlı ve hayatını, sosyal hayatını ya da akademik hayatını, iş hayatını vs. bu etik düzlemde sürdüren insanların iyi bir kimlik inşasıyla beraber, iyi bir örnek olmasıyla sonuçlanacak. Olmayanları elbette var, ama bu yolculuğu başaramamış, farkında olmamış, bu kimliğe sahip olamamış. Bu serüvende maalesef yetersiz kalmış. Belki algıları ya da kendinin, nispetince yetersiz kaldığı noktalarla beraber olumsuz durduğu ya da diğerlerine göre algı seviyesi ya da manevi yönü, daha yüzeysel ve sığ kalan insanlarla olumsuz yönleri elbette var.(K1)

Katılımcımız, ifadelerinde, akademik donanımın önemli olduğunu, ancak bunun tek başına yeterli olmadığını, insan faktörünün de önemli olduğunu vurgulamaktadır. İyi bir örnek olabilen akademisyenlerin, öğrencilere hem bilgi hem de etik değerler kazandırabileceğini belirtmektedir. Aynı zamanda, bazı akademisyenlerin bu beklentileri karşılayamadığını ve eksik kaldığını dile getirmektedir. Kendini güncelleyemeyen, donanımlı olmayan, iletişimi zayıf akademisyenlerin öğrenciye maalesef ki katkı sağlamaktan ziyade ilahiyattan soğutarak, eğitimde sadece dersleri geçmek gibi bir düşünceye itmekte olduğunu ifade etmektedir.¹⁹³ K7, K3 ve K9'da da aynı düşünceleri paylaşmakta ve akademisyenlerin öğrenci üzerindeki hem eğitsel hem de insanî örnek olma etkilerine vurgu yapmaktadır.

Başlarda fazla çekingenlik oldu. Genelde hocalarımız erkek olduğu için biraz daha geri durma, hani edepten ötürü. Biz, bunu edep olarak anlamlandırıyorduk, ama tabii bu bizim sürecimizi aksatan şeylere yol açtı. Çünkü lisansüstünde, danışmanla çok aktif bir iletişimde olman gerekiyor. Yani rahatça ne çalıştığını, neyin nasıl olması gerektiğinin sorularını, izah edebiliyor olman lazım. Bu, birazda şeydir insan ilişkileri. İnsan olarak bir bağ kurman lazım hocayla. Hani hiç bağ kurmadığım birine derdini anlatamazsın akademik bile olsa, bilimsel bile olsa. Arada köprüünün olması lazım. Ben, kendi adıma bunları kurmakta çok zorlanmışım ve bunda kadın olmamın bir etkisi tabii ki de vardı. Erkek öğrenciler, bu kadar çekinmiyorlardı, biraz daha güçlü olabiliyorlardı. Bunu öğrenmem, mesela vakit aldı. Şu anda bile mesela ben, bunu yapıyorum, ama bazen etrafımdan garip bakışlara maruz kaldığımı seziyorum. Hâlbuki ben orada açık iletişim kurmaya çalışıyorum ve doğal olmaya çalışıyorum, bir şekilde o hocayı da germemek adına. Ama mesela benden yaşça çok küçük olan öğrencilerin agresif, tuhaf bakışlarına daha geçen hafta maruz kaldım. Dedim, yani ne bu şimdi! falan ama benden büyüklerin kesinlikle öyle bir şeyine maruz kalmadım. Yani erkek hocalardan bana karşı bir uyarı bir kaç çatma bir geri durma falan, öyle bir şeye maruz kalmadım.(K2)

K2, başlangıçta özellikle erkek hocalarla iletişimde çekingenlik yaşadığını ve bu durumun eğitim süreçlerini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Lisansüstü eğitimde danışmanla aktif iletişimin önemini vurgulayarak, bu iletişimin kurulmasında kişisel bir

¹⁹³ Tanju Gürkan, "Akademisyen olmak", *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi* 2/2 (Mayıs 2018), 440-446.

bağ kurmanın önemine değinmektedir. Ancak kadın olmanın, bu bağı kurmada ek bir zorluk yarattığını, erkek öğrencilere göre daha çekingen ve güçsüz hissettiğini ifade etmektedir. Katılımcı, zamanla bu iletişim becerilerini geliştirdiğini ve şu anda daha rahat iletişim kurabildiğini belirtse de, bazı durumlarda hala çevresinden garip bakışlar aldığını ve bu durumun kendisini rahatsız ettiğini dile getirmektedir. Katılımcı, bu cümlelerle akademisyen-öğrenci ilişkisinde cinsiyetin ve kişisel faktörlerin önemine işaret ederek iletişimdeki zorlukları, cinsiyetin etkilerini ve buna bağlı olarak yaşadığı deneyimleri açık bir şekilde dile getirmektedir.

Danışman kaynaklı sorunlar yaşadım. Ve savunma esnasında gördüm ki tezim aslında 2-3 sene önce bitmiş. Sadece danışmanım, onay vermemiş, yönlendirmemiş. Başka bir hoca, sahip çıktığı için tezi aslında savunabilmişim. Savunma yaptığımda da aslında hocaların hiçbirinin, konuyla hiçbir alakasının olmadığını fark ettim ki bunlar, Türkiye çapında ünlü hocalar yani.(K2)

K2'nin yaşadığı deneyim, akademik danışmanlık süreçlerinde yaşanan sorunları ve bu sorunların akademik başarı üzerindeki etkilerini anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Danışmanlık sürecinde yaşanan yetersizlikler, akademik hiyerarşinin ve danışmanın, akademik süreçlerdeki otoritesinin nasıl işlediğini gözler önüne sermektedir. K2'nin deneyimi, danışmanın konuyla ilgisizliği ve bu ilgisizlik nedeniyle savunma sürecinde karşılaşılan zorluklar, akademik hiyerarşinin yalnızca bilgi ve deneyimle değil, aynı zamanda danışman-öğrenci ilişkilerinin etkinliğiyle de belirlendiğini göstermektedir. Türkiye çapında ünlü hocaların konuyla alakasızlığı, akademik başarıların bazen yeterli danışmanlık desteği olmadan elde edilebileceğini, ancak bu sürecin ne denli zorlu ve adaletsiz olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu durum, akademik danışmanlık ilişkisinin güç dinamikleri ve öğrencinin akademik başarı yolunda karşılaştığı engelleri anlamak için bir örnek teşkil etmektedir.¹⁹⁴

Yüksek lisansta erkek bir hocamız, bir konu hakkında konuşuyordu. Şey diyordu, bunu diyen Kur'an'a göre erkek aldatırsa, kadın affetmeli, ama kadın aldatırsa, erkek affetmemeli demişti. Kur'an'a göre demişti. Ayet falan bir şeyler dedi. Ben de buradan, bu mana çıkmıyor ki, dedim. Yani ne alakası var! O da dedi ki; "Sen, bilmiyorsun. Erkekler, affedemez bu tarz konularda falan." dedi. Ben de dedim ki bu, kültürel bir şey, aldatmak. Yani kişinin kendisine bağlı affedip affetmeyeceği. Belki Norveç'te, Finlandiya'da kadınların aldatması, çok normal bir şey ve erkekler, bunu affediyor. Yani kültürel bir şey olabilir bu. Bunu niye illa kendi Karadeniz kültürünüzle yorumluyorsunuz gibi bir şey demiştim, tam hatırlamıyorum cümlelerimi de. O bağırarak şey demişti bana; "Bu kızın kafasında kavram yok kavram." diye bağırıyordu. Ha şey demişti; "Boynuzlanmak ne demek, biliyor musun?" demişti. Ben de "Ne demek hocam?" dedim bilerek. Bu, o zaman bağırmağa başlamıştı, "Bu kızın kafasında kavram yok kavram." diye. Ve

¹⁹⁴ Ramazan Gürel, "DKAB Öğretmenlerine Göre Lisansüstü Eğitim: Tercih Sebepleri, Süreçler, Sorunlar ve Beklentiler Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/12 (Mart 2020), 131-170.

çok şaşırmıştım. O tavrı da çok tuhaf. Kadın affetmeli, erkek affetmemeli. Ne, böyle mi hüküm verelim! Bir de ben buna çıkışınca bana şey yapmıştı. Ama şöyle; o, bizim hocamız değildi emekli hocalardan biriydi ve bir derse konuk olarak gelmişti. Ama hani herhalde yaşadığım en kötü şey, budur deneyim olarak. (K8)

K8'in yaşadığı deneyim, erkek akademisyenlerin kadın öğrencilerin eleştirel düşünme yetilerini küçümseyen ve cinsiyet temelli normlar üzerinden argümanlarını dayatan bir tutum sergilemesiyle ilgilidir. Bu tür tutumlar, kadın öğrencilerin akademik ifade özgürlüklerini ve entelektüel katkılarını engelleyebilir. Ayrıca, kadın akademisyenlerin bu tür tutumlarla karşılaşması, onların akademik ve profesyonel gelişimlerinde duygusal ve entelektüel engeller oluşturabilir. Akademik çevrelerde, kadınların entelektüel kapasitelerini sorgulayan ve cinsiyet temelli önyargılarla şekillenen tutumlar, kadın akademisyenlerin ve öğrencilerin akademik yeterliliklerini sorgulayan bir atmosfer yaratabilir. Erkek akademisyenlerin kültürel önyargıları, akademik tartışmalarda bilimsel objektiflikten saparak cinsiyet temelli normları dayatabilir ve bu durum, kadın öğrencilerin akademik ifade özgürlüklerini kısıtlayabilir. Bu tür önyargılar, kadınların akademik başarılarını desteklemekte yetersiz kalan bir ortamın işaretçisidir. Kadın öğrencilerin ve akademisyenlerin, bu cinsiyet temelli baskılarla karşılaşmaları, onların entelektüel katkılarının ve kariyer hedeflerinin desteklenmesi gerektiğini vurgular. Ayrıca, pozitif ayrımcılık ve destekleyici yaklaşımlar, cinsiyet temelli engellerin aşılmasında önemli bir rol oynar. K8'in yaşadığı deneyim, bu tür destekleyici yaklaşımların eksikliğinin, kadın akademisyenlerin ve öğrencilerin karşılaştığı zorlukları nasıl derinleştirdiğini göstermektedir.¹⁹⁵

Belli konularda birinci sırada gelen hocalar. Onu gördüğümde, kendime gereksiz yüklediğimi fark etmiştim. Aldığım en büyük ders bu olmuştu. İnsanlar, anlamadıkları için seni görmezden gelebiliyorlar. O noktada, senin, kendi kendini takdir edip yoluna devam edebilmen gerekiyor. İşte öz farkındalık. Özellikle ilahiyat akademisinde suskunluklarının manası o konuyu bilmemeleri. Yetersizlik duygun varsa, o suskunluğu, onaylanmama gibi algılıyorsun, ama bu, tam tersi oluyor. İlahiyatta bu çok fazla.(K2)

K2'nin deneyimi, akademik ortamlarda bilgi hiyerarşisinin bireylerin kendilerini nasıl değerlendirdiği üzerinde derin etkiler yarattığını göstermektedir. Belli konularda uzmanlaşmış hocaların varlığı, bireyler üzerinde kendilerini yetersiz hissetme ve dışsal onay arayışını teşvik edebilir. Ancak K2, bu durumun bilginin derinliğine dair bir değerlendirme değil, kişisel bir öz farkındalık ve kendini takdir etme süreci olarak ele alınması gerektiğini öğrenmiştir. Bu süreç, akademik başarının ve kişisel gelişimin,

¹⁹⁵ Gencay Saatcı - Samet Aksu, "Ayrımcılık Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrisi: Turizm Perspektifinden Bir Değerlendirme", *TÜBAV Bilim Dergisi* 13/1 (Nisan 2020), 111-125.

sadece dışsal başarılar ve onaylardan değil, içsel değerlere ve kişisel motivasyona da bağlı olduğunu vurgulamaktadır.

Lisans ve lisansüstü eğitim sürecinde, öğrenci ile danışman hocası arasındaki iletişim, akademik başarı ve kişisel gelişim için kritik bir rol oynamaktadır. Ancak kadın öğrencilerin, danışman hocalarıyla iletişim kurmada daha çekingen davranışlar sergilediği ve özellikle erkek danışman hocalarla iletişimde daha fazla kopukluk yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu durumun temelinde, toplumsal cinsiyet normları ve kadın-erkek ilişkilerindeki algılar yatmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolü, bireyin biyolojik cinsiyetinin yanı sıra bu cinsiyete uygun davranışları yerine getirme beklentisini içeren bir kavramdır. Kişilerarası iletişim sürecinde, bireyin bu beklentilere uyum sağlayamaması, iletişimde anlam oluşturmayı olumsuz etkileyebilir ve çeşitli iletişim engellerinin ortaya çıkmasına yol açabilir.¹⁹⁶ Kadın öğrencilerin danışman hocalarıyla iletişimde çekingen davranışlar sergilemeleri, eğitim sürecinde karşılaşılan cinsiyetçi önyargıların bir sonucu olabilir. Erkek danışman hocalarla yaşanan iletişim kopuklukları ise, cinsiyet algılarının ve iletişim tarzlarının farklılıklarından kaynaklanabilir. Bu durum, öğrencilerin akademik ve kişisel gelişimlerinde olumsuz etkilere neden olabilirken, aynı zamanda eğitimcilerin de farkındalık düzeyini artırmayı gerektirmektedir. Bireysel ve toplumsal bilimsel gelişimin en iyi şekilde ilerlemesi için, danışmanların rolü ve danışan-danışman ilişkilerinin akademik ve evrensel etik kurallara uygun olarak yürütülmesi kritik öneme sahiptir. Bu, bilimsel çalışmaların doğru ve güvenilir bir şekilde yürütülmesini ve sonuçların topluma fayda sağlamasını sağlar.¹⁹⁷ Eğitimcilerin, öğrencilerle sağlam ve güçlü bir iletişim kurmaları sadece akademik sorunların çözümüne değil, aynı zamanda öğrencilerin bireysel sıkıntılarını da hızla çözüme kavuşturmalarına olanak tanır. Bu bağlamda, cinsiyet ayrımcılığının ve toplumsal cinsiyet normlarının eğitim sürecine olan etkileri önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramıyla, bireylerin fırsatları eşit şekilde kullanma, kaynakların adil bir şekilde dağıtılması, verilen hizmetlerden cinsiyet nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmama ve kadın ile erkeğin toplumsal yaşamın her

¹⁹⁶ Derya Gül Ünlü, “Kişilerarası İletişim Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Kimliği Kalıp yargılarının Belirlenmesi: İletişim Kaynağının Beden Dili Üzerinden Bir İnceleme”, *Erciyes İletişim Dergisi* 6/1 (Ocak 2019), 243-262.

¹⁹⁷ Yusuf Bayraktutan, “Akademik Danışmanlık: İdealler ve Gözlemler”, *Sakarya İktisat Dergisi* 12/4 (Aralık 2023), 599.

alanında eşit katılımı ve fırsatlara eşit erişimi anlaşılmalıdır. Bu kavramın odaklandığı nokta, kadın ve erkeğin eşit olması değil, fırsatlara erişimde herhangi bir cinsiyet ayrıcalığının olmaması ve fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır.¹⁹⁸ Bu sebeple kadın öğrencilerin ve erkek öğrencilerin eğitim sürecinde eşit ve adaletli bir iletişim ortamında bulunmaları, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha sağlıklı bir eğitim ortamı oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

2.5. Hedefler

Akademisyenliğin niteliklerinin kadın ve erkek şeklinde cinsiyete göre değişmesi toplumdaki ayrımcılığın ve eşitsizliğin göstergesidir. Akademideki ayrımcılığın temel nedeni, cinsiyete dayalı işbölümünün devam etmesidir. Geleneksel kadın ve erkek rollerinin akademide sürdürülmesi beklentisi, kadınları akademik ortamda dışlanmış konumuna sokmaktadır. Görüşülen akademisyenler, cinsiyet eşitsizliğinin varlığı konusunda hemfikirdir. Özellikle taşra bölgelerinde kadın olmanın bu eşitsizliği daha da artırdığı ifade edilmektedir. Ancak, tüm bu zorluklara rağmen katılımcıların belirli hedefleri ve idealleri bulunmaktadır.

Tez çalışmamızın önemli kategorilerinden biri, "hedefler" kategorisidir. İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin deneyimlerine odaklanan bu çalışmada, hedefler kategorisi altında dört ana unsur öne çıkmaktadır: “Görünür olmak”, “akademik yeterlilik”, “vizyon sahibi olmak” ve “farklı bakış açılarına sahip olmak”. Bu unsurlar, kadın öğrencilerin akademik kariyerlerinde belirledikleri hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için geliştirdikleri stratejileri anlamaya yönelik temel kodları temsil etmektedir.

2.5.1. Görünür Olmak

Kadın akademisyenlerin nitelikleri kategorisi altında önemli bir kategori olan "görünür olmak", kadın akademisyenlerin mesleki başarılarının ve katkılarının daha geniş bir kitleye tanıtılması ve takdir edilmesi gerekliliği açısından önemli görmektedir.

¹⁹⁸ Elif Savaşkan, “Kadın Yöneticiler Açısından Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Üzerine Kavramsal Bir Çalışma”, *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 5/2 (Aralık 2019), 1-23.

Görünür olmak, akademik çevrede kadınların seslerinin duyulmasını sağlayarak cinsiyet eşitsizliğiyle mücadelede önemli bir adımdır. Bu konuda katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

K5, kadın ilahiyatçıların toplumda nasıl görünmeleri gerektiği konusunda belirli beklenti ve önerilerini şu şekilde yansıtmaktadır:

Bir kadın ilahiyatçı dışarıda çok vakur olmalı, çok böyle kendinden emin, çok öz sözlü olmalı diye düşünüyorum. Yani özellikle çok yakın arkadaş çevresinin dışında olduğu zaman tabii ki bu. Yani kendini kısıtlamamalı, kapatmamalı anlamında söylemiyorum bunu. İnsanlarda da böyle beklenti var. Bu ilahiyatçı. Dini temsil ettiğini söylüyor. Söyledikleriyle çelişmemesi anlamında vakur durması, giyimine, konuşmasına dikkat etmesi, en önemli özelliği olduğunu düşünüyorum. Bizim yıllardan beri camilerimizde imamlarımız, vaizlerimiz yani din noktasında hitap eden kesim erkekler olduğu için ama kadınlar bu alanda nispeten daha az. Varlıklarını daha yeni artırdılar bu alanda. O yüzden kadın ilahiyatçılarımızın eğitimine daha önemiyet vermeleri ve toplum içinde daha görünür olmaları gerektiğini düşünüyorum. Yani illa görev gelmesini beklemeden çalışmalı. Görev gelmiyorsa bile kendisi takip ederek; “Ben şurada sohbet etmek istiyorum veya KYK’ya gidip gençlerle muhabbet etmek istiyorum.” tarzında girişimlerde bulunması gerektiğini düşünüyorum, kadın ilahiyatçıların.(K5)

Katılımcı, kadın ilahiyatçıların toplumda daha görünür olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bu hedef, kadın ilahiyatçıların sadece eğitim süreçlerinde değil, aynı zamanda toplumda aktif bir şekilde yer alarak dini temsil etmeleri ve toplumla etkileşimde bulunmaları gerektiğini ifade eder. Katılımcı, kadın ilahiyatçıların, görev beklemeden kendi girişimlerini gerçekleştirerek örneğin sohbetler düzenlemeleri veya gençlerle etkinlikler yapmaları gerektiğini belirtmektedir. Bu hedef, kadın ilahiyatçıların toplumsal görünürlüklerini artırarak dini bilgi ve tecrübelerini daha geniş kitlelerle paylaşmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.¹⁹⁹ Ayrıca, vakur bir duruş ve kendinden emin bir tavır sergilemenin, ilahiyatçıların toplumsal algısını güçlendiren önemli bir özellik olduğunu ifade etmektedir. Katılımcı, kadın ilahiyatçıların toplumsal görünürlüklerini artırmalarını ve girişimcilik ruhuyla aktif toplumsal rol almalarını hedeflemektedir. Bu hedefler, kadın ilahiyatçıların ilahiyat alanında etkili bir şekilde yer almalarını ve toplumsal değişim süreçlerine katkıda bulunmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

K5 diğer ifadelerinde, akademide kadınların erkeklere göre daha az aktif olduklarını ve daha az göründüklerini şu sözleriyle ortaya koymaktadır:

¹⁹⁹ Vahdeddin Şimşek, “Prof. Dr. Beyza Bilgin’e Armağan Beyza Bilgin’de Din Eğitimi, Din Eğitiminde Beyza Bilgin”, *Dini Araştırmalar* 23/58 (Din Eğitimi: Prof. Dr. Beyza Bilgin Özel Sayısı) (Kasım 2020), 201.

Kadınlar, aktiflik konusunda daha gerideler erkeklere göre. Benim bir hocam var üniversitede. Hani insan için dersin ya gözleri felfecir okuyor diye, öyle bir hoca. TÜBİTAK'ın burs projelerinden haberdar, her şeyden haberdar. Ben, diyor şunu yapacağım, bunu yapacağım. Böyle ortamlara giriyor, çıkıyor. Akademik sempozyumlarda bulunuyor. Onun durumuna uyan her şeyden haberi var. Ama mesela kadınlar biraz daha kendi kulvarlarında. Benim alanım bu, buradan ilerleyeyim. Hani böyle şey yapmıyorlar, tabiri caizse diğer alanlara saldırmıyorlar, ama erkeklerde bu daha fazla, yüksek diye düşünüyorum. İkincisi de akademide kalmak. Şöyle söyleyeyim yüksek lisans, doktora yaparken de öyle ama görev olarak akademide kalmak açıkçası kadınlar için biraz daha zor oluyor. Çünkü bir aile kuruyorsun, çoluk çocuk oluyor vs. kadınların görevleri de çok fazla olduğu için akademi dışında akademiye girme konusunda çekimser olduklarını düşünüyorum, ben.(K5)

Katılımcı, kadın ilahiyatçıların görünür olma konusundaki zorluklarına dikkat çekerek, erkek akademisyenlere kıyasla daha az aktif olduklarını ve bu sorunun çözülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kadın ilahiyatçıların akademik etkinliklerde daha görünür olmalarını, alanlar arası etkileşimler kurarak kendilerini geliştirmelerini ve akademik kariyerlerinde daha kalıcı olmalarını hedeflemektedir. Ayrıca, kadın ilahiyatçıların girişimcilik ruhuyla kendi projelerini başlatmaları ve toplumsal katkılarda bulunmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Kadın ilahiyatçıların toplumsal ve akademik alanlarda görünür olmalarının büyük bir önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Bu hedef, kadın ilahiyatçıların yalnızca eğitim süreçlerinde değil, toplumda da aktif ve görünür bir rol üstlenmelerini amaçlamaktadır. Kadın ilahiyatçılar, toplumsal görünürlüklerini artırmak, vakur ve kendinden emin bir tavır sergilemek ve girişimcilik ruhuyla toplumsal katkılarda bulunmak için kendi projelerini başlatmalı, sohbetler düzenlemeli ve gençlerle etkinlikler gerçekleştirmelidirler. Ayrıca, erkek akademisyenlere kıyasla kadın ilahiyatçıların daha az aktif olduğu ve bu eşitsizliğin çözülmesi gerektiği belirtilmektedir.²⁰⁰ Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, aileden başlayarak iş yaşamında ve genel toplumda sağlanması, bireylerin refahını ve yaşam tatminini olumlu yönde etkileyecektir. Kadın ilahiyatçıların akademik etkinliklerde daha görünür olmaları, alanlar arası etkileşimler kurarak kendilerini geliştirmeleri ve akademik kariyerlerinde sürdürülebilir başarı elde etmeleri gerektiği önerilmektedir. Bu hedefler, kadın ilahiyatçıların toplumsal değişim süreçlerine katkıda bulunmalarını ve dini bilgi ile tecrübelerini daha geniş kitlelere ulaştırmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

²⁰⁰ Havva Çevikbaş - Ahmet Soyger, "Nilüfer Göle'nin Eserlerinde Kadın", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49 (Aralık 2022), 256-270.

2.5.2. Akademik Yeterlilik

“2001-2015 yılları arasında TÜBA ve TÜBİTAK ödülü almış 30 akademisyenle yapılan mülakatlar, içerik analiziyle değerlendirilmiş ve 36 farklı yetkinlik belirlenmiştir. Bu yetkinlikler bilimsel, mesleki, kişisel ve ilişkisel olmak üzere dört ana grupta sınıflandırılmıştır. Bilimsel yetkinliklerde düşünme becerileri, bilimsel yeterlilik ve özgün araştırma soruları belirleme önem kazanmaktadır. Mesleki yetkinliklerde araştırma ve öğrenme, sunum yapma ve yazma becerileri öne çıkmaktadır. Kişisel yetkinliklerde planlı ve disiplinli olma ile sabır ve kararlılık vurgulanırken, ilişkisel yetkinliklerde kültürlerarası etkileşim ve takım içi ilişkiler geliştirme yetkinlikleri özellikle değerlendirilmiştir”.²⁰¹ Bu konuda katılımcılarımız şunları dile getirmiştir;

Akademik yetkinlik ya da bilimsel derinlik, yani kendi alanında bir ilahiyatçı akademisyen, diyelim ki; İslâm tarihçisi ya da benim gibi, İslam felsefesi ya da kelim çalışıyor fark etmez. Çalıştığı alanda gerçekten uzman olması. Sanırım en temel nitelik, bunu sayabilirim yani. Uzmanlığını yapmış olması. Diğer yönler bakacak olursak; karakter, biraz kişinin kendisiyle alakalı, yani bir insan ilahiyatçıdır diye işte ahlaklı olmalı, bir insan ilahiyatçı diye güler yüzlü olmalı, iyi olmalı diyemiyorum. Çünkü bunlar ilahiyatçı olsan da olmasan da zaten sahip olman gereken şeyler ya da sahip değilsen sahip değilsindir. Hani böyle bir mesele. O yüzden bunu çok söyleyemeyeceğim.(K3)

Katılımcının ifadeleri, "hedefler" başlığı altında değerlendirildiğinde, akademik yetkinlik ve bilimsel derinlik konusundaki hedeflerin ön planda olduğunu göstermektedir. Katılımcı, bir ilahiyatçı akademisyenin çalıştığı alanda gerçekten uzman olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu, katılımcının en temel nitelik olarak gördüğü ve akademik hedeflerin başında gelen unsurdur. Katılımcı, ahlak ve karakter gibi niteliklerin ise ilahiyatçı olmaktan bağımsız olarak her bireyde bulunması gereken özellikler olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar, ilahiyat alanında derinlemesine bilgi sahibi olma ve kendi uzmanlık alanlarında yetkinleşme hedefi taşımaktadır. Bu hedefler, onların akademik kariyerlerinde ilerlemelerini ve topluma katkıda bulunmalarını sağlamaktadır.

En büyük sorunumuz bence eğitim şekli başta bu fiziksel bir durum. Ama insanî faktör, hem konuştuğum gibi ikinci boyutta insan faktörü, hoca boyutu. Bir alanda bir hocayla onun yöntemiyle bir dersi bir alanı, bir yöntemi yeni bir bakış açısıyla çok sevdiğiniz gibi, bambaşka bir yerde, şartların değişmesiyle, zorunlu bulunduğumuz ortamlarda bırakabilme ihtimalimiz var. Muhatap kitlenin özelliklerinin göz ardı edilmesi, karşıdaki kişinin birçok konuda yetemiyor oluşu, ifade eksikliği, üslup yetersizliği daha doğrusu gibi birçok boyut bunun nedenini hatta sonucunun da gerçekliğini gösterir. Bütün sorunların çözümü aslında güncellemekle, kişinin hem kendisini hem yeteneklerini hem şartların güncellenmesiyle beraber o gördüğü gerçekliği

²⁰¹ Olca Sürgevil vd., “Sosyal Bilimler Alanında Çalışan Akademisyenlerin Yetkinliklerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 20/2 (Aralık 2019), 403-429.

kendisine uyarlamasıyla beraber mümkün. Başarı da böyle sağlanabilir zaten. Yoksa yüz yıl öncesi yazılmış kitapları okuyarak ya da onların kitaptan ezberlenmesini isteyerek yapılan bir eğitimde hiçbir gelişmişlik olmaz. Bilginin aktarılması ya da o ufkun kazandırılması, öncelikle esastır bana göre. Kitabî bilgiler her zaman değişir, bilimsel bilgiler de keza öyle biliyoruz. O yüzden güncellemek, kişinin iyileşmesinin başıdır. Eğitim sorununa dönersek; güncelleme yetersizliği, gerçekleri göz ardı etme, sürekli ezberci bakış açısına sahip hocaların fazlalığı ve öğrencinin de maalesef ona mahkûm olması gibi maddeler sıralayabilirim. Bunların değişmesi lazım mutlaka.(K1)

Katılımcının ifadeleri, "hedefler" başlığı altında değerlendirildiğinde, eğitimde güncelleme ve yenilik yapmanın önemi vurgulanmaktadır. Katılımcı, fiziksel koşulların ve insan faktörünün eğitimdeki en büyük sorunlar olduğunu belirterek, özellikle öğretim yöntemlerinde ve öğretmen-öğrenci ilişkisinde güncelleme yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Katılımcı, eğitimde başarıyı sağlamak için hem bireysel hem de sistematik olarak sürekli güncellenmenin şart olduğunu vurgulamaktadır. Öğretim yöntemlerinin ve materyallerinin yenilenmesi, bilginin sürekli güncellenmesi gerektiğini belirterek, öğrencilerin daha güncel ve geçerli bilgilerle donatılmasını amaçlamaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin ve öğrencilerin kendilerini sürekli geliştirmeleri, yeni yöntemler ve bakış açıları benimsemeleri gerektiğini ifade etmektedir. Ezberci eğitimin yetersiz olduğunu ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini savunurken, eğitimde gerçeklerin göz ardı edilmemesi ve mevcut şartlara uygun modeller benimsenmesi gerektiğini de vurgulamaktadır.

Katılımcıların ifadeleri ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin akademik hedeflerinin ve bu hedeflere ulaşmada karşılaştıkları zorlukların net bir resmini çizmektedir. Eğitimde güncelleme ihtiyacı, kişisel ve akademik gelişim, ezberci eğitimden uzaklaşma ve gerçeklere dayalı eğitim gibi unsurlar, bu öğrencilerin hem bireysel hem de sistematik olarak kendilerini sürekli geliştirme gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kadın öğrenciler, güncel ve geçerli bilgilerle donatılmak, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek ve eğitim süreçlerinde daha yenilikçi ve uygulanabilir yöntemler benimsemek istemektedirler. Tüm bu hedefler, onların ilahiyat alanında daha yetkin, etkili ve başarılı bireyler olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, eğitim sisteminin yenilenmesi ve bireylerin kendilerini sürekli güncellemeleri, ilahiyat alanında lisansüstü eğitim gören kadın öğrencilerin akademik başarılarını ve toplumsal katkılarını artıracaktır. Her meslekte olduğu gibi, akademik alanda da alan uzmanlığı son derece önemlidir. Bir akademisyenin, kendi alanında uzmanlaşması, bilgileri derinlemesine analiz edebilmesi, öğrencilere etkili bir şekilde aktarabilmesi, sürekli

araştırma yapabilmesi ve güncel bilgilerle donanımlı olabilmesi gerekmektedir. Alan uzmanlığına sahip eğitimciler, bilgileri daha sağlam temeller üzerine inşa ederek öğrencilerine aktarabilirler. Öğrencilere doğru yönlendirme yapabilir, onların ilgi alanlarına göre rehberlik edebilirler. Bu durum, öğrencilerin konuya olan ilgilerini artırırken, bilgiyi daha derinlemesine anlamalarını sağlar. Yüksek bilgi düzeyine sahip eğitimciler, özgüvenli, girişimci ve aktif bir tavır sergileyebilirler. Bu özellikleriyle sadece akademik alanda değil, aynı zamanda öğrencilerin gözünde de saygınlık kazanırlar. Öğrenciler, bu tür eğitimcilerle çalışmaktan motivasyon ve ilham alır; onların liderliği altında gelişim gösterirler. Akademisyenler, yaptıkları bilimsel çalışmalarla toplumsal gelişime katkı sağlamanın yanı sıra topluma örnek olma gibi önemli bir rol de üstlenmektedirler.²⁰² Dolayısıyla bir akademisyenin başarısı, sadece bilgi birikimiyle değil, bu bilgileri etkili bir şekilde aktarabilme yeteneğiyle de ölçülür. Alanında uzmanlaşma süreci, sürekli öğrenme ve güncel kalma gayreti gerektirir. Bu şekilde, eğitimciler öğrencilere sadece bilgi aktarmakla kalmaz, aynı zamanda onları geleceğe hazırlayan bir rehber rolü üstlenirler.

2.5.3. Vizyon Sahibi Olmak

Vizyon, uzak geleceği bugünden planlamaktır. Gelecekte oluşabilecek veya yaratılabilecek bir durumu şimdiden hayal etmektir. Vizyon, sanki o gelecekte yaşıyormuşuz gibi ulaşılmak istenen durumu ayrıntılı bir şekilde belirlemektir. Bu, stratejiler, hedefler, projeler ve girişim fikirlerinin toplandığı bir çatı oluşturur.²⁰³ Katılımcılar, ilahiyatçılardan beklenen hedeflerin vizyon sahibi olma bağlamında geniş bir bakış açısına sahip olmaları, düşünce üretebilmeleri ve net hedefler belirleyip bu hedeflere ulaşmak için kararlılıkla çalışmalarını gerektiğini şu şekilde vurgulamaktadırlar.

Dar düşünmüyor olması lazım. Kafasının işliyor, çalışıyor olması lazım. Pratik sonuçlar, pratik çareler ürettiyor olması lazım. Hem ilahiyatçı akademisyenlerin bunu yapıyor olması lazım, fikir üretmek açısından. Mezun ilahiyatçılar da diyanette, şurada, burada görev aldıklarında, onlar da zaten o pratik sonuçları üretmek zorunda kalıyorlar. Dini öğrenmek için sürekli onlara soru soruluyor. Onlara basitçe anlaşılabilir şekilde konuşabiliyor olmaları lazım. Ya bir kadın

²⁰² Meral Erdirençelebi - Berrin Filizöz, “Meslek Etiği ve Akademisyenlerin Etik Değerleri Üzerine Nicel Bir Araştırma”, *OPUS International Journal of Society Researches* 14/20 (Aralık 2019), 1228-1258.

²⁰³ Serap Benligiray, “Bir Vizyon Geliştirme ve Gerçekleştirme Yaklaşımı”, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 16/1 (Aralık 2000), 167-189.

ilahiyatçıdan ben kafasının işliyor olmasını, düşünce üretebiliyor olmasını, belli bir hedefinin olması ve o hedef için sıkı bir çalışma azmine sahip olmasını beklerim. Benim beklentim bu.(K2)

Katılımcı, ilahiyatçılardan geniş bir bakış açısına sahip olmalarını, hem akademik hem de pratik alanda düşünce üretebilmelerini, görev aldıkları yerlerde pratik çözümler geliştirmelerini, dini bilgiyi basit ve anlaşılır bir şekilde iletebilmelerini ve net hedefler belirleyip bu hedeflere ulaşmak için kararlı bir şekilde çalışmalarını gerektiğini vurgulamaktadır. Bu hedefler, ilahiyatçıların etkili, yaratıcı ve yenilikçi çözümler sunmalarını, toplumsal sorunlara çözüm üretmelerini ve başarılı bir akademik ve pratik kariyer yürütmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

Kadın akademisyenlerin kendilerine hedef belirleyerek bu hedefleri doğrultusunda azimle çalışması akademi dünyasında daha fazla yer edinmesi adına önemlidir. Yaşamdaki belirsizlikler, kariyer kararları ve kariyer yaşamı dâhil olmak üzere hayatın her alanını etkiler. Araştırmalar, belirsizliğe tahammül edemeyen kişilerin girişimcilik eğilimlerinin azaldığını ve girişimcilerin belirsizlikle daha iyi başa çıktığını göstermektedir.²⁰⁴ Vizyon sahibi olma, bu öğrencilerin geleceğe yönelik net hedeflere sahip olmalarının ve bu hedeflere ulaşmak için gösterdikleri çabaların önemini vurgulamaktadır. Katılımcılar, vizyon sahibi olmanın kariyerlerinde ilerlemelerine ve akademik başarılarını artırmalarına katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Özellikle ilahiyat alanında eğitim gören kadın öğrenciler, toplumsal ve akademik alanda karşılaştıkları zorlukları aşmak için güçlü bir vizyona sahip olmanın kendilerine rehberlik ettiğini ifade etmişlerdir. Vizyon sahibi olma, bu öğrencilerin akademik ve profesyonel hayatlarında yenilikçi fikirler geliştirmelerine ve karşılaştıkları sorunlara yaratıcı çözümler bulmalarına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin deneyimleri, vizyon sahibi olmanın akademik başarı ve kişisel gelişim açısından hayati bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

2.5.4. Farklı Bakış Açısına Sahip Olmak

Yaşamdaki olayların anlam ve değeri, kişinin bakış açısına göre şekillenir. Olayların iyi, kötü, doğru, yanlış, güzel veya çirkin olarak değerlendirilmesi, bireyin bakış açısına bağlıdır. Aynı resme bakan farklı insanların çeşitli anlamlar çıkarması

²⁰⁴ Fidan Korkut Owen, "Belirsizlik ve Kariyer Davranışları", *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi* 4/2 (Aralık 2021), 36-60.

gibi, olaylara dair algılar da farklıdır. Tek bir bakış açısı, olayın sadece bir boyutunu yansıtır; olaylara farklı açılardan bakmak, durumu daha kapsamlı anlamamızı sağlar. Bu bağlamda, tek bir bakış açısının yalnızca olayın bir boyutunu yansıttığı ve olayın tamamını kapsamadığı söylenebilir.²⁰⁵ Katılımcılarımız bu konuda şunları belirtmiştir;

Kadın söyleminin, ilahiyat camiasında tartışılıyor olması ve bunların, kadınların eliyle yapılmaya başlanması ve bu varlıklarıyla, duruşlarıyla yeni bir ilahiyatlarda kadın da olunabilinir o alanı açmaları bence çok önemli. Orada var olmalı. Bütün kadınlar için geçerli değil de genel olarak özellikle Müslüman kadın olmanın bilincinde olan kadınlardan bahsediyorum. Varlıkların olması bile çok önemli bir şey yani rahatsız ediyor olmaları. Şöyle ben, 2002 yılında mezun olduğumda benim bir hocam vardı, Arapça hocası. Beni asistanı olarak almak istiyordu. Dekana bunu ifade etti. Dekan dedi ki; “Biz kadın ilahiyatçı istemiyoruz ve kadınların ilahiyata gelmesinin doğru olmadığını düşünüyoruz.” Şu anda ilahiyatlarda kadınların olması o zihniyete karşı açılmış bir savaştır, aslında aynı zamanda. Özellikle İslam’da kadınla ilgili tartışmaların olması ve bunların kadınların eliyle yapılıyor olması çok önemli. Çünkü şimdiye kadar hep erkekler kadınların hakkında kadınlar için konuştu. Kitaplara baktığımızda sürekli kadınlar hakkında konuşan onların nasıl olması gerektiği konusunda karar vericiler erkeklerdi ve hep kendi istekleri doğrultusunda bunları yaptılar. Şimdi din, erkelerin tekelinde değil, kadınlar da bu alanda söyleyecekleri ve yapacakları çok şeyin olduğunu da böylelikle göstermiş oluyorlar.(K9)

Katılımcı, kadınların ilahiyat camiasında var olmalarının ve kendi seslerini duyurabilmelerinin önemini vurgulamaktadır. Bu hedefler, ilahiyat alanında kadınların görünür olmalarını, kendi söylemlerini oluşturabilmelerini, etkili bir şekilde rol almalarını ve bilinçli bir katılım sağlanmasını amaçlamaktadır. Ayrıca, kadınların toplumsal ve dini tartışmalarda aktif roller üstlenmeleri ve dini bilgi üretiminde katkıda bulunmaları gerektiği belirtilmektedir. Bu hedefler, kadınların ilahiyat camiasında etkili bir varlık göstermelerini ve toplumsal değişim süreçlerinde önemli bir rol oynamalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Kadın ilahiyatçıların toplumsal ve akademik alanda daha görünür olmaları gerektiği düşüncesi ön plandadır. Bu hedef, kadın ilahiyatçıların hem eğitim süreçlerinde hem de toplumda aktif roller üstlenmelerini, dini temsil etmelerini ve toplumsal etkileşimlerde bulunmalarını kapsamaktadır. Eğitimde, kadın ilahiyatçıların kendi projelerini başlatarak sohbetler düzenlemeleri veya gençlerle etkinlikler yapmaları, toplumsal görünürlüklerini artırarak dini bilgi ve tecrübelerini geniş kitlelere ulaştırmalarına olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda vakur ve kendinden emin bir duruş sergilemek, ilahiyatçıların toplumsal algısını güçlendiren bir özellik olarak görülmektedir. Bir ilahiyatçının akademik başarı için gerçek bir uzmanlık geliştirmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Akademik yeterlilik, ilahiyat alanında derinlemesine bilgi

²⁰⁵ Murat Keçe, “Tarihsel Düşünme Becerileri İle Tarih Okuryazarlığı Becerilerinin Karşılaştırılması” Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 7/3, (Şubat 2016), 108-122.

sahibi olmayı, sürekli araştırma yapmayı ve bilgileri etkili bir şekilde aktarabilmeyi gerektirir. Kadın ilahiyatçıların akademik etkinliklerde daha görünür olmaları, alanlar arası etkileşimler kurarak kendilerini geliştirmeleri ve uzun vadeli akademik başarıya ulaşmaları bu hedefin merkezindedir. Vizyon sahibi olmak, akademik ve profesyonel hayatta yenilikçi fikirler geliştirilmesine, karşılaşılan sorunlara yaratıcı çözümler bulunmasına ve kariyer yolunda ilerlemeye katkı sağlar. Bu bağlamda, vizyon sahibi olmanın, akademik başarı ve kişisel gelişim için hayatî bir unsur olduğu düşünülmektedir. Kadın ilahiyatçıların toplumsal ve dini meselelerde getirdikleri yeni perspektifler, ilahiyat alanında daha kapsayıcı ve zenginleştirici bir tartışma ortamı oluşturmaktadır.²⁰⁶ Toplumsal konularda sessiz kalan veya erkeklerin tekeline aldığı meseleleri cesurca tartışabilme ve eleştirebilme yeteneği, ilahiyat eğitiminde ve toplumsal değişim süreçlerinde çeşitlilik ve zenginlik getirdiği düşünülmektedir. Bu sebeple kadın ilahiyatçılar, kadın hakları ve eşitlik mücadelesinde etkili bir rol oynamaktadırlar. Kadın ilahiyatçıların toplumsal görünürlüklerini artırmaları, akademik yeterliliklerini derinleştirmeleri, vizyon sahibi olmaları ve farklı bakış açıları sunarak toplumsal değişim süreçlerinde aktif rol almaları gerektiği ifade edilmektedir. Bu hedefler, kadın ilahiyatçıların ilahiyat alanında daha etkili ve başarılı bireyler olmalarını, aynı zamanda toplumsal ve akademik katkılarını güçlendirmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

2.6. Kazanımlar

Tez çalışmamızın önemli kategorilerinden biri olan "kazanımlar" kategorisi, ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin deneyimlerine odaklanmaktadır. Bu kategori, katılımcıların akademik ve kişisel gelişim süreçlerini derinlemesine inceleyerek beş ana unsuru öne çıkarmaktadır: “uzmanlaşmak”, “kendini ifade edebilmek”, “tekâmül”, “duyarlılık” ve “toplumsal dönüşüm”. Bu unsurlar, kadın öğrencilerin ilahiyat alanındaki lisansüstü eğitim yolculuklarında elde ettikleri başarıları ve kazanımları kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

²⁰⁶ Sevgi Yıldız, “Türkiye’de Kadın Akademisyen Olmak”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 1 (Nisan 2018), 29-40.

2.6.1. Uzmanlaşmak

Bir meslek alanında yetkin ustaların, mesleği öğrenmek ve gelecekte icra etmek isteyenlere, sanatın veya zanaatın inceliklerini düzenli ve sistematik bir diyalog ortamında aktarması nasıl önemliyse, yüksek lisansla başlayan akademik uzmanlaşma süreci de birikimli öğretim üyelerinin etik çerçevede sağladığı katkıları gerektirir. Bu süreç, öğrencilerin alanlarında derinlemesine bilgi ve beceri kazanmalarını sağlar ve onları gelecekteki akademik ve mesleki hayatlarına hazırlar.²⁰⁷ Bu konuda katılımcıların dile getirdiği düşünceler ise genellikle şu şekildedir.

Ben edebiyatçıyım ve edebiyata dair deneme tarzı, mektup tarzı, şiir tarzı yazılarım oldu ve kendimi bu alanda başarılı ve iyi hissediyordum. Akademik anlamda bir konuyu derinlemesine araştırma ve onu analiz etme becerisi elde ettim. Bu bence güzel bir deneyim oldu. Yani bir alana derinlemesine girip o alanın her şeyine hâkim olup o alanla ilgili akademik anlamda yazı yazma becerisi, bence benim için en büyük deneyim o oldu. Çünkü ben yazmayı seven bir insanım. Üniversite hayatımdan önce de hep yazıyla meşgul olan birisiydim, edebiyat yazılarımla. Hatta dergilerde falan çok yazmışımdır. Bu akademik anlamda yazabilme, bu yetkinliği sağlamak benim için özel bir deneyim oldu. Tabii ki onun haricinde yurtdışı deneyimim oldu, alanında baba dediğimiz çok yetkin insanlarla görüşme deneyimim oldu, ama en özeli buydu.(K6)

K6, akademik ve kişisel gelişim süreçlerinde kazandığı deneyimlerin derinlemesine bir uzmanlaşma sürecini nasıl desteklediğini ortaya koymaktadır. K6, edebiyat alanındaki yazı geçmişini ve bu alanda edindiği deneyimleri, akademik anlamda derinlemesine araştırma ve analiz yapma becerisi kazandığını ifade ederek bu süreçte kendisini nasıl başarılı ve tatmin olmuş hissettiğini anlatmaktadır. Edebiyat yazılarımla başlayan tutkusunun, üniversite hayatında akademik yazma becerisine dönüşmesi, K6 için en büyük kazanımlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu süreç, yalnızca yazma yetkinliğini değil, aynı zamanda akademik konuları derinlemesine inceleme ve analiz etme becerisini de geliştirmiştir. K6'nın yazma tutkusunun akademik başarıya dönüşmesi, derinlemesine bir uzmanlaşma sürecinin nasıl gerçekleştiğini ve bu süreçte edindiği bilgi ve becerilerin kişisel tatminini nasıl artırdığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, K6'nın uluslararası deneyim ve yetkin kişilerle görüşme fırsatlarının da önemli olduğunu ancak akademik yazma becerisinin en öznel ve kişisel deneyim olduğunu belirtmesi, uzmanlaşma sürecinin çeşitliliğini ve derinliğini yansıtmaktadır. Yurt dışında edinilen deneyim ve alanında yetkin kişilere erişim, K6'nın profesyonel gelişimini destekleyici unsurlar olarak görülürken, akademik yazma yetkinliği, onun uzmanlaşma yolculuğunda en değerli ve kişisel olarak anlamlı

²⁰⁷ Bayraktutan, “Akademik Danışmanlık İdealler ve Gözlemler”, 599.

bir kazanım olarak değerlendirilmiştir. K6'nın bu deneyimlerden elde ettiği derinlemesine bilgi ve analiz becerisi, akademik başarı ve kişisel tatmin açısından en önemli kazanımı oluştururken, diğer deneyimler bu süreci zenginleştirici katkılar sağlamıştır.

2.6.2. Kendini İfade Edebilmek

Günümüz dünyasında bireylerin hem günlük yaşamlarında hem de iş hayatlarında başarılı olabilmeleri, büyük ölçüde duygu ve davranışlarını kontrol edebilme yeteneklerine ve kendilerini doğru bir biçimde ifade edebilmelerine bağlıdır. Duygularını değerlendirme, onları yönetme ve iletişim kurarken kendini ifade edebilme gibi özellikler aile ortamında geliştirilmeye başlasa da, çevresel faktörlerin desteğiyle şekillenip değişebilir. Bu değişimin olumlu veya olumsuz yönde seyretmesi ise dış çevresel faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Bu bağlamda, eğitimin ve öğretimin günümüzdeki işlevi daha iyi anlaşılmaktadır.²⁰⁸ Bu noktada, lisansüstü eğitimin kendini ifade etme yeteneğini geliştirmedeki önemi yadsınamaz; çünkü bu eğitim aşaması, bireylere derinlemesine bilgi ve eleştirel düşünme becerileri kazandırarak, etkili iletişim kurma ve duygusal zekâ geliştirme konusunda önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu konuda katılımcıların ifadeleri ise genellikle şu yöndedir:

Farklı kaynakları görebilmek, bir konuda bir şeyler hazırlayabilmek, yani lisansüstü derecede, akademik anlamda bu güzel bir deneyim. Ve kadın üzerinde konuşmamızı söyleyebilirim ve bu önemli bence. Şunu söylemek lazım; ben de bir kadımsın. Kadın akademisyenler var. Diğer hocalarla da olabilir ama kadın üzerinde konuşabildik. Bu da önemli bir şey yani ve siz, diyelim sosyal hayatımıza geçtiniz, orada konuşmaya devam ettiniz, biz kalabalık gruptuk diyelim. Sekiz-on kişi olsa herkes bu şekilde konuşsa. Bu güzel bir şey, onların fikirlerini almak.(K4)

K4, akademik ortamların bireylerin “kendini ifade etme” yeteneklerini nasıl geliştirdiğini ve toplumsal meseleler üzerinde derinlemesine konuşabilme fırsatı sunduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Lisansüstü eğitim sürecinde “farklı kaynakları görebilme” ve “kadın konuları üzerinde konuşabilme” gibi deneyimler, bireyin hem akademik bilgi edinme hem de kişisel görüşlerini ifade etme kapasitesini artırmaktadır. K4, bu süreçlerin, akademik topluluk içinde “kendini ifade etme” fırsatları sunduğunu ve çeşitli fikirlerin paylaşılmasını teşvik ettiğini ifade etmektedir. Kalabalık gruplarla

²⁰⁸ Betül Balkan Akan, “Duygusal Zekânın Kendini İfade Etme İletişim Becerisine Etkisi: Ön Lisans Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 13/34 (Mayıs 2022), 456.

yapılan tartışmalar ve farklı bakış açılarını alma imkânı, “kendini ifade etme” açısından zengin bir deneyim sağlamaktadır.

İtiraz ediyor olmaları. Kadın konusunda itiraz ediyor olmaları. Mesela’ın kadın karşıtı söylemi, İslâm geleneğindeki izdüşümleri hadis literatüründe, kadın aleyhinde olan hadislerin bir daha gözden geçirilip bunun camiaya kazandırılması.(K9)

K9’un ifadeleri, kadın ilahiyatçıların toplumsal ve akademik alanda kendilerini ifade etme biçimlerini önemli bir şekilde yansıtmaktadır. K9, kadın ilahiyatçıların’ın kadın karşıtı söylemlerine yönelik eleştirileri aracılığıyla “kendini ifade etme” stratejilerini nasıl geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Bu eleştiriler, kadın ilahiyatçıların mevcut geleneksel görüşlere karşı seslerini duyurma ve kadın hakları konusundaki görüşlerini savunma yollarını temsil etmektedir. Hidayet Şefkatli Tuksal’ın kadın karşıtı söylemlerine itiraz etme, kadın ilahiyatçıların kendi perspektiflerini akademik ve toplumsal düzeyde ifade etme yeteneklerini ortaya koymaktadır. Bu süreç, kadın ilahiyatçıların dinî metinler ve İslâm geleneği içinde kadın haklarına yönelik eleştirel bir bakış açısını seslendirme fırsatını sunmaktadır. K9’un ifadeleri, “kendini ifade etme” bağlamında, kadın ilahiyatçıların itiraz ettikleri konularla, nasıl etkili bir şekilde kendilerini ifade edebildiklerini göstermektedir. Kadın ilahiyatçılar, kadın aleyhindeki hadislerin gözden geçirilmesi ve bu konudaki eleştirilerin camiaya kazandırılmasıyla, kendilerini akademik ve toplumsal alanlarda güçlü bir şekilde ifade etmektedirler. Bu tür eleştiriler, kadın ilahiyatçıların sadece kendi düşüncelerini değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği ve adalet gibi konularda seslerini duyurmalarına olanak tanımaktadır. Böylece, kadın ilahiyatçılar, “kendini ifade etme” sürecinde karşılaştıkları zorlukları aşarak, kadın hakları ve eşitlik konularında toplumsal değişim yaratacak etkili bir platform oluşturmuş olmaktadır.

2.6.3. Tekâmül

Tekâmül, Aristoteles’in eserlerinde önceden belirlenmiş tek bir amaca yönelik, düzenli ve zaman içinde gerçekleşen bir gelişim süreci olarak tanımlanır.²⁰⁹ Lisansüstü eğitim süreci, kadın öğrencilerin tekâmül kavramı bağlamında kendilerini akademik ve kişisel olarak nasıl geliştirdiklerini ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukları nasıl

²⁰⁹ Rene Wellek - Sıddık Sıddık, “Edebiyat Tarihinde Tekâmül Kavramı”, *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty* 8/1 (Nisan 2015), 336.

aştıklarını gözler önüne sermektedir. Bu süreç, hem akademik bilgi birikimlerini artırmalarını hem de kişisel gelişimlerini derinleştirmelerini sağlamıştır. Bu noktada, katılımcıların verdikleri cevaplar genellikle şu şekilde ifade edilmektedir:

Fransız dilinde de okuduğum için ikisini kıyaslayabiliyorum. İlahiyatta okurken bu manevi hassasiyet mi desem, duyarlılık mı desem ya da zihinsel açıdan bilgi birikimim tabi daha farklı diğer bölümlere göre. İlahiyatta okurken bir çalışma yapacağımız zaman o manevi duygular da bizimle birlikte oluyor.(K3)

K3'ün Fransız dili ve ilahiyat alanlarındaki deneyimlerini kıyaslayarak, her iki alandaki eğitim süreçlerinin kendisinde nasıl farklı manevi ve zihinsel etkiler yarattığını ifade etmesi, “tekâmül” kodu altında manevi ve zihinsel gelişim süreçlerinin birbirini nasıl tamamladığını ve farklı akademik alanlarda bu süreçlerin nasıl şekillendiğini göstermektedir. İlahiyat eğitiminde elde edilen manevi hassasiyet ve duyarlılık, kişisel ve akademik gelişim açısından “tekâmül” sürecinin önemli bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bu süreçte, manevi duyguların ve bilgi birikiminin çalışma sürecine entegre edilmesi, K3'ün kişisel gelişim yolculuğunda derinleşmiş bir anlam arayışını ifade etmektedir.

Buna olumlu-olumsuz iki cevabı birleştirerek vereceğim. Tüm bu olumsuzluklara rağmen dik duruş ve aile desteği belki ya da hocaların desteğiyle, o kimlik inşasını doğru tamamlayarak, o süreci doğru geliştirerek, çok büyük kazanımlar elde ederek, iyi bir örnek olmak diyebilirim. Tüm olumsuzluklarla mücadele ederek, çok keskin bir güce sahip olabiliyor, insan ya da kadın. Eğitimde ya da iş hayatında fark etmeksizin. Bunu doğru yansıtabiliyor ve ihtiyaçla beraber güncellendiğinde daha iyi bir örneklik sağlayabiliyorsa ne mutlu diyorum. Benim bizzat tecrübe ettiğim şekil bu. Olumsuzluklardan perçinlenerek iyi örneklik, iyi bir meslek hayatı için daha iyi şartları kovalamak ya da onlardan birini sağlıyor ya da çok iyi bir örnek olmak için mücadele ediyor olmak, en iyi kazanım ya da benim mücadelem bu, diyebilirim.(K1)

K1, karşılaştığı olumsuzluklara rağmen dik duruş sergileyerek ve aldığı aile desteği ile hocalarının yardımlarıyla kimlik inşasını başarılı bir şekilde tamamladığını ifade etmektedir. Bu süreçte yaşadığı zorluklar, onun hem kişisel hem de meslekî olarak gelişimine katkı sağlamıştır. K1'in yaşadığı olumsuzluklar, onun güçlü bir karakter geliştirmesine ve bu karakteri, eğitimde ya da iş hayatında olumlu bir örnek olarak yansıtmasına olanak tanımıştır. Bu bağlamda, K1'in deneyimleri, olumsuz durumların kişisel gelişim için bir fırsat yaratabileceğini ve bu fırsatların nasıl değerlendirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. K1'in deneyimleri, “tekâmül” sürecinin, olumsuzlukların üstesinden gelme ve bu süreçte kazandığı güç ile daha iyi bir meslek hayatı oluşturma açısından nasıl şekillendiğini vurgulamaktadır. K1, karşılaştığı zorluklardan güçlenerek ve bu güçle örnek bir meslek hayatı inşa ederek başarılı bir örnek oluşturduğunu ifade etmektedir. Olumsuzluklar, K1 için birer engel değil, kişisel

ve profesyonel olarak daha güçlü bir birey haline gelme yolunda birer basamak olarak görülmüştür. Eğitim ve iş hayatında elde ettiği kazanımlar, bu zorlukların üstesinden gelme ve kişisel gelişim sürecindeki başarısının bir yansımasıdır. Bu deneyim, “tekâmül” sürecinde kişisel mücadelelerin ve bu mücadelelerden elde edilen derslerin, bireyin profesyonel yaşamında nasıl anlamlı sonuçlara dönüştürülebileceğini göstermektedir.

İlahiyat eğitimi, sadece akademik bilgi edinme süreci değil, aynı zamanda manevi bir derinlik arayışını da içermektedir. Bu bağlamda, ilahiyat öğrencileri genellikle dinî, etik ve toplumsal değerler üzerine yoğunlaşarak, bu değerleri hem kendileri için hem de başkaları için anlamlı kılma sürecine girmektedirler. Diğer bölümlerdeki eğitimle kıyaslandığında, ilahiyat eğitimi manevi hassasiyetin ve zihinsel birikimin daha derinlemesine ele alındığı bir süreç sunmaktadır. Öğrenciler, bu sürecin içinde manevi duygularını akademik çalışmalara entegre ederek bilgi birikimlerini artırmakta ve bu manevi derinliği araştırmalarına yansıtmaktadırlar.²¹⁰

2.6.4. Duyarlılık

Duyarlılık, bir değer olarak, bireyin yaşadığı dünya ve olaylarla ilgili duyarlılığını ve bu konularda sorumluluk alabilme yeteneğini ifade etmektedir. Kültürlerarası duyarlılık ise; bireyin toplumundaki kültürel farklılıkları ayırt etme, anlama ve bu farklılıkları olumlu bir şekilde kabul etme tutumunu anlatmaktadır.²¹¹ Katılımcılar, ilahiyat eğitiminin bireyin manevi ve toplumsal değerlere karşı duyarlılığını artırarak, hem kişisel hem de toplumsal sorumluluklar konusunda derin bir bilinç geliştirmesine olanak tanıdığına dair ifadeleri şu şekilde belirtmişlerdir:

Bunu yine kişisel olarak cevap verebilirim ben. Bana sağladı. İki türlü katkı sağladı. Birincisi insanî özellikler var ya güzel düşünmek, insanlara yardımcı olmak, ihtiyaç sahipleri hakkında duyarlı olmak ya da böyle ilişkilerde insanlara daha az zarar verecek şekilde hareket etmek falan.(K3)

K3'ün ifadesine göre, ilahiyat eğitimi kişisel gelişim sürecinde derin bir duyarlılık kazandıran bir rol oynamaktadır. K3, ilahiyat alanındaki eğitim sürecinin, sadece bilgi

²¹⁰ Hür Mahmut Yücer, “Ortak Sosyalbilimsel Çalışmaların Önemi: Sosyoloji ve Tasavvuf Disiplinleri Arasındaki İmkanlar Üzerine”, *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 1/1 (Şubat 2017), 5-15.

²¹¹ Esra Asıcı - Ebru Külekçi Akyavuz, “Sosyal duyarlılık dersinin yardımseverlik ve kültürlerarası duyarlılık üzerindeki etkisi”, *e-Kafkas Journal of Educational Research* 8/2 (Ağustos 2021), 358.

ve becerilerin değil, aynı zamanda insani değerlerin ve duyarlılığın geliştirilmesine de katkı sağladığını belirtmektedir. İlahiyat eğitiminin, bireylerin güzel düşünme, yardımseverlik ve ihtiyaç sahiplerine duyarlılık gibi insani özellikleri geliştirmelerine olanak tanıdığını ifade etmektedir. Bu eğitim süreci, bireylerin başkalarına zarar vermeden hareket etme ve insan ilişkilerini olumlu yönde yönetme konusundaki kapasitelerini artırarak, hem kişisel hem de akademik yaşamda daha düşünceli ve sorumlu bir yaklaşım benimsemelerine zemin hazırlamaktadır. İlahiyatın bu manevi ve etik katkıları, eğitim sürecinde edinilen bilgi ve deneyimlerin ötesinde, duyarlılık ve empati geliştirmeye yönelik bir kişisel gelişim fırsatı sunmaktadır.

İlahiyat eğitimi, katılımcıların kişisel gelişim süreçlerinde derin bir etki yaratmaktadır. Bu eğitimle, sadece akademik bilgi ve becerilerin ötesinde, insanî değerler, empati ve toplumsal sorumluluklar konusunda derin bir bilinç geliştirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca, katılımcıların manevi ve etik gelişimleri desteklenerek, kişisel ve toplumsal yaşamda daha düşünceli ve sorumlu bireyler olmaları teşvik edilmektedir. İlahiyat eğitimi, katılımcıların manevi ve toplumsal değerlere karşı duyarlılıklarını artırarak, bireylerin hem kişisel hem de toplumsal düzeyde daha anlamlı bir yaşam sürmelerine vesile olmaktadır.

2.6.5. Toplumsal Dönüşüm

Kadın ilahiyatçılar, dinî metinler ve İslâm geleneği içinde kadın haklarına yönelik eleştirel bir bakış açısını seslendirme fırsatı bularak, toplumsal değişim süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Katılımcıların bu konu hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

Bence en önemli katkısı şu; kadınlarla ilgili kimsenin konuşmaya cesaret edemediği konularda, yani erken yaşta evlilik, kadına yönelik şiddet gibi konularda, bazen erkekler, bu tarz konuları bilseler bile, işte toplum baskısından, mobbingten hani mahalle baskısı diyoruz ya, belki ondan çekindikleri için çok açık açık konuşamayabiliyorlar. Ama bir kadın ilahiyatçı, belli bir yetkinliğe gelmişse hiç kimseden korkmadan bu konuları yazar, çizer. Makalesinde anlatır. Biliyorsun Türkiye iki haftadır nelerle çalkalanıyor. 6 yaşında evlilik yok 13 yaşında evlilik yani dini grupların değişik değişik söylemleri. Ama konuşan kişi bir kadın olduğu zaman bu tarz konuları daha açık yüreklilikle savunabiliyor. Hani kadınlarla ilgili meseleleri daha korkusuzca dile getirebiliyor.(K7)

K7'nin odaklandığı konu, kadın ilahiyatçıların toplumsal tabulara karşı cesur bir şekilde yaklaşarak, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konularında değişim yaratabilme kapasitelerini ifade etmektedir. Bu bağlamda “Toplumsal Dönüşüm” kodu, kadın ilahiyatçıların toplumsal değişim ve gelişim süreçlerine yaptıkları katkıları en iyi

şekilde yansıtmaktadır. K7 ifadelerinde, kadın ilahiyatçıların toplumda tabu olarak görülen konuları açıkça tartışabilme ve eleştirebilme yeteneklerinin, özellikle kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konularda önemli katkılar sağladığı vurgulanmaktadır. K7, kadın ilahiyatçıların, erken yaşta evlilik ve kadına yönelik şiddet gibi hassas meseleleri cesurca ele alarak toplumsal baskılara karşı direnç gösterme yetilerini özetlemektedir. Bu yaklaşım, kadın ilahiyatçıların toplumsal dönüşüm süreçlerine katkıda bulunma kapasitelerini gösterir ve bu konuların gündeme getirilmesi ve etkili bir şekilde ele alınması açısından önemli bir kazanım olarak değerlendirilmektedir.

Akademik ortamlar, bireylerin kendini ifade etme yeteneklerini geliştirme ve toplumsal meseleler üzerinde derinlemesine konuşabilme fırsatları sunmaktadır. Lisansüstü eğitim sürecinde farklı kaynaklara erişim ve çeşitli konular üzerinde tartışma imkânı, bireylerin hem akademik bilgi edinme hem de kişisel görüşlerini paylaşma kapasitelerini artırmaktadır. Kalabalık gruplarla yapılan tartışmalar ve farklı bakış açılarını alma fırsatları, kendini ifade etme açısından zengin bir deneyim sağlamaktadır. Kadın ilahiyatçıların toplumsal ve akademik alanda kendilerini ifade etme biçimleri, geleneksel görüşlere karşı eleştiriler getirme ve kadın hakları konusundaki görüşlerini savunma yollarını ortaya koymaktadır. Bu eleştiriler, mevcut geleneksel görüşlere karşı seslerini duyurma ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında etkili bir platform oluşturma çabalarını temsil etmektedir. Kadın ilahiyatçılar, dinî metinler ve İslâm geleneği içinde kadın haklarına yönelik eleştirel bir bakış açısını seslendirme fırsatı olarak toplumsal değişim süreçlerine katkıda bulunmaktadırlar. Karşılaşılan zorlukların kişisel ve mesleki gelişim için nasıl bir fırsat yarattığı ve bu süreçlerin olumlu sonuçlara nasıl dönüştürülebileceği de önemli bir konudur. Zorluklarla mücadele ederek elde edilen destekler ve güçler, daha iyi bir meslek hayatı inşa etme ve kişisel gelişim için birer basamak olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, olumsuzluklar kişisel gelişim için bir fırsat yaratabilir ve bu süreçten elde edilen dersler, profesyonel yaşamda anlamlı sonuçlara dönüşebilir. İlahiyat eğitimi, sadece bilgi ve becerilerin değil, aynı zamanda manevi değerlerin ve duyarlılığın geliştirilmesine de katkı sağlamaktadır. Bu eğitim süreci, bireylerin insani değerler, yardımseverlik ve ihtiyaç sahiplerine duyarlılık gibi insani özellikleri geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Bu süreçte, manevi duyguların ve bilgi birikiminin çalışma sürecine entegre edilmesi,

kişisel gelişim yolculuğunda derinleşmiş bir anlam arayışını ifade etmektedir. Kadın ilahiyatçıların toplumsal tabulara cesurca yaklaşarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konularında değişim yaratabilme kapasiteleri de vurgulanmıştır. Toplumsal tabuları tartışabilme ve eleştirebilme yetenekleri, özellikle kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında önemli katkılar sağlamaktadır. Bu yaklaşım, toplumsal dönüşüm süreçlerine katkıda bulunma kapasitelerini ve bu konuların etkili bir şekilde ele alınmasını göstermektedir. Bu değerlendirmeler, akademik ve kişisel gelişim süreçlerinde derinlemesine uzmanlaşma, kendini ifade etme, tekâmül ve toplumsal dönüşüm kodlarının bireylerin hem kişisel hem de akademik yaşamlarında önemli kazanımlar elde etmelerine nasıl katkı sağladığını göstermektedir. Bu süreçler, bireylerin potansiyellerini keşfetmelerine, toplumsal sorunları eleştirel bir şekilde değerlendirmelerine ve bu sorunlar karşısında etkili değişim stratejileri geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin deneyimleri fenomenolojik bir yaklaşımla ele alınmış ve bu deneyimlerin çeşitli boyutları detaylı bir şekilde araştırılmıştır. Araştırma kapsamında, katılımcıların ilahiyat eğitimini nasıl deneyimledikleri ve bu deneyimlerin kişisel ve profesyonel hayatlarına olan etkileri incelenmiştir. Elde edilen bulgular, kadın ilahiyatçıların lisansüstü eğitim sürecinde yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimleri derinlemesine bir şekilde analiz etmeyi amaçlamıştır. Katılımcıların lisansüstü eğitimi nasıl anlamlandırdıkları, “niyet”, “sorunlar”, “roller”, “ilişkiler”, “hedefler” ve “kazanımlar” olmak üzere altı ana kategori altında ele alınmıştır. Her bir kategori, katılımcıların eğitim süreçlerinde karşılaştıkları deneyimlerin farklı yönlerini yansıtmakta ve bu deneyimlerin kişisel gelişimlerine ve profesyonel yaşamlarına olan etkilerini anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Bu doğrultuda, niyet kategorisi “rol-model olmak”, “kalıcı bilgi üretmek”, “akademiye yönelmek”, “muhafaza” ve “iş olanağı” kodları ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Katılımcılar, ilahiyat alanının bireylere iyi insan olma ve güzel ahlak kazandırdığını, toplum içinde ciddiye alınmalarını sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca, kılık kıyafet, çalışma ortamı ve sosyal çevre gibi alanlarda üzerlerine fazla beklenti ve sorumluluk yüklendiğini ifade etmişlerdir. Bu durum, sosyal çevrenin ilahiyat alanı ve bireyler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. İlahiyat alanı, manevi ve dini yönleriyle kabul görse de son yıllarda artan iş olanakları ve atama sayılarıyla ekonomik kazanç açısından da tercih edilmeye başlanmıştır. Bu durum, mesleki seçimlerin kişisel inançların yanı sıra ekonomik ve işgücü piyasası koşullarıyla da şekillendiğini göstermektedir.

İkinci ana kategorimiz "sorunlar" kategorisidir. Bu kategori altında "kadına bakış açısı", "başörtüsü sorunu", "eşitsizlik" ve "sahih olmayan hadis ve rivayetler" kodları yer almıştır. Katılımcılar, başörtüsü sorununun çözülmesiyle eğitime erişimlerinin arttığını ve bu durumun eğitimde cinsiyet dengesini olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca, kadın akademisyenler yüksek mevkilerde mobbing gibi olumsuz deneyimlerle karşılaşmaktadır. Bazı ilahiyatçı hocaların kadına gelenekçi ve ataerkil bir bakış açısıyla yaklaşarak kadını annelik ve eşlik rolleriyle sınırlandırması da önemli bir sorundur. Müfredatların gözden geçirilip doğru bilgilerin öğretilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Üçüncü ana kategorimiz “roller” kategorisidir. Bu başlık altında; “öteki”, “kadınlık”, “birey olmak” ve “akademisyenlik” kodları geniş bir şekilde ele alınmıştır. Bu kategoride, akademisyenler, geleneksel İslam yorumlarına göre toplumsal cinsiyet rollerine uygun görülmebilir ve bu durum, akademik ve profesyonel alanlarda aktif rol almalarını sınırlayabilir. İlahiyat fakülteleri, bu ötekilik hissini azaltan bir yapı sunarak kadınlara kendilerini ifade edebilecekleri ve özgürce çalışabilecekleri bir ortam sağlamaktadır. Kadınlar, lisansüstü eğitim sürecinde toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle büyük baskılarla karşılaşmakta, aile sorumlulukları ve toplumsal yargılar, akademik ve profesyonel gelişimlerini sınırlayarak özgüven sorunlarına yol açabilmektedir. Ancak, ilahiyat fakülteleri bu zorluklara rağmen kadınlara bilimsel ve eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirme fırsatı sunmakta, onların toplumsal kalkınmaya katkıda bulunmalarını desteklemektedir.

Dördüncü ana kategorimiz “ilişkiler” başlığıdır. “İlişkiler” kategorisinin altındaki kodlar “aile ile ilişkiler”, “toplum ile ilişkiler” ve “akademisyenlerle ilişkiler” şeklindedir. Bu kategoride aile içindeki sorumluluklar ve toplumun akademisyenliğe yönelik algısının ilahiyatçı kadınların kariyerleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Katılımcılar, aile içindeki dini değerlerin ve olumlu davranışların ilahiyat alanındaki ilgi ve başarılarını artırdığını; ancak yeterli destek eksikliğinin akademik zorluklara yol açabildiğini belirtmişlerdir. Aile içindeki sorumluluklar, zaman yönetimi ve iletişim sorunları yoluyla akademik kariyerde denge kurmayı zorlaştırırken, toplumun akademisyenliğe yönelik olumlu algısı kariyerlerini teşvik edici bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, yüksek beklentiler ve geleneksel aile rollerini eksiksiz yerine getirme talepleri ilahiyatçı kadınlar üzerinde ek baskılara neden olabilmektedir. Ayrıca, katılımcılar, erkek hocalarla iletişimde yaşadıkları çekingenliği ve danışman-öğrenci ilişkilerindeki zorlukları dile getirmiş, iyi bir danışmanın öğrencilere bilgi ve etik değerler kazandırmadaki önemini vurgulamışlardır.

Beşinci ana kategori "hedefler" başlığı altında dört unsurdan oluşmaktadır: “görünür olmak”, “akademik yeterlilik”, “vizyon sahibi olmak” ve “farklı bakış açılara sahip olmak”. Katılımcılar, ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin akademik hedeflerinin ve bu hedeflere ulaşmada karşılaştıkları zorlukların net bir resmini çizmektedir. Eğitimde güncelleme ihtiyacı, kişisel ve akademik gelişim, ezberci eğitimden uzaklaşma ve gerçeklere dayalı eğitim gibi unsurlar, katılımcıların

hem bireysel hem de sistematik olarak kendilerini sürekli geliştirme gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kadın öğrenciler, güncel ve geçerli bilgilerle donatılmak, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek ve eğitim süreçlerinde daha yenilikçi ve uygulanabilir yöntemler benimsemek istemektedirler.

Çalışmamızın son kategorilerinden biri olan "Kazanımlar" kategorisi, ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin deneyimlerine odaklanmaktadır. Bu kategori, katılımcıların akademik ve kişisel gelişim süreçlerini derinlemesine inceleyerek beş ana unsurunu öne çıkarmaktadır: “uzmanlaşmak”, “kendini ifade edebilmek”, “tekâmül”, “duyarlılık” ve “toplumsal dönüşüm”. Lisansüstü eğitim sürecinde farklı kaynakları görme ve kadın konuları üzerinde konuşabilme deneyimlerinin, bireylerin hem akademik bilgi edinme hem de kişisel görüşlerini ifade etme kapasitelerini artırdığı vurgulanmıştır. İlahiyat eğitiminde elde edilen manevi hassasiyetin ve duyarlılığın, kişisel ve akademik gelişim açısından tekâmül sürecinin önemli bir parçası olduğu belirtilmiştir. Katılımcılar, yaşadıkları olumsuzlukların güçlü bir karakter geliştirmelerine ve bu karakteri eğitimde ya da iş hayatında olumlu bir örnek olarak yansıtılmalarına olanak tanıdığını ifade etmişlerdir.

Bu çalışmanın temel amacı, ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin eğitim sürecindeki deneyimlerini anlamak ve bu deneyimlerin kişisel, akademik ve toplumsal boyutlarını ortaya koymaktır. Araştırma kapsamında, katılımcıların ilahiyat eğitimi sürecinde karşılaştıkları zorluklar, elde ettikleri kazanımlar ve yaşadıkları manevi gelişim süreçleri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları, ilahiyat eğitimini yalnızca akademik bir süreç olarak değil, aynı zamanda manevi bir yolculuk ve kişisel gelişim fırsatı olarak değerlendiren kadın öğrencilerin deneyimlerini ortaya koymuştur. Katılımcılar, ilahiyat eğitiminin hem kişisel hem de toplumsal sorumluluk bilincinin gelişiminde önemli bir rol oynadığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, ilahiyat eğitimi sürecinde sadece akademik bilgi edinmekle kalmayıp, aynı zamanda manevi bir derinlik kazandıklarını ve kişisel değerlerinin güçlendiğini belirtmişlerdir. Eğitim süreci, onların manevi ve entelektüel gelişimlerinde önemli bir araç olmuştur. Eğitim sürecinin, kadın ilahiyatçılara toplumsal sorumluluk bilincini artırmada etkili olduğu görülmüştür. Katılımcılar, dini bilgilerini toplumla paylaşma konusunda motive olmuşlar ve toplumsal değişim ve iyilik hareketlerine katkıda bulunma istekleri güçlenmiştir. Çalışma, başörtüsü yasağı gibi geçmişteki engellerin,

kadınların akademik kariyerleri üzerindeki etkilerini hâlâ hissettirdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık gibi sorunların kadın öğrenciler üzerinde motivasyon kaybı ve psikolojik zorluklar yarattığı bulunmuştur. Kadın ilahiyatçılar, akademik kariyerlerini sürdürürken aile içi sorumluluklarla başa çıkma konusunda da zorluklarla karşılaşmışlardır. Danışman-öğrenci ilişkileri ve akademik destek sistemlerinin, katılımcıların akademik başarılarını artırmada önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Ancak, bu destek sistemlerinde yaşanan problemler de deneyimlerin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada, ilahiyat fakültelerinde lisansüstü eğitim gören kadın öğrencilerin deneyimlerini ve karşılaştıkları zorlukları kapsamlı bir şekilde inceledik. Araştırmamız, özellikle eğitim sürecinde karşılaşılan toplumsal ve dini baskılar, başörtüsü gibi yasakların etkileri ve akademik gelişim sürecindeki engeller üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak, bu konunun daha geniş bir perspektiften ele alınması ve derinlemesine incelenmesi gerekliliği, bazı önerilerde bulunmayı zorunlu kılmaktadır.

İlk olarak, farklı ülkelerdeki ilahiyat fakültelerinde eğitim gören kadın öğrencilerin deneyimlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi, kültürel ve yasal farklılıkların kadınların eğitim süreçlerine nasıl etki ettiğinin anlaşılması açısından önemli olacaktır. Ayrıca, kadın ve erkek öğrencilerin ilahiyat fakültelerindeki deneyimlerinin karşılaştırılması, cinsiyet temelli farklılıkların ve eşitlik politikalarının etkinliğinin değerlendirilmesi için değerli veriler sağlayacaktır. Son olarak, sosyal medyanın ilahiyat eğitimi gören kadın öğrencilerin deneyimlerini nasıl şekillendirdiği üzerine yapılacak bir çalışma, modern iletişim araçlarının eğitim ve toplumsal algılar üzerindeki etkilerinin anlaşılması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu öneriler, ilahiyat fakültelerinde kadın öğrencilerin deneyimlerini daha kapsamlı ve derinlemesine anlamamıza yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akan, Betül Balkan. “Duygusal Zekânın Kendini İfade Etme İletişim Becerisine Etkisi: Ön Lisans Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 13/34 (Mayıs 2022), 454-472. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.904528>
- Akgün, Zuhâl. “Bireysel Yenilikçilik Eğilimi ve Yeniliğin Önündeki Engeller Açısından Kadın Akademisyen Profilleri: 2006 Yılından Sonra Kurulan Üniversitelerde Bir Durum Analizi”. *World Women Studies Journal* 5/5 (Temmuz 2020), 1-24. <https://doi.org/10.46291/wwsj.v5i5.22>
- Akkaya, Mehmet Ali - Yıldırım, Zarife. “Akademik Bilgi Üretimi ve Etik”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi* 5/2 (Ekim 2017), 78-93.
- Aksoy, Murat. *Başörtüsü -Türban Batılılaşma - Modernleşme Laiklik Ve Örtünme*. Kitap Yayınevi, 2005.
- Aksoy, Numan Durak - Arslantaş, Halis Adnan. “Ana Hatlarıyla Selçuklu’dan Cumhuriyet’e Eğitim-Öğretimde Kurumsal Değişim”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20/1 (Mart 2010), 471-488.
- Aktuna, Gamze vd. “Üniversitede Akademik Kariyer Yapma ile Toplumsal Cinsiyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 32/1 (Mart 2023), 1-14. <https://doi.org/10.17942/sted.1065223>
- Akyüz, İsmail. “Türkiye’de Uygulanan Din Politikaları İçin Bir Tipoloji Denemesi”. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 5/1 (Ocak 2017), 143-164.
- Altındış, Selma vd. “Medikal Akademisyenler İçin Bilimsel Çalışma, Proje Yapma, Patent Ve İnovasyon Önündeki Engeller”. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research* 1/1 (Haziran 2017), 24-30.
- Altıntaş, Muhammed Esat. “Yüksek Din Öğretiminde Karma ya da Tek Cinsiyete Dayalı Eğitim Üzerine Nitel Bir Araştırma”. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (Aralık 2018), 373-406. <https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.488670>
- Altıntaş, Ravza. “İslami Kadınları Temsil Meselesi: Hiyerarşiyi Sorgulayan Kadın İlahiyatçılar”. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* 9/2 (Aralık 2023), 169-202. <https://doi.org/10.21798/kadem.2023.134>
- Analı, Kübra Ceren - Şahin, Ayfer. “Kırsal Bölgelerde Mesleğe Yeni Başlayan Öğretmenlerin Mesleki Sorunları”. *Türkiye Eğitim Dergisi* 5/2 (28 Aralık 2020), 396-414.
- Arpaguş, Hatice K. “İslâmcılığın Türkiye Serüveni: Kadınların İlâhiyat Tecrübesine Katkıları”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/51 (Aralık 2016), 5-54. <https://doi.org/10.15370/maruifd.287884>
- Arslan, Mustafa - Tunç, Esra. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerindeki Farklılaşmalar”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26 (Aralık 2013), 7-39.
- Asıcı, Esra - Akyavuz, Ebru Külekçi. “Sosyal duyarlılık dersinin yardımseverlik ve kültürlerarası duyarlılık üzerindeki etkisi”. *e-Kafkas Journal of Educational Research* 8/2 (Ağustos 2021), 355-369. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.959544>
- Aşıkoğlu, Nevzat. “İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Haziran 2005), 1-10.
- Ay, Mustafa Fatih. “İlahiyat Fakültelerinde Okul Terki: İlahiyat Fakültesinden Kayıt Sildirenler Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma”. *Eskiyeni* 43 (Mart 2021), 269-288. <https://doi.org/10.37697/eskiyeni.846289>
- Aydar, Hidayet. “Dârülfünûn İlahiyat Fakültesi Ve Türk Kültür Hayatına Katkıları”. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* 13 (Nisan 2012), 23-43.
- Aydın, Cüneyd vd. “Üniversite Öğrencilerinin Mesleki Kaygı İle Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 1/13 (Haziran 2020), 73-106. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3903862>
- Ayhan, Halis. “İlahiyat Fakültesi”. 22/70-72. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Ayhan, Halis. *Türkiye’de Din Eğitimi (1920- 1998)*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1999.

- Aytekin, Halil. *İnsan İlişkileri ve İletişim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 11. Basım, 2023.
- Babayiğit, Özgür. “Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Yapma Nedenlerinin İncelenmesi”. *International Journal of Eurasian Education and Culture* 4/6 (Nisan 2019), 6-19.
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2001.
- Başkurt, İrfan. “DKAB Öğretmenliği Bölümlerinde Eğitim-Öğretim (İ.Ü. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Örneği)”. *Türkiye’de Okullarda Din Öğretimi*. 639-651. İstanbul: Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, 2011.
- Bayır, Atiye Emiroğlu - Uyanık, Necmi. “19. yy. Osmanlı Devletinde Modernleşme Bağlamında Din Eğitimi”. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 4/13 (Aralık 2017), 491-506.
- Baykan, Zeynep. “İyi Örnek Olma (Rol Model Olma)”. *Türkiye Klinikleri Tıp Eğitimi - Özel Konular* 2/3 (2017), 135-139.
- Bayraktutan, Fezade. *Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Bayraktutan, Yusuf. “Akademik Danışmanlık: İdealler ve Gözlemler”. *Sakarya İktisat Dergisi* 12/4 (Aralık 2023), 599-606.
- Bingöl, Orhan. “Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 2014/3 (Eylül 2014), 108-114. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.36760>
- Bozaslan, B. Mehmet - Çokoğullar, Emel. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Modern Eğitimin İnşası: Devletin Kurtarılmasından Devletin Kurulmasına”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 17/3 (Aralık 2015), 309-329.
- Buyrukçu, Ramazan. *Türkiye’de Meslekî Din Eğitimi-Öğretimi Kurumsal Değişim Ve Gelişim Boyutlarıyla*. Isparta: Fakülte Kitabevi, 1. Basım, 2007.
- Cebeci, Suat. *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2014. <https://www.alfayayinlari.com/kitap.php?id=1035>
- Cebeci, Suat. *Din Eğitimi Bilimi Ve Türkiye’de Din Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1996.
- Cerrah, Lokman. “İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri Araştırma Görevlilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bakışı”. *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi* 4/9 (Eylül 2021), 87-110.
- Ceylan, Tuncay. “Toplumsal Sistem Analizinde Toplumsal Statü ve Rol / Social Status and Role in the Analysis of Social System”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15/1 (Mart 2012), 0.
- Cömert, Cennet Feyza. “Kendini Gerçekleştirme Bağlamında Kur’an’da Umut”. *Journal of Analytic Divinity* 5/1 (Nisan 2021), 111-128. <https://doi.org/10.46595/jad.874108>
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. ed. Mesut Bütün - Selçuk Beşir demir. çev. Mesut Bütün. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015.
- Çalal, Ayşe - Tosun, Cemal. “İlahiyat Nedir: Öğretim Üyelerinin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma”. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (Aralık 2022), 621-650. <https://doi.org/10.46353/k7auifd.1160819>
- Çelenk, Süleyman. “Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması”. *İlköğretim Online* 2/2 (Haziran 2003), 28-32.
- Çelik, Abbas. *Din Eğitimi Tarihi*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2013.
- Çevikbaş, Havva - Soyyer, Ahmet. “Nilüfer Gölü’nün Eserlerinde Kadın”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49 (Aralık 2022), 256-270.

- Çiçekli, Aylin. "Türkiye ve Avrupa Ülkelerindeki Başörtüsü Sorunsalı". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 44 (Haziran 2019), 273-292.
- Çoruk, Adil vd. "Lisansüstü Eğitimde Kayıt ve Devam Sorunları". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (Ocak 2016), 165-178.
- Çubuk, Sevilay - Erol, Dilek. "Türkiye'de Kadının Akademideki Yeri: Cam Tavana Bir Bakış". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi* 3/2 (Aralık 2023), 185-210.
- DBE, Davranış Bilimleri Enstitüsü. "İnsan, Başarı ve Saygınlık". *DBE*. Erişim 22 Haziran 2024. <https://www.dbe.com.tr/tr/kurumsal/11/insan-basari-ve-sayginlik/>
- Demirci, Fettahoğlu Sevgin. "Kurum kültürünün halkla ilişkiler çalışmalarına etkisi halkla ilişkiler ve kurum kültürü arasındaki etkileşim". *Verimlilik Dergisi* 3 (Nisan 2010), 65-103.
- Demircioğlu, Aytekin. "Din Felsefesi Kavram ve Problemlerinin Din Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi". *Wjeis Journal of Educational and Instructional Studies* 4/1 (2014), 80-88.
- Demirkol, Nihat. "Bazı Kadın Araştırmacıların Tefsir Bilimine Katkıları (Türkiye Örneği)". *Genç Mütefekkirler Dergisi* 4/1 (Haziran 2023), 251-267.
- Doğan, Ahmet. "Öğretmenlik Uygulamasına Katılan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer İhtiyaç Analizi İle Mesleki Yeterlik Düzeyleri". *Toplum Bilimleri Dergisi* 28/28 (Aralık 2020), 57-80. <https://doi.org/10.29228/tbd.2007.44089>
- Durmuş, Alpaslan. "Türk Din Eğitiminde Öncü Bir İsim: Beyza Bilgin". *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/3 (Temmuz 2003), 145-168.
- Erdem, Ali Rıza. "Bilim İnsanı Yetiştirmede Etik Eğitimi". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 1 (Nisan 2012), 25-32.
- Erdirençelebi, Meral - Filizöz, Berrin. "Meslek Etiği ve Akademisyenlerin Etik Değerleri Üzerine Nicel Bir Araştırma". *OPUS International Journal of Society Researches* 14/20 (Aralık 2019), 1228-1258. <https://doi.org/10.26466/opus.599983>
- Erdoğan, Esra Kaya. "Türkiye Yükseköğretiminde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği". *Eğitim Bilim Toplum* 21/83 (Eylül 2023), 163-185.
- Erikli, Suheyla. "Çalışma Yaşamında Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Görünümü". *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/1 (Şubat 2020), 39-60.
- Erkal, Mustafa E. *Sosyoloji*. İstanbul: Der yayınları, 1996.
- Ersoy, Arife Figen. "Fenomenoloji". *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. ed. Ahmet Saban - Ali Ersoy. Ankara: Anı Yayıncılık, 2017.
- Eryetiş, Muharrem Vedat. "Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik". *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* 44 (01 Ekim 2016), 0-0.
- Ev, Halit. "Yükseköğretimde Din Eğitimi". *Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü - Nurullah Altaş. İstanbul 2018: Ensar Yayınları, ts.
- Furat, Ayşe. "Yüksek Din Öğretimi ve İstihdam İlişkisinde Cinsiyet Oranlarının Değişimi". *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* 26 (Eylül 2012), 173-196.
- Göçgün, Muhammed - Kaya, Saliha Merve. "Yükseköğretim Kurumlarında Uygulanan Başörtüsü Yasağı: Hukuki Süreç ve Mevcut Durum". *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5/1 (Haziran 2023), 267-341. <https://doi.org/10.47136/asbuhfd.1284029>
- Gökacı, Mehmet Ali. *Türkiye'de Din Eğitimi Ve İmam Hatipler*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
- Göküş, Şeref. "Tevhid-i Tedrisat'tan Günümüze Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Kurumsallaşma Süreci". *2014 INTE: International Conference on New Horizons in Education Proceedings Book 4* (Haziran 2014), 499-504.
- Gül, Gülbahar. "Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen". *HAYEF Journal of Education* 1/1 (22 Mart 2012).
- Gün, Faruk. "İslam'da Kadın Sorunsalına Kelamî Bir Bakış". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (Haziran 2024), 103-123. <https://doi.org/10.34085/buifd.1439914>

- Günay, Durmuş. “Türkiye’de Lisansüstü Eğitim ve Lisansüstü Eğitime Felsefi Bir Bakış”. *Üniversite Araştırmaları Dergisi* 1/2 (Ağustos 2018), 71-88. <https://doi.org/10.32329/uad.450965>
- Gürel, Ramazan. “DKAB Öğretmenlerine Göre Lisansüstü Eğitim: Tercih Sebepleri, Süreçler, Sorunlar ve Beklentiler Üzerine Nitel Bir Araştırma”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/12 (Mart 2020), 131-170.
- Gürhan, Nazife. “Toplumsal Cinsiyet ve Din”. *Şarkiyat* 4 (Kasım 2010).
- Gürkan, Tanju. “Akademisyen olmak”. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi* 2/2 (Mayıs 2018), 440-446. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720182278>
- Hasanzade, Tahire. “Onları Unutamayız”. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks* 2/1 (2010), 83-87.
- Höbel, Zeynep. *Ekonomik Özgürlükler İle Refah Arasında Gelir ve Mekan İlişkisi*. Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021.
- İlter, İlhan. “Akademik Başarı, Lisansüstü Eğitim Farkındalığı ve Lisansüstü Eğitim Niyeti Arasındaki İlişkiler”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. <https://doi.org/10.30964/auebfd.582502>
- İder, Saadet - İpek, Fatih. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin 21. Yüzyıl Becerileri Üzerine Bir İnceleme”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (Aralık 2023), 183-203. <https://doi.org/10.58568/firatilahiyat.1343560>
- İlter, İlhan. “Lisansüstü Öğrenim Gören Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 49 (Mayıs 2020), 263-292.
- İnce, Murat. “Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 19/1 (Mayıs 2017), 294-319.
- İpek, Yasemin vd. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Süreçlerinin Kariyer Eğilimi ve Stresi Açısından İncelenmesi”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 13/1 (Ocak 2024), 368-395. <https://doi.org/10.33206/mjss.1404852>
- Karayığit, Rahime. “Kadın Hadis Akademisyenleri İletişim ve Koordinasyon Toplantısı 28-29 Haziran 2022 İzmit- Darıca”. *Darulfunun İlahiyat* 33/2 (Aralık 2022), 653-658. <https://doi.org/10.26650/di.2022.33.2.1205196>
- Karslı, Necmi. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı Ve Dindarlık”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/20 (Temmuz 2021), 220-249.
- Karslı, Necmi. “Psikolojik İyi Oluş ve Dindarlık İlişkisi: Trabzon İlahiyat Örneği”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (Haziran 2019), 173-205. <https://doi.org/10.32950/rteuifd.549409>
- Kartal, Alparslan. “El-İlelu’l-Mütenahiye Özelinde İbnu’l-Cevzi’nin Bazı Metin Tenkidi Uygulamaları”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/1 (Haziran 2017), 103-115.
- Kaya, Abdussamet. “İlahiyat Fakültesi Kadın Öğrencilerinin Din ve Toplumsal Cinsiyet Anlayışları (Dicle Üniversitesi Örneği)”. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (Aralık 2019), 1349-1369. <https://doi.org/10.18505/cuid.618349>
- Kayadibi, Fahri. “Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü”. *Istanbul Journal of Sociological Studies* 28 (Eylül 2011), 19-31.
- Kazımcı, Ziya. “İslâm’da Kadın: (Bir Mukayese) / Women in Islam: (A Comparison) / في المرأة في الإسلام: مقارنة”. *İlahiyat Akademi* 11 (Temmuz 2020), 57-72.
- Keklik, Belma. “Öğretim Üyelerinin Dış Görünüşlerinin Öğrenciler Tarafından Algılanma Biçiminin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma”. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi* 4/3 (Eylül 2012), 129-141.
- Kılıç, Ramazan. “Arap Dili ve Belâgatı Anabilim Dalındaki Lisansüstü Tezlerin Tema, Cinsiyet, Üniversite ve Öğrenim Türü Bakımından Analizi”. *Dergiabant* 12/1 (Mayıs 2024), 237-258. <https://doi.org/10.33931/dergiabant.1402301>
- Kınay, Betül. *Nabia Abbott’un Eserlerinde Kur’an, Hz. Muhammed ve Kadın*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

- Kızılabdullah, Şahin. "Dün, Bugün ve Gelecek Üçgeninde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Programları". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 5/13 (Haziran 2016), 0-0.
- Kızıler, Hamdi. "Ahlaki Değerlerin Şahsiyet Oluşumuna Etkisi". *Milli Eğitim Dergisi* 44/204 (01 Ekim 2014), 5-17.
- Koç, Ahmet. "Hala Sultan İlahiyat Koleji Mezunlarının Okullarına Yönelik Örgütsel Prestij Algıları". *Turkish Studies-Comparative Religious Studies* null/Volume 15 Issue 4 (Aralık 2020), 629-642. <https://doi.org/10.47091/TurkishStudies.44535>
- Koç, M.Bahaddin. *Dindar Ailelerin Çocuklarında Karşı Cins Arkadaşlık Algısı: Lise Son Sınıf Öğrencisi Gençler Üzerine Bir Araştırma*. Konya: : Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011. <https://docplayer.biz.tr/7265474-Dindar-ailelerin-cocuklarında-karsi-cins-arkadaslik-algisi-lise-son-sinif-ogrencisi-gencler-uzerine-bir-arastirma.html>
- Koşar, Didem vd. "Yüksek Lisans Yapmak: Eğitim Yönetimi Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitim Yapma Nedenlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 53 (Ocak 2020), 370-392. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.581698>
- Koştaş, Münir. "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dünü, Bugünü)". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/4 (01 Aralık 1999), 141-184.
- Köylü, Mustafa. "Türkiye ve Batı Ülkelerinde Yüksek Din Öğretimi: Niteliksel Bir Karşılaştırma" 7/3 (2018), 261-278.
- Kuşcuoğlu, Aslihan - Tosun, Cemal. "İlahiyat Eğitiminde Disiplinlerin Amaç ve Muhtevaları: Akademisyen Görüşlerinin Nitel Bir Analizi". *Eskiyeni* 52 (Mart 2024), 377-403. <https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1405206>
- Mahan, Kübra Mert - Orujzade, Parvın. "Farklı Disiplinlerde Lisansüstü Eğitim Almış Kadınların Kraliçe Arı Sendromu Algısı". *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi* 11/1 (Haziran 2024), 175-198. <https://doi.org/10.47097/piar.1463587>
- Mehmedoğlu, Yurdağül. *Tanzimat Sonrasında Okullarda Din Eğitimi; (1838-1920)*. İstanbul, 1. Basım, 2011. <https://www.ilahiyatvakfi.com/kitap/tanzimat-sonrasinda-okullarda-din-egitimi-1838-1920-yurdagul-mehmedoglu-9789755481647>
- Meydan, Hasan - Aydın, Sare. "Üniversite Gençliğinin Kurumsal ve Öznel Dindarlığa Bakışı ve Etkileyen Faktörler Üzerine Nitel Bir Araştırma". *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (Aralık 2020), 299-323. <https://doi.org/10.33460/beuifd.726749>
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Aile Ve Tüketici Hizmetleri Toplum Ve Aile*. Ankara: Anadolu Okul Yayınları, 2011. <https://www.nadirkitap.com/aile-ve-tuketici-hizmetleri-toplum-ve-aile-kollektif-kitap27391083.html>
- Nazıroğlu, Bayramali. "İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi ve Sorunları". *Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları*. ed. Mustafa Köylü. 169-208. İstanbul: DEM Yayınları, ts.
- Orallı, Levent Ersin. "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde İfade Özgürlüğü ve Sınırları". *TESAM Akademi Dergisi* 9/2 (Ağustos 2022), 537-570. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.1164127>
- Osmanoglu, Cemil. "Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi ve Kurumsal Yabancılaşma: İlahiyat Fakültesi Örneği". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 31/43 (Aralık 2017), 197-262.
- Osmanoglu, Cemil - Korkmaz, Mehmet. "Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/36 (Aralık 2018), 119-178.
- Osmanoglu, Cemil - Korkmaz, Mehmet. "Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/36 (30 Aralık 2018), 119-178.
- Osmanoğlu, Cemil - Korkmaz, Mehmet. "Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunun İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/36 (Aralık 2018).

- Owen, Fidan Korkut. "Belirsizlik ve kariyer davranışları". *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi* 4/2 (Aralık 2021), 36-60.
- Öcal, Mustafa. "İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (1986).
- Öngen, Burcu - Aytaç, Serpil. "Burcu Öngen - Serpil Aytaç, 'Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi'". *Istanbul Journal of Sociological Studies* 48 (Aralık 2013), 1-18.
- Öngünç, Beritan. *Kadın Akademisyenlerin Akademik Hayatlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma; İstanbul Örneği*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023. <http://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/handle/11363/4685>
- Önür, Huriye Tekin - Güneş, Engin. "Kadınlarla İlgili Uydurma Hadislerin Kadınların Rol Davranışları Üzerine Etkisi: Kütahya İmam Hatip Lisesi Örneği". *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi* 6/3 (Temmuz 2008), 1-12.
- Ören, Kenan - Yüksel, Hasan. "Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı". *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi* 1/1 (Ocak 2012).
- Özaydınlık, Kevser. "Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 33 (01 Temmuz 2014). <https://doi.org/10.21560/spcd.03093>
- Özdemir, Adem - Gürbüz, Ahmet. "Akademisyenlerin Memnuniyet Düzeylerinin Belirlenmesi: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği". *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi* 3/5 (Haziran 2020), 162-178. <https://doi.org/10.35235/uicd.688127>
- Özdemir, Saadettin. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Programı İle İlgili Görüşleri: SDÜ İlahiyat Örneği". *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/13 (Mayıs 2019).
- Özdemir, Saadettin. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Programı ile İlgili Görüşleri: SDÜ İlahiyat Örneği". *Dergiabant* 7/13 (Mayıs 2019), 1-33. <https://doi.org/10.33931/abuifd.543386>
- Özmen, Zeynep Medine - Güç, Funda Aydın. "Doktora Eğitimi ile İlgili Yaşanan Zorluklar ve Baş Etme Stratejileri: Durum Çalışması". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 3 (Aralık 2013), 214-219.
- Özodaşık, Mustafa. *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923-1950*. Konya: Çizgi Kitabevi, 1999. <https://www.kitapyurdu.com/kitap/cumhuriyet-donemi-yeni-bir-nesil-yetistirme-calismalari-19231950/16979.html>
- Saatçı, Gencay - Aksu, Samet. "Ayrımcılık Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrisi: Turizm Perspektifinden Bir Değerlendirme". *TÜBAV Bilim Dergisi* 13/1 (Nisan 2020), 111-125.
- Saraçoğlu, Tuba Nur. "Dijital Beşerî Bilimler Bağlamında İlahiyat/İslâmî İlimler". *İslam Tetkikleri Dergisi* 12/2 (Eylül 2022), 845-891. <https://doi.org/10.26650/iuitd.2022.1123964>
- Satır, Gülsüme - Murat, Merve. "Hemşirelik Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi: Vakıf Üniversitesi Örneği*". *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 37/1 (Nisan 2021), 59-67.
- Savaşkan, Elif. "Kadın Yöneticiler Açısından Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Üzerine Kavramsal Bir Çalışma". *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 5/2 (Aralık 2019), 1-23. <https://doi.org/10.22466/acusbd.585271>
- Selman, Adnan. "Aile-Din İlişkisi ve Aile İçi Roller". *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi* 4/1 (Aralık 2018), 13-20.
- Seven, Mehmet Ali - Engin, Ali Osman. "Türkiye'de Kadının Eğitimi Alanındaki Eşitsizlikler". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/1 (Şubat 2010), 177-188.
- Silverman, David. *Nitel Araştırma Nasıl Yapılır?* çev. Ergin Hava. Küre Yayınları, 2021.
- Sürgevil, Olca vd. "Sosyal Bilimler Alanında Çalışan Akademisyenlerin Yetkinliklerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma". *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 20/2 (Aralık 2019), 403-429. <https://doi.org/10.24889/ifede.606512>

- Şahin, Sami. “Sünneti Anlama Ve Yorumlamada Sahabilerin Farklı Davranışlarına Bazı Örnekler”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (Aralık 2008), 269-286.
- Şekerci, Ahmet - Koç, Ahmet. “Ortak Bir Tasavvurun İmkânı ve İnşası Üzerine: Din Eğitiminde Felsefenin Yeri ve Önemi”. <https://avesis.istanbul.edu.tr/yayin/7619c346-fa0d-4671-b74c-4fb29e144f3f/ortak-bir-tasavvurun-imbani-ve-insasi-uzerine-din-egitiminde-felsefenin-yeri-ve-onemi>
- Şengöz, Murat. “Maslow’un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli’nin Bütünleşik Bir Süreç Olarak Yeniden Yorumlanması”. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 9/1 (Haziran 2022), 164-173. <https://doi.org/10.51725/etad.977931>
- Şenşekerci, Erkan - Bilgin, Asude. “Eleştirel Düşünme ve Öğretimi”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/14 (Haziran 2008), 15-43.
- Şimşek, Eyüp. “Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi ve Öğretimine Dönüş Süreci (1946-1960)”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 49 (2013). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2888/40031>
- Şimşek, Vahdeddin. “Prof. Dr. Beyza Bilgin’e Armağan Beyza Bilgin’de Din Eğitimi, Din Eğitiminde Beyza Bilgin”. *Dini Araştırmalar* 23/58 (Din Eğitimi: Prof. Dr. Beyza Bilgin Özel Sayısı) (Kasım 2020), 197-204.
- Tanhan, Fuat. “Lisansüstü Eğitimde Kişilerarası Etkileşiminin Psikolojik Yansımaları”. *Lisansüstü Eğitim Üzerine Düşünceler*. ed. Fuat Tanhan. Ankara: Pegem Akademi, 1. Basım, 2019.
- Taştan, Buket - Gültekin, Havva. “Kadınların Eğitim Seviyesinin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Rolü”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 9/1 (Ocak 2022), 394-406.
- Tekin, Nazlı - Değirmenci, Songül Demirel. “Ataerkil Kültürde Kadın, Erkek ve Toplum İlişkisi”. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi* 12 (Haziran 2022), 187-198.
- Tekinal, Melike - Uğuz Arsu, Şerife. “Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme”. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi* 20/1 (Aralık 2020).
- Tetik, Hayati. “Anne Baba Tutumları ve Ailede Çocuğun Dini Gelişimi”. *Universal Journal of Theology* 5/2 (Aralık 2020), 135-171.
- Toruk, İbrahim. “Türkiye’de Başörtüsü Sorunu ve Yazılı Medyada Sunumu”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 30 (Aralık 2011), 483-514.
- Turan, İbrahim. “Türkiye’de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (Aralık 2017).
- Turan, İbrahim - Nazıroğlu, Bayramali. “İlahiyat Fakültelerine Yeni Gelen Öğrencilerin Sorun ve Beklentileri: OMÜ İlahiyat Fakültesi Örneği”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* 8/36 (2015), 466-478.
- Turan, Sümeyra Ünal - Bilgin, Vejdi. “Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Din ve Aile İçi Roller”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/2 (Aralık 2020), 459-493.
- Uçar, Recep. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (Aralık 2017), 105-178.
- Ünlü, Derya Gül. “Kişilerarası İletişim Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Kimliği Kalıp yargılarının Belirlenmesi: İletişim Kaynağının Beden Dili Üzerinden Bir İnceleme”. *Erciyes İletişim Dergisi* 6/1 (Ocak 2019), 243-262. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.472193>
- Wellek, Rene - Sıddık, Sıddık. “Edebiyat Tarihinde Tekâmül Kavramı”. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty* 8/1 (Nisan 2015), 335-348.
- YBYS, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. *Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci Sayısı*. Erişim 27 Haziran 2024. <https://istatistik.yok.gov.tr/>

- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 2021. <https://www.indekskitap.com/urun/seckin-sosyal-bilimlerde-nitel-arastirma-yontemleri-ali-yildirim-hasan-simsek-seckin-yayinlari>
- Yıldız, İbrahim. “Kur’ân ve Sünnete Göre Sosyal Hayatta Kadın Erkek İlişkisi”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (Aralık 2019), 83-109. <https://doi.org/10.30623/harranilahiyatdergisi.620538>
- Yıldız, Sevgi. “Türkiye’de Kadın Akademisyen Olmak”. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 1 (Nisan 2018), 29-40.
- Yorulmaz, Bilal. “Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir Değerlendirme”. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi* 12/46 (2016), 41-62.
- YÖK, Yükseköğretim Kurulu. *İlahiyat Programı Bulunan Tüm Üniversiteler*. Erişim 03 Temmuz 2024. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=20041>
- Yücer, Hür Mahmut. “Ortak Sosyobilimsel Çalışmaların Önemi: Sosyoloji ve Tasavvuf Disiplinleri Arasındaki İmkanlar Üzerine”. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 1/1 (Şubat 2017), 5-15.
- Zümrüt, Osman. “İlahiyat Fakültesi Mezunu (İlahiyatçı) Sorumluluğu”. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/23 (Haziran 2007).
- “Doctoral Studies as Professional Development of Educators in the United States”. Erişim 05 Haziran 2024. https://www.researchgate.net/publication/248965615_Doctoral_Studies_as_Professiona_l_Development_of_Educators_in_the_United_States
- KKKÇPKKDY, Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik (Kanun No. 657). *Resmi Gazete* 2879 (25 Ekim 1982). Erişim 21 Haziran 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.85105.pdf>
- MBS, Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği/ Doktora Programı. *Resmi Gazete* 29690 (20 Nisan 2016). Erişim 05 Haziran 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu*, ts. Erişim 23 Haziran 2024
- Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun, Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun (Kanun No. 3115). *Resmi Gazete* 3533 (05 Şubat 1937). [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3533.pdf](https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3533.pdf)

EKLER

Ek-1. Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.12.2022-E.298160

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-93803232-622.02-298160
Konu : Etik Kurul Kararı

DAĞITIM YERLERİNE

10.186.1.116
İlgide kayıtlı başvurunuz 06/12/2022 tarihinde ve 20-28 toplantı/karar nolu etik kurul toplantısında görüşülmüş olup, alınan karar ekte sunulmuştur.
9.12.2022

Gereği için bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ
Kurul Başkanı

Ek: Karar (1 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
İslami İlimler Enstitüsüne

Bilgi:
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖNCÜ

Belge Doğrulama Kodu :BSCA3HIZ2N Pin Kodu :76362

Belge Takip Adresi : <https://www.nakliye.gov.tr/pau-dbys>

Adres: Pamukkale Üniversitesi Kırıkli Merkez Kampüsü

Telefon 0 (258) 0 Faks 0 (258) 0

e-Posta: info@pamukkale.edu.tr Elektronik Ağ: <http://www.pau.edu.tr/>

Kep Adresi: paurektorklik@hs01.kep.tr

Bilgi için: Ayyen TOSUN
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

Tel No: 2582961803

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
SAYI: 68282350/2022/G20

Toplantı Tarihi : 06.12.2022
Toplantı Sayısı : 20
Toplantı Saati : 16:00

10.186.1.116
99126
9.12.2022

KARAR 28- Üniversitemiz İslami Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı 213983003 nolu tezli yüksek lisans programı öğrencisi Ayşe ÖZDEMİR'in "*İlahiyat Alanında Lisansüstü Öğrenim Gören Kadın Öğrencilerin Deneyimleri*" adlı yüksek lisans tezine yönelik başvuru formu ile usul ve etik açıdan verdiği beyan ve ekler tetkik edilmiş olup; proje sahibinin, başvurusunda yer alan bilgi, belge ve taahhütnamelere uygun bilimsel davranışlar sergileyeceği kanaati oluşmuştur. İş bu karar oy birliği ile alınmıştır.

ASLI GİBİDİR
06.12.2022

Prof. Dr. Öğuz KARADENİZ
Başkan

Ek-2. Görüşme ve Onam Formu

İLAHİYAT ALANINDA LİSANSÜSTÜ ÖĞRENİM GÖREN KADIN ÖĞRENCİLERİN DENEYİMLERİ HAKKINDA GÖRÜŞME FORMU

GÖRÜŞME YERİ:

GÖRÜŞME TARİH/SAATİ:

GÖRÜŞME SÜRESİ:

KİŞİSEL BİLGİLER:

AD-SOYAD:

MEZUN OLDUĞU AİHL:

ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ ÜNİVERSİTE/FAKÜLTE:

SINIFI:

GÖRÜŞME SORULARI

- 1) İlahiyatçı olmak sizin için ne anlama gelmektedir?
- 2) İlahiyatçı kimliğinizle aileniz arasında ne gibi ilişki kurulabilir?
- 3) Sizce kadın ilahiyatçıların sahip olması gereken en önemli nitelikler neler olmalıdır?
- 4) İlahiyat bölümünde okuyan kadın öğrencilerin lisansüstü eğitim almadaki nedeni nedir sizce?
- 5) Sizce ilahiyat fakültesindeki eğitim öğrencilere olumlu katkı sağlıyor mu, sağlıyorsa bu katkılar nelerdir?
- 6) Mezun olduktan sonraki süreçte ne yapmayı düşünüyorsunuz ve bu doğrultudaki hedefleriniz nelerdir?
- 7) Türkiye'deki ilahiyat alanındaki lisansüstü öğrenim kadınların konumunu ne derece etkilemektedir?
- 8) Sizce İslam'daki kadın anlayışıyla ilahiyattaki kadın anlayışı aynı mı?

- 9) Türkiye’de kadın ilahiyatçıların İslam’a katkısı nedir?
- 10) İstatistiklere göre görev alan erkek akademisyenlerin sayısı kadınlara nazaran daha fazla bu konuda ne düşünüyorsunuz?
- 11) İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim sürecinde eğitim ve öğretimle ilgili en büyük sorunuz nedir?
- 12) İlahiyat alanında lisansüstü öğrenim görürken kadın olduğunuz için zorlandığınız durumlar oldu mu?
- 13) Akademisyenlik rolünüzle kadınlık rolleriniz arasındaki ilişkiyi açıklar mısınız?
- 14) Kadın olarak lisansüstü eğitim görmenin avantajları ve dezavantajları neler?
- 15) Kadın olarak lisansüstü eğitim aldığınız süre boyunca en büyük deneyiminiz ne oldu?

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Lütfen Bu Dokümanı Dikkatlice Okumak İçin Zaman Ayırınız.

Sizi Ayşe ÖZDEMİR tarafından yürütülen “İlahiyat Alanında Lisansüstü Öğrenim Gören Kadın Öğrencilerin Deneyimleri” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkına sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: ilahiyat alanında lisansüstü öğrenim gören kadın öğrencilerin eğitim sürecindeki deneyimlerini anlamak ve bu deneyimlerin kişisel, akademik ve toplumsal boyutlarını ortaya koymaktır.
- Araştırmanın Nedeni: Özgün araştırma Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi (*Araştırma takviminde öngörülen süredir*): 1 yıl
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 10
- Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler):

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkânı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim

zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:

İmzası:

Ek-3. Örnek Görüşme

1) İlahiyatçı olmak sizin için ne anlama gelmektedir?

İlahiyatçı olmak aslında benim için profesyonel olarak yaptığım bir şey. Para kazandığım alan yani. Çok da bir şey yok yani.

2) İlahiyatçı kimliğinizle aileniz arasında ne gibi ilişki kurulabilir?

Ailemle aramdaki ilişki, belki babamın medrese seyyidası olmasıyla alakalı bir şey olabilir. Babam medrese seyyidasıydı. Medrese, bizim doğu coğrafyasında çok yaygındır. Babam medrese mezunuydu ve medresede ders verirdi. Sonra imamlık yaptı. Kitaplarının boşa gitmemesi için bir ilahiyatçı olması gerekiyormuş gibi bir algı vardı. Tabi benim ilahiyata gitme nedenim bu değildi ama böyle bir ilişki vardı. Onun dışında reel hayatta ekstra bir sorumluluk yüklemiyor. Ben de ailenin çalışan bir bireyiyim. İlahiyatçı kimliğimden dolayı ailemle herhangi bir kötü ilişki gelişmedi.

3) Sizce kadın ilahiyatçıların sahip olması gereken en önemli nitelikler neler olmalıdır?

Kadın ilahiyatçı diye bir sınıflamanın olması gerektiğini bir kere düşünmüyorum. İlahiyatta kadın sayısının artması gerektiğini düşünüyorum ama bu ilahiyatçılıkla alakalı bir şey değil, kadın olmakla alakalı bir şey. Yani her alanda kadınların olmasıyla alakalı bir şey. Ben tersten geliyorum, ilahiyatta kadın olması alanın biraz daha belki merhametli olmasını beraberinde getirebilir diye düşünüyorum ama onun dışında ilahiyatçı kadın diye bir sınıflamanın doğru olmadığını düşünüyorum.

4) İlahiyat bölümünde okuyan kadın öğrencilerin lisansüstü eğitim almadaki nedeni nedir sizce?

Ben genellikle bu öğrencilerime soruyorum. Erkek öğrencilerinkinden çok farklı değil. Yani onlar da bu alanda ilerlemek istiyorlar, akademisyen olmak istiyorlar. Aşağı yukarı erkek öğrencilerin verdiği cevapların aynısını veriyorlar. Yani kadın öğrenci olmanın ekstra bir şey getirdiğini ben görmedim; bu alanda ben kadın olarak ilerleyeceğim, bu alanda kadın sayısı çok az, ben de bu alanda olmak istiyorum gibi bir söylemle gelinmedi. Yani ben en azından bütün öğrencilerime sordum. Genelde cevapları bu yönde oluyor: Bu alanda ilerlemek istiyorum, bu alanı seviyorum. Hatta kimisi şunu söylüyor: "Evde boş oturacağımıza, yüksek lisans yapmış oluruz" şeklinde.

Araştırmacı: "Peki, sizin cevabınız ne olurdu hocam?"

Katılımcı: Benimkisi bir yıl öncesine ait bir cevap; bizim okuduğumuz dönemde hiç kadın yoktu. Üniversitelerde hiç kadın yoktu. En azından Dicle İlahiyat'ta hiç kadın yoktu. İlk yüksek lisans yapan, yani kelim bölümünde ilk öğrenci bendim ve tek öğrenciydim kadın olarak. Bu benim için anlamlı bir şeydi; yani bir kadın olarak ilk bir şeye adım atmak bu önemliydi. Ben de o saikle yola çıkmıştım. "Madem yok, buradaki ilk kadın akademisyen olmaya talibim" demiştim. Ama bendeki motivasyon daha farklıydı. Yani kadın olma motivasyonu vardı. Buradakilerde çok o yok. Kadın olarak bir yere gelebilmeyi, ilahiyata bir kadın akademisyenin gerekli olduğunu düşünme motivasyonu vardı bende o zaman.

5) Sizce ilahiyat fakültesindeki eğitim öğrencilere olumlu katkı sağlıyor mu, sağlıyorsa bu katkılar nelerdir?

Doğru bir zaman değil bu soruyu sormak için belki okuldan uzaklaştığım bir dönem olmuş olsaydı daha uygun olurdu. Çünkü şu an itibariyle eğitim sisteminin içerisinde bulunduğum durum öğrencilerin çok da faydalanalım, kendimizi yetiştirelim bakış açısından ziyade ben bu derse gireyim, geçeyim gözüyle bakıyorlar. Böyle olunca ben çok da fayda sağladığımızı düşünmüyorum. Özellikle müfredatta çok sıkıntılı bence. Müfredat sürekli geçmiş üzerinde. Ben mesela kelim ve mezhepler tarihi derslerine giriyorum, 5 yıldır aynı şeyi, aynı konuyu anlatıyorum. Yani bana göre müfredatın da öğrencilere kattığı çok bir şey yok. Biraz yaşanan dönemden uzak bir anlatım biçimi, geçmiş kutsama biçimi ve günceli takip etmeme üzerine kurulu bir müfredat. Öyle olunca da öğrenci sadece fakülteyi bitirip şu anda en çok alım ilahiyatlarda yapıldığı için işte ben gideyim ilahiyata dersi dinlesem de dinlesem de çok da önemli değil, tek amacım sınavları geçmek ve atanayım. Yani öğrenci bu saikle geldiği için çok da faydalı olduğunu düşünmüyorum. Yani çok da böyle işte biz bu çocuğun hayatına dokunduk, birden aydınlandı, işte kafası değişti bilmem ne oldu. Ben görmedim yani 3-5 kişi dışında böyle bir şey yaşandığını ben fark etmedim.

Araştırmacı: Peki siz bu soruyla alakalı ne önerirdiniz?

Katılımcı: Bir kere ilahiyat müfredatının güncellenmesi, abdeit edilmesi. Hocaların abdeit edilmesi daha gerçek sorunlara dokunan, toplumun sorunlarıyla birebir hemhal olan ve ezberden ziyade daha yapı bozum bir yaklaşım tarzıyla yaklaşılması

gerektiğini düşünüyorum. Yani mevcut olan bir sistemin veya mevcut olan düzenin veya mevcut olan müfredatın eleştirel bir bakış açısıyla gözden geçirilip yeniden bir insanın olması gerektiğini düşünüyorum. Yoksa elimizdeki müfredatla, elimizdeki şeyleri sürekli tekrar etmekle bu şu anlamda değil; yani geçmişten hiçbir şey anlatmayalım şeklinde değil de, onu revize ederek günün şartlarına veya günün ihtiyaçlarına uygun bir hale getirerek öğrenciler açısından da daha hayata dokunulan müfredatların ortaya konmasıyla bir şeylerin değişebileceğini düşünüyorum. Bu sadece müfredatla alakalı değil tabii, hocaların da burada etkisinin çok olduğunu düşünüyorum. Hocaların da alımlarda biraz daha işte yüksek lisans, doktorasını yapan bir kişinin yaptığı yüksek lisans ve doktorasının gerçekten liyakat esaslı mı alındığını, nasıl yapıldığı yani sorun çok boyutlu, çok katmanlı bir sorun ama belki de en yalın haliyle bir güncellemenin gelmesi, müfredat açısından bir güncellemenin gelmesi ve her tarafta ilahiyat fakültelerinin açılması, 112 tane ilahiyatın olması çok ciddi bir problem. Her tarafta ilahiyat var ve müfredat uygun değil, aynı zamanda derslerdeki derslerin birbiriyle uyumlu olmaması. Diyelim ki İslam hukukunda hala durgun sudan bahsediyorsanız, kelimada hümanizmden bahsetmeniz çok zordur.

6) Mezun Olduktan Sonraki Süreçte Ne Yapmayı Düşünüyorsunuz ve Bu Doğrultudaki Hedefleriniz Nelerdir?

Profesör olup emekli olmak istiyorum ve Birleşmiş Milletler bünyesinde yardım kuruluşlarında çalışmak istiyorum. Kazandığım dönemle akademiyanın şu an içerisinde bulunduğu dönem çok farklı noktalar. Ben bu sistemin, bu çarkın içerisinde durarak çok fazla yıprandığımı hissediyorum. Ve hayatımı bir akademiye özellikle Türkiye'deki akademiye heba etmek istemiyorum. Onun yerine daha faydalı, daha insana dokunur şeyler yapmayı planlıyorum. İlk soruda sordunuz ya ilahiyatçı kimlik falan, benim için bu bir profesyonel kimlik. Ben kendimi tanımlarken olarak tanımlıyorum, ilahiyatçı olarak tanımlamıyorum. Bu benim profesyonel kimliğim. O kimlikten emekli olur olmaz da yani tek hedefim o kimlikten profesör olup emekli olmak. Onun dışında hedeflerimde bir yardım kuruluşunda özellikle Birleşmiş Milletler bünyesinde özellikle UNICEF'te falan çalışarak veya işte kadın bölümünde çalışarak dezavantajlı kadınlara ulaşmayı istiyorum ve dünya genelinde ulaşmak istiyorum o yüzden Birleşmiş Milletler.

7) Türkiye'deki İlahiyat Alanındaki Lisansüstü Öğrenim Kadınların Konumunu Ne Derece Etkilemektedir?

Yüksek lisans veya doktora eğitimi benim çalıştığım konu, konuk merkezli söyleyebilirim bilmiyorum. Yani kadın olduğumu fark ettim. Tabii bu olumlu anlamda ve olumsuz anlamda da böyle. Yani akademiya kadın olmanın ne kadar zor olduğunu kabul görmenin ne kadar ağır bir şey olduğunu gördüm. Ama bir taraftan da şu anlamda kadın olarak arada var olmakla bir rahatsızlık vermenin de bende inanılmaz bir keyif uyandırdığını söyleyebilirim. Sara Ahmed'in dediği gibi rahatsız etmeye geldik. Şu an olduğum fakültede kadın olarak erkeklere bir kadın olarak orada olunabileceğimi gösterme açısından onların rahatsız olduğunu fark etmem, bu da beni inanılmaz keyiflendiriyor. Rahatsız etmek derken şu anlamda rahatsız olmaları kadın dediğin evinde oturur, hayır ben evimde oturmuyorum. Kadın dediğin işte çocuk doğurur benim çocuğum yok. Kadın dediğin evlenir, ben evli değilim. Kadın dediğin 90 km öteye gitmez ben her sene Amerika'ya gidiyorum. Kadın iyi çalışma mı yapar benim sicilli makalem var. Ne dedilerse hepsine onların düşündüğünün aksine bir kadın profili çizmek onları inanılmaz rahatsız ediyor. Bende onların bu rahatsızlığından inanılmaz keyif alıyorum. Bu mazoşist veya narsistlik anlamında değil. Onların dünyasında bir şeylerin de rahatsız olabileceği ve değişimin geldiğinin habercisi olma açısından söylüyorum yoksa o rahatsız olmuş olmamış çokta umrumda değil. Yani o da doktora konuyla alakalı bir şeydir yoksa başka bir konu çalışmış olsaydım ne düşünürdüm bilmiyorum. Ben kadın konusunu çalıştım bana çok şey kattığını söyleyebilirim.

8) Sizce İslâm'daki Kadın Anlayışıyla İlahiyattaki Kadın Anlayışı Aynı mı?

Yüzde bir trilyon uyuşmadığını söyleyebilirim. Yani benim anladığım Kur'an'da kadın veya İslam'daki kadın ile ilahiyattaki ilahiyatçı erkek öyle söyleyeyim İslam veya işte kadın veya dindar kadın adı her neyse bunların asla bir biriyle uyuşmadığını söyleyebilirim. Yani kadın dediğin İslam hukukuna baktığımızda veya fıkha baktığımızda kadının görevi nedir? Evinde oturacak, çocuk besleyecek, kadının en iyi namazı, en sevap getiren namazı evde kılınan namazdır. Evinde de yatak odasının en karanlık köşesinde kılması falan bu örneklem üzerinden söyleyeyim. Bu ilahiyattaki kadın anlayışı böyle. Bunu nereden biliyorum? Benim öğrencilerim gelip şikâyet ediyorlar. Kadın öğrenciler özellikle "bize diyorlar ki işte sizin zaten okumanız

gerekmiyor, evet geldiniz okudunuz ama bunun nedeni de sizin iyi bir anne olmanızdır. Daha bilinçli, iyi bir anne olmak için buraya gelmeniz gerekiyor, onun dışında bir hedefinizin olmaması gerekiyor.” Oysaki benim inandığım din veya İslam, kadın böyle olmadığını ben iman etmişim, bunu araştırarak iman etmişim, benim en büyük örneğim Hz. Aişe'dir. Kendisi muksirundur. Aynı zamanda peygambere yeri geldiğinde çok yerinde sorular sorabilen, cevaplar verebilen, sahabiye kafa tutabilen. Rivayetleri konusunda yanıldıklarını çok rahat ifade edebilen, onun dışında Hafsa binti Selame örneği var. Mücadele Suresi'nin 1. Ayeti. Peygambere ısrarla kendisine bir çözüm sunması gerektiğini, peygamberin kapısından gitmeyen çözüm isteyen ve Allah'ın kendisine çözüm sunduğu kadın. Seninle mücadele eden kadının sesini Allah duydu diye vahiy iniyor. Peygamber dönemindeki Müslüman kadınlar araya aracı koymadan peygamberle Allah'la iletişime geçebilen kadınlardı. Yani bu bilinçte kadınlardı ama şu an ilahiyattaki kadın algısı, Allah dışında birine secde etmeniz gerekseydi bu sizin kocanız olurdu diyen bir anlayış. O yüzden ben aynı olduğunu asla düşünmüyorum. Arada büyük uçurum var. Biri geleneğin ataerkil sistemin kadın figürü diğeri de Rum 31-32. suredeki eşitlikçi anlayışla yaklaşan ayet. O yüzden aynı olmadığını düşünüyorum.

9) Türkiye’de Kadın İlahiyatçıların İslam’a Katkısı Nedir?

İtiraz ediyor olmaları. Kadın konusunda itiraz ediyor olmaları. Mesela Hidayet Şefkatli Tuksal'ın kadın karşıtı söylemi İslâm geleneğindeki iz düşümleri hadis literatüründe kadın aleyhinde olan hadislerin bir daha gözden geçirilip bunun camiaya kazandırılması. Türkiye dediniz ama genel olarak düşündüğümüzde Amine Vadud'un Kur'an ve Kadın söyleminin ilahiyat camiasında tartışılıyor olması ve bunların kadınların eliyle yapılmaya başlanması. Ve bu varlıklarıyla duruşlarıyla yeni bir ilahiyatlarda kadın da olunabilirin o alanı açmaları bence çok önemli. Orada var olmalı. Bütün kadınlar için geçerli değil de genel olarak özellikle Müslüman kadın olmanın bilincinde olan kadınlardan bahsediyorum. Varlıkların olması bile çok önemli bir şey yani rahatsız ediyor olmaları. Şöyle ben 2002 yılında mezun olduğumda benim bir hocam vardı, Arapça hocası hocam beni asistanı olarak almak istiyordu. Dekana bunu ifade etti. Dekan dedi ki: "Biz kadın ilahiyatçı istemiyoruz ve kadınların ilahiyata gelmesinin doğru olmadığını düşünüyoruz." Şu anda ilahiyatlarda kadınların olması o zihniyete karşı açılmış bir savaştır aslında aynı zamanda. Özellikle İslam'da kadınlara

ilgili tartişmaların olması ve bunların kadınların eliyle yapıyor olması çok önemli. Çünkü şimdiye kadar hep erkekler kadınların hakkında, kadınlar için konuştu. Kitaplara baktığımızda sürekli kadınlar hakkında konuşan, onların nasıl olması gerektiği konusunda karar vericiler erkeklerdi ve hep kendi istekleri doğrultusunda bunları yaptılar. şimdi din erkeklerin tekelinde değil, kadınlarda bu alanda söyleyecekleri ve yapacakları çok şeyin olduğunu da böylelikle göstermiş oluyolar.

10) İstatistiklere Göre Görev Alan Erkek Akademisyenlerin Sayısı Kadınlara Nazaran Daha Fazla. Bu Konuda Ne Düşünüyorsunuz?

Cam tavan var. Yani kadınların ilerlemesinin önünde yani toplumda bir engel var. Ayrıca yönetici anlamda da kadın göremezsiniz. İkincisi, kadınlar zaten dezavantajlı yani kız öğrencileri dezavantajdır. Çünkü kız öğrencileri özellikle mesela ben doğuda görev yapıyorum. Onların okula gitmesi, ilkokul, ortaokul, lise, üniversiteye gelmeleri zaten yeni. Son 20 yılda olan bir şey. Bu toplumun kolay kabul görmediği bir şey. Toplum kabul görse de akademik camianın da yeni tanıştığı bir şey. Çok istenilen bir şey değil o yüzden bunun altında yatan dinsel nedenler var, sosyolojik nedenler var, toplumsal nedenler var. Eşitsizlik var.

Ek-4. Öz Geçmiş